

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

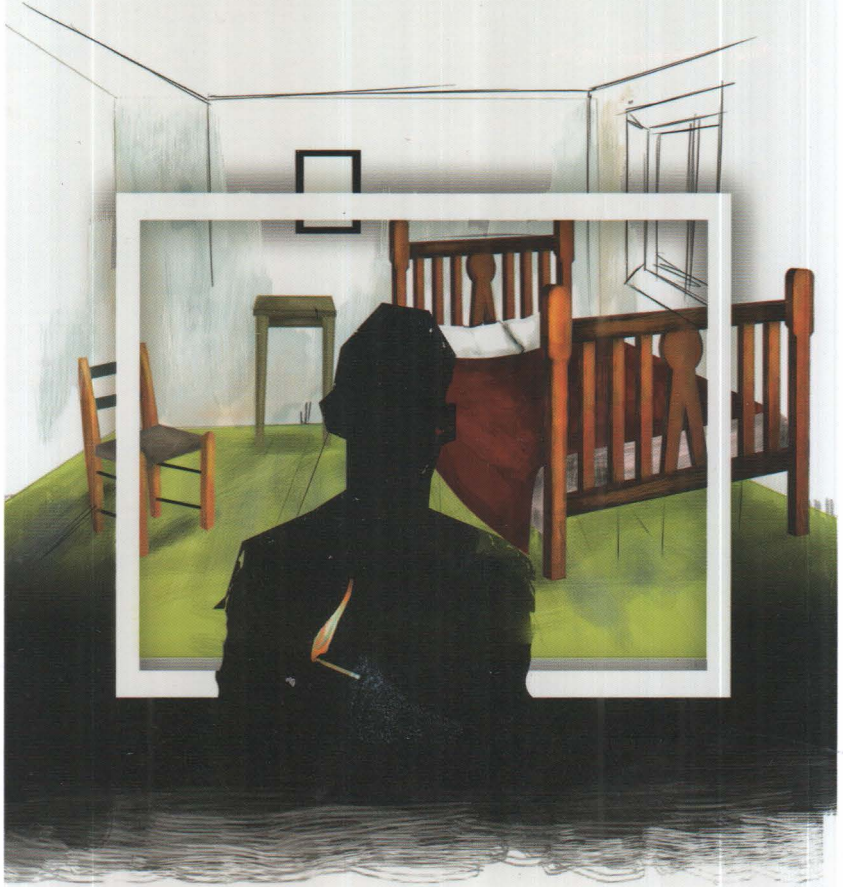
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GUY DE MAUPASSANT

HORLA VE KARANLIK ÖYKÜLER

S. İPEK ORTAER MONTANARİ'NİN ÇEVİRİSİYLE
GÖKTUĞ CANBABA'NIN SUNUMUYLA
DOĞU YÜCEL'İN SONSÖZÜYLE

Henri René Albert Guy de Maupassant

D. 5 Ağustos 1850, Normandiya – Ö. 6 Temmuz 1893, Paris

On bir yaşındayken anne ve babasının ayrılımlarının ardından kardeşiyle birlikte annesinin yanında yaşamaya başlayan Maupassant, oldukça erken bir tarihte, kendisi üzerinde büyük bir etki yapacak olan Gustave Flaubert ile tanışmıştır.

1870 yılında Fransa-Prusya savaşına katılır, 1871’de ise çocukluk yıllarını geçirdiği Etretat’a döner. 1875’te ilk öyküsü Kesik El yayımlanır. 1877’de frengiye yakalanan Maupassant, sonraki yıllarda yoğun bir yazı faaliyeti içine girer. 1892 yılında intihara teşebbüs eder ve akıl hastanesine kaldırılır. Ertesi yıl aynı yerde ölür.

Maupassant, özellikle kısa öyküleriyle tanınmış ve başarılı olmuştur. Öte yandan *Bel Ami*, *Bir Hayat* gibi romanları da geniş okur kitlelerine ulaşmıştır.

Horla ve Karanlık Öyküler
Guy de Maupassant

Orijinal Adı *Le Horla*

İthaki Yayınları 1174

Yayın Koordinatörü *Tuğçe Nida Sevin*
Editör *Yankı Enki, Alican Saygı Ortanca*
Yayına Hazırlayan *Alican Saygı Ortanca, Selçuk Aylar*
Redaksiyon *Asaf Taneri*
Kapak İllüstrasyonu *Fatma Süleymanoğlu*
Kapak Tasarımı *Şükrü Karakoç*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık *B. Elif Balkın*
1. Baskı, Ocak 2017, İstanbul

ISBN 978-605-375-626-2

Sertifika No 11407

Türkçe çeviri © S. İpek Ortaer Montanari, 2016
© İthaki, 2016

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 - Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

GUY DE MAUPASSANT

HORLA

ve

KARANLIK ÖYKÜLER

Fransızcadan Çeviren
S. İPEK ORTAER MONTANARİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

Çevirenin Önsözü	9
Sunuş	15
Korku	19
Korku	27
Hayalet	37
İntiharlar	47
Yalnızlık	54
Saçlar	61
Gezinti	70
Deli?	78
Bir Deliden Mektup	86
Deli	94
Han	104

Madam Hermet.....	120
Horla	130
Marşı	163
Uyutucu	173
Kim Bilir?	186
Bir Ölünün Yanında	202
Boğulan Adamın Mektubu.....	208
Denizde	216
Manyetizma.....	223
El.....	229
Kesik El.....	237
O Mu?	244
Gece: Bir Kâbus	254
Suda.....	261
Ölü	269
Sonsöz	276

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Guy de Maupassant'ın Hayatından Satır Başları

1850, 5 Ağustos – Guy de Maupassant Normandiya'da dünyaya gelir.

1856 – Kardeşi Hervé doğar.

1859 – Maupassant ailesi Paris'e taşınır.

1860 – Maupassant'ın anne ve babası boşanır. Maupassant ve kardeşi anneleriyle birlikte Étretat'ya taşınırlar.

1866 – Maupassant, İngiliz şair Swinburne ile tanışır.

1868 – Lise eğitimine dini bir okulda başlayan Maupassant burada pek çok sorun yaşar, dinden soğur ve sonunda 1868'de Rouen Lisesi'ne geçiş yapar, burada tanıştığı şair Louis Bouillet vasıtasıyla Gustave Flaubert ile de yakından tanışır. Bouillet ve Flaubert yakın dosttur. Flaubert aynı zamanda Maupassant'ın dayısının da çocukluk arkadaşıdır ve Maupassant'ın annesiyle de iyi ilişkileri vardır. Hatta bir rivayete göre Flaubert, Maupassant'ın annesiyle aşk yaşamıştır ve bu yüzden Maupassant'ı manevi çocuğu olarak görür.

1869 – Liseden mezun olur ve hukuk fakültesine başlamak üzere tekrar Paris'e yerleşir.

1870 – Fransa-Prusya savaşı başladığından seferberlik için Rouen'e gider. Böylece hukuk eğitimi yarıda kesilir.

1871 – Ordudan ayrılıp tekrar Étretat'ya yerleşir.

1872 – Denizcilik bakanlığında işe girer. Balıkçı dostlarıyla eğlencelere katılır. Dönemin önemli yazarlarının katıldığı buluşmalara gider.

1875 – İlk öyküsü sayılan *Kesik El*'i yayımlar ve Zola'nın çevresindeki bir gruba katılır.

1877 – Frengiye yakalanır.

1878 – Denizcilik bakanlığından ayrılıp eğitim bakanlığına geçer.

Göz bozuklukları ve migren şikâyetleri başlar.

1880 – Eter, esrar ve morfin kullanmaya başlar.

Mayıs ayında Flaubert'in ölümüyle sarsılır.

Gaulois ile çalışmaya başlar.

1881 – *Gil Blas* dergisiyle çalışmaya başlar.

Cezayir'e yolculuk eder. Göz bozuklukları ağırlaşır.

1884 – Cannes'da ve Étretat'da kalır.

1885 – İtalya'ya, Sicilya'ya ve Massif Central'e yolculuk eder.

1887 – Kuzey Afrika'ya yolculuk eder. Balonla Paris'ten Hollanda sınırına kadar gider.

1889, Ağustos – Kardeşi Hervé, Lyon-Bron akıl hastanesine kaldırılır.

13 Kasım'da kardeşi ölür.

"Bel-Ami"nin güvertesinde gemi yolculuğuna çıkar: Cannes, Tunus, İtalya.

Sağlık sorunları giderek ağırlaşır.

Massif Central: Fransa'nın orta güney kesiminde kalan dağlık bölgeye verilen ad.

1890 – Cannes ve Nice’te vakit geçirir. Kuzey Afrika’ya yolculuk eder.

1891 – Vücudunda genel felç başlar. Beyinde kalıcı doku bozuklukları oluşur.

1892 – 1 Ocağı 2 Ocağa bağlayan gece intihara teşebbüs eder.

7 Ocak’ta Doktor Blanche akıl hastanesine kabul edilir. Buradan çıkamayacaktır.

1893 – Epilepsi benzeri kasılmalar geçirir. Maupassant, **6 Temmuz’da** hayata gözlerini yumar. 7 Temmuz’da Montparnasse mezarlığına gömülür.

Maupassant’ın Hayatı Nasıl Altüst Oldu?

Oldukça sportif bir kişiliğe ve mutluluk dolu bir hayata sahip olan Maupassant, 1877’de frengiye kapılmasıyla birlikte hayatının geri kalanını hasta geçirmek zorunda kalır. Hastalık yüzünden fiziksel rahatsızlıklar, nevroz ve özellikle de göz bozukluklarıyla karşı karşıya kalır. Acılarını dindirmek için, ona bir anlığına hayal dünyasının kapılarını aralayan eter gibi maddeler kullanmaya başlar. Ancak hastalığı ilerleyip, akıl sağlığını tehdit eder duruma gelir.

1882 yılında Maupassant sanrılar görmeye, 1887 yılında ise otoskopik sanrılar görmeye, yani benzerinin önünde belirmediğini gördüğüne inanmaya başlar. Üç yıl daha yazmaya devam eder. Ancak 1890’dan sonra başka bir metin yayımlamaz; çünkü genel felç bütün hareketlerine ve düşüncelerine etki etmeye başlamıştır. Ölümüne kadar tamamıyla delirir.

Otoskopik sanrı: Bireyin kendisinin aynısını ya da yansımasını görmesi olayı.

Yine de yazdıkları bir delinin güncesi olarak değerlendirilmemelidir. Hiç şüphesiz yaşadığı olaylardan da yola çıkarak ancak yaşadıklarının doğaüstü olaylar olmadığını bilerek kaleme aldığı öyküleri vardır. Zaten 1890 yılında son öyküsünü yayımladığı zaman zihni açıktır. Sadece birtakım sanrılardan mustarip bir kişidir.

1875'ten 1890'a kadar, yani 25 yaşından 40 yaşına kadar Maupassant 300'ün üzerinde öykü yazıp özellikle *Gil Blas*, *Le Gaulois* ve *Le Figaro*'da yayımlatır.

Maupassant'ın Zamanında Yazmak ve Hastalığının Yazdıklarına Etkisi

XIX. yüzyılda kitap basmak pek kolay bir olay değildir. Basımın ardından bir kitabın yaygınlaşması ise oldukça zordur. Ancak bununla birlikte yeni bir fikir ortaya çıkar: Gazetelerde yazmak.

XIX. yüzyıl boyunca gazetelerin basımında ve okunmasında büyük bir artış yaşanır. Kısacası gazeteler yazarların ekmek kapısı olur. Maupassant da 1878 yılında Zola'nın tavsiyesiyle gazetelerde yazılar yazmaya başlar. Böylelikle hayatını gayet iyi bir düzeyde geçirecek kadar kazanır. En başta satır başına 60 sent alırken bir süre sonra bu önce 1 franga, ardından da aylık sabit maaşa dönüşür.

Maupassant'ın yazdığı öykülerin yanı sıra romanları da öncelikle gazetelerde yayımlanır. Bazı öykü ve romanlarını *Maufrigneuse*, *Joseph Prunier*, *Guy de Valmont* ya da *Chaudrons-du-diable* takma adlarıyla kaleme alır.

Elbette gazetede yazmak, kitap yazmak gibi değildir. Belirli bir alana sıkışıp kalmak gerekir. Maupassant da öy-

külerini bu doğrultuda kısa, akıcı, öz, okuyucunun aklını karıştırmadan yazmaya çalışır. Varsa, bölümler arası geçişleri kısa tutar. Okuyucunun verilmek istenen özden kopmaması için genellikle benzer olay örgülerini kullanır. Elbette tüm bunları yaparken gazete ruhuyla doğru orantılı olması gerektiğinden güncel olaylardan da yararlanır. Özellikle *Hayalet*, *El* ve *Saçlar* gibi bazı öykülerindeki ayrıntıları gazetede yayımlanan olaylardan etkilenerek yazar. Ayrıca döneminde oldukça yaygın olan delilik, sanrı görme durumları, kişilik bozuklukları, manyetizma ve hipnoz üzerine öyküler kaleme alır. Elbette bu olayların bu kadar popüler olmasının sebebi özellikle manyetizma ve hipnoz üzerine dönemin Fransız ve Avrupalı bilim insanlarının pek çok araştırma yapıyor olmasıdır.

“İnsan akli her şeye muktedirdir.”

Maupassant bir makalesinde: “Hayatıma ve kişiliğime dokunanların hiçbir şekilde açığa çıkmamasını isterdim,” diye yazar ve Flaubert’in bir sözünü şöyle açar: “Öyküde anlatıcı olarak seçtiğim kişi, ben miyim? Kendim için bir ilacım var. Kâğıt orada duruyor ve ben de kendimi yazarak iyileştiriyorum.”

Maupassant’ın öyküleri yazarken çevresindeki ve okuduğu olayların yanı sıra bizzat kendisinin yaşadığı hislere göndermeler yaptığı bir gerçek. Doğaüstü bir olay yaşamadığını belirten Maupassant’ın hastalığı yüzünden sanrılar gördüğü bilinmektedir. Yine de son zamanlarına kadar bu sanrıları açıklamaya çalışmaktadır. Nitekim öykülerindeki karakterler de her olaya bir açıklama getirmeye çalışıyor ya da olayların ucu açık bırakılıyor.

Yazar için gerçekdışı olan genellikle sezilmesi güç olan; bunlar korkutucu değil ama sinir bozucu, kaygı verici şeyler. Bu kaygı, ruh sağlığı ve delilik arasındaki sınırın inceldiğinin ve her an birbirine karışabileceklerinin ani bilincinden kaynaklanıyor. Bir anda “ben” denilen şey “öteki” olabiliyor.

Maupassant’ın öykülerinde geçen karakterlerin psikolojisi dışında yaşadıkları yerler ya da gezdikleri yerler de yazarın bizzat vakit geçirdiği noktalar. Bunların en popülerleri Étretat ve Seine Nehri kıyısıdır.

Yazarın gençliği Fransa’nın kuzeyinde, Manş kıyısında bulunan Étretat yakınlarında geçer. Burası ayrıca daha pek çok yazar, şair ve ressama da ilham kaynağı olmuştur. Maupassant için en büyük önemi ise 1868 yılında bir dostu ile Étretat’ı ziyarette gelen İngiliz şair Swinburne’ü burada boğulmaktan kurtarması ve bunun sonucunda şairle dostunun burada kiraladıkları evlerine davet edilmesiyle gelişen olaylardır (Maupassant, Swinburne hakkında Étretatlı İngiliz adlı bir öykü kaleme almıştır). Söylenene göre evde bulunan psikiyatrik kitaplar, garip tablolar, iğrenç kokulu maymun beyni yemeği gibi korkunç ayrıntılarla karşılaşan genç Maupassant’a şair Swinburne, bir de ayrılırken kesik bir el hediye eder. Bu el Maupassant’ın *Kesik El* ve *El* öykülerine ilham kaynağı olmanın yanı sıra ayrıca yatak odasını da süslemiştir.

En sadık dinleyicim ve okuyucum, babama...

Ocak 2016

SUNUŞ

Dünyanın Karanlık Nefesi

GÖKTUĞ CANBABA

Eyfel'in ayaklarının altında, gölgesi kuleninkinden daha uzun bir adam, olanca heybetiyle duruyor; az sonra çıkacağı Jules Verne restoranında, dibindeki yapıyı göremeyeceği ânı bekliyor. Bu iri adamın sürekli yanında taşıdığı bavulunda, yalnızlığı, insanlığın çirkinliği ve acımasızlığı, bilinmeyenin bilinirliğe usul usul ulaşmasıyla oluşan küf kokusu, yarattığı canavarları ve korkuları var. İnsan zihniyle yaratılmış, karanlık ve bilinmeyen bir evren sürekli ona eşlik ediyor. Bavulunun içinde kokuşmuş meteorlar çarpışıyor ve balçıkla sıvanmış dünyalar yok olup tekrar doğuyor. Her çarpışmada karanlık tekrar büyüyor. Bavulunun içindeki bu korku ve endişeler patlaması fermuarı her açışında etrafa saçılıyor, karamsarlık, Eyfel anahtarlığı şeklindeki canavarlara çarpıyor, kutsal olanın aldatmacası ciltletilmiş inancı eziyor, mezar taşları üzerine yazılar yazılıyor ve siliniyor, yazılıyor ve siliniyor... Derin bir nefes almadan önce her şeye imreniyor Maupassant ve nefesini verirken hiçbir şeyden haz almadan Eyfel'i gözkapaklarının arasında unufak edip çekip gidiyor.

Fantastik kurguyu, daha doğrusu korkuyla harmanlanmış fantastiği bizzat kendi hayatından izlerle metinlerde toplayan Maupassant, bu dünyaya fazla gelmişçesine öfkeli, insanlığı hayvandan bir tık ötede görececek kadar bıkkın

ve dostluğu iğrenç bir aldatmaca olarak tanımlayacak kadar üzgündü. Onu suçlayamayız, zamanın her çağında insanlar dostlukla, insanların dar kafalarıyla ve bilinmeyenin baskısıyla karşı karşıya geldiler ve bazıları yoluna devam etti, bazıları ise dünyanın az önce bahsettiğim karanlık nefesini içine çekip onunla boğulup gitti ne yazık ki. Maupassant boğulanlardan biriydi diğer birçok insan gibi. Asla üzerinden atamadığı intihar saplantısı da belli ki o karanlık nefes yüzündendi.

“Ölü” adlı öyküde bu iri adamı kara selvi ağaçlarıyla dolu, hayli kederli görünen ve insan etiyle beslenen o büyük mezarlığın önünde hayal ediyorum. Aslında tüm hüznü ve öfkesi orada, güvensizliği ve korkuları o gece yarısı açık bıraktığı bavulunun içinden çıkmak için can atıyor. Adam her nefes alışında Eyfel bükülüyor, sonra tekrar eski haline geri dönüyor. İri adam umudunu her kaybedişinde, kaleminden sızan mürekkep, önünde duran kâğıda yaşadıkları ya da yaşamak üzere olduğunu hissettiği anları kusuyor. Kısa süre önce ölen sevgilisinin mezar taşını ararken, o mezarlıkta Maupassant’ın insanlara karşı olan güvensizliği ve öfkesi ölülerin çürümüş dillerinde hayat buluyor ve aslında hayat-tayken ne kadar çirkin olduklarını kusuyor mezarlık ahalisi.

O gece, o dolunay göğü aydınlatırken sevgilisinin çürümüş parmaklarıyla mezar taşına kazıdığı son sözcükler aslında insanlığın küfle kaplı, çürümüş yaşamlarının izlerini taşıyor.

Maupassant, büyülü bir şehirde yaşadı; sanatın özgürce icra edildiği, kibar ve uygar insanların kenti Paris’te. Öykülerinde kent soylularını, kahkahalar atan şık hanımefendileri yazdığı gibi arka sokakların karanlık adamlarını da anlat-

maktan çekinmedi. Kimi zaman karanlık adamlar deliliğın sınırlarında gezindiler, kimi zaman da karnınızın üzerinde oturup sizi nefessiz bırakacak bulanık yaratıklar olarak göründüler. Eğlenceli öyküler çoğunlukla örümcek ağlarının bulaştığı mezarlık hikâyelerine döndü. Bu öyküler 19. yüzyıl Paris yaşantısını bize gerçekçi detaylarla verirken aynı zamanda bu ışıltılı şehirdeki yalnız yazarın zihnindeki karanlık mahzenlere de ışık tutmamızı sağladı.

“Horla”, gerçeği hayallerle harmanlayan Maupassant’ın Paris’in ışıltılı gökyüzünü mürekkebiyle kararttığı öykülerden yalnızca biri. Yazarın paranoyaları, kâbusları ve korkuları birleşip Horla’yı oluşturuyor sanki. Nerede yaşarsan yaşa, gerçek karanlığın, adım attığın toprakta ya da inşa ettiğin taş binalarda değil, bizzat içinde olduğunu fısıldıyor.

Maupassant’ın bize kitaplarıyla sunduğu zihninin derinliklerinde kapalı kapılar var. Kapıların olduğu hol tertemiz ve iç açıcı, yeni boyanmış duvarlar ve pahalı avizeler görebilirsiniz içeri ilk defa girdiğinizde. Kapılar ne sıradan ne de ilgi çekici; sanki iki dünyayı birbirinden ayırmış gibi dengedeler. Eğer bu kapıların anahtar deliklerinden bakmaya cesaret ederseniz ya da kendinize güvenip kapılardan adım atmaya karar vererseniz, işte orada sizi bekleyen karanlık ve zemini sislerle dans eden sayfaların üzerindeki mürekkeple boyanmış paranoya kalbinizin çarpmasına neden olabilir. Paris’in karamel kokan Arnavut kaldırımli romantik sokaklarında yürürken birden kolunuza bir ceset girip size yaşarken hanesine yazdığı günahları anlatabilir ya da aklını yitirmiş, cinayet meraklısı bir hâkim art arda öldürdüğü insanlardan bahsedip ardından kahkahalar atarak parlak gökyüzünü karartabilir.

Maupassant kendini karanlık bir dünyaya hapsetti ve bunları metinleriyle bize aktardı, ama ilginç olan, birçok yazar gibi karanlığa adım atması değildi kuşkusuz. Yaşadığı dönemi tüm gerçekliğiyle gözler önüne sermesi ve sınır tanımayan hayal gücüyle insanı şaşırtan, bireyin zihninin en ücra noktalarına inmeyi başaran zekâsıyla zamanını aşan bir yazar olması asıl ilginç olan. Hayal kurmanın erdemi ni anlamış ve insanlığın uzun yıllardan beri görmemeyi ya da unutmayı seçtiği gizemi, içinde bir çocuk gibi yaşatmış olması. Yoksa asla söylemezdi, bilinmezliğin üzerindeki örtülerin kaldırıldıkça hayal gücünün de yok olduğunu ya da sormazdı geceler, hayaletler terk ettiğinden beri, fazla boş ve anlamsızca karanlık değil mi diye.

Maupassant'ın metinlerinin bize ulaşması, yazdığı her sözcükle insanın doğasını gözler önüne sermesi, yarattığı düşsel evrenin sonsuzluğu, bilinmeyene, gizemli olana karşı duyduğu aşk ve kendi hayatından yola çıkarak aslında dünyayı anlatması, bize kalan çok değerli bir hediye.

Bu yılda, bu günde ve saatte Maupassant'ın bize yüz yıl önce bıraktığı metinleri hâlâ o zamanlardaki gibi iştahla bitirip üzerine düşünebiliyorsak, geceleri onun bavulunun içinde düşsel bir yolculuğa çıkmak için yanıp tutuşuyorsak ve yazarlara hâlâ ilham kaynağı olabiliyorsa, o heybetli adamın gölgesi uzamaya devam ediyor ve uzayan o gizemli gölgenin altında bizler Maupassant'ı tekrar keşfediyoruz.

Korku

Akşam yemeğinden sonra güverteye çıktık. Önümüzde Akdeniz, çarşaf gibi uzanıyor ve mehtabın altında ışıldıyordu. Büyük gemi, koca bir yılanı andıran kara dumanlarını yıldızlar serpiştirilmiş gökyüzüne saçarak denizde süzülüyordu. Arkamızdaysa bu ağır yapının hızlı geçişiyle pervanenin çırpıtığı kıpır kıpır, köpüklü beyaz sular öylesine berraktı ki, ay ışığıyla köpürüyor sanırdınız.

Altı ya da sekiz kişi, orada sessizce durmuş, bakışlarımızı hayranlıkla, yol almakta olduğumuz uzaklardaki Afrika'ya doğru çevirmiştik. Aramızda durmuş, purosunu tütürmekte olan kaptan, aniden yemekteki konuya geri döndü:

“Evet, o gün korkmuştum. Gemim altı saat boyunca rüzgâr altında, denizle boğuşarak bu kayalıkta kısılp kaldı. Neyse ki akşama doğru bir İngiliz kömür gemisi bizi fark etti de kurtarıldık.”

Derken bu adamlar arasında yüzü yanık, irice, suratında vakur bir ifadeyle, bilinmeyen ülkelere, tükenmek bilmeyen tehlikelerin ortasına uzun yolculuklar yaptığı belli olan ve

sakin bakışlarında, gördüğü garip manzaraların derinliği yatan bir adam, şu, iliklerine kadar cesaretle dolu olan adamlardan biri, ilk kez ağzını açtı:

“Kaptan, korktuğunuzu söylediniz. Buna inanmıyorum. Bence sözcüğü ve yaşadığınız hissi yanlış ifade ettiniz. Cesur bir adam yoğun bir tehlikenin karşısında asla korkmaz. Etkilenir, tedirgin olur, kaygılanır; ama korkmak, bambaşka bir şeydir.”

Kaptan gülerek yanıtladı:

“Eh! Kendi adıma açıkçası korktum.”

Bunun üzerine yanık tenli adam ağır ağır konuştu:

“Kendimi açıklamama izin veriniz. Korku (en gözü pek insanlar bile korkabilir), dehşet verici bir şey, ruhun çürümesi gibi berbat bir his, aklın ve kalbin korkunç bir tutulma yaşaması, tek bir anıyla bile kaygıyla tüylerin diken diken olmasıdır. Ancak cesursak bu his ne bir saldırı, ne kaçınılmaz ölüm ne de tehlike oluşturabilecek bir durum karşısında önümüze çıkar. Korku, bazı gizemlerin etkisi altında oluşan birtakım anormal olaylar, belirsiz riskler karşısında oluşur. Gerçek korku, eski zamanların hayali dehşetlerinin anımsanması gibidir. Hortlaklara inanan ve geceleyin hayaletlerin görüneceğini sanan bir kişi, korkuyu müthiş bir dehşetle hissedecektir.

Bense gündüz vakti yaşadım korkuyu, on yıl kadar önceydi. Geçen yılın bir aralık akşamı onu tekrar hissettim.

Bununla birlikte pek çok badire atlatmış, ölümcül gözüken birçok maceraya atılmıştım. Sıklıkla hırpalandım. Hırsızlarca öldüm sanılıp bırakılmıştım. Amerika’da isyankârlıkla suçlanıp idam cezasına mahkûm edilmişim ve Çin kıyılarındaki bir geminin güvertesinden denize atılmıştım. Kaybolduğumu düşündüğüm her seferde, olayı

dramatikleştirmeden ve pişmanlık duymadan duruma hemen el koydum.

Ancak korku denilen şey bu değil.

Bu histen Afrika'da kuşkulandım. Bununla beraber o, kuzeyin çocuğudur. Güneş onu, tıpkı bir sisi dağıttığı gibi dağıtır. Buna dikkat ediniz beyler. Doğulular için yaşamın bir değeri yoktur. Boyun eğme doğaldır. Geceler, soğuk topraklarda huzursuzluk yaratan karamsar ruhlardan arınmıştır. Doğu'da telaş bilinir, ama korku bilinmez.

Eh neyse! İşte Afrika topraklarında başıma gelen olay:

Ouargla'nın' güneyindeki koca kum tepelerini geçmekteydim. Dünyadaki en garip ülkelerden biri orası olmalı. Okyanus sahillerinin bitmek bilmeyen düz, birleşik kumlarını görüyorsunuz. Neyse, kasırganın ortasında, okyanusun da kuma döndüğünü hayal ediniz; sarı toz kaplı hareketsiz dalgaların sessizliğinde bir fırtına düşünün. Bu engebeli, birbirinden farklı, azgın dalgalar bir dağ kadar heybetli; ama giderek daha da büyük ve ipek gibi çizgi çizgidir. Bu öfkeli, sessiz ve kıpırtısız deniz yüzeyine, aceleci güney güneşi acımasız ve doğrudan alevlerini göndermektedir. Bu altuni küllerden dalgaları aşmalı, sonra tekrar inmeli, tekrar aşmalı, tekrar tekrar durmaksızın, dinlenmeksizin, tek bir gölge olmaksızın yine aşmalıdır. Dizlerine kadar kuma gömülü kalan atlar homurdanır ve şaşırtıcı tepelerin yamaçlarından kayarak inerler.

İki arkadaşlık, beraberimizde sekiz sipahi ve dört deve ile onların sahipleri geliyordu. Sıcaktan, yorgunluktan, bu alev alev çöl gibi susuzluktan bitap düşüğümüzden konuşmayı kesmiştik. Derken adamlarımızdan biri haykırdı. Hepimiz

durduk ve ancak bu uçsuz bucaksız topraklara gelen gezginlerin bildiği bu açıklanması güç olay karşısında afallayarak hareketsiz kaldık.

Nereden geldiği kestirilemeyen ama bize yakın bir yerlerden bir davul sesi geliyordu, çöl tepelerinin gizemli davulunun sesi. Net bir şekilde işitiliyordu, bazen biraz daha heyecanlı, bazen zayıf, duraklayarak vuruluyordu; sonra o olağandışı ritmine geri dönüyordu.

Araplar, kaygı içinde birbirlerine bakıyorlardı. Aralarından biri kendi dillerinde, “Ölüm üzerimizde,” dedi. Ve işte birdenbire yoldaşım, dostum, hatta kardeşim diyebileceğim kişi, güneş çarpmasıyla baş aşağı atından düştü.

Böylece iki saat boyunca, ben dostumu nafile bir çabayla kurtarmaya çalışırken bu inişli çıkışlı davul sesi, onun o tekdüze, aralıklı ve anlaşılmaz gürültüsü kulaklarımı doldurdu. Dört kum dağının ortasında, güneşin yakıp kavurduğu bu delikte, Fransız kasabalarından iki yüz fersah uzakta, sevdiğim dostumun cesedi karşısında, hızlı hızlı vurulan o davulun sesi kulaklarımızda yankılanırken korkuyu, gerçek korkuyu, o iğrenç korkuyu iliklerimde hissettim.

O gün, korkunun ne olduğunu anladım; ancak bir başka sefer, ne olduğunu daha da iyi anlamamı sağladı...

Kaptan sözünü kesti:

“Affedersiniz, peki ya davul? O davul neydi?”

Gezgin yanıtladı:

“Hiçbir fikrim yok. Kimse bilmiyor. Görevliler, sıklıkla bu kendine has gürültüye şaşırırlar, bu sesi, genellikle inişli çıkışlı kum tepelerinin şişirip çoğaltarak yansıttığı, rüzgârın taşıdığı bir dolu kum tanesinin bir tutam kuru ota çarpma-

sına yorarlar; çünkü bu olayın daima güneşten yanmış ve bir parşömen kâğıdı kadar sert olan küçük çalılarının yakınında olduğu fark edilmiştir.

Bu davul, bir ses serabı olarak düşünebilir. Ötesi değil; ancak bunu sonradan öğrendim.

İkinci olaya geleyim.

Geçen kış, Fransa'nın kuzeydoğusunda bir ormandaydım. Gökyüzü öylesine kapalıydı ki, akşam iki saat önceden çöküyordu. Yanımda bana rehber olan bir köylüyle, küçük bir patikada, hırçın rüzgârın çıkarttığı iniltilerle dolu çam ağaçlarından bir kubbenin altında yürüyorduk. Ağaç dalları arasından çabuk çabuk geçen, sanki dehşet içinde kaçışan çığına dönmüş bulutlar görüyordum. Bazen büyük ve sert bir rüzgârla bütün orman, acılı bir inleme eşliğinde tek bir yöne doğru yatıyordu; hızlı adımlarıma ve kalın giysilerime rağmen soğuk içime işliyordu.

Bizden çok da uzakta olmayan bir orman korucusunun kulübesinde karnımızı doyurup yatacaktık. Oraya, avlanmak için gitmiştim.

Rehberim, arada sırada gözlerini kaldırıp mırıldanıyordu: "Ne kadar da iç karartıcı bir hava!" Sonra bana evinde kalacağımız kişilerden bahsetti. Baba, iki yıl önce yasak yerde avlanan birini öldürmüş ve o günden beri, sanki bir anı zihnini meşgul ediyormuşçasına kara kara düşünür gibiymiş. Evli olan iki oğlu da onunla birlikte yaşıyormuş.

Zifiri karanlıktı. Ne önümü ne de çevremi görebiliyordum ve birbiri içine geçmiş ağaç dalları geceyi aralıksız bir fısıltıyla dolduruyordu. Sonunda bir ışık gördüm ve çok geçmeden rehberim bir kapıyı çaldı. Tiz kadın çığlıkları bizi

yanıtladı. Sonra bir erkek sesi, kısık bir ses bize: “Kimdir o?” diye sordu. Rehberim adını söyledi. İÇeri girdik. Karşımızda unutulması güç bir tablo vardı.

Mutfağın ortasında beyaz saçlı, deli bakışlı yaşlı bir adam, elinde tüfeğiyle ayakta bizi bekliyordu, aynı zamanda iki iri yarı adam, ellerinde baltalarla kapıyı gözlüyorlardı. Karanlık köşelerden birinde, dizleri üstüne çökmüş, yüzleri duvara dönük iki kadın olduğunu fark ettim.

Derdimizi anlattık. Yaşlı adam silahını duvara dayadı ve odamın hazırlanmasını buyurdu; kadınların kıpırdamadığını görünce bana dönerek,

“Görüyor musunuz beyim, bir adam öldürdüm, bu gece tam iki yıl olacak. Geçen yıl beni almaya geldi. Bu gece de yine onu bekliyorum,” dedi.

Sonra da beni gülümseten bir tonda ekledi:

“Bu yüzden bu haldeyiz.”

Yapabildiğim kadarıyla ona, böylesi bir gecede gelmekten ve batıl bir dehşete ortak olmaktan ne kadar memnun olduğum konusunda güvence verdim. Birkaç öykü anlattım ve neredeyse herkesi sakinleştirdim.

Şöminenin yakınında neredeyse kör ve sakallı, yaşlı bir köpek, hani tanıdığım insanlara benzeyenlerden bir köpek, burnu patilerinin arasında uyuyordu.

Dışarıdaysa, şiddetini artıran fırtına küçük kulübeyi dövüyordu ve derken kapının yakınına tıpkı bir gözetleme deliği gibi oyulmuş küçük cam pencereden, aniden çakan şimşekle aydınlanan ormanda karmakarışık ağaçların rüzgârda sallandıklarını gördüm.

Bütün çabalarımın karşın bu insanların derin bir dehşet içinde olduğunu hissediyordum ve ne zaman sussam kulaklar uzakları dinlemeye başlıyordu. Bu aptalca kaygıları seyret-

mekten yorulmuştum, yaşlı korucu yerinden fırlayıp tüfeğini kaptığında, yatmak için izin istemek üzereydim. Çıldırmışçasına, “İşte, işte! Onu duyuyorum!” diye kekeledi. İki kadın tekrardan dizleri üzerine çöküp yüzlerini gizleyerek köşelerine çekildiler ve oğlanlar da baltalarına sarıldı. Köpek aniden uyanmasa, hâlâ onları yatıştırabileceğimi düşünüyordum; başını kaldırıp boynunu uzattı, neredeyse kör olan gözleriyle ateşe doğru bakarak, taşrada, gece vakti yolcuları korkudan sindirecek o acıklı inlemelerden birini koyuverdi. Tüm bakışlar köpeğe çevrildi. Artık dört ayak üzerinde, sanki bir hayale kapılmışçasına hareketsiz duruyordu ve görünmeyen, bilinmeyen, ama tüm tüylerinin kabarmasına bakılırsa oldukça korkunç olması gereken bir şeye doğru havlamaya başlamıştı. Beti benzi atan korucu bağırdı: “Onu hissediyor! Köpek de hissediyor! Onu öldürdüğümde, köpek de benimleydi.” Ve iki deli kadın, ikisi birlikte, köpekle birlikte ulumaya başladılar.

Elimde olmadan tüylerim diken diken oldu. Böylesi bir yer ve zamanda, bu kendini kaybetmiş insanların arasında bu hayvanı görmek korkutucuydu.

Böylece bir saat boyunca köpek, kıpırdamadan uludu. Kaygılı bir kâbus görüyormuşçasına uludu ve o korku, o berbat korku içimi sardı. Neyin korkusu? Nasıl söyleyebilirim ki? Korkuydu, tek bildiğim bu.

Korkunç bir olayın beklentisiyle kulak kabartmış, kalbimiz çarparak, en küçük seste dehşete kapılarak, betimiz benzimiz atmış, hareketsiz bir şekilde duruyorduk. Derken köpek, inlemeye devam ederek odayı turlamaya, duvarları koklamaya başladı. Bu hayvanın yaptıkları bizi deliliğe sürüklüyordu! Böylece beni kulübeye getiren köylü, dehşetin öfkesiyle bir çeşit nöbet geçirerek hayvanın üstüne atladı ve küçük bir avluya açılan kapıdan dışarı attı.

Çok geçmeden hayvan sustu; ama biz daha da dehşet verici bir sessizliğe gömüldük. Derken bir anda, hep birlikte yerimizden sıçradık: Bir varlık, ormana bakan dış duvara sürtünüyordu. Sonra, titrek bir elle, bocalayan biri gibi kapının önüne geçti. Ardından iki dakika boyunca hiçbir şey duymadık, aklımızı kaçıracaktık. Derken duvara sürtünmeye devam ederek geri geldi ve tıpkı bir çocuğun tırnaklarıyla yapacağı gibi hafifçe duvarı tırmıklamaya başladı. Sonra aniden gözetleme camında bir baş belirdi, bir kedinin gözlerini andıran parlak gözlü, beyaz bir baş ve ağzından belli belirsiz, kederle fısıldayan bir ses çıktı.

Mutfakta muazzam bir ses yankılandı. Yaşlı korucu tüfeğini ateşlemişti. Oğlanlar hemen gözetleme deliğinin önünü büyük bir masayla kapatıp bir büfeyle desteklediler.

Sizi temin ederim, kalbim, ruhum ve bedenim öylesine bir kaygı içindeydi ki o tüfek sesini beklemiyordum; o yüzden kendimi bayılacak gibi, korkudan ölmeye hazır hissettim.

Gün ağarana kadar orada hareketsiz, tek kelime etmeksiz, anlatılması güç bir şaşkınlıkla büzüşmüş kalmıştık.

Bir delikten zayıf bir gün ışığı içeri süzülene kadar kimse kapının önündekilere dokunmaya tenezzül etmedi.

Duvarın önünde, kapıya doğru, yaşlı köpeğin ölüsünü bulduk, kurşun yüzünü dağıtmıştı.

Çitin altını kazarak avludan çıkmayı başarmıştı.

Yanık tenli adam sustu. Sonra ekledi:

“Özellikle o gece, hiçbir tehditle yüzleşmedim; ancak o küçük pencerede gözüken sakallı başla tüfeğin ateşlenmesi arasında geçen anı yaşamaktansa, şimdiye kadar başımdan geçen bütün tehlikelere tekrar göğüs germeyi yeğledim.”

Korku*

Tren, karanlıklar içinde dumanını tttre tttre ilerliyordu.

Kendimi, vagonun kapısına bakmakta olan yaşı bir beyefendinin karşısında, tek başıma bulmuştum. Hiç şüphesiz Marsilya'dan gelmekte olan bu PLM** vagonunda, kuvvetli bir fenol kokusu hissediliyordu.

Mehtapsız, havasız, yakıcı bir geceydi. Yıldızları görmiyordunuz ve ten tren düdüğü üzerimize sıcak, peltemsi, basınçlı, solunumu gç bir şeyler serpiyordu.

Paris'ten ayrılalı üç saat olmuşt. Nereden geçtiğimizi görmeksizin Fransa'nın ortalarına doğru ilerliyorduk.

Aniden yoktan bir görüntü belirdi. Ormanda, büyük bir ateşin çevresinde, iki adam ayakta duruyordu.

Bir anlığına bu manzarayı seyrettik: Bize, yırtık pırtık giysiler içinde, ateşin parıltısında kızıla çalan, sakallı yüzleri

* 25 Temmuz 1884'te Le Figaro'da yayımlanmıştır.

** PLM *Paris à Lyon et à la Méditerranée* (Paris'ten Lyon'a ve oradan da Akdeniz'e)), 1938 yılına kadar Fransa'da faaliyet gösteren tren yolu şirketinin adıdır. Aynı zamanda Paris-Lyon-Marsilya hattında çalışan trenin de kısaltmasıdır. —çn

bize dönük, iki fakir gibi gelmişlerdi. Çevrelerini, bir trajedi sahnesini andıran yeşil, açık yeşil ve parlak ağaçlar, coşkulu alevlerin yansıması gövdelerini sarmış ağaçlar ve içlerinden akan ışığın geçip yararlanarak ıslattığı yapraklar sarmıştı.

Sonra her şey yeniden karanlığa gömüldü.

Oldukça ilginç bir görüntüyle karşılaştığımız su götürmezdi! İki sinsi adam, bu ormanın ortasında ne yapıyorlardı? Böylesine sıcak bir gecede yakılan bu ateş de neyin nesiydi?

Karşımdaki adam saatini çıkartıp baktı ve bana,

“Tam da gece yarısı beyefendi, oldukça sıra dışı bir şeye tanık olduk,” dedi.

Onunla aynı fikirdeydim; bu kişilerin kim olabileceğini düşünerek sohbete başladık: Kanıtları yakan suçlular ya da iksir hazırlayan büyücüler olabilirler miydi? Gece yarısı, yaz ortası, bir ormanda çorba pişirmek için böylesi bir ateş yakılacak değildi ya? Peki ne yapıyorlardı? Olası hiçbir şey hayal edemiyorduk.

Kompartıman arkadaşım konuşmaya dalmıştı... Ne iş yaptığını kestiremediğim yaşlı bir adamdı. Hiç kuşkusuz tuhaf ve oldukça kültürlü gibiydi; belki biraz da kaçıktı.

Ancak mantığın genellikle aptallık ve deliliğin de deha olarak adlandırıldığı şu dünyada kimlerin bilge, kimlerin kaçık olduğunu bilebilir miyiz?

Şöyle diyordu:

“Böyle bir şeye tanık olduğuma sevindim. Birkaç dakikalığına kaybolmuşum hissine kapıldım!

Yeryüzünün rahatsız edici olduğu söylense de, aynı zamanda bir o kadar da gizemli!

Bilinmeyenin üzerindeki örtüyü araladığımız kadar, insanın hayal gücünü de azaltıyoruz. Bir anlık gelen görüntü-

ler de olmasa, geceyi oldukça boş ve rahatsız edici bir karanlık içinde bulursunuz beyefendi.

Denilir ki: “Daha ne kadar sıra dışı olay, daha ne kadar garip inanış olursa, açıklanamayan her şey de açıklanabilir olur. Doğaüstü olaylar, kaynağı kurumuş bir göl gibi çekilir. Bilim, günbegün mucizelerin sınırlarından çekilir.”

Eh beyefendi, ben inanmayı seven eski kafalılara mensubum. Anlamayı, araştırmayı, bilmeyi istememe saflığına alışık, çevresinde gizemler oluşturan, basit ve belirgin gerçeği kabul etmeyi reddeden eski kafalıların bir parçasıyım.

Evet beyefendi, göze görünmeyeniyi yok sayarak hayal gücünü körelttik. Dünyamız bana artık terk edilmiş, boş ve çıplak geliyor. İnançlar, dünyayı şiirselliğe götüren parçalardır. Gece vakti dışarı çıkıyorsam bu, yaşlı kadınlara uzun mezarlık duvarları boyunca haç çıkarttıran ve batıl inançlı son kişileri bataklıkların garip sislerinden ve birdenbire çıkan alevlerden kurtaran bu endişeyle tüylerimin diken diken olmasını istediğimdendir. Gölgelelerden geçtiği hissine kapıldığımız bu belirsiz ve korkutucu şeye inanmak istediğimdendir.

Eskiden, içinde şekillerini sezemediğimiz, korkusu kalbimizi buz kestiren, gizli gücü zihnimizin sınırlarına dayanan ve zarar vermesi kaçınılmaz olan pek çok efsanevi, bilinmez varlığı, sinsi kötülükleri barındıran zifiri ve korkunç bir karanlık değil midir akşamın karanlığı?

Doğaüstüyle birlikte gerçek korku da yeryüzünden silindi; çünkü sadece, gerçekte anlamlandıramadıklarımızdan korkarız. Göze görünen tehlikeler etkileyici, telaşlandırıcı, ürkütücü olabilir! Ruha, serseri bir hayaletle karşılaşma, bir ölüyle kucaklaşma rahatsızlığını, insanın kaygılarının yarat-

tığı bu dehşet verici yaratıklardan birini koşuşurken görme fikrini veren kasılmayı yaratan nedir? Gölgeler, artık perili olmadıklarından bana aydınlık geliyorlar.

Ve buna kanıt olarak söylenebilecek şeyse, kendimizi bir anda bu ormanda tek başımıza, yaktıkları ateşle aydınlanıp bize görünen bu iki acayip varlığın görüntüsünü izler bulmuş olsaydık, kendimizi çok daha belirgin ve gerçek bir tehlikenin içinde hissedeceğimizdir.

Tekrar etti: “Sadece, gerçekte anlamlandıramadıklarımızdan korkarız.”

Birdenbire aklıma, bir pazar günü, Gustave Flaubert’in evinde Turgenyev’in anlattığı öykü geldi.

Bu öykü bir yerlerde yayımlandı mı bilmiyorum.

Bu bilinmeyen gizli ürpertinin ruha böylesine dokunmasını ve yarı ışıklı garip bir anlatıda herkese endişe verici, emniyetsiz ve ürkütücü şeyler düşündürebilmeyi, bu büyük Rus yazardan başkası başaramaz.

Onunla birlikte, görülmeyenin verdiği muğlak korkuyu, duvarın, kapının, görünüşteki hayatın arkasındaki bilinmeyenin korkusunu iyice hissettik. Yine onunla birlikte, sadece kaygımızı artıracak kadar ışık saçan belli belirsiz aydınlıklardan aniden geçtik.

Bize bazen garip tesadüflerin, tesadüf gözükken beklenmedik bağlantıların yakınlığının anlamını gösteriyor gibiydi; ancak bunu gizli bir istek ve sinsilik yönlendiriyordu. Onunla birlikte hissettiğimize inanıyorduk. Göze görünmeyen bir ip, bizi gizemli bir şekilde hayatın içinden, sürekli anlamını atladığımız hülyalı bir rüyadan geçirir gibi geçirerek yönlendiriyordu.

Edgar Poe veya Hoffmann gibi cesurca doğaüstüne gir-

miyor, sadece belirsiz ve rahatsız edici şeylerle harmanladığı yalın öyküler anlatıyordu.

Bize o gün şunu da söylemişti: “Sadece, gerçekte anlamlandıramadıklarımızdan korkarız.”

Oturuyor, ya da daha çok, kolları sarkık, bacakları uzatılmış ve gevşek, ona Baba Tanrı veya Ovidius’un nehir tanrılarından birinin havasını veren büyük ve gümüşü bir sakal ve saç denizinde yüzer gibi gözüken bembeyaz bir başla, koca bir koltuğa gömülmüş oluyordu.

Cümlelere çekicilik katan belirli bir tembellik ve sözcüklerin renkli güzelliklerini vurgulayan ağıdalı dilin getirdiği bazı duraklamalarla, ağır ağır konuşurdu. Feri gitmiş, kocaman açılmış gözleri, tıpkı bir çocuğun gözleri gibi, düşüncelerindeki her duyguyu yansıtırı.

Bize şunu anlatmıştı:

Genç bir adamken, Rusya’daki bir ormanda avlanmaya gitmişti. Bütün gün yürümüş ve akşama doğru sakın bir nehrin kıyısına varmıştı.

Derin, soğuk ve berrak nehir, üzerinde bir dolu otlar ağaçların altında, aralarından geçerek akıyormuş.

Buyurgan bir ihtiyaç avcısını bu berrak sulara kendini atmaya itmiş. Soyunup akıntıya atılmış. Oldukça iri ve güçlü olan bu oğlan, sağlam ve gözü pek bir yüzücüymüş.

Sakin bir ruhla, otların ve köklerin vücuduna hafif hafif değmesine izin vererek, sarmaşıkların teninde kaymasından hoşnut, kendisini yavaşça suyun üzerine bırakmış.

Derken bir anda bir el omzuna dokunuvermiş.

İrkilerek başını çevirmiş ve kendisine arzuyla bakan dehşet verici bir canlıyla karşılaşmış.

Bir kadını ya da dişi bir maymunu andırıyormuş bu canlı.

Kocaman, kırış kırış, buruşmuş ve gülen bir suratı varmış. nnde yüzen memelerini ve upuzun, karmakarışık, yüzünü de çevreleyip sırtından dökülen güneşten kızılaşmış saçlarını anlatmaya sözcükler yetersiz kalırmış.

Turgenyev, o iğrenç korkuya, doğaüstü şeylerin yarattığı dondurucu korkuya kapıldığını hissetmiş.

Düşünmeden, aklının ucundan geçirmeden, farkına bile varmadan hızlı hızlı kıyıya doğru yüzmeye başlamış; ancak yaratık ondan daha hızlı yzyrmş ve zevkten kıkırdayarak ensesine, sırtına, bacaklarına dokunuyrmş. Genç adam, sonunda korkudan deliye dönmüş bir halde kıyıya varmış ve aynı hızla, giysileri ve tüfeği için geri dönmeyi aklından bile geçirmeden, ormana dalmış.

Korkunç varlık da onun kadar hızlı koşup söylenmeye devam ederek onu takip etmiş.

Kaçak, bitkin düşüp korkudan kaskatı kesilince, elinde sopası koşuşturan, keçilere göz kulak olan bir çocuğun tam önünde yere dşvermiş. ocuk bu dehşet verici insan-yaratığa vurmaya, o da acıyla çığlıklar atmaya başlamış ve Turgenyev dişi bir gorile benzeyen bu kadının yapraklar arasındayayboluşunu izlemiş.

Bu yaratık, otuz yılı aşkın bir süredir, çobanların verdikleriyle bu ormanda yaşayan ve günlerinin yarısını nehirde yüzerek geçiren bir deliymiş.

Büyük Rus yazar, "Hayatımda böylesine korktuğum başka bir an olmadı; çünkü bu canavarın ne olduğunu anlayamamıştım," demişti.

Bu macerayı anlattığım kompartımandaki adam söz aldı: "Evet, anlamadıklarımızdan korkarız. Büyük bir korkuya kapılmak diye adlandırılan korkunç ruh kasılması geç-

tiğimiz yüzyılların dehşet verici batıl inançları ve korkuyla harmanlanarak kanıtlanmıştır. Ben bu büyük korkuyu, tüm dehşetiyle yeniden hissettim ve öylesine basit, öylesine aptalca bir şey ki itiraf etmeye dilim varmıyor.

Tek başıma, yürüye yürüye Breton'u geziyordum. Çorak toprakları, karaçalı dışında hiçbir şeyin yetişmediği çıplak arazileri olan, büyük, kutsal ve perili taşların yakınındaki Finistère'e yolum düşmüştü. Eski zamanlarda dünyanın sonu sayılan, Atlantik Okyanusu ve Manş Denizi'nin okyanuslarının ebediyen çarpışacağı noktadaki ürkütücü Raz Burnu'nu daha önceden ziyaret etmiştim. İnanışlar ve batıl inançların yatağı olan bu nokta üzerine pek çok efsane ve öyküyü okumuş ya da işitmiştim.

Geceleyin Penmarch'tan Pont-l'Abbé'ye gidiyordum. Penmarch'ı bilir misiniz? Denizden bile daha alçakta gözüken, oldukça alçak, tamamıyla düz, dümdüz bir sahildir. Öfkeli yaratıkları andıran köpüklü kayalıklarla dolu bu uğursuz ve gri deniz her yerden görünür.

Akşam yemeğini bir balıkçı meyhanesinde yemiştim ve iki fundalık arasından geçen sağdaki yolda yürümeye başlamıştım. Oldukça karanlıktı.

Arada sırada, ayakta durmuş bir Kelt papazının hayaletini andıran bir taş, geçerken bana bakıyor gibi geliyordu ve yavaş yavaş içime "o da nedir?" hissi doluyordu. Hiçbir şey bilmiyordum. Ruhların bize sürtünüp geçtiğine inandığımız, yok yere tüylerimizin ürperdiği, görülmeyen bir şeyin yarattığı kafa karışıklığıyla kalbin çarptığı, pişman olduğum gecelerden biriydi.

Yol gittikçe daha uzun, bitmeyecekmiş gibi uzun ve boş geliyordu.

Orada, arkamdaki büyük dalgaların homurtusu dışında başka bir ses işitilmiyordu ve bazen bu tekdüze ve tehdit edici ses oldukça yakından geliyor gibiydi; o kadar yakın ki köpükleriyle birlikte ovada koşarak topuklarıma değiyormuş gibi geliyordu ve olabildiğince hızlı koşup kaçarak kendimi kurtarma isteğiyle doluyordum.

Bazen aniden hızla esen bir rüzgâr, çevremdeki karaçalıları inletiyordu. Hızlı hızlı yürüdüğümünden kollarım ve bacaklarım buz kesmişti: Kaygılandırıcı, tehlikeli bir soğuk.

Ah! Biriyle karşılaşmayı nasıl da istiyordum!

Artık hava öylesine kararmıştı ki, yolu görmekte zorlanıyordum.

Ve derken önümde, oldukça uzakta bir gümbürtü işittim. “Kendine hâkim ol, sadece bir araba” diye düşündüm. Sonra, başka bir şey duymadım.

Bir dakika sonra tekrardan, bu sefer daha yakından aynı gürültüyü işittim.

Hiçbir ışık görmememe rağmen kendi kendime, “Arabının fenerleri olmasa gerek. Ne kadar da şaşırtıcı, vahşi bir bölge,” diyordum.

Gürültü yine kesildi, sonra tekrar etti. İki tekerlekli bir araba için oldukça tok bir sestti. Kaldı ki atların nal sesini duymamak beni endişelendiriyordu, gece oldukça sessizdi.

Seslenmeye karar verdim: “Nedir o?”

Hızla yaklaşıyordu, büyük bir hızla! Ne bir nal ne de bir ayak sesi işitiyordum, sadece tek bir tekerleğin sesi. Neydi o?

Oldukça yakındı, çok yaklaşmıştı. İçgüdüsel bir korkuyla kendimi çalılarının arasına attım ve önümden bir el arabasının hızla geçtiğini gördüm... Sadece el arabası, kimse itmiyordu... Evet... Bir el arabası... Tek başına...

Kalbim öylesine delice çarpıyordu ki kendimi otların üzerine bıraktım ve denize doğru uzaklaşan tekerleğin sesini dinledim. Ne kalkmaya, ne yürümeye ne de kıpırdamaya cesaret edebiliyordum; çünkü olur da geri gelirse, beni takip ederse, korkudan ölüverirdim.

Kendime gelmem uzun, oldukça uzun bir süre aldı ve yolun geri kalanını içimde aynı korkuyla, en küçük bir seste nefesim kesilerek bitirdim.

Peki ya bu varlığa ne demeli? Ama nasıl bir korkuydu! Biraz üzerine düşündükten sonra anlamlandırdım. Bu el arabasını hiç şüphesiz küçük bir çocuk, çıplak ayakla sürüyordu ve ben, daha yükseklerde bir baş görmeyi beklediğimden, onu fark etmemiştim.

Bunu anlıyorsunuz ya... Doğaüstü bir dehşet hissi içindeyken... Bir el arabası hızla geçerse... Tek başına... Nasıl bir korku!"

Bir anlığına sustuktan sonra devam etti:

"Düşünün beyefendi, garip ve korkunç bir ana tanıklık ediyoruz: Koleranın istilas!"

Bu vagonlarda hissettiğiniz fenol kokusu zehirlidir, burada da birkaç noktada hissediliyor.

Bu zamanda Toulon'u görmek gerek. Haydi, O'nun orada olduğunu pekâlâ hissediyoruz. Ve bu insanların aklını başından alan sadece bir hastalık korkusu değil. Kolera bambaşka bir şey, göze görünmez, başka bir zamandan, geçmiş zamanlardan gelen bir lanet, bir çeşit geri gelip zarar veren ve bizi şaşırttığı kadar korkutan da bir Ruh; çünkü kaybolan yıllara ait gibidir.

Doktorlar beni, mikroplarıyla güldürüyorlar. Bir insanı

camdan atlatacak kadar dehşete düşüren bir haşere değildir, Doğu'nun derinlerinden gelen tarifi imkânsız ve korkunç bir varlık olan koleradır.

Yollarında dans edilen Toulon'dan geçiniz.

Bu kadar ölüm olan şu günlerde dans etmek niye? Şehrin çevresindeki kasabalarda havai fişekler atılıyor; mutluluk ateşleri yakılıyor; orkestralar bütün halka açık yürüyüş yollarında keyifli melodiler çalıyorlar.

Orada olan, cesaretle karşı koyulan mikrop değil kolera ve onun önünde, tıpkı saklanıp bizi bekleyen bir düşmana yapacağımız gibi pişkin olmak istiyoruz. Bu yüzden onun için, öldüren ruh için dans ediliyor, gülünüyor, bağırılıyor, ateşler yakılıyor, vals yapılıyor ve her yerde, tıpkı barbar rahiplerin duayla savdığı eski kötü büyücülerden biri gibi görünmeyen, tehditkâr varlığı hissediliyor.”

25 Temmuz 1884

Hayalet*

Geçenlerde gerçekleşen bir duruşmadaki alıkoyma durumu üzerine konuşuyorduk. Grenelle Sokağı'ndaki eski bir otelde, samimi bir akşamın sonuydu ve herkesin, gerçek olduğunu iddia ettiği bir öyküsü vardı.

Böylece Tour-Samuel'in seksen iki yaşındaki yaşlı mar-kizi ayağa kalktı ve gelip şömineye yaslandı. Hafiften titreyen bir sesle konuşmaya başladı:

“Ben de garip bir öykü biliyorum, öylesine garip ki, hayatımın saplantısı haline geldi. Bu macera başımdan geçeli elli altı yıl oluyor, ancak rüyalarımda görmeden geçirdiğim bir ay yok. O günden aklımda bir iz, bir korku izi kaldı, beni an-lıyorsunuz ya? Evet, bu korkunç dehşete on dakika boyunca maruz kalmıştım, öyle bir maruz kalmak ki o andan sonra bu dehşet ruhumda baki kaldı. Beklenmedik sesler beni kal-bime kadar titretiyor. Geceleyin gölgeler arasında ayırt ede-medığım nesnelerden delicesine kaçıp kurtulmak istiyorum. Kısacası gecedен korkuyorum.

4 Nisan 1883'te “Le Gaulois”da, ardından da Maupassant'ın öyküle-rinin derlendiği “Clair de Lune”de yayımlanmıştır.

Ah! Şu yaşıma gelene kadar bunu itiraf edemezdim. Artık her şeyi söyleyebilirim. Seksen iki yaşına gelince, hayali tehlikeler karşısında cesur olmaya gerek olmuyor. Ancak hanımlar, gerçek tehlikelerden asla ürkmedim.

Bu olay beni öylesine dehşete düşürmüştü ki, öylesine derin, gizemli, berbat bir hezimete kaptırmıştım ki kendimi, başımdan geçenleri asla anlatmadım. Onu kendi içimde, acı sırları, utanç verici sırları, varlığımızda hissettiğimiz bütün utanç verici güçsüzlükleri sakladığımız derinliklerde sakladım.

Size macerayı olduğu gibi, açıklamaya girişmeden anlatacağım. Deli bir anıma gelmediyse, açıklanabilir bir olaydır şüphesiz; ama hayır, delirmemiştım ve bunu size kanıtlayacağım. Sonunda ne isterseniz onu düşünün. İşte basitçe yaşadıklarım.

1827 yılının temmuz ayıydı. Rouen'deki garnizonda bulunuyordum.

Bir gün iskelede yürürken, daha önceden tanıştığımı düşündüğüm, ancak kim olduğunu hatırlayamadığım bir adamla karşılaştım. İçgüdüsel olarak durmak için bir hareket yaptım. Yabancı hareketimi gördü, bana baktı ve kucaklaştık.

Çok sevdiğim bir çocukluk arkadaşımdı. Beş yıldır kendisini görmemiştım, yarım yüzyıl yaşlanmış gibiydi. Saçları bembeyazdı. Bitkin düşmüş gibi kambur yürüyordu. Şaşkınlığımı fark etti ve bana hayatını anlatmaya başladı. Korkunç bir felaket yaşamını altüst etmişti.

Genç bir kıza delicesine âşık olmuş, bir coşku seliyle onunla evlenmişti. Ancak akla hayale sığmaz bir mutluluk ve bitmek tükenmek bilmez bir tutkuyla geçen bir yılın sonunda kız ansızın, hiç şüphesiz bu aşkın neden olduğu bir kalp hastalığı yüzünden ölüvermiş.

Defin işlemlerinden sonra aynı gün yaşadığı büyük köş-

kü terk edip Rouen'deki konağına taşınmış. Evinde yalnız ve umutsuz, acıyla sarıp sarmalanmış öyle içler acısı bir durumda yaşıyormuş ki, sadece intiharı düşünmekteymiş.

'Seni bulduğuma göre' dedi bana, 'senden büyük bir iyilik isteyeceğim. Köşkteki odamdaki, odamızdaki, yazı masasının üzerinde acilen ihtiyacım olan birtakım belgeler var. Bu belgeleri alması için bir hizmetçiyi ya da bir memuru oraya yollayamam; çünkü soru sormayacak ve sessiz kalacak birine ihtiyacım var. Bana gelince, ne pahasına olursa olsun o eve geri dönmeyeceğim.

'Sana, ayılmadan önce kendi ellerimle kilitlediğim odanın ve onun yazı masasının anahtarlarını vereceğim. Ayrıca bahçıvanımın kapıyı açması için talimatlarımı söylemen yeter. Yarın bana yemeğe gel, bu konuyu etraflıca konuşalım.'

Ona, bu basit görevi yerine getireceğime dair söz verdim. Köşkü, Rouen'den yaklaşık olarak beş mil ötede bulunuyordu, benim için de bir gezinti olacaktı. At üstünde bir saatte varırdım.

Ertesi gün saat onda evindeydim. Baş başa yemek yiyorduk; ancak zoraki birkaç laf ediyordu. Benden özür dileyerek, mutluluğunun yattığı o odayı birinin ziyaret etmesi düşüncesinin onu tedirgin ettiğini söyledi. Bana olağanüstü bir şekilde, sanki ruhu gizemli bir çatışma içindeymiş gibi heyecanlı ve endişeli göründü.

Sonunda bana tam olarak ne yapmam gerektiğini açıkladı. Oldukça basitti. Anahtarını almış olduğum masanın sağ ilk çekmecesinde kilitli bulunan iki paket mektup ve bir deste kâğıdı almam gerekiyordu. Ekledi:

"Kâğıtlara göz atmaman konusunda senden ricada bulunmama gerek olmadığına inanıyorum."

Söylediği bana dokunmuştu; kendisini biraz sert bir şekilde yanıtladım. Kekeleyerek:

“Affedersin, çok acı çekiyorum da,” dedi.

Ve ağlamaya başladı.

Görevimi yerine getirmek üzere saat bire doğru yanımdan ayrıldım.

Hoş bir hava vardı; çayırları geçerek, tarlakuşlarının şakımlarını ve ritmik bir şekilde botlarıma çarpan kılıcımın sesini dinleyerek tırıs ilerliyordum.

Sonrasında ormana girince atımı ağır ağır yürütmeye başladım. Ağaç dalları yüzümü çiziyordu. Arada sırada yapraklardan birini dişlerimle tutup kopartıyor ve nedendir bilinmez, içimizi yaşama sevinciyle dolduran şu fırtına ve anlaşılmaz mutluluk gibi bir çeşit güç sarhoşluğu içinde arzuyla çiğniyordum.

Köşke yaklaşırken, cebimden, bahçıvan için yazılmış mektubu çıkarttım ve hayretle mektubun mühürlenmiş olduğunu gördüm. O kadar şaşırmış ve sinirlenmişim ki görevimi yerine getirmeden dönmeyi düşündüm. Sonra, kötücül bir alınganlık hissettiğimi düşündüm. Dostum, bulunduğu durum itibariyle mektubu hiç düşünmeden mühürlenmiş olabilirdi.

Köşk yirmi yıldır el değmemiş gözüküyordu. Çürümüş ve açık duran demir kapı, kim bilir nasıl hâlâ ayakta durabiliyordu. Eve giden yolu otlar bürümüşü. Çiçek tarhları ayırt edilemiyordu.

Bir kepenge ayağımla vurunca çıkan gürültü üzerine, yandaki kapıda, beni görmekten afallayan yaşlı bir adam belirdi. Attan inip, ona mektubu uzattım. Okudu, bir daha okudu, elinde evirdi çevirdi, beni iyice süzdü, sonra da kâğıdı cebine koyup şöyle dedi:

“Eh pekâlâ! Ne istiyordunuz?”

Kabaca yanıtladım:

“Efendinizin, elinizdeki kâğıttaki buyruklarda yazmış olduğu üzere bunun yanıtını bilmeniz gerek. Köşke girmek istiyorum.”

Donup kalmış gibiydi. Üstüne basa basa:

“Yani siz... Siz, odasına mı girmek istiyorsunuz?” dedi.

Sabrım taşmaya başlamıştı.

“Aynen öyle! Ama sizin beni sorguya çekmek gibi bir amacınız mı var yoksa?”

Kekeledi:

“Hayır... Hayır efendim... Ancak... Oda o zamandan beri kapalı... O günden beri... Ölümünden beri. Beni beş dakika beklerseniz gidip bakayım... Şey mi diye gidip bakayım...”

Öfkeyle sözünü kestim:

“Ah! Şimdi anlaşıldı, bir işler mi karıştırmayı düşünüyorsunuz arkamdan? Ayrıca odaya giremezsiniz, anahtarı bende.”

Artık ne diyeceğini bilemiyordu.

“O zaman efendim, size yolu göstereyim.”

“Sadece merdivenleri gösterip beni yalnız bırakın. Siz olmadan da pekâlâ bulabilirim.”

“Ancak... efendim... Ayrıca...”

Bu kez tamamıyla kendimden geçmiştim:

“Artık susuyorsunuz değil mi? Yoksa kavga mı istiyorsunuz?”

Adamı sertçe kenara itip eve girdim.

Önce mutfak, ardından da bu adamın eşiyle birlikte oturduğu iki küçük odayı geçtim. Sonra uzun bir koridoru

katettim, merdivenleri çıktım ve dostumun tarif ettiği kapıyı gördüm.

Hiçbir güçlük çekmeden kapıyı açıp içeri girdim.

Oda o kadar karanlıktı ki en başta hiçbir şey göremedim. Ölü evinin oturulmayan ve cezalandırılan odalarının küflü ve yavan kokusu beni duraklattı. Sonra yavaş yavaş gözlerim bu karanlığa alıştı ve gayet açık bir şekilde, çarşafsız ancak üzerinde şiltesi ve yastıkları olan ve yastıklardan birinin üzerinde, yakın zamanda bir dirsek ya da başın oluşturduğu derin izi andıran bir çöküntüyle, tek yataklı, düzensiz, büyük bir odada olduğumu gördüm.

Bütün koltuklar yerlerinden oynatılmış gibi düzensizdi. Bir dolap kapısı aralık kalmıştı.

İlk olarak içeriyi aydınlatmak gayesiyle pencereye gidip açtım; ancak kepenkler öylesine paslanmıştı ki yerinden kıpırdatamadım.

Hatta kılıcımınla kırmayı bile denedim ancak başaramadım. Boşa çabalamam beni öfkeliendirdiğinden ve artık gözlerim iyiden iyiye karanlığa alıştığından, daha fazla aydınlık aramaktan vazgeçtim ve yazı masasına yöneldim.

Bir koltuğa oturup, masanın kapağını çarparak indirdim ve bana söylenen çekmeceyi açtım. Ağzına kadar doluydu. Benim işime yarayacak olan, nasıl tanıyacağımın söylendiği üç paketti. Onları aramaya başladım.

Arkamda bir şeyin hışırdadığını işittiğimde ya da daha doğrusu bana dokunduğunu hissettiğimde, gözlerimi dikmiş, yazıları anlamlandırmaya çalışıyordum. Hava akımının birtakım kumaşları kıpırdattığını düşünerek orali olmadım; ancak bir dakika sonra, neredeyse belli belirsiz bir başka hareket benimde sinir bozucu küçük bir ürperti hissetmeme

sebebe oldu. Sadece etkilenmiş olmak bile o kadar aptalcaydı ki, onuruma yediremediğimden arkama bile dönüp bakmak istemedim. Benden istenen iki desteyi elde etmiş, üçüncüsünü de tam bulmuştum ki omzuma doğru üflenene büyük ve acı bir iç çekiş yüzünden yerimden iki metre sıçradım. Sıçramayla geri dönmüş, elimi kılıcımın kabzasına koymuştum ve eğer kılıcım yanımda olmasaydı bir korkak gibi arkama bakmadan kaçacağımı kesindi.

Bir saniye önce oturmakta olduğum koltuğun arkasında ayakta durmakta olan, beyazlara bürünmüş, uzun boylu bir kadın bana bakıyordu.

Bütün bedenimden öyle bir ürperti geçti ki, düşüverecektim. O anı yaşamamış olan biri, içinde bulunduğum berbat ve aptalca dehşeti anlayamaz. Ruhunuz eriyor, kalbinizi artık hissetmiyorsunuz. Bütün beden, içimizdeki her şey yıkılıyormuşçasına, tıpkı bir sünger gibi eziliyor.

Hayaletlere inanmam. Yine de iğrenç bir ölü korkusundan kendimi bir türlü kurtaramadım. Ah! Bütün hayatımdan daha uzunmuş gibi gelen birkaç saniye boyunca, doğaüstü varlıklardan duyulan dehşetin yarattığı dayanılması güç bir kaygıyla acı çektim.

Konuşmasaydı, belki de oracıkta ölebilirdim! Ancak konuştu. Sinirleri titreten uysal ve acı verici bir sesle konuştu. Kendime gelip ne yaptığımı bilecek halde olduğumu iddia edecek değilim. Hayır. Kendimi öylesine kaybetmişim ki artık ne yaptığımı bilmiyordum; ancak yapımdan kaynaklanan bir çeşit korkusuzluk ve biraz da mesleğimden kaynaklanan gururla, neredeyse kendime rağmen onurlu duruşumu kordum. Kendim ve hiç şüphesiz onun için, bir kadın mı yoksa bir hayal mi olduğunu bilmeden durdum. Bütün bunların

sonradan farkına vardım; çünkü sizi temin ederim bu belirme sırasında hiçbir şey düşünmüyordum. Korkuyordum.

Konuştı:

“Ah Bayım, bana büyük bir iyilik edebilirsiniz!”

Yanıt vermek istedim; ancak tek bir sözcük söyleyebilecek halde değildim. Ağzımdan belirsiz bir ses çıktı.

Tekrar etti:

“Yapar mıydınız? Beni kurtarıp iyileştirebilir misiniz? Müthiş acı çekiyorum. Ah nasıl da rahatsızım! Acı çekiyorum!”

Hâlâ tek bir sözcük etmeden başımla “evet” işareti yaptım.

O zaman bana üzeri pullu bir tarak uzatıp mırıldandı:

“Saçımı tarayın. Ah! Saçlarımı tarayın; bu beni iyileştirecek. Saçımı taramanız gerek. Başıma bakınız... O kadar acı çekiyorum ki, saçlarım beni kötü ediyor gibi!”

Saldığı saçları öylesine uzun ve siyahtı ki, sanki koltuğun arkalığından süzülüp yere değiyorlardı.

Neden böyle bir şey yaptım? Neden titreyerek o tarağı kabul ettim ve neden yılanları avuçlamışım gibi tenime berbat bir soğukluk hissi veren o uzun saçlarını elime aldım? Hiçbir fikrim yok.

Bu his parmaklarımda baki kaldı ve ne zaman düşünsem tekrar hissederim.

Saçlarını taradım. O buz gibi saçları nasıl oldu da elime aldım bilmiyorum. Onları büktüm, bağladım, çözdüm. Saçlarını, tıpkı atların yelesini ördüğümüz gibi ördüm. İç çekerek başını yana yatırdı, mutlu görünüyordu.

Aniden bana “Teşekkürler!” diyerek elimden tarağı kaptı ve aralık olduğunu fark ettiğim kapıdan kaçtı gitti.

Tek başıma kaldım; bir süre, kâbuslardan sonra hissedilen

karmaşık korku içinde kalıverdim. Sonra kendimi toparladım; pencereye koştum ve öfkeyle iterek kepenkleri kırdım.

Gün ışığı içeri girdi. Bu varlığın arkasında kaybolduğu kapıya yaklaştım. Kapı kapalıydı ve sabitlenmişti.

Derken içimi bir ateş, bir panik, savaşlarda hissedilenler gibi bir panik kapladı. Hızlıca açık masadaki üç paketi kap-tım; koşar adım odadan çıktım, basamakları dörder dörder indim; kendimi dışarıya attım ve nasıl geldiğini bilmediğim atımı benden on adım uzakta buldum, bir seferde üzerine sıçrayıp, dörtnele uzaklaştım.

Rouen'e, evimin önüne gelene kadar durmadım. Dizgin-leri emir erime verip, düşünmek üzere kendimi odama attım.

Böylece bir saat boyunca endişeli bir şekilde kendi ken-dime, bir halüsinasyonun etkisinde olup olmadığımı sor-dum. Kesinlikle doğaüstü olayların kaynağı olan şu sinir bo-zukluklarından, şu mucizeler üreten beyin şaşkınlıklarından birini geçirmiştim.

Bu şekilde bir hayal gördüğüme, yanlış hisse kapıldığı-ma inanarak pencereye yöneldim. Öylesine göğsüme doğru baktım. Üniformamın üzeri' düğmelerine dolaşmış uzun ka-dın saçlarıyla doluydu!

Her birini tek tek toplayıp, ellerim titreyerek dışarı attım.

Sonra emir erimi çağırdım. Dostumun evine gitmek için kendimi fazlaca şaşkın ve aklı karışmış hissediyordum. Hem, ona söyleyeceklerimi de adamakıllı düşünmek istiyordum.

Ona mektuplarını gönderttim, o da askerle birlikte bir makbuz yolladı. Benim hakkımda pek çok soru sormuş. Ona, artık nasıl olmuşsa çok güneşte kaldığım için hastalan-dığımı söyledik. Endişeli gözüküyormuş.

Önü işlemeli asker ceketi -çn

Ertesi sabah gün doğarken, gerçekleri s yleyemeye karar vererek evine gittim. Akşam evden ıkmaŗ, henüz d nmemiŗti.

Gün içinde geri geldim, ancak hâlâ kendisini gören yoktu. Bir hafta bekledim. Ortaya ıkmadı. Sonunda yetkililerle irtibata geçtim. Onu her yerde aradık, ancak ne geiŗine, ne de geri d n ŗ ne dair bir ize rastladık.

Terk edilmiŗ k ŗkte titiz bir arama yapıldı. Kuŗku uyanıracak hiçbir ŗeye rastlanmadı.

Bir kadının orada saklandığına dair hiçbir iz yoktu.

Soruŗturmadan bir sonuç çıkmadı, araŗtırmaya son verildi.

Ve elli altı yıldır hiçbir ŗey öğrenemedim. Hâlâ ne olup bittiğini bilmiyorum.

4 Nisan 1883

İntiharlar

Georges Legrand'a

Gün geçmiyordu ki bazı gazetelerde şöyle haberlerle karşılaşmayalım:

“Çarşambayı perşembeye bağlayan gece, Sokağı'nın 40 numaradaki sakinleri, birbiri ardına patlayan silah sesleriyle uyandılar. Sesler Bay X...'in oturduğu daireden gelmişti. Kapı açıktı ve ev sahibi, elinde canına kıydığı revolveri, kanlar içinde yatmaktaydı.

Bay X... elli yedi yaşındaydı; hatırı sayılır bir mal varlığı vardı ve onu mutlu edecek her şeye sahipti. Bu korkunç son için hiçbir sebep yoktu.”

Hangi derin acı, hangi gönül yarası, kırılmış umutlar, hangi kızgın yara bu mutlu insanları intihara sürükler? Araştırılır; altında bir aşk öyküsü ya da parasal felaket yattığı düşünülür ve herhangi bir belirli sebep bulunamazsa, bu ölümlere “gizemli” sözcüğü layık görülür.

Bu “sebepsiz intihar eden”lerin masasında bulunan, ev-

velsi gece dolu bir tabanca eşliğinde yazılmış bir mektup elimize geçer. Bunu oldukça ilginç buluruz. Bu yitik umutlara bağladığımız hareketlerin arkasında aradığımız büyük yıkımların hiçbirisiyle karşılaşmayız o mektupta; ancak bize hayatın getirdiği küçük mutsuzlukların birbiri ardına nasıl dizildiğini, hayalleri yıkılan yalnız bir varlığın ölümcül telaşını gösterir; bu trajik sonlara, sadece sinir ve duyuların anlayabileceği bir anlam verir.

İşte mektup:

“Gece yarısı. Bu mektubu bitirince canıma kayacağım. Neden? Sadece bu satırları okuyanlar için değil, kendim için de, yiten cesaretimi güçlendirmek, kendimi bu ertelenebilir ama gerekli ölümcül olaya sokabilmek için anlatmaya çalışacağım.

Her şeye inanan basit ebeveynlerce yetiştirildim ve ben de onlar gibi inanan biriydim.

Bu rüya uzun bir süre sürdü. Gözlerimin önündeki son perde yeni yırtıldı.

Birkaç yıldır içimde bir değişiklik vardı zaten. Bir zamanlar gün ışığı gibi parlayıp gözlerimi alan hayata dair tüm olaylar artık solup gidiyor. Bu şeylerin anlamı acımasız gerçeklerinde göründü ve aşkın gerçek anlamı, şiirsel şefkatten bile iğrenmeme sebep oldu.

Daima yinelenen, aptalca ve büyüleyici hayallerin ebedi oyuncaklarından başka bir şey değiliz.

Bu akşam, yemekten sonra, bütün bu hiçliğin üzerinde bana yeni bir ışık görüldüğünde, zaten yaşlanmanın getirdiği olayların korkunç sefaletinden, yararsız çabalardan, boşa bekleyişlerden payımı almıştım.

Bir zamanlar mutluydum! Her şey bana zevk verirdi:

Yoldan geçen kadınlar, sokaklar, oturduğum yerler; hatta giysilerin kesimiyle bile ilgilenirdim. Ancak, tıpkı bir se-yircinin her akşam aynı tiyatroya gitmesi gibi, sürekli aynı sahnenin tekrar etmesi, sonunda kalbimi sıkıntı ve endişeyle doldurdu.

Otuz yıldır her sabah aynı saatte uyanırım ve otuz yıldır aynı saatte, aynı restoranda, farklı garsonların getirdiği aynı yemekleri yerim.

Yolculuk etmeye kalkışmıyor muydum? Bilinmeyen yer-lerde yaşanan o yalnızlık beni korkutur. Kendimi yeryüzün-de o kadar yalnız, o kadar küçük hissedirim ki, hızla evimin yolunu tutarım.

Ancak yine de eşyalarım o sağlam duruşlarıyla otuz yıl-dır aynı yerde, koltuklarımın yeni gibi, yıpranmamış olması, dairemin kokusu (çünkü zamanla her evin kendine has bir kokusu olur) bana her akşam alışkanlıkların getirdiği bı-kınlığı ve yaşamın derin hüznünü hissettirir.

Bütün bunlar durmaksızın, ümitsizce yineleniyor. Eve girerken anahtarı kilide sokma şeklim bile aynı, kibritlerimi daima bulduğum odaya girince gözüme ilk çarpan şey, kibrit aleviyle birlikte bana kendimi pencereden atıp asla kaçama-yacağımız tüm bu tekdüze olayları sonlandırma isteği verir.

Her gün tıraş olurken, aşırı bir istekle boğazımı kesmeyi düşünüyorum ve yanaklarımda sabunla, o küçük yerde, o hiç değişmeyen yüzümü görmek beni pek çok kez üzüntüden ağlattı.

Artık, önceden memnuniyetle tanıştığım insanların ya-nında bile duramıyorum. Onları o kadar iyi tanıyorum, ka-lıplaşmış sağlam fikirlerini, akıl yürütüşlerindeki ayrıntıları o kadar çok gördüm ki bana ne diyeceklerini ve ne yanıt

vereceğimi biliyorum. Her bir zihin, hapsedilmiş zavallı bir atın ebediyen dönüp durduğu bir sirk gibidir. Çabalarımız, hilekârlıklarımız, dönüşlerimiz ne olursa olsun, sınır, beklenmedik dikkat çekici şeyler ve bilinmeyen kapılar olmaksızın, çok yakın ve sürekli bir çemberdir. Dönmek, daima dönmek, aynı fikirler, aynı mutluluklar, aynı şakalar, aynı alışkanlıklar, aynı inançlar, aynı nefretler içinde dönüp durmak gerekir.

Bu akşam sis ürkütücüydü. Sarıp sarmaladığı ana cadde-deki gölgeli sokak lambaları, tüten mumları anımsatıyordu. Her zamankinden daha ağır bir yük omuzlarıma binmişti. Muhtemelen hazımsızlık çekiyorum.

Hayatta iyi bir hazma sahip olmak, her şey demektir. Sanatçılara ilham, gençlere aşk arzusu, düşünürlere açık bir zihin, herkese yaşama sevinci veren odur; çok yemeğe de izin verir (hâlâ hayattaki en büyük mutluluklardan biri). Hasta bir mide kuşkuculuğa, şüpheye iter, kâbusları ve ölüm isteğini filizlendirir. Bu etkiyi genellikle hissedirim. Belki de yediklerimi iyi hazmedebilmiş olsaydım, bu akşam canıma kıymazdım.

Otuz yıldır her gün kurulduğum koltuğumda otururken etrafıma göz gezdirdim ve kendimi öylesine korkunç bir acıyla çevrili hissettim ki, delirmek üzere olduğuma kanaat getirdim.

Kendimden kaçmak için ne yapabileceğimi düşünüyordum. Her yaptığım şey, eylemsizlikten daha kötü geliyordu. Böylece belgelerimi düzene sokmaya karar verdim.

Uzun süredir çekmecelerimi düzenlemeyi düşünüyordum; çünkü otuz yıldır aynı çekmecelere mektuplarımı ve faturalarımı gelişigüzel atıveriyordum ve bu karmaşık düzen-

sizlik genellikle canımı sıkıyordu. Ancak bir şeyleri düzenleme fikri bile öylesine ruhsal ve bedensel bir yorgunluk hissettiriyordu ki, bu berbat işi yapmaya asla cesaret edememiştim.

Böylece masamın başına çöküp, eski belgelerin büyük bir bölümünü eleyip yok etme gayesiyle çekmeceleri açtım.

İlk başta bu sararmış kâğıt yığını karşısında afalladım, sonra içlerinden birini elime aldım.

Ah! Yaşadığınız sürece bu masaya, bu eski mektuplar mezarlığına asla dokunmayınız! Ama ola ki o çekmeceyi açarsanız, unutulmuş tek bir cümle veya tanıdık bir yazı sizi anılar denize sürükleyeceğinden, tek bir sözcük bile okumamak için gözlerinizi kapatıp o mektupları avuçlayın ve götürüp yakın. Kül olup gittikten sonra bile o külleri toz zerreciklerine dönüştürün... Yoksa kaybolursunuz... Tıpkı benim bir saattir kaybolduğum gibi!..

Eh! Okuduğum ilk mektuplar ilgimi çekmedi. Diğerlerine göre daha yeniydiler ve halen görüşmekte olduğum, yaşayan ama var oluşları beni pek de ırgalamayan insanlara aitti; ancak birdenbire karşıma çıkan bir zarf beni ürküttü. Geniş ve büyük harflerle adım yazılmıştı; aniden gözlerim doldu. Gençlik arkadaşım, umutlarımın sırdaşı, sevgili dostumdan geliyordu. O güzel gülüşüyle bana uzattığı eli karşımda belirdi, iliklerime dek ürperdim. Evet, gerçekten ölümler geri geliyorlar; çünkü onu gözlerimle gördüm! Hafızamız, evrenden çok daha mükemmel bir dünya: Artık olmayana bile hayat veriyor!

Ellerim titrek, gözlerim hülyalı, bana yazdığı her şeyi tekrar okudum ve kan ağlayan zavallı kalbimde öylesine acı verici bir çürük hissettim ki uzuvları kırılan bir adam gibi inleyiverdim.

Böylece, tıpkı bir nehri aşar gibi tüm yaşamımı aştım. Artık adlarını bile hatırlamayacak kadar uzun zamandır görmediğim, unuttuğum insanları yeniden tanıdım. Yüzleri içimde yaşıyordu. Annemin yazdığı mektuplarda eski hizmetçilerimizi, evimizin düzenini ve çocuk ruhumuza takılıp kalıveren küçük, önemsiz ayrıntıları gördüm.

Evet, birdenbire annemin, modaya uygun olarak, saçlarını da ona göre yaparak farklı tarzda giydiği bütün eski tuvaletler *gözlerimin önünden geçti*. Özellikle eski işlemlerle süslü ipek elbisesiyle bir hayalet gibi belirdi bana. Bir gün, üzerinde bu elbise varken bana söylediği bir cümle geldi aklıma: 'Robert, çocuğum, dik durmazsan hayatın boyunca kambur kalacaksın.'

Sonra aniden bir başka çekmeceyi açtım ve karşımda aşk anılarımı buldum: Bir dans ayakkabısı, yırtılmış bir mendil, hatta bir jartiyer, saç telleri ve kurumuş çiçekler. Hayatımın tatlı öyküleri, artık saçlarına ak düşmüş ama halen hayattaki kahramanlarıyla, sonlanmamış şeylerin acımtırak hüznüne daldırdı beni. Ah! Altın sarısı saçların düştüğü genç alınlar, okşanan eller, konuşan gözler, çarpan kalpler, dudakları vaat eden o gülüş, sonsuzluğu vaat eden o dudaklar... Ve ilk öpücük... Gözleri kapattırın, geleceğin sınırsız mutluluğu içinde aklı başından alan o sonsuz öpücük.

Uzak şefkatlerin eski rehinlerini avuçlayarak, onları öfkeli okşayışlara boğdum ve anılardan hasar görmüş ruhumda, her birinin bırakılma anını tekrar gördüm. Bütün cehennem masallarında hayal edilen *işkencelerden daha da acımasız bir eziyet çekiyordum*.

En son tek bir mektup kaldı. Edebiyat öğretmenimin

yaklaşık olarak elli yıl önce bana dikte ettiği, benim yazdığım bu mektup:

‘Sevgili Anneciğim,

Bugün yedi yaşıma bastım. Mantık çağındayım, bunu sana, beni bu dünyaya getirdiğin için teşekkür ederek göstermek istiyorum.

Seni seven küçük oğlun,
ROBERT.’

Bitti. Başlangıca geri gitmiş oldum ve aniden, geri kalan günlerimi *düşünerek kendime geldim. Berbat*, yalnız bir yaşlılık ve gelecek hastalıklar görüyorum. Her şey bitti, her şey, hepsi! Ve etrafımda kimse yok!

Revolverim orada, masanın üzerinde... Onu dolduruyorum... Asla eski mektuplarınızı okumayın.”

İşte böyle, biz, hayatlarındaki büyük üzüntülerin varlığını boşuna ararken, pek çok insan canına böyle kıyıveriyor.

Yalnızlık

Erkek erkeğe bir akşam yemeğinin sonrasıydı. Oldukça neşeliydik. Yaşlı dostlarımdan biri, bana şöyle dedi:

“Yürüyerek yine Champs-Élysées’ye gitmek ister miydin?”

Böylece, artık tek tük yaprakları kalmış ağaçların altında yavaş yavaş, uzun bir yol yürüdük. Paris’in anlaşılmaz ve devamlı gürültüsüne zıt olarak etrafta tek bir ses yoktu. Serin bir rüzgâr yüzümüzü yalayıp geçti; pek çok yıldız, altın tozu gibi, karanlık gökyüzüne serpiştirilmişti.

Dostum konuşmaya devam etti:

“Neden bilmiyorum ama burada geceleri, diğer yerlerden çok daha iyi nefes alıp verebiliyorum. Düşüncelerim serbest kalıyor gibi geliyor bana. Bazen, ruhumuzdaki şu inancı depreştiren ışıklardan birine, olayların kutsal sırlarını çözecekmiş gibi bir dakikalığına kapılıp gidiyorum. Derken pencere kapanıyor ve her şey son buluyor.”

Ara sıra uzun çalılar boyunca kayıp giden iki gölge görüyoruz. İki kişinin yan yana oturduğu ancak kara bir noktadan başka şeye benzemeyen bir bankın önünden geçiyoruz.

Dostum mırıldanıyor:

“Zavallılar! Bende nefret değil ama muazzam bir acıma duygusunu tetikliyorlar. İnsan hayatının bütün gizemlerinden bir tanesini yaşadım: Varlığımız sırasında yaşadığımız en büyük ıstırap ebediyen yalnız olmamızdan geliyor ve bütün çabamız, bütün hareketlerimiz bu yalnızlıktan kaçmak için. Orada, açık havada bankta oturan âşıklar da bizim gibi, tüm varlıklar gibi bir dakikalığına yalnızlıklarını kırmaya çalışıyorlar; ancak yalnız kalacaklar, daima yalnız olacaklar; biz de yalnız kalacağız.

Az çok hepimizi bulur bu.

Bir süredir içinde bulunduğum korkunç yalnızlığı keşfetmenin, anlamının getirdiği bu berbat işkenceye katlanıyorum ve bunu hiçbir şeyin kıramayacağını biliyorum, hiçbir şeyin, anlıyor musun? Neye kalkışırsak kalkışalım, ne yaparsak yapalım, kalplerimizdeki ıstırap, dudaklarımızdaki yakarış ve kollarımızda kucakladığımız ne olursa olsun, daima yalnız kalacağız.

Bu akşam, evime dönmek için sana yürümeyi önerdim, çünkü bugünlerde dairemdeki yalnızlıktan çok çekiyorum. Bunun bana ne faydası dokunacak? Seninle konuşuyorum, beni dinliyorsun ve yan yana olmamıza rağmen ikimiz de yalnızız, yalnız. Anlıyor musun?

‘Alçakgönüllüler mutludur’ der Kutsal Kitap. Mutluluğun hayali görüntüsü vardır onlarda. Bizim yalnız sefaletimizi hissetmez onlar, hayatları boyunca benim gibi, dönemeçler dışında başka temasta bulunmadan, anlamının, görmenin, sezmenin ve ebedi yalnızlığımızın bilincinde olmaktan gelen acı çekmenin getirdiği bencil tatmin duygusundan başka mutluluk olmaksızın dolaşıp durmazlar.

Delirdiğimi düşünüyorsun, değil mi?

Beni dinle. Varlığımın yalnızlığını hissettiğimden beri, her gün, sınırlarını göremediğim, sonunu bilmediğim ve belki de sonu bile olmayan karanlık bir yeraltına saplanıyormuş gibi hissediyorum! Oraya tek başıma, etrafta tek bir kişi olmadan, bu karamsar yolu giden tek bir canlı insan olmadan gideceğim. Bu yeraltı, yaşamın kendisidir. Bazen patırtılar, sesler, çığlıklar işitiyorum... Bu karmakarışık seslere doğru kararsızlıkla ilerliyorum; ancak tam olarak kimden çıktıklarını asla bilemiyorum. Beni çevreleyen bu karanlıkta kimseyle karşılaşmıyorum, asla başka bir el bulamıyorum. Beni anlıyor musun?

Bazı insanlar, bazen bu korkunç acıyı önceden sezerler.
Musset şöyle haykırır:

Kimdir gelen? Beni kim çığırıyor? Hiç kimse.

Tek başımayım. – Saat vuruyor.

Ah yalnızlık! – Ah sefalet!

Ancak onun durumunda bu geçici bir şüpheydi, bende olduğu gibi kesin bir yargı değil. Musset bir şairdi. Hayaletlere ve rüyalara hayat veriyordu. Asla gerçekten yalnız değildi. Ben yalnızım!

Gustave Flaubert bu dünyadaki en bedbaht kişilerden biriydi; çünkü oldukça bilinçliydi, bir dostuna şu karamsar cümleyi kuran o değil midir: “Hepimiz bir çöldeyiz. Kimse kimseyi anlamıyor.”

Öyle, ne düşünüyoruz, ne söylüyoruz, ne yapıyoruz, kimse kimseyi anlamıyor. Yeryüzü, sonsuzlukta kaybolup giden bir yığın olmasına rağmen bizden öylesine uzak olduğu için ancak birkaç tanesini seçebildiğimiz, ama öylesine yakın

olduğu için de belki sanki vücudu oluşturan moleküller gibi bir bütünü oluşturan, tıpkı bir ateş tohumu gibi uzaya saçılmış bu yıldızlarda neler olup bittiğini biliyor mu?

Pekâlâ, bir insan bir diğer insanın içinde neler olup bittiğini bilmiyor artık. Şu yıldızlardan bile daha uzağız, özellikle de daha yalnızız birbirimize karşı; çünkü düşünceler esrarengizdir.

Nüfuz edemediğimiz canlılarla bu daimi temastan daha berbat bir şey biliyor musun?

Birbirimizi, sanki zincire vurulmuşuz, yan yana, kollar gergin, birbirimize ulaşmada başarılı olmadan seviyoruz. Bir birleşme ıstırapı bize engel oluyor; ancak bütün çabalarımız boşuna; bırakıp gidişlerimiz yararsız; güvenimiz faydasız; kucaklamalarımız güçsüz; okşayışlarımız nafil. Ne zaman bir araya gelmek istesek, birbirimize olan öfkemiz, birbirimizin canını yakmaktan başka bir işe yaramıyor.

Kendimi en çok, kalbimi bir dostla açtığım zaman yalnız hissediyorum; çünkü böylece aşılamaz engelleri daha iyi kavırıyorum. Bu adam burada, parlak bakışları üzerimde, görüyorum! Ancak gözlerinin gerisindeki ruhunu tanıyamıyorum. Beni dinliyor. Peki, ne düşünüyor? Evet, ne düşünüyor? Bu işkenceyi anlamıyor musun? Belki benden nefret ediyor? Ya da küçümsüyor mu acaba? Dalga mı geçiyor benimle? Dediğim üzerine düşündü, beni sorguladı, alay etti, hakkımda hükmü verdi, normalin altında veya aptal olduğuma kanaat getirdi. Ne düşündüğünü nasıl bilebiliriz? Benim onu sevdiğim gibi beni sevip sevmediğini nasıl bilebiliriz? O küçük yuvarlak kafasının içinde neler kuruyordur? Bir varlığın bilinmez düşünceleri, ne bilebileceğimiz, ne yönlendirebileceğimiz, ne kontrol altına alabileceğimiz ne de yenebileceğimiz o saklı ve özgür düşünceler, nasıl bir sırdır!

Bana gelince, kendimi olduğum gibi sunmayı, ruhumun bütün kapılarını sonuna kadar açmayı istiyorum; ve kendimi teslim edemiyorum. Derinlerde, çok derinlerde, kimsenin giremeyeceği *Kendimin* gizli bir yerinde saklıyorum. Onu kimse keşfedemeyecek, oraya kimse giremeyecek; çünkü kimse ben değil; çünkü kimse kimseyi anlamaz.

En azından bu an için beni anlıyor musun? Hayır, beni deli olmakla suçluyorsun! Beni inceliyorsun, benden uzak duruyorsun! Soruyorsun: “Bu akşam neyi var bunun?” diyor-sun. Ancak bir gün, benim bu korkunç ve hassas ıstırabımı önceden sezip kavrarsan, bana gelip sadece, “Seni anlıyorum!” de. Belki bir anlığına da olsa, beni mutlu edersin.

Yalnızlığımı daha da iyi görmemi sağlayan, kadınlardır.

Sefalet! Sefalet! Bana öylesine acı veriyorlar ki; çünkü bana erkeklerden daha çok ve daha sık yalnız değilmişim gibi hissettiriyorlar!

Âşık olduğumuzda, çoğalmışız gibi hissederiz. İnsanüstü bir mutluluk içimizi kaplar! Neden biliyor musun? Bu olağanüstü mutluluk hissi nereden gelir bilir misin? Çünkü sadece ve sadece, artık yalnız olmadığımıza inanırız. İnsanoğlunun yalnızlığı, terk edilmişliği son bulmuş gözükür. Ne büyük yanılgı!

Yalnız kalbimizi aşındıran bu sonsuz aşk ihtiyacıyla normalden daha endişeli bir hal alırız; kadın, hayallerdeki büyük yanılgıdır.

Bu uzun saçlı, büyüleyici bir yüze ve aklımızı başımızdan alan bakışlara sahip varlıkla yüz yüze geçirilen harika dakikaları bilirsin. Ruhumuz nasıl bir hezeyanla dağılır! Nasıl bir yanılsamaya kapılırız!

O ve ben, biraz önce bir oluyormuşuz gibiydik, değil mi?

Ancak o an asla gelmez ve umut ve sahte mutlulukla haftalar boyu bekledikten sonra bir gün, birdenbire, kendimi hiç olmadığım kadar yalnız buluveririm.

Her öpücükten, her kucaklamadan sonra yalnızlık büyür. Ve işte, nasıl korkunç bir şekilde acı çekilir!

Bir şair, Bay Sully Prudhomme, şöyle yazmamış mıydı? :

*Okşayışlar, endişeli temaslardan başka bir şey değildir,
İçinde bulunulan zavallı aşkı denemek nafle,
Bedenler üzerinden ruhun birleşmesi imkânsızdır...*

Ve sonra, elveda; her şey biter. Hayatımızın bir bölümünde bizim her şeyimiz olan ve hiç şüphesiz samimi ve sıkıcı fikirlerini bilmediğimiz bu kadınla karşılaşmak acı vericidir!

Varlıkların gizemli anlaşmasında, isteklerin ve bütün arzuların tamamen dolaşımında, sadece tek, tek bir sözcükle ruhunun derinliklerine indiğimiz saatlerde bile; bazen hatamızın farkına varırız, bu da bize, tıpkı gecenin karanlığında çakan bir şimşegin göstereceği gibi birbirimiz arasındaki uçurumu gösterir.

Ve halen dünyadaki en iyi şey, sevdiğimiz bir kadının yanında, tek bir kelime etmeksizin, neredeyse sadece varlığından mutlu olarak geçireceğimiz bir akşamdır. Daha fazlasını isteyemeyiz; çünkü asla iki varlık bütünleşemez.

Bana gelince, artık ruhumu kapattım. Artık kimseye, neye inandığımı, ne düşündüğümü ve neyi sevdiğimi söylemiyorum. Bu korkunç yalnızlığa mahkûm olduğumun bilincinde, herhangi bir fikir ileri süremeden bakıyorum olaylara. Fikirler, kavgalar, zevkler, inançlar, hiçbirisi umurumda değil! Kimseyle bir şey paylaşmadığımdan, her şeye

de ilgimi kaybettim. Fikirlerimi göstermeden, keşfedilmeden yaşıyorum. Günlük konuşmalar için sıradan cümlelerim ve konuşma ıstırabına bile katlanmak istemediğimde “evet” diyen gülüşüm hazır.

Beni anlıyorsun ya?”

Uzun caddeyi, Zafer Takı’na kadar çıkmış, sonra da bütün bunları ağır ağır anlatıp, şimdi hatırlayamadığım birçok şey daha söylediğinden Concorde Meydanı’na kadar inmiştik.

Durdu ve aniden bir elini, Paris’in taşları üzerinde dikilmiş, üzerindeki yabancı işaretlerde geldiği ülkenin tarihini saklayan, o uzun Mısırlı siması yıldızlar arasında kaybolan, sürgündeki yüksek granit dikilitaşa uzatarak bağırdı:

“Al işte, hepimiz bu taş gibiyiz.”

Ardından da, tek bir söz etmeden beni terk edip gitti.

Çakırkeyif miydi? Delirmiş miydi? Çok mu bilgeydi? Hâlâ hiçbir fikrim yok. Bazen haklıymış, bazen de yolunu kaybetmiş gibi gelir bana.

Saçlar*

“Hücrenin kireçle boyanmış duvarları çıplaktı. Parmaklıklar örülmüş dar bir pencere, kimsenin ulaşamayacağı kadar yüksek bir noktaya oturtulmuş, bu küçük, korkunç ve beyaz odayı aydınlatıyordu. Deli, hasırdan bir sandalyeye oturup tekin ve açık seçik olmayan sabit bakışlarını bize dikmişti. İçine çökmüş yanakları ve birkaç ayda beyazlamış, neredeyse tamamen beyaza kesmiş saçlarıyla oldukça zayıftı. Çökük uzuvları, sıkışmış göğsü, bir çukuru andıran karnına göre oldukça büyük giysiler giymiş gibiydi. Bu yıkılmış adamın tek bir düşünceye takılıp kaldığı, tıpkı bir kurtçuğun bir meyveyi kemirmesi gibi aklını kemiren tek bir düşünce olduğu seziliyordu. Bu düşünce deliliği, bu inatçı, sıkıntılı, yıkıcı kafanın içindeydi. Delilik yavaş yavaş bedenini yiyip bitiriyordu. Bu göze görünmeyen, ele geçirilemez, kavraması zor, manevi düşünce eti oyuyor, kanı içiyor, hayatı söndürüyordu. Bu adamı bir kuruntunun öldürmesi nasıl

İlk olarak 13 Mayıs 1884'te Gil Blas dergisinde, Maufrigneuse imzasıyla, ardından Toine'da yayımlanmıştır.

bir gizemdir! Sahip olduđu bu Őey, űzűntű, korku ve acıma oluŐturuyordu. Huzursuzluk verdiđi belli olan hangi ilginĭ, korkunĭ ve űlűmcűl dűŐ yatıyordu bu derin kırıŐıklarla kıvrılmıŐ alnın arkasında?

Doktor bana Őűyle demiŐti: “Korkunĭ űfke nűbetleri geĭiriyor, Őimdiye kadar gűrdűđűm delilerden ĭok daha farklı. Erotik ve tűyler űrpertici delilik krizleri var. Bir ĭeŐit nekrofil hali. Daha űnceleri kaleme aldıđı gűnlűđűnde ruhunun bu hastalıklı dűnyasını aĭıkĭa gűrűyoruz. Deliliđinin somut olduđunu sűyleyebiliriz. İlginizi ĭekerse gűnlűđű inceleyebilirsiniz.” Doktorla birlikte odasına gittik ve bana bu zavallı adamın gűnlűđűnű verdi. “Okuyun,” dedi, “sonra da bana ne dűŐűndűđűnűzű sűyleyin.”

Őşte gűnlűkte yazanlar:

“Otuz iki yaŐıma kadar sakin, aŐksız bir hayat geĭirdim. Hayat bana oldukĭa basit, iyi ve kolay geliyordu. Zengindim. Őzel bir Őeye yűnelik olmamakla birlikte pek ĭok Őeyden zevk alırdım. YaŐamak gűzel Őeydi! Her sabah, bana zevk veren űđraŐları yapmak iĭin mutlulukla uyanıyor, akŐamları da tatmin olmuŐ bir Őekilde, yarın ve gelecek endiŐesi olmadan huzurla uyuyordum.

Arzuyla kalbimin yandıđı ya da ruhuma dokunan űlűmcűl bir aŐ olmadan geĭiŐtirdiđim birĭaŐ sevgilim de olmuŐtu. Bűyle yaŐamak oldukĭa gűzeldi. Sevmek daha iyidir; ancak ĭok daha korkunĭtur. Ŭstelik herkes gibi seven biri, coŐkulu bir mutluluk yaŐamalıdır; bűyűk ihtimalle benim yaŐadıđımdan daha kűĭűk bir mutluluk olacaktır; ĭűnkű aŐ beni inanılmaz bir Őekilde buldu.

Zengin olduğumdan antika mobilyalar ve eşyalar arıyordum ve genellikle hangi yabancı eller bu Şeylere dokunmuŐ,

hangi gözler onlara hayran hayran bakmış, hangi kalpler onları sevmiştir diye düşünüyordum, çünkü bazı şeyleri severiz! Bazen saatlerce, ama saatlerce, geçen yüzyıldan kalma bir saate bakıp kalırdım. Kaplaması ve altın işlemesiyle öylesine şirin ve güzeldi ki... Hatta bir gün bir kadın bu narin süse sahip olmanın coşkusuyla onu satın aldığı anda hâlâ çalışıyordu. Bir asırdır nabız gibi atmayı, mekanik hayatını yaşamayı ve o daimi düzenli tik taklarına devam etmeyi bırakmamıştı. Peki, bu saati kumaşların sıcaklığında, göğsünde ilk taşıyan, saatin kalp atışları kendi kalp atışlarıyla yankılanan kadın kimdi? Hangi el, o hafif sıcak parmaklarının ucunda onu tutup çevirmiş, tekrar çevirmiş ve sonra bir anda teninin nemiyile matlaşan porselen kenarlıklarını silmişti? Hangi gözler, beklenen ânı, sevilen ânı, kutsal ânı yeşerten bu kadrana gizlice bakmıştı?

Bu enfes ve nadir nesneye sahip olan kadını tanımayı, görmeyi ne kadar çok isterdim! Ama o ölü! Eski zamanların kadınlarına özlem duyuyorum. Uzaktan, onların sevmiş olduklarını seviyorum! Eskinin aşk öyküleri kalbimi üzüntüye boğuyor. Ah o güzellikler, gülümsemeler, gençlik okşamaları, umutlar! Bunların hepsi sonsuza kadar süremez mi?

Geceler boyunca, bahsettiğim bu zavallı kadınların öylesine güzel, öylesine sevgi dolu, öylesine narin, kollarını açmış bir öpücük bekler şekilde düşünüp öldüklerini bilerek nasıl da ağlardım! Bir öpücük ölümsüzdür! Dudaktan dudağa, asırdan asra, yıldan yıla geçer. Erkekler o öpücüğü toplar, verir ve ölür.

Geçmiş beni çekiyor, bugün ise korkutuyor, çünkü gelecek ölü. Olan bitene özlem duyuyor, yaşayanlar için ağlıyorum. Zamanı, saati durdurmak istiyorum; ancak zaman geçi-

yor, akıp gidiyor, yarının boşluğunu doldurmak için her saniye benden çalıyor ve ben bir kez daha hayata gelmeyeceğim.

Elveda geçmişin kadınları, sizleri seviyorum.

Ancak acınacak halde değilim. Onu, aradığım kadını buldum ve onunla tarifi imkânsız zevkler tattım.

Paris'te güneşli bir sabah, ruhumda bayram havası, neşeli neşeli yürüyerek, hiçbir şey yapma zorunluluğunda olmayan birinin ilgisiyle butiklere bakarak aylak aylak dolaşıyordum. Birdenbire bir antikacı dükkânında XVII. yüzyıldan kalma bir İtalyan mobilyası dikkatimi çekti. Oldukça güzel ve nadir bir parçaydı. Zamanında oldukça meşhur olan Vitelli adındaki Venedikli bir sanatçıya ait olduğunu düşündüm.

Yoluma devam ettim.

Neden bu antikanın anısı, her adımda beni takip ediyordu? Tekrar bakmak için geri, dükkânın önüne döndüm, mobilyanın beni çektiğini hissediyordum.

Çekicilik, nasıl da eşsiz bir şey! Bir nesneye bakarken yavaş yavaş, tıpkı bir kadının yüzü gibi sizi baştan çıkartır, aklınızı karıştırır, zihninizi istila eder. Çekiciliği içinize işler; şeklinden, renginden, çehresinden gelen o garip çekicilikle onu seviveririz, arzularız ve isteriz. Önce sakın, sanki utanmış biri gibi başlayan, ancak giderek artan, vahşileşen, dayanılması güç bir sahip olma ihtiyacı sizi ele geçirir. Satıcılar, bakışlarınızda büyüyen o gizli isteğin ateşini sezmiş gözüdürler.

Mobilyayı satın alıp hemen eve götürdüm. Odama yerleştirdim.

Ah, koleksiyoncuların, henüz aldıkları değerli eşyalarıyla yaşadıkları balayı duygusunu bilmeyenler için üzgünüm.

Sanki etten kemiktenmiř gibi onu bakıřlarımız ve ellerimizle okřarız. Nerede olursak olalım, ne yaparsak yapalım daıma onu dűřünűr, her fırsatta yanına gideriz ve eve dűnűnce, daha řapkayı, eldiveni bile çıkartmadan, bir sevgiliye duyulan řefkatle ona bakmaya gideriz.

Gerçekten, sekiz gűn boyunca bu mobilyaya taptım. Her dakika kapaklarını, çekmecelerini atım, sahip olmanın getirdiđi bűtűn ۆzel zevkleri tadıp kendimden geçerek ona dokundum.

Ancak bir gece, bir tahtanın kalınlıđından řűpheye dűřtűm, orada gizli bir bۆlme olmalıydı. Kalbim çarpmaya bařladı ve bűtűn geceyi, bulamadıđım o gizli bۆlmeyi aramakla geçirdim.

Ertesi gűn, elimde bir bıçakla gelip bıçađı tahtaların arasına sapladım. Tahtalardan biri dűřtű ve kadifenin siyahlıđı içinde yatan, muhteřem bir kadın saıyla karřılařtım!

Evet sa, kocaman ۆrűlműř, neredeyse kızılımtırak sarı salar; kۆkűnden kesilmiř olmalıydı, altuni bir iple bađlanmıřtı.

Afallamış, ۆrpermiř ve aklım karışmış bir halde kalakaldım! Bu gizemli ekmece ve bu şaşırtıcı kutsal hediyeıden belli belirsiz bir parfüm yayılıyordu, o kadar eskiydi ki sanki ruhun kokusuydu.

Saı yavařça, neredeyse tapınarak elime aldım ve saklandıđı yerden çıkarttım. Hemencecik özűlűverdi ve sanki bir kuyruklu yıldız gibi canlı ve parlak, gűr ve hafif salar, altuni dalgalar halinde yerlere kadar dۆkűldű.

İim garip bir duyguyla doldu. Neyin nesiydi bu? Ne zaman, nasıl, neden bu salar bu mobilyanın içine hapsedilmişti? Bu anının ardında hangi macera, hangi dram

gizliydi? Kim kesmişti bu saçları? Elveda günü gelince bir sevgili mi? Yoksa öç almak isteyen bir koca mı? Ya da bu saçları taşıyan kişi mi bir umutsuzluk anında kesivermişti?

Rahibe olma vakti gelince, yaşayanların dünyasında bırakılan bir kefalet gibi atılmış bir aşk şansı mıydı? Yoksa mezara girme vakti gelen genç ve güzel bir ölünün sevgilisi mi, sevdiğinden arta kalıp saklayabileceği, etinden bir parça olduğu hâlde çürümeyecek, hâlâ sevebileceği ve okşayabileceği, hatta acı nöbetlerinde öpebileceği bu baş süsünü saklamıştı?

Üzerinde doğduğu vücuttan tek bir parça bile kalmamışken, bu saç yığının hâlâ var olması garip değil miydi?

Parmaklarıma dolanmış, tarifsiz bir okşayışla tenime dokunuyordu, bir ölünün okşayışıyla. Ağlayıverecekmiş gibi duygulanmış hissettim kendimi.

Saçları elimde uzun uzun tuttum, sonra sanki içinde ait olduğu ruhtan bir şey saklanıyormuş gibi, beni rahatsız ediyormuş gibi geldi. Zamanla matlaşan kadifenin üzerine bıraktım saçları; çekmeceyi ittim, mobilyayı kapattım ve düşünmek üzere sokağa çıktım.

Aklımda mutsuzlukla ve bir sevgiliyi öptükten sonra kalpte kalan tedirginlik gibi bir tedirginlikle dolu yürüdüm. Sanki eskilerde yaşamışım, o kadını tanımalıymışım gibi geliyordu.

Ve boğazım düğümlenirken, Villon'un mısraları dudaklarımdan döküldü:

Söyle bana nerede, hangi ülkededir
Güzel Romalı Flora,
Alcibiades ve Thais
Kimdi onun yeğeni?

İnsanüstü bir güzelliğe sahip olan Echo,
Bir nehrin veya kaynağın üzerinde
Kiminle konuşur yüksek sesle?
Peki geçen yılın karları nerede?
[...]

Bir zambak kadar beyaz kraliçe,
Baştan çıkarırmış gibi şarkı söylüyor,
Koca Ayaklı Berthe, Béatrice, Alix,
Ya Maine'i yöneten Arembour,
Ve İngilizlerin Rouen'de yaktığı,
İyi Lorenli Jeanne?
Nerededir, Bakire Meryem?
Peki geçen yılın karları nerede?

Eve döndüğümde, karşı koyamadığım bir istekle bu garip keşfime yeniden bakmak istedim ve onu yeniden elime aldım. Dokunduğum anda iliklerime kadar uzun uzun titrediğimi hissettim.

Birkaç gün boyunca onu görmem ve dokunmam gerekti. Dolabın anahtarını çevirirken, ellerimde ve kalbimde, mahcup, tuhaf bir his, sürekli olarak parmaklarımı, bu alımlı cansız saçların ırmağına daldırma şehveti olduğundan, sevdiğimin odasının kapısını aralıyormuşçasına ürperiyordum.

Sonra okşamayı bırakıp onu tekrar dolaba koyduğumda bile, sanki saklanmış, esir edilmiş bir canlıymış gibi daima varlığını hissediyordum. Onu hissettikçe, daha çok arzuluyordum. Tekrardan onu almamı, dokunmamı, bu soğuk, kaygan, can sıkıcı, çıldırtıcı, lezzetli temasın verdiği huzursuzluğu yaşamamı buyuran bir istek duyuyordum.

Böyle bir ya da iki ay geçirdim, tam olarak bilemiyorum.

Bende bir takıntı haline gelmiş, zihnimi meşgul edip duruyordum. Tıpkı âşık olmuş gibi, tıpkı itiraftan sonra kucaklaşmış gibi mutluydum ama eziyet de çekiyordum.

Onu tenimde hissetmek, dudaklarımı bastırmak, öpmek, ısırarak için kendimi onunla odaya kilitliyordum. Onu başımın çevresine sarıyor, içime çekiyor, bu altını dalgaların arasından süzülen sarı güneş ışığına bakmak için gözlerimi onunla bağlıyordum.

Onu seviyordum! Evet, seviyordum. Ne onsuz bir an geçirebiliyor ne de onu görmeden bir saat dayanabiliyordum.

Ve bekliyordum... Bekliyordum... Ama neyi? Bilmiyor muyum sanki? Onu bekliyordum.

Bir gece, sanki odada tek başıma değilmişim gibi bir hisse kapılarak aniden uyandım.

Yalnızdım, buna rağmen yeniden uykuya dalamıyordum. Uykusuzluk ateşine kapıldığımdan, gidip saçlara dokunmaya karar verdim. Normalden daha yumuşak, daha canlı geldiler bana. Ölüler geri gelebilir mi? Onu öpücüklerimle ısıtıyor olmak beni zevkten bayıltacaktı. Saçları alıp yatağıma götürdüm ve onları tıpkı bir sevgili gibi dudaklarıma bastırıp yattım.

Ölüler geri gelir! O da geldi. Evet, onu gördüm, ona dokundum, tıpkı bir zamanlar olduğu gibi iri, sarışın, topluydu; göğüsleri serin, kalçaları lir gibiydi. Ellerimi, boynundan ayaklara kadar etin tüm kıvrımlarını takip ederek geçen bu dalgali ve kutsal hatta okşayarak gezdirdim.

Evet, her gün, her gece ona sahip oldum. O güzel, sevilesi, gizemli, bilinmez ölü her gece tekrar tekrar geldi.

O kadar mutluydum ki bunu saklayamıyordum. Onun yanındayken, ele geçirmesi, görmesi imkânsız olan ölünün ya-

rattığı insanüstü bir coşku, açıklaması güç derin bir mutluluk hissediyordum! Hiçbir âşık, böylesine ateşli ve korkunç bir zevk tatmamıştır.

Mutluluğumu gizlemeyi bilmiyordum. Onu o kadar çok seviyordum ki bir an bile terk etmek istemiyordum. Daima yanıma alıyor, her yere götürüyordum. Eşimmiş gibi şehrin sokaklarında onunla dolaşıyor, sevgilimmiş gibi tiyatroya götürüp parmaklıklı localarda ağırılıyordum...

Ancak gördüler... Sezilmişti... Onu benden aldılar... Ve sanki bir suçluymuşum gibi beni parmaklıkların ardına attılar. Onu aldılar... Ah ne büyük acı!..

Günlük burada son buluyordu. Ve aniden, tam da korkmuş bakışlarımı doktora dikmişken, korkunç bir çığlık, öfkeli bir inleme ve çileden çıkmış bir arzu, akıl hastanesini inletti.

“Dinleyin,” dedi doktor, “Bu edepsiz deliyi günde beş kez yıkamak zorundayız. Çavuş Bertrand dışında ölüleri seven yoktu.”

Şaşkınlık, korku ve acıma içinde kekeledim:

“Ama... Bu saç... Bu saçlar gerçekten var mı?”

Doktor ayağa kalkıp bir sürü ilaç şişesi ve aletle dolu bir dolabı açtı ve bana uzun, altın sarısı saçları fırlattı; saçlar altunı bir kuş gibi havada uçup odayı aştı.

Ellerimin üzerindeki bu hafif, okşayıcı dokunuşu hissederrek ürperdim. Sanki cinayette kullanılmış bir nesneye dokunur gibi iğrenerek, ama aynı zamanda yüz kızartıcı ve gizemli bir şeyin baştan çıkartıcı etkisi karşında duyulan hevesle, kalbim çarparak kalakaldım.

Doktor, omuzlarını silkerek konuştu:

“İnsan akli her şeye muktedirdir.”

Gezinti*

Mösyö Labuze ve Şirketi'nin muhasebecisi yaşlı Leras, dükkândan çıktıktan sonra bir anlığına, batmakta olan güneşe hayran hayran bakarak durdu. Bütün gün gaz lambasının sarı ışığı altında, dükkânın derinliklerinde, tıpkı dar ve derin bir kuyuyu andıran dört köşe bir odada çalışmıştı. Kırk yılını geçirdiği bu küçük oda o kadar karanlıktı ki, yaz ortasında bile on birden üçe kadar aydınlatma olmaksızın bir şey görebilmek oldukça güçtü.

İçerisi hep nemli ve soğuktu. Bu çukursu yerin penceresi açıldığında, bir küf ve kanalizasyon kokusu karanlık odaya yayılıyordu.

Bay Leras, kırk yıldır her sabah saat sekizde bu hapishaneye geliyordu ve akşamın yedisine kadar, kitaplarının üzerine eğilmiş iyi bir kâtip gibi yazarak burada kalıyordu.

Bin beş yüz frankla başladığı bu işten artık yıllık üç bin frank kazanıyordu. İçinde bulunduğu durum bir eş alma-

sına uygun olmadığından bekâr kalmıştı ve hiçbir şeyden zevk almadığından, büyük talepleri de olmuyordu. Yine de ara sıra bu tekdüze, sürekli işten sıkılıp, gerçekleşmeyecek düşüncelere kapılıyordu: “Tanrım, on beş bin kazanıyor olsaydım, hayat daha kolay olurdu.”

Onun için hayat hiçbir zaman kolay olmamıştı ve aylığı dışında başka bir şeyi yoktu.

Hayatı tekdüze, hiçbir olay veya heyecan yaşamadan ve neredeyse umut olmadan geçip gidiyordu. Herkesin sahip olduğu hayal edebilme yeteneği, yaşamdan istediklerinin çok sınırlı olması nedeniyle asla gelişmemişti.

Mösyö Labuze ve Şirketi’ne yirmi bir yaşında girmiş ve o günden beri de çıkmamıştı.

1856’da babasını, ardından 1859’da annesini kaybetmişti ve o günden beri, 1868’de ev sahibinin kirayı yükseltmek istemesiyle başka yere taşınması dışında, önemli hiçbir şey yaşamamıştı.

Her sabah saat tam altıda, sinir bozucu bir zincir gürültüsüyle çalan saati, onu yerinden sıçratıyordu.

Nasıl olduysa bu mekanizma, nedenini bulamadığı bir şekilde, biri 1866, biri de 1874 yıllarında olmak üzere iki kez bozulmuştu. Giyiniyor, yatağını yapıyor, odasını süpürüyor, koltuğunun ve komodinin tozunu alıyordu. Bütün bunlar bir buçuk saat sürüyordu.

Ardından evden çıkıp, açıldığından beri on bir patron değiştiren ancak adı değişmeyen Lahure fırınına giderek buradan bir kruvasan alıyor ve bunu yiye yiye işe gidiyordu.

Bütün hayatını, karanlık, dar ve duvar kâğıtları hiç değiştirilmemiş bu büroda geçiriyordu. Bay Brument’in yardımıyla ve onun yerine geçme gayesiyle genç yaşta buraya girmişti.

Nitekim onun yerini almış, daha fazlasını da dilememiştir.

Bütün diğer erkeklerin hayatları boyunca biriktirdikleri anılar, tesadüfi olaylar, tatlı ya da trajik aşklar, macera dolu geziler, özgür bir varlığın karşılaşacağı bütün tesadüfler, bunların hepsi onun için bilinmez şeylerdi.

Günler, haftalar, aylar, mevsimler, yıllar, hepsi birbirinin aynıydı onun için. Herhangi bir şey yapmadan, hareketlerinin ya da düşüncelerinin tekdüzeliğini bozmaksızın her gün aynı saatte uyanıyor, dışarı çıkıyor, iş yerine varıyor, öğle yemeği yiyor, eve dönüyor, akşam yemeği yiyor ve yatıyordu.

Bir zamanlar aile yadigârı yuvarlak aynada sarı bıyıklarına ve kıvrıkcık saçlarına bakardı. Artık, yine aynı aynada, yatmaya gitmeden önce beyazlamış bıyıklarına ve kel başına bakıyordu. Kırk yıl, hüzünlü bir gün gibi boş ve kötü bir gecenin tekdüze saatleri gibi hızla akıp geçmişti! Ailesi öldüğünden beri, kırk yıldan geriye, iyi ya da kötü bir anı, hiçbir şey kalmamıştı. Hiçbir şey.

O gün Bay Leras, kapının önünde durup, batmakta olan güneşe hayran hayran baktı ve akşam yemeği için eve dönmekten önce, her yıl dört beş kez yaptığı gibi, küçük bir gezinti yapmaya karar verdi.

Yeşeren ağaçların altında akıp giden insan kalabalığının olduğu geniş caddeye çıktı. Bir ilkbahar akşamıydı, insanın içini yaşama sevinciyle dolduran şu sıcak ve nemli akşamlardan birinin ilkiydi.

Bay Leras, yaşlılara özgü bir şekilde sekerek ilerliyordu. Genel sevinçten ve havanın ılıklığından duyduğu mutluluk gözlerine yansımış, yürüyordu.

Champs-Élysées'ye vardktan sonra da, yanından rüzgâr gibi akıp geçen enlerin canlılığına kapılarak yürümeye devam etti.

Gökyüzü alev alev yanıyordu ve yolun sonundaki Zafer Takı, ufuktaki ışığı arkasına almış, tıpkı bir felaketten sonra ayakta dikilen bir dev gibiydi. Yaşlı muhasebeci, bu korkunç anıta yaklaşırken acıktığını fark etti ve akşam yemeğini yemek üzere bir şarap evine girdi.

Dükkanın önündeki kaldırımında soslu mantar, salata ve kuşkonmaz yedi. Bay Leras'ın uzun zamandır yediği en iyi akşam yemeğiydi. Üzerine, Brie peynirini yarım şişe bordo şarabıyla mideye indirdi. Son olarak da, âdeti olmamasına rağmen bir bardak kahve ve ardından da küçük bir kadeh Fine Champagne marka kanyak içti.

Hesabı öderken kendine güveni geldi, biraz da endişenerek, kendini neşeli hissetti. Ve kendi kendine, “İşte güzel bir akşam; Boulogne korusunun girişine kadar yürüyeceğim. Bu, bana kendimi daha iyi hissettirecektir,” dedi.

Tekrar yola koyuldu. Bir zamanlar tanıdıklarından birinin söylediği eski bir hava, inatla düşüncelerinde çınladı:

*Korular yeşerdiğinde,
Sevgilim gelip şöyle dedi:
Gel hava alalım güzelim,
Şu çardağın altında.*

Durmaksızın bunu mırıldanıyordu, tekrar tekrar başlıyordu. Rüzgârsız, nemli bir gece çökmüştü Paris'in üzerine. Bay Leras, Boulogne korusuna uzanan caddede yürürken, bir yandan da yanından geçen atlı arabalara bakıyordu.

Arabalar birbiri ardına, parlak ışıklarıyla geliyor, bir anlığına sokaktakilerin, içlerindeki beyaz elbiseli kadınlarla siyahlara bürünmüş adamların sarılışlarını görmesine izin veriyorlardı.

Bu, yıldızlı, canlı göğün altında akıp giden uzun bir düğün konvoyuydu. Ardı arkası kesilmiyordu. Sessizce, birbirine yapışmışçasına yakın, bir sanrı içinde kaybolmuşçasına, arzu içinde, bir sonraki kucaklaşmanın ürpertisini bekleyerek, arabaların içinde geçip gidiyorlardı. Sıcak gölgelerde, pek çok öpücük uçuşuyor, dalgalanıyor gibiydi. Şefkat hissi tütüyor, havayı daha da ısıtıyordu. Birbirine sarılmış, aynı bekleyişle sarhoş olmuş bütün bu insanlar, çevreye insanı etkileyen, allak bullak eden bir hava veriyor gibiydi.

Bay Leras, yürümekten bitkin düşerek, aşk yüklü bu arabaların geçişini izlemek üzere bir banka çöktü ve neredeyse aynı anda bir kadın gelip tam yanına oturdu.

“Merhaba küçük adam,” dedi kadın.

Leras karşılık vermedi. Kadın devam etti:

“Bırak da seni seveyim hayatım; oldukça nazik olduğumu göreceksin.”

Bay Leras:

“Beni biriyle karıştırdınız sanırım Hanımefendi,” dedi.

Kadın, Bay Leras’ın koluna girdi;

“Haydi, aptallık etmeyin, dinleyin...” dedi.

Leras yerinden kalkıp, uzaklaşmaya başladı, kalbi sıkışıyor gibiydi.

Yüz adım gitmişti ki bir başka kadın karşısına çıktı:

“Bir dakikalığına benimle oturmak istemez miydiniz güzel adam?”

Bay Leras:

“Neden bu işi yapıyorsunuz ki?” dedi.

Kadın, karşısında dikildi ve daha boğuk, kızgın, değişmiş bir ses tonuyla:

“Tanrı aşkına, herhalde zevkimden yapmıyorum,” dedi.

Leras, nazik bir şekilde ama ısrarla sormaya devam etti:

“O halde sizi, bu işi yapmaya iten nedir?”

Kadın gürlledi:

“Yaşayabilmek tabii ki, ne saçma bir soru bu.”

Ve ardından homurdanarak uzaklaştı.

Bay Leras, şaşkınlıktan kalakalmıştı. Başka kadınlar da yanından geçiyor, onu çağırıyorlardı.

Kötü, kara bir şeyler kafasının üzerinde dolanıp duruyormuş gibi geliyordu.

Yeniden banka oturdu. Arabalar geçmeye devam ediyordu.

“Buraya gelmesem daha iyiydi,” diye düşündü, “her şey sinir bozucu.”

Zorla veya tutkuyla, parayla veya hiçbir şey talep etmesizin önünden geçip giden bu öpücükler, onu aşk hakkında düşünmeye itti.

Aşk! Aşk hakkında pek de fikri yoktu. Hayatında, şans eseri karşısına çıkan iki üç kadın dışında, olanakları daha fazlasına el vermemişti, kimse olmamıştı. Başkalarının hayatından oldukça farklı, daha karanlık, daha kasvetli, daha tekdüze, daha boş olan bu hayatın içinde kalmıştı.

Bazı insanlar gerçekten talihsizdir. Ve birdenbire, sanki gözlerinin bağı çözülmüşçesine, içinde bulunduğu, sonsuz, monoton ve sefil varlığının farkına varıverdi: Geçmişteki, şimdiki ve gelecekte sefaleti: Son günlerinin de ilk günlerine

benzemesi, önünde, arkasında, çevresinde, kalbinde, hiçbir yerde hiçbir şey olmaması.

Arabalar geçip gitmeye devam ediyordu. Sürekli olarak bu arabaların içinde, sessiz ve birbirine sarılmış iki kişi bir görünüp bir kayboluyordu. Sanki tüm insanlık karşısına geçmiş, sevinç, arzu ve mutluluk dolu olarak geçip gidiyordu. Tek başına yalnızlığına bakıyordu, tamamen tek başına. Yarın yalnız olacaktı, daima yalnız kalacaktı, hiç kimsenin olmadığı kadar yalnız.

Ayağa kalkıp birkaç adım attı, ama sanki yürüye yürüye uzun bir yoldan gelmiş gibi aniden kendini çok yorgun hissetti, tekrar önündeki ilk banka çöktü.

Ne bekliyordu? Ne umuyordu ki? Hiçbir şey. Yaşlanınca, eve döndüğünde gevezelik edeceği torunlar bulmanın daha iyi olacağını düşünüyordu. Yaşlanmak, size yaşam katan, sizi seven, sizi okşayan, size hoş sözler söyleyip kalbinizi ısıtan ve sizi rahatlatan insanlarla güzeldir.

Ve eve dönüp de o boş, küçük, kasvetli, kendisinden başka kimsenin adım atmadığı odasına girince, ruhunu ıstırap kaplardı. Bu oda, küçük çalışma odasından çok daha berbat gözüktüğü gözüne.

Asla kimse gelmiyor, asla kimse konuşmuyordu. Bu oda ölüydü, dilsizdi, insan sesini yansıtmıyordu. Duvarların, içinde yaşayan insanların davranışlarını, duruşlarını, sözcüklerini sakladığı söylenir. İçlerinde mutlu aileler yaşayan evler, sefillerin evlerinden çok daha canlıdır. Odası da, tıpkı hayatı gibi anılardan yoksundu ve bu küçük yere geri dönüp, yatağına uzanma ve her akşam yaptığı hareketleri tekrarlama düşüncesi onu dehşete düşürdü. Bu korkunç evden uzaklaşma düşüncesiyle, ama eve dönmek üzere ayağa kalktı ve ani-

den koruya giden yollardan birine sapıp fundalıklar arasına daldı ve otların üzerine oturdu...

Çevresinde, üstünde, her yerde, karmaşık, muazzam, devamlı, sayılamayacak kadar çok ve farklı, yakın, uzak, dalga dalga ve hayatın nabzını yansıtan bir ses işitti: Tıpkı bir dev gibi nefes alıp veren Paris'in soluğuydu bu.

Güneş çoktan tepeye çıkmış, ışınlarını Boulogne Korusu'na doğru salıyordu.

Yolda birkaç araba ve at üstünde, mutlu insanlar oraya çıkmaya başlamıştı.

Bir çift, dar ve ıssız bir geçide girdi. Genç kadın aniden, dalların arasında kahverengi bir şey olduğunu fark etti. Şaşkın ve endişeli bir şekilde işaret etti:

“Bak... O da nesi?”

Ardından da çılgınlığı basıp, sevgilisinin kollarına düştü. Sevgilisi, kadını yere bırakmak zorunda kaldı.

Hemen çağrılan görevliler, pantolon askısıyla kendini asan yaşlı bir adamı aşağı indirdiler.

Yapılan tetkikler sonucu bir gece önce öldüğü tespit edildi. Üzerinde bulunan belgelere göre kendisi Mösyö Labuze ve Şirketi'nde muhasebeci olarak çalışıyordu ve adı Leras'ydı.

Ölümü, kayıtlara sebebi bilinmeyen intihar olarak geçti. Kim bilir, belki de anlık bir öfkeye kapılmıştı?

27 Mayıs 1884

Deli?*

Bana “Jacques Parent’ın bir akıl hastanesinde delirerek öldüğünü biliyor muydunuz?” denildiğinde iliklerime dek acı verici, korkutucu ve kaygılandırıcı bir ürperme hissettim. Belki de uzun zamandır endişe verici hatta korkutucu saplantıları olan bu koca, garip, deli oğlan birden yeniden gözümde canlanıverdi.

Kırk yaşında, uzun boylu, ince, hafif kambur, gözleri sanrılı, kapkara, öylesine kara ki göz bebekleri gözükmeyen, hareketli gözlerle bakan, sinsin dolaşan, hasta ve tekin gözükmeyen bir adamdı. Ne kadar da kendisine has, etrafındakilere ruhundan, bedeninden rahatsızlık veren, rahatsızlık saçan, huzursuz edici, doğaüstü etkilere inandıracak anlaşılması güç olaylardan biriymiş gibi gözüken bir varlıktı.

Can sıkıcı bir tiki vardı: Ellerini saklama alışkanlığı. Neredeyse hiçbir zaman, bizim nesnelerle ya da masanın üzerinde yaptıklarımızın aksine ellerinin bir yere değmesini istemiyordu. Neredeyse bütün insanların yapmaya aşına oldu-

ğu hareketi yapmıyor, asla cansız nesneleri ellemiyordu. Asla o uzun, kemikli, ince, biraz ateşli elleri çıplak olmuyordu.

Ellerini ceplerine, kollarını kavuşturup koltuklarının altına sokuyordu. Kendine rağmen elleri serbest kalır ve hareketlerine hâkim olmaya çalışırsa, utanç verici veya gülünç bir şeyler yapacaklarından korkuyormuş gibiydi.

Hayatın getirdiği bütün sıradan hareketlerde ellerini kullanması gerektiğinde, sanki kendi hallerinde hareket etmelerinin önüne geçmek, başka bir şeyler yapmalarına engel olmak ister gibi, hızlı kol hareketleri, ani geri çekişler yapıyordu. Masadayken bardağını, çatalını ya da bıçağını öylesine sıkı sıkı tutuyordu ki, hareketi gerçekleştirmeden ne yapacağını öngörmek imkânsızdı.

Bir akşam bu şaşırtıcı ruh hastalığına bir açıklama getirdim.

Arada sırada birkaç günlüğüne bana, taşradaki evime geliyordu; o gece bana özellikle sıkıntılı görünmüştü!

Oldukça sıcak bir günün ardından, boğucu, kapkara fırtına bulutları göğü kaplamaya başlamıştı. Tek bir yaprak kıpırdamıyordu. Fırından geliyormuş gibi bir sıcak dalgası yüzümüze çarpıyor, nefes almayı güçleştiriyordu. Kendimi rahatsız ve sıkıntılı hissediyor, bir an önce yatağa gitmek için sabırsızlanıyordum.

Yatağa gitmek üzere kalktığımı gören Jacques Parent, korkuyla kolumu yakaladı.

“Ah hayır! Biraz daha kal,” dedi bana.

Hayretler içinde ona baktım ve mırıldandım:

“Bu fırtına bütün sinirlerimi altüst etti.”

Çılgıya benzer bir inlemeyle,

“Ya ben? Ah, kal lütfen yalvarırım! Yalnız kalmak istemiyorum,” dedi.

Aklı başından gitmiş gibiydi.

“Neyin var? Aklını mı kaybettin?” diye sordum.

Kekeleyerek,

“Evet, bazen, böyle elektrikli akşamlarda... Ben... Ben... Korkarım... Kendimden korkarım... Anlıyor musun? Bir yeteneğim... Hayır hayır... Bir kuvvetim... Bu da değil... Bir gücüm... olduğundan böyle oluyor. Açıkçası ben de tam ne olduğunu bilmiyorum, ama işte bendeki bu çekim gücü öylesine kuvvetli ki korkuyorum, evet, kendimden korkuyorum, aynen az önce sana söylediğim gibi!”

Perişan ürpertiler içinde, titreyen ellerini ceketinin içine sakladı. Birdenbire kendimi karmaşık, güçlü ve korkunç bir ürpertiyle titrer hissettim. Kendimi kurtarmak, onu bir daha görmemek, üzerimde dolaşan o bakışlarını bir daha hissetmemek için gitmek istiyordum; o da sanki korkmuş bakışlarını saklamak ister gibiydi, kaçmak, yere yatıp kendine gelene kadar odanın karanlık bir köşesinde kalmak istiyordu.

Kekeleyerek,

“Bana bundan hiç bahsetmemiştin!” dedim.

Yanıtladı:

“Daha önce birine bahsetmiş miydin ki? Dinle, bu akşam susmayacağım; ayrıca her şeyi bilmeni yeğlerim, böylece beni koruyabilirsin.

Manyetizma nedir bilir misin? Hayır. Kimse bilmiyor. Yine de gözlemlenebilir bir şey. Ayırdına varılabiliyor, doktorlar bile bunu kullanıyor; aralarında en ünlülerden olan Bay Charcot açık açık söyledi; demek ki, varlığına şüphe yok.

Bir adam, gücü olan, korkutucu ve anlaşılabilir bir canlı, kendi isteği doğrultusunda uyuyakalıyor ve bir başka canlı, o uyurken, tıpkı bir cüzdanı çalarmış gibi düşüncelerini ça-

lıyor. Düşüncelerini, yani ruhunu alıyor, kutsal bir yer olan, benim sırrımı taşıyan ruhu, anlaşılmaz olduğu düşünülen insanın derinliklerindeki bu ruhu, utanç verici fikirlerin saklı olduğu, bütün sırlarımızı, bütün sevdiklerimizi, diğer insanlardan saklamak istediğimiz her şeyi barındıran bu ruhu açıyor, içindekileri alıyor, alt üst ediyor ve toplumun önüne atıyor! Zalimce, alçakça, suç olması gereken bir şey değil midir bu?

Neden böyle oluyor? Kim biliyor? Peki ya ne biliyoruz?

Her şey bir sır. Sadece hastalıklı, eksik ve perişan hislerimizle iletişim kuruyoruz; bu hisler öylesine zayıf ki bizi çevreleyenleri fark edecek güçleri pek yok. Her şey bir sır. Müziğe, bu kutsal sanata, ruhu altüst eden bu sanata, sarhoş edici, aklı başından alıcı bu sanata dalmak; nedir bu? Hiçbir şey.

Beni anlıyor musun? Dinle. İki beden birbirine çarparsa hava titreşir. Bu titreşimler, çarpışmanın şiddetine göre daha çok veya az, daha hızlı veya yavaş, daha güçlü ya da güçsüz olur. Böylece kulağımızdaki küçük bir parça, havadaki bu titreşimleri alır ve onları ses şeklinde beyne iletir. Bir bardak suyun, ağzında şaraba dönüştüğünü hayal et. Kulak zarı, bu inanılması güç değişimi, hareketin sese dönüşmesinden ileri gelen bu şaşırtıcı mucizeyi gerçekleştirir. İşte böyle. Müzik, bu karmaşık ve gizemli, cebir kadar kesin ama bir rüya kadar sınırsız bu sanat, küçük bir parçanın garip özelliklerinden ileri gelen matematik ve esintiden ibarettir. Bu parça var olmasaydı, ses de var olmaz, titreşimden başka bir şey olmazdı. Kulak olmadan müziği sezebilir miydik? Hayır. Eh, öyleyse! Asla üzerine düşünmeyeceğimiz pek çok şeyle çevrili etrafımız; çünkü sadece yokluğunu hissettiğimiz organları araştırıyoruz.

Manyetizma da bunlardan biridir belki de. Bu güç hakkında kuşkuya düşmek, titreyerek bu yakın ruhları tecrübe etmek, doğanın bu yeni sırrını tahmin etmek dışında elimizden bir şey gelmez; çünkü kendimizi bir alet olarak ifşa etmek istemeyiz.

Bana gelince... Bana gelince, oldukça berbat bir güçle kutsanmışım. Sanki içimde başka biri varmış, durmaksızın kaçmak istermiş gibi; bana rağmen hareket etmek isteyen, içimi kemirip beni tüketen bir şey. Nedir bu? Bilmiyorum; ancak benim zavallı bedenimde ikimizin birlikte olduğunu biliyorum ve tıpkı bu akşam olduğu gibi, genellikle o, yani diğeri daha baskın çıkıyor.

İnsanları, afyon vermişim gibi uyuşturmam için tek bir bakışım yetiyor. Böyle... Böylesine... Korkunç şeyler yapmak için ellerimi uzatmam yetiyor. Biliyor muydun? Evet. Biliyor muydun? Bu güç sadece insanlar üzerinde değil, hayvanlar ve hatta... Nesneler üzerinde bile etkili oluyor...

Bu durum benim için bir işkence, kaygılanıyorum. Sık sık gözlerimi deşmek, parmaklarımı kesmek istiyorum.

Ama anlatacağım... Her şeyi bilmeni istiyorum. Dinle. Nasıl olduğunu sana göstereceğim... Her yerde yapıldığı gibi insanlar üzerinde değil... Hayvanlar üzerinde.

Mirza'yı çağır.

Sanki bir sanrı görüyormuşçasına, uzun adımlarla yürüyordu. Karnına sakladığı ellerini dışarı çıkarttı. İki kılıç çekmişçesine korkunç geldi o iki el bana. İstem dışı hareketlerle, boyun eğerek, korkudan titreyerek ve olacakları bir an önce görme isteğiyle, ona itaat ettim. Kapıyı açıp, girişte yatmakta olan köpeğimi çağırdım. Çok geçmeden merdivenin basa-

maklarını tırmalayan tırnaklarının sesini işittim ve köpeğim, mutlulukla kuyruğunu sallayarak yanıma geldi.

Köpeğe koltuğa uzanmasını işaret ettim. Zıplayarak koltuğa çıktı ve Jacques, köpeğe bakarak onu okşamaya başladı.

En başta endişeli gibiydi. Tir tir titriyor, gözlerini gözlerine sabitlemiş bu adamın bakışlarından kaçmak için başını çeviriyor, gittikçe artan bir korkuya kapılmış gözüküyordu. Bir anda, köpeklere has o titremeyle sarsılmaya başladı. Bütün bedeni zonklıyor, uzun uzun titriyor ve kaçmak istiyordu. Ancak Jacques elini hayvanın başına koyup ittirdi, bu dokunuşla birlikte taşrada, gece vakti o uzun ulumalardan biri yankılandı.

Ben de kendimi, tekneden inerken olduğu gibi uyuşmuş ve afallamış hissediyordum. Eşyalar eğilip bükülüyor, duvarlar sallanıyor gibiydi. Kekeleyerek, “Yeter Jacques, yeter,” dedim. Ancak artık beni dinlemiyordu; tüyler ürpertici bir bakışla, durmaksızın Mirza’ya bakıyordu. Köpek, artık gözlerini kapatmış ve sanki uyuyuvermiş gibi başı düşmüştü. Jacques bana döndü,

“Oldu,” dedi. “Şimdi bak.”

Mendilini odanın diğer köşesine atarak bağırdı: “Getir onu!”

Bunu duyar duymaz hayvan yerinden fırladı ve sanki kör olmuşçasına sendeleyip tökezleyerek, bacakları felçliymiş gibi ayaklarını sürüyerek, duvarın önünde beyaz bir leke gibi duran mendile gitti. Pek çok kez ağzıyla mendili yakalamaya çalıştı; ancak sanki mendili göremiyormuş gibi başka tarafları ısıırıyordu. Sonunda mendili buldu ve uykusunda yürüyen bir köpek gibi yine sağa sola çarparak geri geldi.

Böyle bir şeye tanık olmak korkunçtu. Jacques, “Yere yat,” diye emretti. Köpek yattı. Hayvanın alnına dokunarak, “Tavşan, onu yakala, yakala,” dedi ve köpek sanki bir yamacın kıyısındaymış gibi, yeni uyanan bir köpek gibi hareket ederek koşmayı denedi ve dudaklarını kıpırdatmaksızın, sanki karnından konuşuyormuşçasına, kısa, garip iniltiler çıkarttı.

Jacques çıldırmış gibiydi. Alnından ter damlaları akıyordu. Bağırды: “Isır onu, sahibini ısır.” Köpek iki üç kez, korkunç bir şekilde sağa sola atlayıverdi. Karşı koyup mücadele etmeye çalıştığına emin olunabilirdi. Jacques tekrar etti: “Isır onu.” Köpeğim ayağa kalkmış bana doğru geliyordu. Dehşet içerisinde titreyip duvara doğru geriledim ve ona vurmak, onu uzaklaştırmak için bir ayağımı kaldırdım.

Ancak Jacques emretti: “Buraya gel, hemen.” Köpek ona doğru döndü. O iki koca eliyle, sanki aradaki görünmez bağı kırarmış gibi hayvanın başını ovdu.

Mirza yeniden gözlerini açtı. “Bitti,” dedi Jacques.

Köpeğe dokunmaya cesaret edemiyordum, dışarı çıkması için kapıyı açtım. Bitkin, sarsılmış ve yavaş adımlarla uzaklaştı; tekrar tırnaklarının merdivenlerde çıkarttığı sesi işittim.

Ancak Jacques bana doğru geliyordu: “Hepsini görmedin. Beni en çok ürküten şey işte bu. Bana itaat eden nesneler.”

Masamın üzerinde, kitap sayfalarını kesmek için kullandığım sivri uçlu bir bıçak duruyordu. Elini bıçağa doğru uzattı. Sürünüyor, sanki yavaş yavaş yaklaşıyor gibiydi ve derken birdenbire oluverdi, evet gördüm, bıçağın korkuyla geri çekildiğini gördüm, derken etki altına girdi, sonra yavaşça, hiçbir yardım almaksızın, onu bekleyen ele doğru masanın üzerinde kaydı ve Jacques’ın parmaklarının arasına yerleşti.

Korkudan çılgık atıverdim. Delirmeye başladığıma inanıyordum; ancak tiz çılgılığım bir anda kesildi.

Jacques konuşmaya başladı:

“Bütün nesneler de bana doğru geliyor. İşte bu yüzden ellerimi saklıyorum. Bu olan nedir? Çekim gücü, elektriklenme, mıknatıs etkisi mi? Bilmiyorum; ancak korkutucu.

Neden bu kadar korkutucu olduğunu anlıyor musun? Tek başımayken, özellikle yalnızken, çevremdekileri çekmekten kendimi alıkoyamıyorum.

Bütün günü eşyaların yerini değiştirerek, bu korkunç gücü kullanmaya kalkışmadan, sanki beni terk edip etmediğini görmek ister gibi geçiriyorum.”

Koca ellerini ceplerine saklamıştı, geceyi izliyordu. Küçük bir ses, hafif bir ürperti geçer gibi oldu ağaçların arasından.

Düşen yağmur damlalarının sesiydi bu.

Mırıldandım: “Dehşet verici!”

Tekrar etti: “Korkunç.”

Yaprakların arasından, fırtınanın sesi gibi fısıltılar geliyordu. Şiddetli, dalga dalga gelen sağanaktı bu.

Jacques, karnının inip kalkmasına sebep olacak kadar kuvvetli bir şekilde nefes alıp veriyordu.

“Bırak beni,” dedi. Yağmur beni sakinleştirecek. Artık yalnız başıma kalmak istiyorum.”

1 Eylül 1884

Bir Deliden Mektup

Sevgili doktor, kendimi sizin ellerinize bırakıyorum. Bana istediğinizi yapabilirsiniz. Size, içinde bulunduğum garip ruh halinden bahsetmek istiyorum, böylece bana musallat olan sanrı ve acıların elinde kıvrınmamdansa, bir süre hastanede kalıp tedavi olmam gerekliliğine karar verebilirsiniz.

İşte, uzun ama gerçekleri yansıtan, ruhumun kötü tarafını gösteren öyküm:

Ben de herkes gibi, o insana özgü, bakan ama görmeyen gözlerle, hiçbir şeyden şaşırımsızın ya da hiçbir şeyi anlamaksızın hayatı seyrederek yaşıyordum. Hayvanların yaşadığı gibi, aslında hepimizin yaşadığı gibi, var olmanın getirdiği kaçınılmaz eylemleri gerçekleştirerek, inceleyerek ve çevremdekileri gördüğümü, bildiğimi, onlar hakkında fikrim olduğunu sanarak yaşıyordum. Ta ki bir gün her şeyin yalan olduğunu anlayana dek.

Montesquieu'nün bir cümlesi aniden zihnimi aydınlatıvermişti. Şu cümlesi: "Bedenimizdeki bir organın eksik veya fazla olması bize çok daha farklı bir zekâ katardı.

Sonuç olarak, bedenimiz bu şekilde düzenlenmemiş olsaydı, bedenimiz üzerine kurulu olan kurallarda bazı şeyler farklı olacaktı.”

Bu cümle üzerine haftalar, aylar boyunca düşündüm ve yavaş yavaş garip bir aydınlanma duygusu içimi sardı ve bu ışık, karanlığı aydınlattı. Sonuçta, dış dünya ve bizim aramızdaki tek bağlayıcı organlarımızdır. Demek istediğim, iç varlık, yani *benliğim*, dünyayı oluşturan dışarıdaki varlıkla sadece birkaç sinir bağıyla iletişim kurmaktadır.

Dahası, oranları, süresi, sayısız ve anlaşılamaz özellikleri, kökenleri, geleceği veya nihayetleri, uzak şekilleri ve sonsuz gösterileri ile zaten anlayabilmemizin zor olduğu bu dış varlığın yanı sıra organlarımız da bu varlığın bilebildiğimiz parçası hakkında bize, sadece az değil ama aynı zamanda da şüpheli bilgilerden başka bir şey vermiyor.

Şüpheli, çünkü bizim için maddenin belirli özelliklerini oluşturan organlarımızın özellikleri bunlar. Az sayıda, çünkü ancak beş duyu organımız var ve bu duyuların inceleme alanı ve ifşalarının doğası, oldukça kısıtlıdır.

Açıklayayım. Göz bizlere boyutları, şekilleri ve renkleri gösterir. Bunların üçü hakkında da bizi yanıltır.

Bize sadece, insan bedeniyle orantılı, ortalama nesneler ve varlıklar hakkında bilgi verir, bu da bizlerin bazı şeylere büyük, bazılarına ise küçük dememize sebep olur; çünkü gözdeki zayıf taraf onun kapsamlı ya da tersine önemsiz şeyleri ayırt edebilmesine olanak sağlamaz.

Buna bağlı olarak neredeyse hiçbir şey bilmediğini ve görmediğini söyleyebiliriz ve neredeyse bütün evren onun için bir bilinmezdir, ne uzaydaki yıldızları bilir ne de bir su damlasında yaşayan mikroskobik hayvanı görür.

İsterse görüş gücü şimdikinın yüz milyon katına ulaşsın, havada bulunup da soluduğumuz, görülmesi zor türleri ya da yakın gezegendeki tabiatı bilse bile, yine de çok daha küçük sayısız canlı türüne ve uzak dünyalara erişemeyecektir.

O halde, oran hakkındaki bütün fikirlerimizin yanlış olduğunu söyleyebiliriz; çünkü büyüklük ya da küçüklük için hiçbir sınır yoktur.

Boyutlar ve şekiller üzerine değerlendirmelerimizin kesin bir değeri yoktur, verdiğimiz değerler sadece belirli bir güce sahip bir organ ve sabit bir oranla –bizzat– yaptığımız değerlendirmeleri yansıtır ki bu da ancak gerçeğin bizim gözümüzden görünüşüdür.

Gözün, saydam olanı görmekten aciz olduğunu da eklemek gerek. Kusursuz bir cam, gözü yanıltacaktır. Onu, zaten göremediği havayla karıştıracaktır.

Gelelim renklere.

Renkler vardır; çünkü göz, bilgileri nesnelerin emdiği ya da yansıttığı, kimyasal özelliklerine ve aldıkları gün ışığına göre değişiklik gösterebilen renkler halinde beyne gönderecek şekilde tasarlanmıştır.

Nesnelerin emiş veya yansıtış özelliklerindeki farklılıklar, renk tonlarını oluşturur.

O halde bu organ, kendi bakışına göre, ya da daha iyisi, boyutları kavramak ve ışık – nesne oranlarını tahmin etmek üzere oluşturduğu keyfi değerlendirmelerden elde ettiği bilgileri beyne göndermektedir.

Şimdi de işitme duyusunu ele alalım. Gözden de beter bir şekilde, canının istediği gibi davranan bu organın elinde oyuncak oluyor, aptal yerine konuluyoruz.

Birbirine çarpan iki nesne, atmosferde bir sarsıntı mey-

dana getirir. Bu hareket, kulağımızın içindeki bir çeşit küçük parçayı titreştirir ve bu hareket anında sese dönüşür ki gerçekte bir titreşimden başka bir şey değildir.

Doğa sağırdır. Ancak kulak zarı, bunları mucizevi bir şekilde sese ve titreşim sayısına ve gözle görülemeyen dalgaların boşlukta yarattığı titreşimlere göre değişik seslere dönüştürme özelliğine sahiptir.

İşitme sinirleri vasıtasıyla kulak ve beyin arasındaki kısa mesafede gerçekleşen bu başkalaşım, garip bir sanatı, sanatın en şairane ve değerlisini, bir düş kadar uçsuz bucaksız ve cebir kadar keskin müzik dediğimiz şeyi yaratmamıza olanak sağlar.

Ya tatma ve koklama duyularına ne demeli? Burnumuz ve damağımızın garip özellikleri olmaksızın yiyeceklerin kokusunu alabilir, niteliklerini anlayabilir miydik?

Bununla birlikte, insanoğlu kulaksız, dilsiz, burunsuz, kısacası ses, tat ve koku algıları olmaksızın da var olabilirdi.

O halde, birkaç organımız eksikse enfes ve eşî benzeri bulunmaz şeylerin farkına varamıyoruz; ancak birkaç organ fazlamız olsaydı, şu anda algılayamadığımız için üzerine düşünmediğimiz, çevremizdeki pek çok başka şeyi fark edecektik.

Bu nedenle, çevremizi saran keşfedilmemiş bilinmezler varken bilineni sorgulamakla hata ediyoruz.

Demek ki her şey belirsiz ve farklı şekillerde dikkati çekiyor.

Her şey yalan, her şey mümkün, her şey şüpheli.

Öyleyse şu atasözünü hatırlayalım: “Doğru, Pireneler’in önünde; yanlış ise arkasındadır.” Ve şöyle diyelim: “Doğru, organlarımızda; yanlış ise yakınındadır.”

Bizim gezegenimizin dışında iki artı iki illa da dört etmek zorunda değil.

Yeryüzünde doğru olan bir şey, biraz uzakta yanlış olabilir, gelmek istediğim nokta şu, elektrikleme, hipnoz, telepati, telkin, bütün manyetik olaylar gibi göze çarpan gizemler bizden saklanmış durumda; çünkü doğa bizi, bu olayları anlamlandırabilmemiz için gerekli organ veya organlarla donatmamış.

Hislerimi açığa çıkartan her şeyin, benim algıladığım şekilde sadece benim için var olduğuna ve farklı bir şekilde düzenlenmiş bir başka varlık için tamamıyla farklı olabileceğine ikna olduktan ve yeryüzünde, hayatta, her yerde, – inanç birliği, sadece insan organlarının benzerliğinden ileri geldiğinden ve karşıt görüşler sadece sinir ağlarımızdaki hafif işleyiş farklarından kaynaklandığından – fikirleri bizimkilere tamamen zıt, farklı şekilde oluşturulmuş bir insanlık olabileceği sonucuna vardıktan sonra, çevremi saran anlaşılmazlıktan kuşkulananmak için insanüstü bir çaba sarf ederek düşündüm. Çünkü inanç birliği sadece insan organlarının benzerliğinden ve karşıt görüşler, sinir ağımızdaki küçük değişikliklerden ileri gelmekte; etrafımdaki bütün bu anlaşılması güç şeylerin farkına varabilmek için insanüstü bir güç sarf ederek düşündüm.

Delirdim mi?

Kendi kendime şöyle dedim: Bilinmeyen şeylerle sarıp sarmalandım.

Kulakları olmayan ve seslere tıpkı bizim gizemleri irdelediğimiz gibi yaklaşan bir adam düşündüm; bu adam işitsel olayların ayırıcılığı olacak ama bunun ne doğasını ne de kaynağını açıklayabilecek.

Bununla birlikte etrafımdaki havadan, gecedan, her şeyden korkuyorum. Neredeyse hiçbir şey bilmediğimiz an ve

her şeyin olası olduğu an çıkartılırsa geriye ne kalır ki? Boşluk kalır değil mi? Peki bu görünürdeki boşluğun içinde ne var?

Doğaüstü şeylerin yarattığı bu akıl karıştırıcı korku, insanoğlunu dünya tam olarak var olmaya başladığından beri avlamaktadır; çünkü doğaüstü olaylar bizi örten bir örtüden başka bir şey değildir!

Böylelikle bu korkuyu kavradım. Evrenin gizli bir keşfine durmaksızın dokunuyormuşum gibi geldi.

Organlarımı bilmeye, onları uyandırmaya, görülmez anları fark ettirmeye yeltendim.

Şöyle dedim kendi kendime: Her şey bir varlıktır. Havada yankılanan çığlık da hayvana benzer bir varlıktır; çünkü doğa, bir hareket oluşturur ve ölmek için tekrar şekil değiştirir.

Şimdi, vücut bulmamış varlıklara inanan ürkek akıllar çok da haksız sayılmaz. Kimdir onlar?

Kaç insan onlardan kuşkulanır, onların yaklaşmasıyla ürperir, onların hissedilmesi güç temasıyla sarsılır? Onları yakınımızda, çevremizde hissediyoruz, ancak gözlerimizle görmediğimiz ya da daha doğrusu herhangi bir organımız onları hissedemediği için ayırt edemiyoruz.

Ben, bu geçip giden varlıkları herkesten çok daha güçlü bir şekilde hissettim. Varlıklar ya da gizemler mi demeliyim? Ne olduğunu biliyor muyum ki? Ne olduklarını söyleyemem; ancak varlıklarını daima hissedebilirim ve gördüm de. Onlardan birini –artık bu varlıklar ne kadar görülebilirse– gördüm.

Gece boyunca, masamda oturup, başım ellerimin arasında, kıpırdamaksızın onları düşünerek günlerim geçip gitmekteydi. Çoğunlukla soyut bir el ya da daha çok his-

sedilmesi güç bir bedenin hafifçe saçlarıma dokunduğuna inanıyordum. Bana dokunmuyordu, tensel bir yapısı yoktu; ancak ölçülemez, bilinemez bir yapısı vardı.

Böylece, bir gece, arkamda bir parkenin çıtırdadığını işittim. Olağandan farklı bir şekilde çıtırdamıştı. Ürperdim. Arkamı döndüm. Hiçbir şey göremedim ve bu konu hakkında düşünmeyi kestim.

Ancak ertesi gün, aynı saatte, yine aynı sesi işittim. O kadar korkmuştum ki ayağa kalktım ve kesinlikle ama kesinlikle eminim, odada yalnız değildim. Yine de bir şey göremiyordum. Hava odanın her yerinde berrak ve şeffaftı. Odadaki iki lambam, köşelere kadar her yeri aydınlatıyordu.

Ses tekrar etmeyince, yavaş yavaş sakinleşmeye başladım. Yine de huzursuzdum, sık sık arkamı dönüyordum.

Ertesi gün aynı saatte, beni ziyaret eden bu görülmez varlığı nasıl görebileceğimi araştırarak kendimi odaya kapattım.

Ve onu gördüm. Korkudan ölebilirdim.

Şöminemi ve avizelerimin üzerindeki tüm mumları yakmıştım. Oda, sanki bir bayram için aydınlatılmışçasına ışıklıydı. Diğer iki lambam da masamın üzerinde yanmaktaydı.

Karşımda eski, dört direkli meşe karyolam vardı. Sağımda şömine, solumda sürgülediğim kapı, arkamdaysa kocaman, aynalı bir dolap vardı. Aynada kendime baktım. Bakışlarım bir garipti ve göz bebeklerim irileşmişti.

Sonra, her zaman olduğu gibi yerime oturdum.

Dün ve evvelsi gün sesi tam dokuzu yirmi iki gece işitişmişim. Beklemeye başladım. O an geldiğinde, tanımlaması güç bir duygu hissettim, sanki bir sıvı, karşı konulması güç bir sıvı, berbat ve aynı zamanda rahatlatıcı bir kaygıyla ruhumu boğuyor, derimin her noktasından içime hücum edi-

yordu ve derken o ses yanı başımda çınladı. Öylesine hızlı bir şekilde arkamı döndüm ki, az kalsın düşecektim. Gün gibi ortadaydı, kendimi aynada göremiyordum! Boştu, ber-raktı, ışık doluydu. İçinde değildim, henüz karşıındaydım. Korku dolu gözlerle ona bakıyordum. Onun, görülmez ola-nın aramızda olduğunu ve beni gizlediğini hissederken, ona doğru gitmeye cesaret edemiyordum.

Ah, nasıl da korkuyordum! Ve derken kendimi ayna-da puslu, tıpkı suyun üzerinde oluşan pus gibi bir pusla görmeye başladım ve sanki bu su soldan sağa gidip yavaş yavaş, anbean beni ortaya çıkartıyor gibi geliyordu. Bir ay tutulmasının sonu gibiydi. Beni saklayan şeyin hatları yoktu; ancak hafif hafif aydınlanarak yoğunluğunu kaybediyor, bir çeşit şeffaflık oluyordu.

Ve sonunda kendimi açık seçik görüyordum, tıpkı her gün kendime bakarken gördüğüm gibi.

Demek onu görmüştüm! Ve bir daha asla görmedim.

Ancak durmaksızın onu bekliyorum ve bu bekleyiş sıra-sında aklımın dağılıp gittiğini hissediyorum.

Aynanın önünde onu beklerken saatler, geceler, günler, haftalar geçiriyorum! Gelmiyor.

Onu gördüğümü anladı; ancak ölene kadar, durmaksızın, bu aynanın önünde, avını bekleyen avcı gibi onu bekleyecek-mişim gibi geliyor.

Ve bu sürede, aynada çıldırtıcı şekiller, canavarlar, iğrenç cesetler, her çeşit dehşet verici yaratık, korkunç varlıklar ve delilerin ruhunu ele geçirmiş inanılması güç başka canlılar gördüm.

İşte sevgili doktor, itiraf edeceklerim bu kadar. Şimdi şöyle bana, ne yapmalıyım?

Deli

Yüksek mahkemelerden birinin, kusursuz hayatı Fransa'nın tüm mahkemelerinde örnek gösterilen sulh yargıcı ölmüştü. Avukatlar, genç müşavirler, yargıçlar derin bir saygı ifadesi olarak yerlere kadar eğilip yargıcın derin ve parlak gözlerle bakan, kocaman, beyaza kesmiş, zayıf yüzünü selamlıyorlardı.

Hayatını, suçluları yakalayıp zayıfları korumakla geçirmişti. Dolandırıcı ve katillerin ondan daha korkunç bir düşmanı yoktu; çünkü yargıç, sanki derinlerdeki ruhlarından gizli düşüncelerini okur ve bir bakışta bütün gizemli arzularını açığa çıkartır gibiydi.

Yargıç seksen iki yaşında hayata gözlerini yummuş, çevresini bir yığın insanın duyduğu hüznün ve saygı kaplamıştı. Kırmızı pantolonlu askerler, mezarına kadar ona eşlik ettiler ve beyaz kravatlı adamlar, tabutu başında gerçek gibi gözüken gözyaşları akıtıp, hüznü cümleler saçtılar.

Fakat bir de, yargıcın önemli suç dosyalarını tuttuğu yazı masasında, dehşete düşmüş noterin bulduğu garip mektup vardı.

Mektup ve başlığı şöyleydi:

NEDEN?

20 Haziran 1851 – Duruşmadan çıktım... Blondel'i ölüm cezasına çarptırdım! Bu adam neden beş çocuğunu öldürmüştü? Neden? Genellikle, böyle kişilerin zevk için hayatı mahvettiklerini görürüz. Evet evet, zevk için olmalı, belki de aralarında en iyisi budur; çünkü öldürmek, yaratmaya en yakın eylem değil midir? Yapmak ve yok etmek! Bu iki sözcüğün arkasında evrenin tarihi, bütün dünyaların tarihi, her şey ama her şey yatmaktadır! Peki, öldürmekten böylesine sarhoş olmak niye?

25 Haziran – Orada bir canlının yaşadığını, yürüdüğünü, koştüğünü düşünmek... Bir canlı? Canlı dediğimiz şey nedir? İçinde hareket etme ilkesini bulunduran ve bu hareketi düzenleyen bir isteğe sahip şu hareketli şeydir! Bu şey, hiçbir şeye bağlı değildir. Ayakları toprakla iletişim kurmaz. Toprağın üstünde kıpırdayan bir yaşam tohumudur ve nereden geldiğini bilmeyen bu yaşam tohumunu istediğimiz gibi yok edebiliriz. Sonra hiçbir şey kalmaz, hiçbir şey. Çürür, yok olur.

26 Haziran – O halde öldürmek neden suç sayılır? Evet, neden? Bu, doğanın yasalarına aykırıdır. Her bireyin görevi öldürmektir: Yaşamak ve öldürmek için öldürür. – Tabiatımızda öldürmek vardır; öldürmek gerekir! Bir hayvan, hayatı boyunca durmaksızın, her gün öldürür. – İnsan, kendini beslemek için durmaksızın öldürür; ancak aynı zamanda zevk için öldürmek ihtiyacı içinde de olduğundan, av denilen şeyi

yaratmıştır! Çocuk, bulduğu böcekleri, avucunun içine düşen küçük kuşları, bütün küçük hayvanları öldürür. Ancak bütün bunlar, içimizde yatan dayanılması güç katliam duygusunu tatmin etmeye yetmez. Hayvan öldürmek kâfi değildir. İnsanları da öldürme ihtiyacı içindeyizdir. Eski zamanlarda bu ihtiyacımızı, insanları kurban ederek gideriyorduk. Günümüzdeyse, topluluk halinde yaşamının gerekliliği olarak, öldürmek eylemi suç sayılmaktadır. Katil mahkûm edilir ve cezalandırılır! Ama bu doğal içgüdüye, bu öldürme çağrısına kendimizi teslim etmeden yaşayamayacağımız için arada sırada kendimizi, bir halkın diğer bir halkı boğazladığı savaşlarla rahatlatıyoruz. O halde bu bir kan bayramı, orduların çıldırdığı bu bayram, geceleri mum ışığı altında bu katliamların gurur verici öykülerini okuyan burjuvaları, kadın ve çocukları daha da zevk sarhoşu ediyor.

Kaderleri insan kasabı olmak için yazılmışları hiç sevmeyeceğimize inanabiliriz! Hayır. Aksine onları şereflerle ödüllendiririz! Parlak kumaşlara, altınlara bürürüz. Başlarında tüylü şapkalar, göğüslerinde madalyalar taşırlar ve bütün inançları onlara bağlar, bütün ödülleri ve doğanın bütün unvanlarını onlara veririz. Gururludurlar, saygı görürler, kadınların gözdesidirler, kalabalıklarca alkışlanırlar; bunun tek sebebi, insan kanını akıtmak için üstlendikleri görevdir! Sokaklarda, ölüm aletleri ellerinde ağır ağır gezinirlerken, yanlarından geçen siyahlara bürünmüş insanlar, onlara hevesle bakarlar; çünkü öldürmek, doğanın canlıların kalbine koyduğu büyük bir yasadır! Öldürmekten daha güzel ve şerefli bir şey olamaz!

30 Haziran – Öldürmek bir yasadır; çünkü doğa, ebedi gençliği sever. Bütün bu bilinçdışı hareketlerle bağırıyormuş

gibidir: “Çabuk! Çabuk! Çabuk!” Ne kadar yok ederse, o kadar yenilenir.

2 Temmuz – Canlı – Canlı dediğimiz nedir? Her şey ve hiçbir şeydir. Düşünce olarak, her şeyin yansımasıdır. Bellek ve bilim için, içinde taşıdığı tarihle, dünyanın özetidir. Yapılanların aynası ve olanların aynası, her insan, evren içinde küçük bir evren oluşturur.

Ama geziniz; ırkların akınlarına bakınız, bunların yanında insan bir hiçtir! Bir hiç! Bir gemiye binip, tıka basa dolu bir rıhtımdan uzaklaşınız, çok geçmeden kıyı dışında başka bir şeyin gözükmeyeceğini fark edeceksiniz. Hissedilemeyen, öylesine küçük ve belirsiz olan varlıklar kaybolur. Hızlı bir trenle Avrupa’yı boydan boya geçerken, trenin penceresinden bakınız. İnsanlar, insanlar ve yine insanlar, sayısız, yabancı, sokaklarda ve tarlalarda akın akın insanlar. Aptal köylüler sadece toprağı çekip çevirmesini bilirler. İğrenç kadınlar sadece erkeklerine çorba yapıp çocuk doğurmayı bilirler. Hindistan’a, Çin’e gidiniz. Daha milyarlarca insanın doğduğunu, yaşadığını ve sokaklarda ezilip giden karıncalar gibi arkalarında hiçbir iz bırakmadan ölüp gittiklerini göreceksiniz. Çamurdan kulübelere gömülmüş siyahların ülkesine gidiniz. Rüzgârla dalgalanan kahverengi tentenin altına sığınmış beyaz Arapların ülkesine gidiniz. Böylece belirli ve tek tük canlıların hiçbir şey ifade etmediğini anlayacaksınız. Irk her şeydir! Canlı dediğimiz nedir, çöldeki göçebe bir kabileye mensup birisidir midir? Ve bu bilge insanlar, ölümden korkmuyorlar. İnsan olmak onlar için önemli değil. Düşmanlar öldürülür: Bu savaştır. Bu da, daha önceden söylediğim üzere ev ev, bölge bölge yapılır.

Evet, dünyayı dolaşıp sayısız yabancı insanın akın akın geçişine bakınız. Yabancı? Ah, işte! Sorunlu bir sözcük! Öldürmek bir suç; çünkü canlıları numaralandırdık! Doğdukları zaman onları kaydettik, adlandırdık, vaftiz ettik. Yasa onları kapsıyor! İşte! Ancak kaydedilmemiş canlılar bu grupta değiller: Onları ister karada ister çölde, ister dağda ister ovada, nerede olursa olsun öldürünüz! Doğa ölümü sever, öldüreni cezalandırmaz!

Örneğin medeni hâl kutsaldır! İşte bu, insanı savunur. İnsan kutsaldır, çünkü medeni hâle kayıtlıdır! Medeni hâle, Tanrı'ya saygı göster. Dizlerinin üzerine çök!

Devlet, onu öldürebilir; çünkü medeni hali değiştirme hakkı vardır. Bir savaşta, yüz bin adamı gırtlaklattığı zaman, zabıt kâtipleri yardımıyla onların medeni hâllerini siler. Bitmiştir. Ancak biz, devlet dairelerindeki yazıları değiştiremeyen bizler, yaşama saygı göstermek zorundayız. Belediyelerin kutsal tapınaklarında hüküm süren medeni hâl, seni İlahi varlık, seni selamlıyorum. Doğadan daha güçlüsün. Ah, ah!

3 Temmuz – Orada, karşında duran, düşünebilen bir varlığı öldürmek garip ve tatlı bir haz olmalı. Sadece, ama sadece küçük bir delik açıp kan dediğimiz, hayat veren o kırmızı sıvının akışını seyretmek ve bir an sonra o varlığın, senin karşında sadece yumuşak, soğuk, hareketsiz ve düşüncelerden sıyrılmış bir et yığını olarak kalması!

5 Ağustos – Hayatını yargılayarak, mahkûm ederek, birtakım sözcükler telaffuz edip ölüme göndererek, bıçakla öldürmüş olanı giyotinle ölüme göndererek geçiren benim,

ben! Ben! Eğer ben de, cezalandırdığım katiller gibi davranıyorsam, ben! Yani ben! Kim bilebilirdi ki?

10 Ağustos – Kim bilebilirdi? Kim benden şüphelenebilirdi, benden, özellikle de hiç işim olmayan birini silmeye karar vermişsem?

15 Ağustos – Günaha çağrı! Günah çağrısı, bir kurtçuk gibi içimi yavaş yavaş kemiriyor. Kemirecek, devam edecek. Bedenimde, ruhumda dolanıyor ve “öldürmek”ten başka bir şey düşünemiyorum. Gözlerim kana bakmak, ölümü görmek ihtiyacında; kulaklarım, tıpkı bir varlığın son çığlığı gibi hiç şüphesiz bilinmez, korkunç, tırmalayıcı ve çıldırtıcı bir beklenti içinde; bacaklarım, oraya, her şeyin gerçekleşeceği yere gitme arzusuyla titriyor; ellerim öldürme ihtiyacıyla sallanıyor. Özgür bir insan, diğerlerinin üzerinde iyi, nadir, ağırbaşlı ve zevkli heyecanlar arayan kalbinin efendisi olmalıdır!

22 Ağustos – Daha fazla dayanamazdım. Başlangıç için, deneme için küçük bir hayvan öldürdüm.

Uşağım Jean’ın bir saka kuşu vardı. Büromun penceresine asılı kafesinde yaşıyordu. Onu dolaşması için açık bırakıp, sonra da bu küçük kuşu ellerime aldım, ellerimin arasında kalbinin atışını hissediyordum. Sıcacıktı. Odama çıktım. Ara ara daha da kuvvetli kavırıyordum, kalbi daha hızlı atıyordu; zalimce ama harika bir duyguydu. Neredeyse kuşu boğacaktım; ancak böyle yaparsam kan göremezdim.

Gidip ince bir tırnak makası aldım ve yavaşça, üç kez boğazını kestim. Gagasını açtım, benden kurtulmaya çalışı-

yordu; ancak onu tuttum. Ah! Evet, onu tutuyordum; öfkeli bir çoban köpeğini bile tutabilirdim ve kanın aktığını gördüm. Öylesine güzel, kırmızı, berrak, parıltılı bir kandı ki, içişim gelmişti! Dilimin ucuyla dokundum! Güzeldi; ancak bu zavallı kuşun pek kanı yoktu! Bu sahneden istediğim kadar haz alamamıştım. Bir boğanın kanlar içinde kaldığını görmek çok daha muhteşem olurdu.

Sonra katiller, gerçek katiller gibi yaptım. Makası ve ellerimi yıkadım; kullandığım suyu attım ve kuşun bedenini, gömmek üzere bahçeye götürdüm. Bir çilek ağacının altına gömdüm. Bedeni asla bulunamayacak. Her gün bu ağaçtan bir çilek kopartıp yiyeceğim. Gerçekten de, nasıl olacağını biliyorsak, hayattan zevk alabiliriz!

Uşağım, kuşunun kaçıp gittiğini sanarak ağladı. Nasıl benden şüphelenebilir ki? Ah, ah!

25 Ağustos – Bir insan öldürmem gerek! Öldürmeliyim!

30 Ağustos – Yaptım. Nasıl da küçük bir şeydi!

Vernes korusunda yürüyüşe çıkmıştım. Hiçbir şey, gerçekten hiçbir şey düşünmüyordum. Derken yolda oturmuş, tereyağlı ekmek yiyen küçük bir çocukla karşılaştım.

Benim geçtiğimi görünce yemeği kesmiş, selam vermişti: “İyi günler başkan bey.”

Ve birdenbire “Peki ya bu çocuğu öldürsem?” düşüncesi aklıma giriverdi. Konuşmaya başladım:

“Tek başına mısın?”

“Evet bayım.”

“Koruda tek başına mısın yani?”

“Evet bayım.”

Öldürme arzusu, alkol gibi başımı döndürüyordu. Kaça-
cağından emin olduğumdan, yavaşça yaklaştım ve birden bo-
ğazına sarıldım... Sıktım, olanca gücümle boğazını sıktım!
Korku dolu gözlerle bana baktı! Ama nasıl gözler! Yusu-
varlak, derin, berrak, korkmuş gözler! Asla böylesine vahşi...
ama bir o kadar kısa süren bir hisse kapılmamıştım! Küçük
elleriyle parmaklarımı tutuyordu ve bedeni ateşin üzerindeki
bir tüy gibi sarsılıyordu. Ve derken, hareketsiz kaldı.

Kalbim çarpıyordu. Ah! Kuşun kalbi! Çocuğun bedenini
bir çukura atıp üstünü otlarla örttüm.

Eve dönüp iyi bir akşam yemeği yedim. Ne kadar da
küçük bir şeydi! Bütün akşam oldukça mutlu, hafiflemiş,
gençleşmiş hissettim kendimi; akşamı mülki amirin evinde
geçirdim. Beni oldukça şakacı buldular.

Ancak kan görmedim! Sakinim.

31 Ağustos – Çocuğu buldular. Katili arıyorlar. Ah! Ah!

1 Eylül – İki serseri yakalandı, ancak kanıt yok.

2 Eylül – Çocuğun ailesi beni görmeye geldi. Ağlıyor-
lardı! Ah! Ah!

6 Ekim – Hiçbir şey bulunamadı. Birkaç başıboş serseri
böyle bir şey yapmış olmalıydı. Ah! Ah! O kanı görebilmiş
olsaydım, şimdi daha sakın olurdum gibi geliyor!

10 Ekim – Öldürme arzusunu iliklerime dek hissediyor-
um. Bu his, yirmili yaşlarınızda hâkim olan öfkeli aşk duy-
gusuyla karşılaştırılabilir.

20 Ekim – Bir tane daha. Yemekten sonra nehir kıyısında yürüyordum ve bir söğüt ağacının altında uyuyakalmış bir balıkçı gördüm. Öğle vaktiydi. Yandaki elma bahçesinde, tam da benim için bırakılmış gibi bir kürek duruyordu.

Küreği alıp geri geldim. Bir sopa gibi havaya kaldırıp tek seferde, ustura gibi keskin tarafını balıkçının kafasına indirip yardım. Ah! Nasıl da kanıyordu! Pembe kanın içinden beyni gözüküyordu! Kan, yavaşça suya doğru akıyordu. Endişeli adımlarla uzaklaştım. Ya biri beni gördüyse! Ah! Ah! Mükemmel bir katil olmam gerekiyordu.

25 Ekim – Balıkçı olayı, büyük bir yankı uyandırdı. Balıkçıyla birlikte avlanan yeğeni, cinayetten sorumlu tutuluyordu.

26 Ekim – Sorgu hâkimi, yeğeni suçlu buldu. Şehirdeki herkes ona güveniyor. Ah! Ah!

27 Ekim – Yeğen, kendini iyi savunamadı. Köye ekmek ve peynir almaya gittiğini, amcasının onun yokluğunda öldürülmüş olduğuna inandığını söyledi! Kim ona inanırdı ki?

28 Ekim – Aklını bir kaybettirebilirsek, yeğeni neredeyse her şeyi itiraf edecek! Ah! Ah! Adalet!

15 Kasım – Amcasının mirasından faydalanacak olması, yeğenin cinayeti işlediğinin kanıtlarından biri. Geçici mahkeme oturumuna ben başkanlık edeceğim.

15 Ocak – Ölüm! Ölüm! Ölüm! Yeğeni ölüm cezasına çarptırdım! Ah! Ah! Hukuk sözcüsü melek gibi konuştu! Ah! Ah! Bir tane daha. Gidip ölümünü izleyeceğim.

10 Mart – Bitti. Bu sabah giyotinle öldürüldü. Çok iyi öldü! Çok iyi! Beni oldukça tatmin etti! Bir insanın başının kesilmesini görmek ne kadar güzel! Kan adeta bir sel gibi boşandı, sel gibi! Ah! Yapabilseydim, gidip bu kanla kendimi yıkardım. Bütün bu kırmızı sıvıyı saçlarımda, yüzümde hissetmek, altında yatmak nasıl da sarhoş edici bir his olurdu! Ah! Bir bilselerdi!

Artık, bekleyeceğim, bekleyebilirim. Yoksa en küçük bir harekette yakalanabilirim.

Günlükte daha pek çok şey yazılıydı; ancak yeni bir cinayetten bahsedilmiyordu.

Olayı ilettiğimiz psikiyatristler dünyada, bu canavar ruhlu akıl hastasından çok daha becerikli ve korkunç, ancak varlığından henüz haberdar olunamayan pek çok deli olduğunu beyan ettiler.

Han

Alpler'in tepesinde, buzulların eteğinde, dağların beyaz eteklerini kesen taşlı ve çıplak yollara kurulu, lokantası da olan tüm ahşap hanlarda olduğu gibi, Schwarenbach Evi de Gemmi Geçidi'ni' takip etmekte olan gezginleri ağırlamaktadır.

Jean Hauser ailesinin yaşadığı bu han, yılın altı ayı açıktır; sonrasında, kar yağıp da vadiyi doldurmaya, Loeche'ye inen yolu geçmeyi imkânsız kılmaya başlayınca, kadınlar, baba ve üç oğul, hanı yaşlı bekçi Gaspard Hanri, genç bekçi Ulrich Kungsi ve iri dağ köpeği Sam'e emanet edip oradan ayrılırlar.

İki adam ve köpek, ilkbahara kadar bu kardan hapishanede kalırlar. Gözlerinin önünde Balmhorn'un muazzam ve bembeyaz yamaçları, onları çevreleyen karın altında kapalı, gömülü, yığılı kalmış soluk ve ipeksi doruklar ve yine karın kapladığı, kucakladığı ve ezdiği, çatısı karla kaplı, pencere-

Gemmi Geçidi: Almancası *Gemmipass*, İsviçre Alpleri'nde, Bern şehri yakınlarında bulunan bir dağ geçidinin adıdır. -çn

lerine kadar ulaşmış kar ve kardan duvar gibi olan kapısıyla küçük ev dışında başka bir şey yoktur.

Hauser ailesinin Loeche'ye döneceği gündü; kış yaklaşıyor ve aşağı inmek gitgide daha da tehlikeli oluyordu.

Yük ve bavullarla dolu üç katır, üç oğlanın gözetiminde önden gitmiş; sonrasında da anne Jeanne Hauser ve kızı Louise dördüncü bir katıra binip yola düşmüşlerdi.

Arkalarından baba, yanında onlara inişteki tepeye kadar eşlik edecek olan iki bekçiyle birlikte geliyordu.

Öncelikle, hanın önünde bulunan ve bu mevsimde artık donmuş olan, kayaların arasında bir deliği andıran küçük gölün çevresinden dolaştılar, ardından çevresindeki tepeler çarşaf gibi karla örtülmüş vadiyi takip ettiler.

Güneş huzmeleri bu parlak ve donmuş beyaz çöle düşüyor, kör edici ve soğuk bir ateş yakıyordu. Bu dağ denizinde yaşayan hiçbir şey yok gibiydi. Bu aşırı yalnızlıkta, tek bir şey kıpırdamıyor, hiçbir ses bu derin sessizliği bölmüyordu.

Yavaş yavaş, genç rehber Ulrich Kungsi, İsviçrelilere has o iri cüssesi ve uzun bacaklarıyla, iki kadını taşıyan katıra ulaşmak üzere babayı ve yaşlı rehber Gaspard Hari'yi arkasında bıraktı.

Genç kız, yaklaşmakta olan oğlana, üzgün gözlerle, onu çağırıyormuşçasına baktı. Sanki bu buzulların arasında uzun günler geçirdiğinden yanakları beyaza kesmiş, saçları solmuş gibi gözükten, küçük, sarışın bir köylü kıızıydı.

Genç adam onları taşıyan katıra yaklaşıncı, bir eliyle hayvana dokunup, adımlarını yavaşlattı. Anne Hauser, kış için yapılması gereken bitmek tükenmek bilmez şeyleri sayarak onunla konuşmaya başladı. Kungsi, ilk kez Schwarenbach Evi'nde kalacaktı, Hari ise karlar altında on dört kış geçirmişti bu handa.

Ulrich Kungsi, hiç de anlıyormuş gibi gözükmeden dinliyor ve durmadan genç kıza bakıyor, arada sırada, “Evet Bayan Hauser” diye yanıt veriyordu; ancak zihni uzaklardaydı, sakın yüzü hissiz gözüküyordu.

Donmuş yüzeyi dümdüz, vadinin derinliklerine dek uzanan Daube Gölü’ne vardılar. Sağda siyah, sivri kayalarla bezeli Daubenhorn ve onun yanında Loemmern buzulunun muazzam buzul taşları Wildstübel’e tepeden bakıyordu.

Loeche’ye inişin başladığı Gemmi Geçidi’ne yaklaştıklarında, aniden ufukta koca Valais Alpleri’nin, derin ve geniş Ron Vadisi’ni ayırdığını gördüler.

Uzaktan engebeli, basık ya da sivri beyaz tepeler bir yığın gibi güneşin altında parlıyordu: İki boynuzlu Mischabel, koca Wissehorn kütleleri, ağır Brunnegghorn, yüksek ve korkunç piramidiyle Cervin, şu insan katili, canavarımsı yosma Dent-Blanche.

Sonra, bunların hepsinin altında, orantısız bir çukurun içinde, korkutucu bir uçurumun dibinde, evleri koca bir yarığa serpilmiş kum tanelerine benzeyen ve Gemmi’yi kapatıp Rhone’a açılan Loeche gözükür.

Katır, sağdaki dağdan gelip, aynı dağın eteklerindeki görülmesi oldukça güç bu küçük köye doğru olağanüstü ve muazzam bir şekilde kıvrılıp durmaksızın dönerek giden patikanın kıyısında durdu. Kadınlar kara atladı.

İki yaşlı adam da onlara katılmıştı.

“Haydi,” dedi baba Hauser, “Tanrı’ya emanet olun; kolay gelsin, gelecek sene görüşürüz dostlar.”

Yaşlı Hari yanıtladı: “Gelecek sene görüşürüz.”

Kucaklaştılar. Madam Hauser, sıra kendisine gelince yanağını da uzattı; genç kıızı da aynı şeyi yaptı. Sıra Ulrich

Kunsi'ye gelince, genç adam Louise'in kulağına fısıldadı: "Yukarıda olanları unutmayınız." Kız, "Unutmam," diye yanıtladı, iştirilmemek için oldukça alçak bir sesle konuşmuştu.

"Haydi, Tanrı'ya emanet olun," diye tekrar etti Jean Hauser, "ve kendinize iyi bakın."

Ve kadınların önünden geçip aşağı inmeye başladı.

Çok geçmeden, üçü birlikte ilk kıvrımın arkasında kayboldular ve iki adam Schwarenbach Evi'ne dönmek üzere yola koyuldular. Yan yana, yavaş yavaş ve konuşmadan ilerliyorlardı. Bitmişti, dört ya da beş ay tek başlarına, yüz yüze kalacaklardı.

Derken Gaspard Hari geçen kış hayatın nasıl olduğunu anlatmaya başladı. Artık bu yalnızlıkta, bir kazanın olabileceği dağlara gelmek için oldukça yaşlı olan Michel Canol ile birlikte kalıyordu. Sıkılmıyorlardı, aksine ilk günden herkes kendi işinin başına geçmişti ve bu bol zamanı geçirmek için oyunlar ve uğraşlar üretilmişti.

Ulrich Kunsi, gözlerini yere indirmiş onu dinliyor; ama bir yandan da zihninde Gemmi'nin dönemeçlerinden köye ilerleyenleri düşünüyordu.

Çok geçmeden, korkunç kar dalgalarının altında siyah, küçük ve zor görünür bir nokta şeklinde han belirdi.

Kapıyı açtıklarında, iri, kıvrıcık tüylü köpek Sam çevrelerinde hoplayıp zıplamaya başladı.

"Haydi oğlum," dedi yaşlı Gaspard, "artık yanımızda kadınlar yok, akşam yemeğini hazırlamak gerek. Sen patatesleri soy."

Böylece ikisi birlikte tahta taburelere çöküp çorbayı hazırlamaya başladılar.

Ertesi sabah Ulrich Kunsi'ye oldukça uzun geldi. Yaşlı

Hari sigarasını tütürüp ocağa tükürürken, genç adam da pencereden, evin karşısında parlayan dağa bakıyordu.

Öğleden sonra dışarı çıktı ve kadınların katırının bıraktığı izleri takip ederek önceki gün gittikleri yolu yürüdü. Gemmi Geçidi'ne gelince yüzükoyun uzandı ve Loeche'ye baktı.

Taşlık bir kuyunun içinde kalan köy, kar oldukça yakınına gelmesine rağmen çevresini sarıp koruma sağlayan çam ağaçları sayesinde henüz kar altında kalmamıştı. Bu kadar yukarıdan bakınca köyün küçük evleri çayırdaki taşlara benziyordu.

Küçük Hauser şimdi oradaki gri evlerden birindeydi. Hangisindeydi? Ulrich Kungsi hangisi olduğunu tespit etmek için oldukça uzaktaydı. Hâlâ iniş açıkken, oraya kadar inmeyi nasıl da isterdi!

Ancak güneş Wildstrubel'in zirvesinin ardında kaybolmuştu. Böylece genç adam geri döndü. Yaşlı Hari sigara içiyordu. Dostunun geri döndüğünü görünce ona bir el kâğıt oynamayı teklif etti ve birlikte bir masanın iki tarafına karşılıklı olarak oturdular.

Uzun süre, oldukça basit bir kâğıt oyunu olan bezik oynadılar, ardından yemek yiyip yattılar.

Sonraki günler de ilk günkü gibi aydınlık, ama soğuk, yeni kar yağmadan geçti. Yaşlı Gaspard öğleden sonralarını bu buz tutmuş zirvelerin üzerinde tur atan kartallar ve diğer nadir kuşları gözlemleyerek geçirirken, Ulrich de köye bakmak için düzenli olarak Gemmi Geçidi'ne gidiyordu. Ardından kart, zar veya domino oynuyorlar ve oyunu cazip kılmak için kaybeden, kazanana küçük nesneler veriyordu.

Bir sabah erkenden kalkan Hari, dostunu yanına çağırdı. Köpük kadar beyaz, hareketli, derin ve hafif bir bulut, çıt

çıkartmadan, köpükten bir yatak gibi yavaş yavaş kalınlaşarak üstlerine, çevrelerine çöküyordu. Bu durum dört gün dört gece sürdü. On iki saatte buzul taşlarının oluşturduğu granitlerden daha kuvvetlisini oluşturabilecek bu dondurucu tozun üstesinden gelmek için kapı ve pencerelerin önünü açmak, evin çevresinde bir koridor oluşturmak ve merdivenleri temizlemek gerekiyordu.

Böylece zorunlu olmadıkça evden çıkmayarak, esir gibi yaşadılar. Düzenli olarak yaptıkları görevleri paylaştılar. Temizlik, yıkama, bütün bakım ve ev işlerinden Ulrich Kungsi sorumluydu. Odunları da o kırıyordu, Gaspard Hari ise yemek pişiriyor ve ateşi kontrol ediyordu. Düzenli ve tekdüze işlerine uzun kart veya zar oyunları için ara veriyorlardı. Asla münakaşa etmiyorlar, ikisi de sakin ve dingin gözüküyorlardı. Hatta bütün bu kötü havaya rağmen sabırsızlık etmiyor, kötü söz söylemiyorlardı; ikisi de bu kışı bu dağlarda geçireceklerinin farkındaydı.

Arada sırada yaşlı Gaspard tüfeğini alıp dağ keçisi avlamaya gidiyordu. Bazen öldürüyordu da. Böyle günlerde taze etin gelmesiyle Schwarenbach Evi'nde bayram havası esiyordu.

Bir sabah yine avlanmak üzere çıktı. Dışarıdaki termometre sıfırın altında on sekizi gösteriyordu. Güneş henüz doğmamıştı. Avcı, Wildstrubel çevresindeki hayvanları şaşırtmayı umuyordu.

Evde tek başına kalan Ulrich saat ona kadar yattı. Uykucu bir doğası vardı; ancak erkenci olan yaşlı adamın varlığında, bu güdüsünü açığa çıkartmaya cesaret edemiyordu.

Günlerini ve gecelerini şöminenin önünde yatarak geçiren Sam'le birlikte yavaş yavaş kahvaltı etti. Sonra kendini,

yalnızlıktan bile korkmuş ve günlerini, karşı konulamaz bir alışkanlıkla kart oynayarak geçirmekten bıkkın hissetti.

Böylece saat dört gibi dönmesi gereken dostuna katılmak üzere dışarı çıktı.

Kar, yarıkları, iki gölü ve kayaları örterek bütün vadiyi derinlemesine kaplamıştı; artık muazzam zirvelerin arasında kocaman, bembeyaz, düzgün, kör edici ve donmuş bir eğim oluşturuyordu.

Ulrich, üç haftadır, köye bakmak için gittiği uçurumun kenarına uğramamıştı. Wildstrubel'e giden yamaçları tırmanmadan önce uçurumun kenarına gidip bakmak istedi. Artık Loeche de karlar altındaydı ve solgun bir örtünün altına gömülü kalmış evleri birbirinden ayırt etmek mümkün değildi.

Sağa dönüp Loemmern buzuluna doğru yöneldi. Bir dağcının uzun adımlarıyla, bir taştan bile daha sert karlara demir bastonunu vura vura ilerliyordu. Bir yandan da keskin gözleriyle, bu uçsuz bucaksız örtünün üstünde, uzakta, hareket eden, küçük, siyah bir nokta arıyordu.

Buzulun eteğine gelince durdu. Kendi kendine yaşlı adamın bu yola girip girmeyeceğini sordu. Sonra da daha hızlı ve endişeli adımlarla buzul kayalarının üzerinde ilerlemeye başladı.

Güneş batıyordu; karların rengi pembeye dönmüştü. Kuru ve dondurucu bir rüzgâr, sert nefesini karların kristal yüzeyine üflüyordu. Ulrich tiz, canlı, uzun bir yardım çığlığı koparttı. Sesi, dağların uyuduğu ölüm sessizliğinde uçup gitti. Sesi, tıpkı dalgalı bir denizin üzerinde çığırın bir kuşun çığlığı gibi, köpüklü, derin ve hareketsiz dalgaların uzandığı bir buzulun üzerinden uzaklara yol aldı. Sonunda sönüp gitti ancak hiçbir yanıt gelmedi.

Yürümeye devam etti. Güneş oraya, zirvelerin gerisine gömülmüş, halen gökyüzüne mor huzmelerini salmaktaydı; ancak vadinin derinlikleri grileşmişti. Birdenbire genç adamın içini bir korku sardı. Sessizlik, soğuk, yalnızlık, bu dağlarda kışın getirdiği ölüm duygusu içine işlemiş, onu durdurup kanını dondurmuş, uzuvlarını katılaştırmış ve onu hareket edemeyen, donmuş bir canlıya dönüştürmüş gibi geldi. Koşmaya, hana doğru kaçmaya başladı. Yaşlı adamın, onun yokluğunda dönmüş olacağını düşündü. Başka bir yoldan dönmüş, şimdi de ayaklarının dibinde ölü bir dağ keçisiyle ateşin önünde oturuyor olmalıydı.

Derken han gözüktü. Bacadan duman çıkmıyordu. Ulrich daha da hızlı koştu ve kapıyı açtı. Sam mutluluk içinde zıpladı; ancak Gaspard Hari henüz dönmemişti.

Kunsi, endişeyle, sanki dostu evin bir köşesine saklanmış da birden oraya çıkacakmış gibi etrafına bakındı. Sonra ateşi yaktı ve yaşlı adamı tekrar görme umuduyla çorbayı hazırladı.

Ara sıra dışarı çıkıp uzaklarda görünüp görünmediğine bakıyordu. Artık gece çökmüş, dağlar soluklaşmıştı, bu solgun ışığın kaynağı hilal şeklinde sarı bir ay da ufukta, dağların ötesinde kaybolmak üzereydi.

Genç adam içeri gidip oturdu; olabilecek kazaları düşünürken ellerini ve ayaklarını ısıtıyordu.

Gaspard bacağını kırmış, bir çukura düşmüş, yanlış bir adım atıp bileğini burkmuş olabilirdi ve karın içinde, kapana sıkılmış, soğuktan kasılmış, ruhu acıyla dolu, bağırarak, kaybolmuş hissedip belki de tekrardan yardım çığlığı atarak, bütün gücüyle, gecenin sessizliğini bölerek bağırıp bekliyordu.

Ama nerede? Dağlar, özellikle bu mevsimde ve bu çevrede oldukça geniş, zorlu ve tehlikeliydi; bu sonsuzlukta bir adamı bulabilmek için en az on-yirmi rehberin her yöne doğru sekiz gün durmaksızın yürümesi gerekliydi.

Ulrich Kungsi, Gaspard Hari gece saat on ikiye, bire kadar da dönmezse, Sam'i de yanına alıp onu aramaya karar verdi.

Böylece hazırlanmaya başladı.

Çantasına iki günlük erzak koydu, çivili ayakkabılarını aldı, bedeninin etrafına uzun, ince ama dayanıklı bir halat sardı, buzda yarıklar açmayı sağlayan küçük baltasını ve demir bastonunu kontrol etti. Sonra beklemeye başladı. Şöminede ateş yanıyordu; koca köpek, ateşin yansıması altında horluyordu; saat, düzenli aralıklarla ahşap gövdesinin altında kalp gibi atıyordu.

Uzaktaki sesleri duyabilmek için kulaklarını dikmiş, hafif rüzgâr çatı ve duvarları yalayınca ürpererek bekliyordu.

Saat on ikiyi çaldı. Ürktü. Kendini üşümüş ve korkmuş hissettiğinden, yola koyulmadan önce sıcak bir kahve içmek üzere ateşin üzerine su yerleştirdi.

Saat biri çalınca giyindi, Sam'i uyandırdı, kapıyı açtı ve Wildstrubel'e doğru yola koyuldu. Beş saat boyunca, çivili ayakkabılarıyla kayalara tırmanıp, buzları kesip sürekli ilerleyerek, bazen de ipin uçunda aşağıdaki eğimli bir yerde kısıp kalan köpeği yukarı çekerek tırmandı. Yaşlı Gaspard'ın keçi avlamak için genellikle geldiği bir zirveye vardığında, neredeyse altı saat geçmişti.

Havanın aydınlanmasını bekledi.

Başının üzerindeki gökyüzü aydınlanıyordu; aniden, nereden geldiği belli olmayan garip bir parıltı, yüz mil çevresini saran bu koca, mat dağ denizini aydınlattı. Öyle ki, bu

parlaklığın uzaya yayılmak için karların arasından çıktığını sanırdınız. Yavaş yavaş, uzaklardaki yüksek tepeler, ten rengi gibi ılık bir pembeye bürünmeye başladı ve kırmızı güneş, Bern Alpleri'nin ağır devlerinin arkasında gözüktü.

Ulrich Kungsi yola koyuldu. Tam bir avcı gibi sırtını kamburlaştırmış, izleri takip ederek köpeğe, "Ara oğlum, ara," diyordu.

Şimdi bir dağdan aşağı iniyor, uçurumlara iyice bakıyor ve bazen uzun ama derin sessizlikte hızla kaybolan haykırırlar çıkıyordu ağzından. Derken dinlemek için kulağını yere bastırıyordu. Bir ses işittiğini sanarak koşuyor, tekrar bağılıyor, hiçbir karşılık alamayınca umutsuzluk ve bitkinlik içinde çöküyordu. Öğleye doğru yemek yedi ve kendisi kadar yorgun olan Sam'e de yemek yedirdi. Ardından tekrar aramaya başladılar.

Akşam çökerken hâlâ yürüyordu, elli kilometre yürümüşlerdi. Eve dönüş yolu uzun süreceğinden ve aramaya devam etmek için de oldukça yorgun olduğundan, karda bir delik açtı ve yanında getirdiği bir örtüyü serip, köpeğiyle birlikte kıvrılıp yattı. Köpek ve adam böyle yan yana yatarken birbirlerini ısıtıyorlar ama aynı zamanda iliklerine kadar donuyorlardı.

Ulrich, zihnine takılanlar ve uzuvlarının soğuktan titremesi yüzünden pek uyuyamadı.

Uyandığında gün ağarıyordu. Bacakları, demir çubuklar gibi sertleşmiş, ruhu acıyla bağırabilecek kadar zayıf, kalbi bütün bu duygular karşısında hızlı hızlı atarken bir ses işittiğini sandı.

Birdenbire kendisinin de bu soğukta, bu yalnızlıkta ölüp gideceğini düşündü ve ölüm duygusunun yol açtığı bu kaygı gücünü tetikleyerek dinçleşmesini sağladı.

Şimdi düşe kalka, üç ayağı üzerinde sekerek onu takip eden Sam eşliğinde eve doğru iniyordu.

Schwarenbach'a ancak öğleden sonra dört gibi varabildi. Han boştu. Genç adam ateşi yaktı, yemek yedi; o kadar sersemlemişti ki hiçbir şey düşünmeden uyuyakaldı.

Uzun zamandır uyuyordu, çok uzun zamandır, karşı koyulması güç bir rüyadaydı. Ama derken, aniden bir ses, bir çığlık, adını söyledi: "Ulrich" derinlerdeki hissizlikten kurtuldu ve giyinmeye başladı. Acaba rüya mı görmüştü? Huzursuz ruhların rüyalar üzerinden gönderdiği garip çağrılardan biri miydi yoksa? Hayır, hâlâ işitiyordu, o titrek haykırış kulağından giriyor ve onu, parmaklarının sinirlerine kadar derisinin içinde hissediyordu. Birinin bağırdığı kesindi. "Ulrich!" diyordu ses. Evin yakınında, orada biri vardı. Şüphe etmesine gerek yoktu.

Kapıyı açıp olanca gücüyle haykırdı: "Sen misin Gaspard!"

Hiçbir karşılık gelmedi. Ne bir ses, ne bir fısıltı, ne bir inleme, hiçbir şey. Gece çökmüş, karlar soluklaşmıştı.

Rüzgâr kuvvetlenmişti, o buz gibi, taşları bile kıran ve bu terk edilmiş yükseklikte yaşayan hiçbir şey bırakmayacak olan rüzgâr. Çölün yakıcı ateşinden daha kuru ve daha ölümcül olan o kaba nefesini gezdiriyordu. Ulrich yeniden bağırdı: "Gaspard! Gaspard! Gaspard!"

Sonra bekledi. Dağlarda her şey sessizdi! İliklerine dek bir endişe hissetti. Bir hareketle geri dönüp eve girdi, kapıyı kapatıp sürgüledi. Soğuktan titreyerek bir sandalyeye çöktü. Kesinlikle dostu ruhunu teslim ederken onu çağırıyordu.

Nasıl ki yaşadığımızdan ya da yemek yediğimizden eminsek, o da öyle emindi bundan. Yaşlı Gaspard Hari iki

gün üç gece boyunca bir yerlerde, bir çukurda, beyazlığın yeraltındaki gölgelerden çok daha korkutucu olduğu el değmemiş, derin bir geçidin derinliklerinde kıvranıp durmuştu. İki gün üç gece boyunca kıvranmıştı ve biraz önce ölürken dostunu düşünmüştü. Özgür kalan ruhu Ulrich'in uyuduğu eve kadar uçmuş ve ölülerin ruhunun canlılarinkini yakaladığı korkunç ve gizemli bir erdemle onu çağırmıştı. Bu sesi olmayan ruh, uyuyanın yorgun ruhuna haykırmıştı. Bu ruh, ölenin elvedasını ya da sitemini veya bedduasını, onu yeteri kadar aramayan bu adama haykırmıştı.

Ulrich bu ruhu çok yakında, duvarın ya da sürgülediği kapının arkasında hissediyordu. Aydınlık bir pencereye kapatlarını sürten bir gece kuşu gibi sinsi sinsi dolaşıyordu ve bu perişan genç adam, korkudan haykırmaya hazırdı. Kaçıp kurtulmak istiyor ama dışarı çıkmaya cesaret edemiyordu. Bundan sonra da asla cesaret edemeyecekti; çünkü hayalet, yaşlı rehberin bedeni bulunup bir mezarlıktaki kutsal toprağa gömülmedikçe, gece gündüz evin çevresinde bekleyecekti.

Gün ağardığında, parlak güneş Kungsi'ye biraz güven verdi. Yemeği hazırladı, köpeği doyurdu ve hareketsiz, azap içinde, yaşlı adamı karlar üstünde yataarken düşünerek bir sandalyeye çöktü.

Derken, dağlara akşam çökmeye başladığında korku yeniden içini sardı. Şimdi, karanlık mutfakta sürüyordu. Bir mumun zayıf ışığı altında güç bela aydınlanan odada bir o yana bir bu yana, uzun adımlarla, dışarıdaki gecenin kasvetli sessizliğini bozacak bir çığlğın gelişini bekleyerek dinliyor, dinliyordu. Sanki dünyada kendinden başka kimse yalnız değilmiş gibi tek başına ve sefil hissediyordu! Bu koca kar çölünde, yerleşim yerinin iki bin metre üstünde, insanların

yaşadığı evlerin, hayatın devam ettiği, ses çıkarttığı, attığı yerlerin üstünde, bu buzdan gökyüzünde yapayalnızdı! Nasıl olursa olsun, kendini kurtarmanın, uçurumdan kendini atarak Loeche'ye inmenin çılgın isteği doldurdu içini; ancak kapıyı açmaya cesaret edemiyordu; diğeri, ölü olan, yukarıda tek başına kalmamak için kesinlikle gelip yolunu tıkayacaktı.

Gece yarısına doğru, sonunda bir aşağı bir yukarı yürümekten yorgun düşmüş, kaygı ve korku yüreğini sarmış bir şekilde –yatağından, perili bir yerden korktuğu gibi korktuğundan– bir sandalyenin üzerinde uyuyakaldı.

Aniden önceki gece duyduğu o kaba çığlık kulaklarını tırmaladı, öylesine tizdi ki Ulrich geleni bertaraf etmek için kollarını uzattı ve sandalyeyle birlikte sırtüstü düştü.

Sam sese uyanmış, endişeli köpeklerin uluduğu gibi uluyor ve tehlikenin nereden geldiğini bulmak için dönüp duruyordu. Kapıya yaklaşınca, hızlıca nefes alıp burnunu çekerek eşiği kokladı; tüyleri kabarmış, kuyruğu dikleşmiş, hırıliyordu.

Perişan bir halde olan Kungsi ayağa kalkmıştı, bir eliyle sandalyenin ayağından kavrayıp bağırdı: “Girme, içeri girme, girme yoksa seni öldürürüm.” Bu tehdit karşısında heyecanlanan köpek, sahibini sinirlendiren bu görünmez düşmanına karşı öfkeyle havlıyordu.

Sam, yavaş yavaş sakinleşti ve dönüp şöminenin yakınına oturdu; ancak huzursuzdu, başı havada, parlak gözlerle, dişleri arasından hırıliyordu.

Ulrich ise kendine hâkim olmaya çalıştı; ancak korkudan bayılacakmış gibi hissettiğinden, büfeye gidip konyak şişesini aldı ve kadehleri art arta sıraladı. Fikirleri güçlendi; cesareti yerine geldi; ateşli bir coşku damarlarında geziniyordu.

Ertesi gün fazla bir şey yemedi, sadece içki içti. Sonra-ki birkaç günü de bir sokak serserisi gibi sarhoş geçirdi. Ne zaman ki Gaspard Hari'yi düşünse, sarhoş olup yere düşene kadar içmeye başlıyordu. Yerde öylece, yüzükoyun, sarhoş, bir ölü gibi, uzuvları tutulmuş, horlayarak yatıyordu. Ancak korkunç ve yakıcı sıvıyı sindirirken duyduğu çığlık aynıydı: "Ulrich!" Bu çığlık, sanki bir kurşun kafatasını yarmışçasına onu uyandırıyor ve yalpalayarak üstünü değiştiriyor, düşmemek için ellerini uzatarak Sam'i yardıma çağırıyordu. Sahibi kadar delirmiş gözüken köpek, genç adam konyağı sanki soğuk bir suymuş da düşüncelerini, korkusunu ve anılarını uyuşturup onu uyutabilirmiş gibi kafasına dikerken kapıya atlıyor, tırmalıyor, beyaz dişlerini geçiriyordu.

Üç haftada elindeki tüm alkolü tüketti. Ancak bu devamlı sarhoşluk, dehşetini bir süre yatıştırdıysa bile sonradan daha kuvvetli bir şekilde endişeleniyor ve kendini kontrol etmesi imkânsızlaşıyordu. Bir aylık sarhoşluk ve durmaksızın artan yalnızlık onu çileden çıkartmış, bir matkap gibi beynine düşünceler sokmuştu. Şimdi, kafesteki bir hayvan gibi, evinde dolaşıp duruyordu, kulağını kapıya dayayarak diğerinin orada olup olmadığını, duvarın diğer tarafında ona meydan okuyup okumadığını işitmeye çalışıyordu. Derken yorgunluktan uyuklamaya başladı, ta ki birtakım sesler onu yerinden zıplatana kadar.

Sonunda bir gece, sınıra dayanmış korkaklar gibi kapıya yöneldi ve onu çağırını görüp, susmasını söylemek üzere kapıyı açtı.

Suratını, onu iliklerine dek donduran buz gibi bir rüzgâr yalayınca, Sam'in dışarı çıktığını fark etmeden kapıyı çarparak kapattı ve sürgüledi. Titreyerek ateşe odun attı ve ısın-

mak üzere şöminenin karşısına geçti; ancak aniden birinin inleyerek duvarı tırmaladığını işitti.

Perişan bir halde bağırdı: “Git buradan!” Uzun ve acılı bir feryat onu yanıtladı.

Derken her şey onu dehşete sürükleyiverdi. Tekrar etti: “Git buradan!” Bir yandan da dört dönüp saklanacak bir köşe arıyordu. Dışarıdakiyse inlemeye devam ederek evi boylu boyunca geçti ve duvara çarptı. Ulrich, içinde tabak çanak ve erzak bulunan büfeye ilerledi ve insanüstü bir güçle büfeyi barikat olarak kullanmak üzere kapının önüne dek itti. Sonra geri kalan eşyaları, yatakları, minderleri, sandalyeleri üst üste yığmaya, sanki bir düşman ablukaya almış gibi pencereleri kapatmaya başladı.

Artık dışarıdaki feryat figan etmeye başlamıştı, bütün bunlardan içi kararan genç adam da benzer çığlıklarla karşılık veriyordu.

Birbirlerine haykırmayı kesmeden günler geceler geçirdiler. Biri, evin etrafında dönüp duvarları yıkmak istermişçesine tırnaklarını geçirip tırmalıyor, diğeri ise eğilip kulaklarını taşlara dayayarak dışarıdakinin tüm hareketlerini dinliyor ve çağrılarına korkunç çığlıklarla karşılık veriyordu.

Bir akşam, Ulrich artık başka ses duymadı; o kadar yorulmuştu ki oturdu ve çok geçmeden uyuyakaldı.

Hiçbir şey hatırlamadan, aklında tek bir düşünce olmak-sızın, sanki bu derin uyku boyunca zihnindeki her şey boşaltılmış gibi uyandı. Açtı, yemek yedi.

Kış bitmişti. Gemmi Geçidi tekrardan açılmıştı. Hauser ailesi, dağdaki evlerine gitmek üzere yola koyuldu.

Bayıra gelir gelmez kadınlar katırlarına bindi ve onları aramaya gelmesi gereken iki adam hakkında konuşmaya başladı.

Yol açılalı birkaç gün olmuştu; ancak iki adamdan hiçbiri aşağı gelip de kışın olanlar hakkında önceden bilgi vermediği için şaşkındılar.

Sonunda karla kaplı han gözüktü. Kapı ve pencereler kapalıydı; fakat bacadan çıkan zayıf duman baba Hauser'i içeride birileri olduğuna ikna etmişti. Ancak yaklaşırlarken, kapı eşiğinde yan uzanmış, kartalların lime lime ettiği, kocaman bir hayvan leşi yattığını gördüler.

Hepsi yaklaşp baktı. "Sam olmalı," dedi anne ve bağırdı: "Hey, Gaspard!" İçeriden, sanki bir hayvan haykırıyormuşçasına tiz bir çığlık kadını yanıtladı. Baba Hauser bağırdı: "Hey Gaspard!" Öncekine benzer bir inilti geldi yine.

Bunun üzerine üç adam, baba ve iki oğlan kapıyı açmaya çalıştılar. Kapı direndi. Ahırdan uzun tahta bir kiriş alıp bir koçbaşı gibi kullanarak tüm güçleriyle kapıya yüklendiler. Tahta inledi, kırıldı ve parçalara ayrıştı. Büyük bir gürültü evi sarmıştı ve içeride, yere düşmüş büfenin arkasında, ayakta, saçları omuzlarına, sakalı göğsüne değen, gözleri ateş gibi, üzerinde lif lif elbiselerle bir adam gördüler.

Adamlar bunun kim olduğunu bilememişti; ancak Louise Hauser bağırdı: "Bu Ulrich, anne!" Anne, saçları beyaza kesmiş olsa da bu adamın Ulrich olduğunu anladı.

Ulrich içeri girmelerine, ona dokunmalarına izin verdi; ancak sorulan hiçbir soruyu yanıtlamıyordu. Onu Loeche'ye götürüp doktorlara gösterdiler, deli teşhisi konuldu.

Ve hiç kimse diğer bekçiye ne olduğunu öğrenemedi.

Aynı yaz, küçük Hauser, doktorların dağ soğuklarına bağladığı bir güçsüzlük hastalığı yüzünden neredeyse ölüyordu.

Madam Hermet

Deliler beni çekiyor. Bu insanlar garip rüyaların gizemli ülkesinde yaşıyorlar, bu çılgınlığın akıl ermez bulutu içinde önceki yaşamlarında tanık oldukları, sevdikleri her şey var ve onlar için, şeylere ve insan düşüncelerine hâkim olan bütün yasalar dışında hayal ettikleri şekilde yeniden var oluyorlar.

Onlar için imkânsız diye bir şey yok, inanılması güç şeyler kalmamış; büyüleyici şeyler olağan ve doğaüstü olaylara aşinalar. Bu eski engel, akıl yürütme; bu eski duvar, mantık; fikirlerin bu eski dayanak noktası, sağduyu, özgürleşmiş, hayalin sınırsız olduğu ülkelerden kaçmış, ve hiçbir şey onları durdurmaksızın bu efsanevi şeyleri aşmış hayal güçleri önünde kırılıyor, yıkılıyor, düşüyor. Onlar için her şey mümkün ve her şey olabilir. Olaylara karşı koymak, onlara direnmek, engelleri yıkmak için çaba sarf etmiyorlar. Prens, imparator ya da tanrı olmak için, dünyanın bütün zenginliklerini ellerinde bulundurmamak, hayattaki bütün zevkli şeyleri tatmak, bütün zevklerden haz almak, daima güçlü, güzel, genç ve sevilen olmak için maymun iştahlı bir hayal gücüyle

bunları arzulamaları yeterli oluyor! Yeryüzünde ancak onlar mutlu olabilir; çünkü onlar için gerçeklik diye bir şey yok. Onların bu serseri ruhuna eğilmeyi seviyorum, sanki aşağıda, nereden gelip nereye gittiği bilinmez bir akıntı köpürürken, uçurumun kenarından eğilip bakmak gibi.

Ancak bu çatlaklara eğilip bakmak hiçbir işe yaramaz; çünkü asla bu suyun nereden gelip nereye gittiğini bilemeyiz. Sonuçta, gün ışığında akan sudan bir farkı yok ve ona bakarak pek bir şey öğrenemeyiz.

Delilerin ruhuna eğilmek de bir işe yaramaz; sonuçta, fikirlerinin en garipleri bile önceden bilinir, sadece ilginçtirler; çünkü mantıklı değildirler. O maymun iştahlı kaynakları bizi şaşırtarak aklımızı karıştırır; çünkü akışını göremeyiz. Hiç şüphesiz, bu kaynamaları ortaya çıkartmak için, akış sırasında küçük bir taşın atılması yeterlidir. Buna rağmen deli insanlar daima ilgimi çeker ve bu sıradan deliliğin gizemi kendime rağmen beni çektiğinden, daima onlara geri dönerim.

Bir gün, akıl hastanelerinden birini geziyordum; beni dolaştıran doktor şöyle dedi:

“Gelin, size ilginç bir vaka göstereceğim.”

Bir hücrenin kapısını açtı, içeride kırk yaşlarında, güzelliğini kaybetmemiş bir kadın, büyük bir koltukta oturmuş, yüzünde bir azim ifadesiyle, küçük bir el aynasına bakıyordu.

Bizi fark eder etmez kendine çekidüzen verdi, odanın diğer tarafına koşup bir sandalyenin üzerine atılmış eşarbını aldı, büyük bir dikkatle başına doladı ve geri gelip, bizi selamlarcasına kafasını salladı.

“İşte,” dedi Doktor. “Bu sabah nasılsınız?”

Kadın, derin bir iç geçirdi.

“Ah! Kötüyüm Doktor Bey, çok kötüyüm, izler her geçen gün artıyor.”

Doktor, kendinden emin bir tavırla yanıtladı:

“Hayır, hayır, sizi temin ederim yanılıyorsunuz.”

Doktora yaklaşarak alçak sesle, “Hayır. Eminim. Bu sabah on çukur saydım; üçü sağ yanağımda, dördü sol yanağımda, diğer üçü de alnımda. Korkunç bir durum bu, korkunç! Artık kimsenin beni görmesine cesaret edemem, oğlum bile görmemeli, evet oğlum bile! Kayboldum, sonsuza kadar lekелendim,” dedi.

Koltuğa kendini bırakıp hıçkırarak ağlamaya başladı.

Doktor, bir sandalye çekip kadının yanına oturdu ve sakin, teselli eden bir sesle, “Bakalım, gösterin bana, eminim önemli bir şey değildir. Küçük bir yakma operasyonu ile hepsini yok ediveririm,” dedi.

Kadın, tek bir söz söylemeden, başını “hayır” anlamında salladı. Doktor eşarbına dokunmak istedi, ancak kadın iki eliyle öylesine sıkı sıkı tutuyordu ki parmakları eşarbından içeri girmişti.

Doktor yeniden ısrar edip güvence vermeye çalıştı.

“Bakın, her seferinde bu kötücül çukurları yok ettiğimi ve onları iyileştirdikten sonra kaybolduklarını biliyorsunuz. Şimdi bana göstermezseniz, sizi tedavi edemem.”

Kadın mırıldandı:

“Elbette size gösteririm; ancak size eşlik eden beyefendiyi tanımıyorum.”

“O da bir doktor, sizi benden daha iyi tedavi edecektir.”

Böylece eşarbını açtı; ancak korkudan, heyecandan ve görülmenin getirdiği utançtan ötürü boynundan aşağı kadar kıpkırmızı kesilmişti. Bakışlarımızdan kaçınmak için gözle-

rini indiriyor, başını sağa sola çeviriyordu; kekeleyerek, “Ah! Beni böyle gördüğünüz için berbat bir rahatsızlık duyuyorum! Korkunç değil mi? Korkunç,” dedi.

Kadına pek şaşırarak baktım; çünkü yüzünde hiçbir şey yoktu, ne bir işaret, ne bir iz, ne bir yara.

Bakışları yerde, bana döndü ve, “oğlumla ilgilenirken bu berbat hastalığı kaptım beyefendi,” dedi “oğlumu kurtardım; ancak kendim lekелendim. Kendi güzelliğimi, zavallı çocuğuma verdim. Sonuç olarak gerekeni yaptım, vicdanım rahat. Ne kadar acı çektiğimi ancak Tanrı bilir.”

Doktor, cebinden ince bir suluboya fırçası çıkarttı.

“İzninizle,” dedi “her şeyi düzeltereğim.”

Kadın, sağ yanağını uzattı ve doktor, sanki hafif hafif boyuyormuş gibi nazik dokunuşlarla fırçayı sürmeye başladı. Derken sol yanağa, sonra çeneye ve alına geçti; sonunda yüksek sesle, “Bakınız, hiçbir şey kalmadı!” dedi.

Kadın, aynayı alıp derin ve keskin bir dikkatle, ruhunu zorlayarak bir şeyler bulmak için uzun uzun baktı; sonunda iç geçirdi:

“Evet, hepsi geçmiş. Çok teşekkür ederim.”

Doktor ayağa kalktı, kadını selamladı ve birlikte dışarı çıktık. Kapı arkamızdan kapanır kapanmaz: “İşte bu zavallının başından geçen korkunç olay,” diyerek anlatmaya başladı.

“Adı Madam Hermet. Çok güzeldi, süslüydü, canlı ve mutlu bir şekilde yaşayıp gidiyordu.

Varlıklarını desteklemek, yönlendirmek veya avutmak için hayatta güzellikleri ve mutluluk arzuları dışında bir şeyi olmayan şu kadınlardan biriydi. Tazeliğiyle, yüzünün, ellerinin, dişlerinin, bedeninin her bir parçasının bakımıyla saatlerce, bütün dikkatiyle ilgileniyordu.

Tek oğluyla birlikte yaşıyordu; dul kalmıştı. Oğlan, herkesin saygı duyduğu kadınlardan birinin çocuğu gibi yetiştirilmişti. Bununla beraber kadın, oğlunu seviyordu.

Oğlan büyüdü; kadın yaşlandı. Ölümcul krizin yaklaştığını sezdi mi, bilemiyorum. Diğer pek çok kişinin yaptığı gibi o da, bir zamanlar öylesine narin, öylesine ince, öylesine parlak olan tenine, artık gözaltlarında yavaş yavaş kırışmaya, belli belirsiz binlerce çizgi oluşturmaya başlamış, hiç şüphesiz gün be gün, ay be ay daha da çukurlaşacak olan bu tene her sabah saatlerce bakıyor muydu? Yavaş ve emin adımlarla ama durmaksızın, alnında derin çizgiler açan, hiçbir şekilde durdurulması mümkün olmayan ince yılanları fark etmiş miydi? İşkenceyle, aynanın, o küçük ucu gümüş kaplı, masaya konulamayan, ardından öfkeyle bir yerlere fırlatılan ancak çok geçmeden yeniden görmek, daha yakından bakmak, çok daha yakından bakıp yaklaşan yaşlılığın berbat ve sakın yıkımını görmek için tekrar gidip alınan o aynanın iğrenç işkencesiyle, acı çekiyor muydu? Gün içerisinde on kez, yirmi kez, dostlarını salonda bırakıp odasına kapanıyor, sürgüler ve kilitler altında kendini güvenceye alıp tekrar bu olgun tendeki, henüz kimse fark etmiş gözükme de kendisinin iyi bildiği, umut kırıcı hafif hastalığın yarattığı yıkıma bakıyor muydu? En ağır saldırıları, yaşın getirdiği en derin izleri nerede araması gerektiğini biliyordu. Ve ayna, bu küçük, yuvarlak, çerçevesi gümüş kakmalı ayna, ona korkunç şeyler söylüyordu; çünkü bu ayna konuşuyor, gülüyor gözüküyor, onunla alay edip ona neler olacağını, bedeninin hangi sefaletler içinde kalacağını söylüyordu ve kurtuluş günü olacak ölümüne dek bu acımasız düşünceyle kahrolacaktı.

Dizleri üzerinde, alnını yere dayayıp korkuyla ağlayarak, canlıları öldüren ve onlara sadece daha çabuk yaşlanmaları için gençlik veren, sadece olabildiğince hızlı bir şekilde ellerinden almak için güzellik veren O'na yalvarıp yakardı mı? O'na, şimdiye kadar kimse için yapmadığı bir şeyi kendisine yapması için, son gününe kadar çekici, taze ve zarif kalması için yalvardı mı? Sonra, yılları ardı ardına dizen bu boyun eğilmesi imkânsız Bilinmeyene boşuna yalvardığını anlayarak, kollarını büküp odasındaki halının üzerinde yuvarlanıp, alnını eşyalara çarpıp, umutsuzluk içinde korkunç çığlıklarla haykırdı mı?

Hiç şüphesiz bu işkenceleri çekti; çünkü olay şöyle gelişmişti:

Günlerden bir gün (o zaman otuz yaşındaydı), on dört yaşındaki oğlu hastalandı.

Kimse hastalığının ne olduğunu veya doğasını anlamadan yataklara düştü.

Hocası olan bir rahip, daima yanında durup onu gözlüyor, Madam Hermet de sabah akşam gelip havadisleri öğreniyordu.

Gündüzleri, sabahlığı üzerinde, parfümlerini bile sıkmış halde gülümseyerek geliyor ve kapıdan, "Eh Georges, bugün daha iyiyiz ya?" diye soruyordu.

İri, suratı kızarıp şişmiş, ateşten yanan çocuk yanıtlıyordu: "Evet, anneciğim, bugün daha iyi."

Bir süre daha odada kalıp ağzını üfleyerek büzüyor, ilaç şişelerine bakıyor, sonra aniden: "Ah, yapmam gereken çok önemli bir şeyi hatırladım," diye bağıyor ve koşarak çıkarken arkasında hafif parfüm kokusunu bırakıyordu.

Akşamları, dekolte elbiseler içinde, bir yerlere geç kaldığı

için gündüzkünden daha da telaşlı bir şekilde odaya geliyor ve sadece, “Eh, doktor ne dedi?” diye soruyordu.

Rahip yanıtlıyordu:

“Henüz iyileşmemiş Madam.”

Derken bir gece rahip farklı bir yanıt verdi: “Madam, oğ-lunuz çiçek hastalığına yakalanmış.”

Kadın çığlık atıp oradan kaçtı.

Ertesi gün hizmetçisi odasına girdiğinde yoğun yanık şeker kokusu hissetti ve hanımını koca koca açılmış gözler, uykusuzluktan solmuş bir yüz ve kaygıyla titrer bir şekilde yatağında buldu.

Madam Hermet, hizmetçi panjurları açar açmaz sordu:

“Georges nasıl?”

“Ah, bugün hiç de iyi değil Madam.”

Sanki hasta olan kendisiymiş gibi öğlene kadar yataktan çıkmadı, bir bardak çay içip iki yumurta yedi; sonra dışarı çıktı ve salgın çiçek hastalığından nasıl korunabileceğini öğrenmek üzere bir eczacıya gitti.

Akşam yemeğine kadar eve dönmedi, eve geldiğinde elinde bir sürü ilaç vardı; çok geçmeden kendini odasına kitleyip mikrop öldürücü ilaçları içmeye başladı.

Rahip, onu yemek odasında bekliyordu.

Kadın, rahibi görür görmez büyük bir duygu yoğunluğuyla bağırdı:

“Ya şimdi?”

“Daha iyi değil. Doktor oldukça endişeli.”

Ağlamaya başladı; kendini o kadar endişeli hissediyordu ki hiçbir şey yiyemedi.

Ertesi sabah, gün doğar doğmaz haber almak üzere birilerini yolladı, durum iyi değildi; bütün günü odasında ağır

kokular saçan kor ateşleri yakarak geçirdi. Ayrıca hizmetçisi, bütün gece inlemeler işittiğini söyledi.

Böylece bir haftayı, öğle ortası bir iki saatlığına hava almaya çıkmak dışında başka bir şey yapmadan geçirdi.

Artık her saat başı haber sorar olmuş, durumun daha kötüye gittiğini öğrendiğinde hıçkırığa hıçkırığa ağlar duruma gelmişti.

On birinci günün sabahı, rahip, yüzünde endişeli, beyaza kesmiş bir ifadeyle odasına girdi ve kadının işaret ettiği sandalyeye oturmadan şöyle dedi:

“Hanımefendi, oğlunuz oldukça hasta, sizi görmek istiyor.”

Kadın yerlere kapanıp bağırmaya başladı:

“Oh Tanrım! Oh Tanrım! Asla cesaret edemeyeceğim! Ah Tanrım! Tanrım! Bana yardım edin!”

Rahip devam etti:

“Doktorun pek umudu kalmadı hanımefendi ve Georges sizi bekliyor!”

Ardından odadan çıktı.

İki saat sonra genç adam, öleceğini hissetmişçesine tekrardan annesini görmeyi arzu etti; rahip kadının odasına gitti ve onu dizleri üzerine çökmüş durmaksızın ağlayarak şu cümleyi tekrar eder buldu:

“İstemiyorum... İstemiyorum... Korkuyorum... İstemiyorum...”

Rahip, onu ikna etmeye, güçlendirmeye, hazırlamaya çalıştı. Ancak bu durum kadının sinirlerinin daha da yıpranmasına ve daha uzun bir zaman sürecek bir krize girip onu bağdırtmaya yaradı.

Akşam doktor geri geldiğinde ona durumu anlattılar; o

da kadını kendi isteği olsun olmasın zorla getirmeye karar verdi. Ancak bütün ikna çabaları bir işe yaramayınca, kadını kolundan tutup oğlunun odasına doğru sürüklemeye kalktı; ama kadın kapıya öylesine güçlü tutundu ki bütün çabalarına rağmen kapıdan kopartamadılar. Sonunda pes ettiklerinde doktorun ayaklarına kapanıp bu kadar sefil olduğu için af dileyerek haykırmaya başladı: “Oh, ölmesin, bana ölmeyeceğini söyle yalvarırım; ona çok sevdiğimi, kendisine taptığımı söyle...”

Genç adam ölmek üzereydi. Son dakikalarında annesinin yanına gelip ona veda edeceğini umuyordu. Can çekişen birinin önsezileriyle neler olup bittiğini anlamış, hissetmişti; şöyle dedi: “Odaya gelmeye cesaret edemiyorsa, ondan rica edin en azından pencereimin önündeki balkona gelsin ki ben onu görebileyim, sarılamasam bile bakışlarımla veda edebileyim.”

Rahip ve doktor tekrardan kadının yanına dönüp, “Hiçbir tehlike altında olmayacaksınız, aranızda cam olacak,” dediler.

Kadın razı oldu; başını örttü; yanına bir şişe amonyak ruhu aldı ve balkona doğru üç adım attı; sonra aniden, yüzünü elleri arasına alıp inlemeye başladı: “Hayır... Hayır... Asla görmeye cesaret edemeyeceğim... Asla... Çok utanıyorum... Çok korkuyorum... Hayır, yapamayacağım.”

Sürüklemek istediler; ancak balkon demirlerini elleriyle öylesine kuvvetli tutuyor, öylesine feryat figan ederek itiyordu ki sokaktan geçenler başlarını kaldırıp ne olduğuna bakıyorlardı.

Ve ölmek üzere olan adam, gözleri pencereye dönük, son bir kez annesinin o narin, güzel ve kutsal yüzünü görmek için bekliyordu.

Uzun süre bekledi ve gece çöktü. Duvara dönüp tek bir söz etmeden yattı.

Gün ağardığında, ölmüştü. Annesi ise, ölümünün ertesi günü delirdi.

Horla

8 Mayıs – Ne kadar güzel bir gün! Bütün günü malikânemin önünde, otların üzerinde, evi sarıp koruyan ve gölgeleyen koca çınarın altında uzanarak geçirdim. Bu ülkeyi seviyorum ve bu ülkede yaşamayı da seviyorum; çünkü bir insanı doğduğu yere ve ölen atalarına bağlayan, onu düşüncelere ve yediklerimize, kullanılan gıdalara, yerel deyimlere, köylülerin tonlamalarına, toprağın kokusuna, köylere ve havanın kendisine bağlayan derin ve hassas köklerim buradadır.

Büyüdüğüm evi seviyorum. Pencerelerimden, akıp giden Seine Nehri’ni görüyorum, bahçem boyunca, yolun arkasında uzanan, neredeyse evin içinden geçen, büyük ve geniş, Rouen’den Havre’a giden, üzerini gelip geçen gemilerin kapladığı Seine Nehri’ni görüyorum.

Solda, mavi çatılı evleri, insanların üstünde yükselen gotik üslupta sivri çan kuleleriyle, büyük Rouen şehri var. İnce veya geniş olsun, katedralin yüksek kulesinin egemenliği altında sayısız çan kulesi var ve güzel günlerin mavi gökyüzünde bir dolu çan çalarken, uzaktan ve hafif bir şekilde

demirin uğultusu, pirinçten nağmeleri kâh güçlü, kâh zayıf, şehri uyandırmak ya da uykuya daldırmak için bana kadar geliyor.

Bu sabah hava ne kadar da güzel!

Saat on bire doğru, koca bir sineğe benzeyen, kalın du-manını kusa kusa, zorlandığı için homurdanarak giden bir römorkörün çektiği uzun bir gemi konvoyu kapımın önün-den geçti.

Kırmızı sancakları gökyüzünde dalgalanan iki İngiliz us-kunasından sonra, şahane, bembeyaz, hayranlık uyandıracak derecede temiz ve parlak bir Brezilya yelkenli gemisi geçti. Neden bilmiyorum ama bu gemiyi görmek beni mutlu et-mişti, onu selamladım.

12 Mayıs – Birkaç gündür biraz ateşim var; acı çektiğimi ya da daha doğrusu üzgün olduğumu hissediyorum.

Mutluluğumuzu umutsuzluğa ve güvenimizi sıkıntıya dönüştüren bu gizemli etkiler nereden gelir? Havaya bağ-layacağız, görünmeyen hava, bize gizemli bir şekilde etki eden bilinmeyen güçlerle dolu. İnanılmaz mutlu bir şekilde, şarkı söyleme hevesiyle dolu bir hâlde uyanıyorum. Neden? Suyun kenarına iniyorum ve aniden, kısa bir yürüyüşün ar-dından, sanki evde beni kötü biri bekliyormuşçasına üzgün bir şekilde eve dönüyorum. Neden? Tenime hafifçe değip, sinirlerimi allak bullak eden ve ruhumu karartan bir soğuk algınlığı mı bu? Bulutların şekli ya da günün veya öylesine gözümün önünden geçip giden şeylerin renkleri mi zihni-mi karıştırdı? Bilebilir miyiz? Çevremizi saran, görmeden baktığımız, bilmeden sürtündüğümüz, yoklamadan dokun-duğumuz, ayırt etmeden karşılaştığımız her şey, üzerimizde,

organlarımızda ve fikirlerimizde, hatta kalbimizde, hızlı, şaşırtıcı ve açıklanması güç etkiler bırakıyor.

Görölmeyenin bu gizemi ne kadar da derin!

Bu gizemi, zavallı duyularımızla, ne en küçüğü, ne en büyüğü, ne çok yakını, ne çok uzağı, ne yıldızlarda yaşayanları, ne küçük bir su damlasındakileri göremeyen gözlerimizle algılayamayız... Bizi yanıltan kulaklarımızla algılayamayız; çünkü bize havadaki titreşimleri sesli notalar olarak iletirler. Bu hareketin sesini değıştiren mucizeyi yapanlar perilerdir ve bu değışim sayesinde müzik doğar, doğanın dilsiz heyecanını şarkıya dönüştürür... Koklama duyumuz bir köpeğinkinden beter... Tat alma duyumuz bir şarabın yılını zar zor ayırt edebilir!

Ah! Diğer mucizeleri anlamamıza yarayacak başka organlarımız olsaydı, çevremizde daha neler keşfederdik!

16 Mayıs – Kesinlikle hastayım! Geçen ay kendimi çok iyi hissediyordum! Ateşim var, çok fena bir ateş ya da daha çok ateşli bir asabiyet, sadece bedenim değıl, ruhum da acı çekiyor! Sürekli olarak tehditkâr bir tehlikenin korkutucu duygusu, gelen bir kötölüğün ya da yaklaşan ölümün kaygısı içindeyim, bu önsezi hiç şüphesiz kan ve ette filizlenmekte olan, henüz bilinmeyen bir hastalığın habercisi.

18 Mayıs - Artık uyuyamadığım için bir doktora gittim. Nabzımın hızlı attığını, göz bebeklerimin büyüdüğünü, sinirlerimin titrediğini söyledi; ancak tehlikeli bir belirtiye rastlamadı. Duş almalı ve potasyum bromür içmeliymişim.

25 Mayıs – Hiçbir değışiklik yok! Durumum gerçekten

de garip. Gece yaklaştıkça, sanki gece benden korkunç bir tehlikeyi saklıyormuşçasına, anlaşılması güç bir endişe içimi kaplıyor. Hızlıca yemek yiyor, sonra kitap okumaya çalışıyorum; ancak tek bir kelimesini anlamıyorum. Harfleri güçlkle ayırt edebiliyorum. Bunun üzerine karmaşık ve karşı konulması güç, uyumanın ve yatağa gitmenin yarattığı bir kaygının ağırlığıyla, salonda bir o yana bir bu yana yürüyorum.

Saat ona doğru odama çıkıyorum. İçeri girer girmez anahtarı iki kez çevirip kapıyı sürgülüyorum. Korkuyorum... Neden korkuyorum?.. Şimdiye kadar hiçbir şeyden korkmadım... Dolap kapaklarını açıyor, yatağımın altına bakıyorum; dinliyorum... Dinliyorum... Ama neyi?.. Basit bir rahatsızlıktan, belki de bir dolaşım bozukluğundan, bir sinir ağı hastalığından, biraz tıkanıklıktan, kısacası öylesine yetersiz ve narin olan yaşam makinemizin işleyişindeki çok küçük bir kesintiden dolayı insanın en mutlusunun melankolik ve en cesaretlisinin bir korkak olmaya sürüklenmesi garip bir şey mi? Sonra yatıyorum ve sanki celladımı bekler gibi uykuyu beklemeye başlıyorum. Gelişinden endişe duyarken kalbim çarparak, bacaklarım titreyerek bekliyorum. Örtülerin sıcaklığı altında bedenim korkuyla sarsılıyor, ta ki bir anda, sanki uçurumdaki hareketsiz bir suya kendini boğmak için atlayan biri gibi hareketsizliğin içine düşene kadar. Benden saklanan, beni gözleyen, gözlerimi kapatıp zihnimi ele geçirecek, beni yok edecek olan bu vefasız uykunun, geçen seferki gibi geleceğini sanmıyorum.

Uyuyorum – Uzun bir süre, iki ya da üç saat; sonra bir rüya, hayır bir kâbus bedenimi sarıyor. Yattığımı ve uyuduğumu hissediyorum... Hissediyorum ve biliyorum... Aynı

zamanda birinin bana yaklaştığını, bana baktığını, bana dokunduğunu, yatağıma çıktığını, karnıma dizleriyle bastırdığını, ellerini boğazıma dolayıp sıktığını... Sıktığını... Bütün gücüyle benî boğmak için sıktığını hissediyorum.

Bense, bizi rüyalarda bulup felç eden bu berbat güçsüzlük içinde kıvranıyorum. Bağırarak istiyorum – bağırıyorum; kımıldamak istiyorum – kımıldayamıyorum; şiddetli bir çabayla, nefes nefese, dönmeye çalışarak, beni ezip boğazımı sıkkan bu varlığı üzerimden atmaya çalışıyorum – atamıyorum!

Birdenbire kan ter içinde uyanıveriyorum. Mumu yakıyorum. Tek başımayım.

Her gece tekrar eden bu nöbetten sonra, sonunda sakince, gün ışıyana kadar uyuyorum.

2 Haziran – Durumum daha da kötüleşti. Neyim var? Bromür hiçbir etki etmedi; duş almak da. Aksine bedenim yoruldu, öylesine bitkinim ki Roumare ormanında yürüyüşe çıktım. En başta temiz, hafif ve yumuşak hava, yaprakların ve otların kokusu, damarlarımdaki kanı yenilemiş, kalbimi tekrardan güçle doldurmuş gibi geldi. Büyük bir av yoluna girdim, sonra dar bir patikadan La Bouille'e doğru saptım, yolun iki tarafında hazır olda duran son derece yüksek ağaçlar, gökyüzüyle arama neredeyse siyah sayılabilecek, kalın, yeşil bir çatı koymuştu.

Birdenbire tüylerimin diken diken olduğunu hissettim, soğuktan değildi, garip bir kaygı ürpertisiydi bu.

Bu koruda tek olmanın getirdiği endişeyle, sebepsiz korkarak, aptal bir şekilde derin bir yalnızlık içinde adımlarımı hızlandırdım. Aniden sanki biri tam arkamda, neredeyse bana dokunacak kadar yakında beni takip ediyormuş gibi geldi.

Hızla arkamı döndüm. Tek başımaydım. Arkamda uzanan geniş, dümdüz ve yüksek yol, kesinlikle boştu. Öte yanda aynı şekilde korkunç bir benzerlikle uzayıp gidiyordu.

Gözlerimi kapattım. Neden? Tıpkı bir topaç gibi hızlıca topuklarım üzerinde döndüm. Neredeyse düşüyordum; gözlerimi açtım; ağaçlar dans ediyor, yer sallanıyordu. Oturmam gerekiyordu. Ah, üstelik nereden geldiğimi de bilmiyordum artık! Ne saçma fikirdi! Saçma! Saçma bir fikir! Doğru yol hakkında hiçbir fikrim yoktu. Sağımda uzanan yoldan yürümeye başladım ve beni ormanın ortasına getiren patikaya geri çıktım.

3 Haziran – Gece korkunçtu. Birkaç haftalığına ortadan kaybolacağım. Küçük bir yolculuk hiç şüphesiz beni kendime getirecektir.

2 Temmuz – Geri döndüm. İyileştim. Üstelik çok da hoş bir gezi yaptım. Daha önceden görmediğim Mont Saint-Michel'i ziyaret ettim. Benim gibi, akşama doğru Avranches'a varınca görülen, nasıl da müthiş bir manzaraydı! Şehir bir tepenin üzerindeydi; şehrin ortasındaki parka yöneldim ve hayranlıkla çılgılık attım. Sınırsız bir körfez önümde uzanıyordu, iki yana ayrılmış kıyı, uzakta, puslar arasında kayboluyordu ve bu sarı körfezin ortasında, altuni, berrak bir gökyüzünün altında, kumların ortasında, karanlık, sivri ve garip bir tepe yükseliyordu. Güneş henüz batmıştı ve ufukta, tepesinde muhteşem bir kaide taşıyan bu harikulade kayalık gösterişle dikiyordu.

Gün doğar doğmaz oraya gittim. Önceki akşam olduğu gibi deniz alçaktı; ben yaklaştıkça önümde şekillenen şaşırtıcı

manastıra bakıyordum. Birkaç saat yürüdükten sonra, büyük kilisenin hâkimiyetindeki küçük şehri oluşturan koca taş kütleye vardım. Yokuş yolu hızlıca tırmanarak, yeryüzünde Tanrı için inşa edilen en şahane gotik yapılardan birine girdim, bir şehir kadar büyüktü, kemerlerin altında sıkışmış bir dolu salon ve incecik sütunlarla desteklenen yüksek galeriler vardı. Bir dantel kadar narin, kıvrılarak yukarı çıkan merdivenlerin sizi aydınlık gökyüzünün maviliğine ya da gecenin karanlığına çıkarttığı ince çan kuleleri ve diğer kulelerle, ilginç başlarından ateş püskürten canavarlar çıkan şeytanlar, fantastik hayvanlar, canavarımsı çiçekler ve birbiri ardına dizilmiş nakış gibi işlenmiş ince kemerlerle bezeli, bu devasa granitten mücevherin içine girdim.

Zirveye varınca, bana eşlik eden keşişe şöyle dedim: “Peder, burada ne kadar da iyi hissediyor olmalısınız!”

“Çok fazla rüzgâr var beyefendi,” diye yanıtladı ve kumların üzerinde ilerleyip çelikten bir göğüs zırhı gibi kapanan denizin yükselişini izlemek üzere sustuk.

Keşiş bana pek çok öykü, bu yöreyle ilgili eski öyküler, efsaneler anlattı.

İçlerinden biri beni oldukça etkiledi. Bu tepelik bölgenin yerli halkı, gecenin, kumlar arasından konuştuğunu ve sonra da iki keçinin, biri yüksek ve diğeri alçak sesle olmak üzere melediğini işittiklerini iddia ediyorlarmış. Kuşkucu kişiler ise onların bu duyduklarının bazen melemeye, bazen de insan inlemelerine benzeyen deniz kuşlarının çığlıkları olduğunu söylüyorlarmış; ancak gece avlanan balıkçılar, iki gelgit arasında, her yerden daha uzağa atılmış bu küçük kasabanın etrafında, kum tepelerinin üstünde dolaşan, mantosuyla başını kapattığı için suratı asla gözükmeyen bir çobanın, durmaksızın konu-

şarak anlamadıkları bir dilde çekişip duran ve aniden bütün güçleriyle melemeye başlayan, uzun beyaz saçlı teke görünümündeki bir adam ve keçi görünümündeki bir kadını arkasına katıp dolaştığını gördüklerini iddia ediyorlarmış.

Keşişe “Siz bu öyküye inanıyor musunuz?” diye sordum. “Bilmiyorum,” diye mırıldandı.

Devam ettim: “Yeryüzünde bizden daha başka varlıklar olsaydı, onları uzun zaman önce fark etmiş olmaz mıydık? Onları sizin de görmüş olmanız gerekmez miydi? Nasıl oluyor da ben onları göremiyorum?”

“Var olan her şeyin binbir parçasını görebiliyor muyuz? Bakınız, işte rüzgâr, doğanın yarattığı en kuvvetli güçlerden biri, insanları yere seriyor, görkemli binaları yıkıyor, ağaçları kökünden söküyor, denizleri kabartıp sudan dağlar yaratıyor, falezleri yok ediyor ve büyük gemileri sahile çarpıyor; rüzgâr öldürüyor, uğulduyor, inliyor, uluyor; onu görüyor musunuz, görebiliyor musunuz? Ama varlığı su götürmez.”

Bu basit açıklama karşısında sustum. Bu adam bir bilgeydi; ya da belki de bir aptaldı. Bunun kararını verecek kişi ben değildim; sustum. Orada söylediği şeyi sık sık düşündüm.

3 Temmuz –iyi uyuyamadım; burada hastalıklı bir durum olduğu kesin; çünkü şoförüm de benim kadar hastaydı. Dün eve geri döndüğümde benzinin atmış olduğunu fark ettim. “Neyiniz var Jean?” diye sordum ona.

“İyi dinlenemiyorum beyefendi, gecelerim günlerimi yiyor. Ayrıldığınızdan beri, sanki bir lanet üstüme çökmüş gibi,” dedi.

Diğer hizmetçiler şimdilik iyiydi; ancak kendimin de tekrar aynı duruma düşeceğinden korkuyordum.

4 Temmuz – Eminim; hastalığı yeniden kaptım. Eski kâbuslarım geri geliyor. Bu gece birinin üzerime çöküp ağzını ağzıma dayadığını, dudaklarım arasından yaşamımı içtiğini hissettim. Evet, tıpkı bir sülük gibi boğazımdan çekip almaya çalışıyordu ruhumu. Derken doydu, ayağa kalktı ve ben de uyandım; ancak öylesine yaralanmış, kırılmış ve ezilmiştim ki kırıdayacak hâlîm yoktu. Bu durum birkaç gün daha sürerse, kesinlikle buradan ayrılacağım.

5 Temmuz – Aklımı mı yitirdim? Dün gece başıma gelen o kadar ilginçti ki ne zaman o anı düşünsem başım dönüyor!

Artık her gece yaptığım üzere kapımı kilitlemişim; sonra susadığımdan yarım bardak su içtim; bu sırada sürahimin, kristal tipasına kadar dolu olduğunu gördüm.

Ardından yattım ve iki saat sonra şimdiye kadarki en kötü sarsıntılardan biriyle uyanacağım berbat rüyalarımın birine daha daldım.

Bir adamın uyurken cinayete kurban gittiğini düşünün; ciğerlerinde bir bıçakla uyanıyor, her taraf kan içinde ve nefes alamıyor; ölecek ve ne olup bittiğini anlayamıyor; işte böyle bir durum.

Sonunda kendime geldiğimde yine susamıştım; mumu yakıp üzerinde sürahi duran masama ilerledim. Biraz su almak üzere sürahiyi bardağa eğdim; ancak hiçbir şey akmadı. Boşalmıştı! Tamamen boştu! En başta hiçbir şey anlamadım; sonra birdenbire öylesine korkunç bir his duydum ki, oturmak, daha da doğrusu kendimi bir sandalyeye bırakmak zorunda kaldım! Derken çevreme bakınmak üzere yerimden zıpladım! Tekrar yerime oturup şaşkınlık ve korku içinde boş kristal sürahiye baktım! Anlayabilmek için gözlerimi dikmiş sürahiye bakıyordum. Ellerim titriyordu! O halde,

biri bu suyu içmişti değil mi? Kim? Ben mi? Herhalde ben içmiştim değil mi? Benim dışımda başkası içemezdi. Demek ki bir uyurgezerdim, bunu bilmeden, bu gizemli çift kişilik hayatta yaşayıp gidiyordum; içimizde iki benlik var demekti o zaman, ya da bilinmeyen ve görülmeyen yabancı bir varlık bazı zamanlar, ruhumuz uyuşmuşken bedenimizi ele geçiriyor, onu hareket ettiriyor, bedenimiz de belki bize olduğundan daha çok ona boyun eğiyordu.

Ah! Kim benim öfkeli kaygımı anlayabilir? Tamamen uyanık, kendinde, mantıklı ve kaygı içinde, o uyurken boşalan sürahiye doğru bakan bir adamın duygularını kim anlayabilir?! Böylece, bir daha yatmaya cesaret edemeyerek, sabaha kadar öylece kaldım.

6 Temmuz – Deliriyorum. Bu akşam da bütün sürahi içilmişti; ya da belki de ben içmiştim!

Ama içen ben miyim? Ben miyim gerçekten? Yoksa kim olabilir? Kim? Ah Tanrım! Deliriyorum! Beni kim kurtaracak?

10 Temmuz – Şaşırtıcı bulgular elde ettim.

Kesinlikle deliyim! Şimdilik!

6 Temmuz gecesi, yatmadan önce masamın üzerine şarap, süt, su, ekme ve çilek koydum.

Bütün su ve biraz da süt içildi –ben içtim–. Şaraba, ekmeğe ve çileklere dokunulmamıştı.

7 Temmuz gecesi aynı şeyi tekrar ettim, sonuç aynıydı.

8 Temmuz gecesi süt ve suyu kaldırdım; hiçbir şeye dokunulmamıştı.

Ve sonunda 9 Temmuz gecesi, masanın üzerine sadece su ve süt bıraktım; sürahilere beyaz muslin şeritleri sardım ve tıpaları iple bağladım. Sonra da dudaklarımı, sakalımı ve ellerimi grafitle boyayıp yattım.

Karşı konulması güç rüya beni ele geçirdi ve çok geçmeden berbat bir şekilde uyandım. Kıpırdamamıştım; çarşaf-larımda bile iz yoktu. Masaya doğru yaklaştım. Sürahileri saran şeritlere dokunulmamıştı. Korkudan titreyerek tıpa-ların ipini çözdüm. Bütün su içilmişti! Bütün süt de! Oh Tanrım!..

Birazdan Paris'e gitmek üzere yola çıkacağım.

12 Temmuz – Paris. Demek son günlerde aklımı yitir-miştim! Heyecanlı hayal gücümün oyuncağı olmuş olmalı-yım; ya gerçekten bir uyurgezerim ya da şimdiye kadar açık-lanamayan, telkin dediğimiz etkilerden birine kapılmıştım. Ne olursa olsun, hezimetim deliliğe dönüşmüştü ve Paris'te yirmi dört saat geçirmek, irademi geri almak için yeterli ol-muştu.

Dün, ruhumu yenileyip canlandıran yürüyüşler ve ziya-retlerden sonra, akşamımı Théâtre-Français'de noktaladım. Genç Alexandre Dumas'nın bir oyunu sahneleniyordu; bu uyanık ve güçlü ruh, iyileşmeme yardımcı oldu. Hiç şüp-hesiz, çalışan zekâlar için yalnızlık tehlikelidir. Çevremiz-de düşünen ve konuşan insanlar olmalıdır. Uzun süre yalnız kaldığımız zaman, yokluğu hayaletlerle dolduruyoruz.

Ana caddelerden geçerek oldukça mutlu bir şekilde otele geri döndüm. Kalabalığı ite kaka yürürken, ironi yapmaksızın, geçen haftaki varsayımlarımı, dehşetimi düşünüyordum; çünkü inanmıştım, evet, evimde görünmeyen bir varlığın oturduğuna inanmıştım. Aklımız ne kadar da güçsüz ve kor-kak ki, bizi sarsan en küçük anlaşılması güç olayda hemen dehşete düşüyor!

Olayı "Ne olduğunu anlayamıyorum; çünkü bir şeyler

gözümden kaçıyor” cümlesiyle açıklamak yerine, hemen korkutucu sırlara ve doğaüstü güçlere bağlıyoruz olanları.

14 Temmuz – Bugün ulusal bayram. Sokaklarda yürüdüm. Tüfek atışları ve bayraklar, bir çocuk gibi mutlu etti beni. Aslında devletin belirlediği bir günde mutlu olmak oldukça aptalca... Halk aptal bir kaz sürüsü gibi, bazen fazlasıyla sabırlı, bazense şiddetle isyankâr. Ona “Eğlen,” denir; eğlenir. Ona “Gidip komşunla savaş,” denir; savaşır. Ona “İmparatoru seç,” denir; imparatoru seçer. Sonra ona “Cumhuriyeti seç,” denir ve cumhuriyeti seçer.

Onları yönlendirenler de onlar kadar ahmaktır; ancak insanlara boyun eğmek yerine bön, verimsiz ve yanlış ilkelere itaat ederler; ilkeleri, yani kati ve emin görünen fikirleri olsa dahi bu dünyada hiçbir şeyden emin olamayız; çünkü ışık ve ses dediklerimiz bile birer yanılgıdır.

16 Temmuz – Dün, beni oldukça etkileyen şeyler gördüm.

Eşi, Limoges’da 76’ncı atlı birlikler komutanı olan kuzenim Madam Sablé’nin evinde akşam yemeğindeydim. Yemekte bizimle birlikte iki genç kadın daha vardı. Bu hanımlardan birinin eşi olan Doktor Parent, sinirsel hastalıklar ve sıra dışı belirtilerle oldukça ilgiliydi; öyle ki şu sıralar hipnoz ve ikna üzerine çalışıyordu.

Bize uzun uzun, İngiliz bilim insanları ve Nancy’deki tıp okulundan elde edilen çarpıcı sonuçları anlattı.

Anlatmakta olduğu olaylar bana öylesine saçma gözüktü ki ona inanmadığımı söyledim.

“Doğanın en önemli sırlarından birini keşfetmek üzereyiz,” diyerek karşı çıktı, “yeryüzündeki en önemli sırlardan

biri olduğunu söylemek isterim; yoksa hiç şüphesiz orada, yıldızlarda, çok daha önemlileri vardır. İnsan düşünmeye, ifade edebilmeye ve düşüncelerini yazabilmeye başladığından beri, onun o kaba ve eksik hislerine anlaşılması güç bir sır tarafından dokunulduğunu hissetmekte ve organlarının yetersizliğini zekâsının gücüyle alt etmeye çalışmaktadır. Bu zekâ, ilkel bir seviyede devam ettiği sürece, göze görünmeyen bu uğrak olgular önemsiz bir şekilde kaygı verici durumlara dönüşecektir. O noktadan itibaren doğaüstü olaylara, sinsi ruhlara, perilere, cinlere, hayaletlere genel inanış doğar; hatta buna Tanrı efsanesini de ekleyebilirim; çünkü bize gelen birkaç dinin yarattığı işçi-yaratıcı düşüncesi, canlıların korkmuş zihinlerinden çıkan icatların en vasatı, en aptalcası, en kabul edilemez olanıdır. Voltaire'in şu sözünden daha gerçekçi başka bir şey olamaz: 'Tanrı insanı kendi suretinde yarattı; ancak insan bu iyiliğe karşılık verdi.'

Ancak bir yüzyıldan biraz daha uzun süredir, yeni bir şeyden kuşkulaniyor. Mesmer ve birkaç başka kişi bizi beklenmeyen bir yola soktu ve gerçekten de özellikle son dört-beş yıldır oldukça çarpıcı veriler elde ettik."

Kuzenim de oldukça kuşku duyuyor, gülümsüyordu. Doktor Parent ona hitaben: "Sizi uyutmayı denememi ister miydiniz hanımefendi?" diye sordu.

"Elbette isterim."

Kuzenim bir koltuğa geçip oturdu ve doktor büyüleyici bir bakışla ona bakmaya başladı. Bense, birdenbire kendimi biraz endişeli hissettim, kalbim çarpıyor, boğazım düğümleniyordu. Madam Sablé'nin gözlerinin ağırlaştığını, ağzının büzüldüğünü, göğsünün kalkıp indiğini gördüm.

On dakika sonunda uykuya daldı.

“Arkasına geçiniz,” dedi doktor.

Gidip kuzenimin arkasındaki sandalyeye oturdum. Kadının ellerinin arasına bir kartvizit tutuşturup, “Bu bir ayna; aynada ne görüyorsunuz?” diye sordu.

Kadın yanıtladı:

“Kuzenimi görüyorum.”

“Ne yapıyor?”

“Bıyığını büküyor.”

“Ya şimdi?”

“Cebinden bir fotoğraf çıkartıyor.”

“Fotoğraftaki kim?”

“Kendisi.”

Doğruydu! Bu fotoğrafı daha yeni, o akşam otelde almıştım.

“Fotoğrafta nasıl gözükmüyor?”

“Ayakta, elinde şapkası var.”

Demek bu karttan, bu beyaz kâğıt parçasından her şeyi bir ayna gibi görüyordu.

Kaygı içinde olayı seyreden diğer kadınlar, “Yeterli! Yeter! Yeter!” dediler.

Ancak doktor emretti: “Yarın sabah saat sekizde kalkacak, oteldeki kuzeninizi bulmaya gidecek ve sizi bir sonraki yolculuğunuza çıkarmak için kocanızın paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek ondan beş bin frank isteyeceksiniz.”

Ardından kadını uyandırdı.

Otele dönerken bu garip sahneyi tekrar düşündüm ve şüpheye düşmeye başladım; küçüklüğümden beri kardeşim gibi olan kuzenim hakkında değil ama doktorun olası aldatmacaları üzerine. Uyumakta olan kadına, kartviziti dışında elinde tuttuğu bir başka aynadan beni gösteriyor olamaz

mıydı? Alanında uzman sihirbazlar çok daha hayret verici şeyler yapabiliyorlar.

Otele dönüp yattım.

Sabahleyin saat sekiz buçuğa doğru oda hizmetçim beni uyandırdı.

“Madam Sablé, sizinle hemen görüşmek istediğini söylüyor,” dedi.

Aceleyle giyinip onu içeri buyur ettim.

Bakışları yere çevrilmiş, eşarbını bile çözmeden endişeli bir şekilde oturdu ve bana, “Sevgili kuzenim, sizden rica etmem gereken önemli bir şey var,” dedi.

“Nedir, kuzenim?”

“Size söylemek konusunda fazlaca tereddüt ettim; ancak söylemem gerek. Kesinlikle beş bin franga ihtiyacım var.”

“Sizin için mi?”

“Evet, benim için; ya da daha doğrusu eşim parayı bulmak için beni görevlendirdi.”

Öylesine şaşırmıştım ki kekeleyerek yanıt verdim. Kendi kendime, Doktor Parent ile bir olarak benimle dalga geçip geçemediklerini, belki de bunun, ben yemeğe gitmeden önce muziplik olsun diye tasarladıkları iyi bir oyun olup olmadığını düşünüyordum.

Ancak kuzenime dikkatlice bakınca, bütün şüphelerimi kaybettim. Kaygıyla titriyor, böyle bir şeyi sormaktan acı çekiyor ve hıçkırıklara boğulacak gibi gözüküyordu.

Oldukça varlıklı olduklarını biliyordum; konuşmaya başladım:

“Nasıl olur! Eşinizin hazırda beş bin francı yok mu?! Bakınız, iyice düşününüz. Gerçekten de sizi, bana böyle bir şeyi sormanız için görevlendirdiğine emin misiniz?”

Bir anlığına durup, sanki anılarında böyle bir anı ararmışçasına tereddüt etti; sonra,

“Evet... Evet... Eminim,” dedi.

“Size yazdı mı?”

Düşünürken, tekrar tereddütte kaldı. Düşünmek için kendini ne kadar zorladığını görebiliyordum. Bilmiyordu. Tek bildiği, eşi için benden beş bin frank borç alması gerektiği idi. Yalan söylemeye başladı.

“Evet, bana yazdı.”

“Ne zaman yazdı öyleyse? Dün bana bu konu hakkında hiçbir şey söylememiştiniz.”

“Mektubunu bu sabah aldım.”

“Bana mektubu gösterebilir misiniz?”

“Hayır... Hayır... Özel... Oldukça kişisel şeyler yazıyor... Onu... Mektubu yaktım.”

“O halde, kocanız borç içinde olmalı.”

Tereddütle mırıldandı:

“Bilmiyorum.”

Aniden “Sevgili kuzenim, şu anda beş bin frank vermem mümkün değil,” diye beyan ettim.

Acı içinde inledi.

“Ah! Ah! Size yalvarırım, yalvarırım parayı bulunuz...”

Perişan bir haldeydi; dua edermişçesine ellerini birleştirmişti! Sesinin tonunun değiştiğini fark ettim; ağlıyordu ve aldığı karşı konulması güç emrin altında kekeliyordu.

“Ah! Ah! Yalvarırım... Ne kadar acı çektiğimi bir bilseydiniz... Bugün parayı bulmam gerek...”

Haline acımuştım.

“Çok geçmeden paraya kavuşacaksınız, sizi temin ederim,” dedim.

Sevinçle bağırmaya başladı:

“Ah! Çok teşekkür ederim! Teşekkür ederim! Çok iyisiniz.”

Sözlerime devam ettim:

“Dün gece sizin evde olanları hatırlıyor musunuz?”

“Evet.”

“Doktor Parent’in sizi uyuttuğunu hatırlıyor musunuz?”

“Evet.”

“Eh, size bu sabah gelip benden beş bin frank borç almanızı emretti ve siz de onun bu emrine uydunuz.”

Bir an düşünüp yanıt verdi:

“Çünkü eşim benden bu parayı istedi.”

Bir saat boyunca fikrini değiştirmeye çalıştım; ancak başaramadım.

Kuzenim otelden ayrıldıktan sonra, hemen doktorun yanına gittim. Çıkmak üzereydi. Gülerek beni dinledi. Sonra, “Artık inanıyor musunuz?” dedi.

“Evet, kesinlikle inanıyorum.”

“O hâlde kuzeninizin evine gidelim.”

Kuzenim, yorgunluktan bir sandalye üzerinde uyuyakalmıştı bile. Doktor nabzını ölçtü, birkaç kez kadına bakıp bir elini havaya kaldırarak gözlerinin önünde yavaş yavaş indirirken, bu manyetik gücün altında kuzenimin gözkapakları yavaşça kapandı.

Uyumaya başladığı zaman, “Eşinizin beş bin franga artık ihtiyacı yok. Kuzenimize bu konu hakkında yalvardığınızı unutacaksınız ve size bu konu hakkında bir şey sorarsa, hiçbir şey anlamayacaksınız,” dedi.

Ardından kuzenimi uyandırdı. Cebimden bir çek çıkartıp, “İşte sevgili kuzenim, bu sabah benden istediğin para,” dedim.

Öylesine şaşırmıştı ki, şüphelenmeye cesaret edemiyordum. Anılarını kurcalamaya çalıştım; ancak kuvvetle karşı çıktı, onu alaya aldığıma inanıyordu ve sonunda oldukça sinirlendi.

İşte! Otele döndüm. Bu deneyim beni öylesine etkiledi ki yemek yiyemedim.

19 Temmuz – Bu olayı anlattığım pek çok kişi benimle alay etti. Ne düşüneceğimi bilmiyorum. Bilge biri, “Neden olmasın?” dedi.

21 Temmuz – Bougival’de yemek yedim, ardından da akşamı sandalcıların balosunda geçirdim. Kesinlikle her şey yere ve ortama bağlı. Paris’in ortasında doğaüstü olaylara inanmak delilik sayılır... Ama ya Mont Saint-Michel’in zirvesinde?.. Ya da Hindistan’da? Korkunç bir şekilde, çevremizde olanların etkisi altında kalıyoruz. Gelecek hafta eve dönüyorum.

30 Temmuz – Dün eve geldim. Her şey yolunda.

2 Ağustos – Yeni bir şey yok. Hava çok güzel; günlerimi akıp giden Seine Nehri’ni seyrederek geçiriyorum.

4 Ağustos – Hizmetçilerim aralarında atışıyorlar. Geceleyin dolaplardaki bardakları birinin kırdığını iddia ediyorlar. Oda hizmetçisi aşçıyı, aşçı çamaşırcıyı, çamaşırcı diğer ikisini suçluyor. Peki, asıl suçlu kim? Sonunda kim söyleyecek!

147

6 Ağustos – Bu sefer delirmedim. Gördüm... Gördüm... Gördüm!.. Artık hiçbir şüphem yok... Gördüm!.. Hâlâ tır-

naklarıma kadar buz kesmiş haldeyim... Hâlâ iliklerime dek korkuyorum... Gördüm!..

İki saat, güneş altında, çiçeklenmeye başlayan güz gülleri bahçemde dolaştım.

Üç harika çiçeğe sahip bir pembe zakkuma bakmak için durduğumda gördüm, çok yakınımnda, bu güllerden birinin kıvrılmış sapında, sanki görünmez bir el bu dalı bükmüş, kırmış, sanki bu el onu kopartıyormuş gibi açıkça gördüm! Derken kopan çiçek havalandı, sanki bir el onu ağzına götürüyormuşçasına dönerek yükseldi ve gözlerimin üç adım ilerisinde, korkunç kırmızı, hareketsiz, tek başına asılı kaldı.

Allak bullak bir halde, yakalamak için üzerine atıldım! Ancak hiçbir şey bulamadım, gitmişti. Kendime oldukça sinirlenmiştim; çünkü mantıklı ve ciddi bir insan olarak böyle sanrılar görmemem gerekiyordu.

Ancak, gerçekten de bir sanrı mıydı bu? Kopan çiçeği aramak üzere geri döndüm ve hemen onu bir daldaki diğer iki gülün arasına henüz sürüklemiş bir rüzgârın etkisiyle çalının üzerinde buldum.

Keyfim kaçmış bir şekilde eve döndüm; artık emindim, günler ve gecelerdir yanı başımda gözle görülmeyen, süt ve su ile beslenen, etraftakilere dokunabilen, onları alıp yerlerini değiştirebilen, doğal maddesel özelliği olmayan, duyularımızca algılanamayan, ama benim gibi, benimle aynı çatı altında oturan bir varlık vardı...

7 Ağustos – Sakin bir gece geçirdim. Sürahimdeki suyu içti; ancak uyurken beni rahatsız etmedi.

Kendi kendime deli olup olmadığımı sorguluyorum. Koca güneşin altında, nehir boyunca yürürken mantığım hakkında şüpheye düşmeye başladım; şimdiye kadarki şüphelerim

kadar belirsiz değildi bu sefer, kesin, mutlak şüphelerdi bunlar. Deli insanlar gördüm. Tek bir nokta hariç, hayatın geri kalan tüm olayları hakkında mantıklı, berrak düşünebilen, öngörülere sahip olanlarını tanıdım. Açık, kıvrak ve derin bir dille konuşurlarken birdenbire fikirleri deliliklerinin kıyısına dokunup parçalara bölünmeye, dağılmaya, bu korkutucu ve pek çok koca dalganın, sislerin, rüzgârların altında öfkeli okyanusun dibine batmaya başlıyor ki buna, “akıl hastalığı” diyoruz.

Bilincim açık olmasa, durumumun tamamıyla farkında olmasam, tam bir berraklıkla onu incelemesem, kesinlikle kendimi deli addederdim. Demek ki sonuç olarak sanrılar gören ama mantığını yitirmemiş bir insanım. Zihnimde, bilinmeyen bir kaygı oluşuyordu, günümüz fizyologlarının saptayıp ne olduğunu kavramaya çalıştığı kaygılardan biri, ve bu kaygı ruhumda, fikirlerimin sıra ve mantığında derin bir yara açmıştı. Benzer olaylar, en inanılması güç, en olağanüstü olaylar rüyalarda gerçekleşiyor; çünkü doğrulama aygıtı, kontrol hissi, derin bir uykuda oluyor; oysa hayal görme bölgesi uyanık ve çalışma halinde. Bendeki algılanması güç beyinsel tuş düzenindeki tuşlardan biri takılıp kalmış olamaz mı? İnsanlar kazalardan sonra hafızalarındaki özel adları, fiilleri, rakamları ya da sadece tarihleri unutuverebiliyorlar. Günümüzde düşünceyi parseller halinde sınıfladığımız kanıtlandı. Asıl şaşırtıcı olan, şu anda benim bedenimde bazı sanrıların gerçekdışlığını kontrol eden bölgenin uyuşup kalmış olması!

Bütün bunları, nehir boyunca yürüyerek düşünüyordum. Güneş nehri berraklıkla dolduruyor, toprağı tatlandırıyor, yaşama, kıvraklıklarıyla gözlerime mutluluk katan kırlangıçlara, nehirde kıpraşıp kulaklarımı sevinçle dolduran otlara bakışımı aşkla dolduruyordu.

Aynı zamanda yavaş yavaş açıklayamadığım bir rahatsızlık içimi kaplamaya başladı. Bir güç, beni uyuşturan, durduran, daha ileriye gitmeme engel olup bana geriye hatırlatan gizli bir güç gibiydi. Bu geri dönme ihtiyacını, arkada hasta bir dostunuzu bıraktığınızda ve onun giderek kötüleştiğini bildiğinizde hissettiğiniz baskıya benzetebilirim.

Böylece, evde kötü bir haber, bir mektup ya da bir mesaj bulacağımdan emin bir hisle, kendime rağmen geri döndüm. Hiçbir şey yoktu. Bu durum karşısında, yeni hayali sanrılar göreceğim hissiyle daha da şaşırılmış ve endişelenmiştim.

8 Ağustos – Dün akşam berbat bir gece geçirdim. Artık görünmüyordu; ama yakınımnda olduğunu, beni gözetlediğini, bana baktığını, içime işleyip beni ele geçirdiğini hissediyorum; daha da korkunç olanı, böylelikle kendini gizleyerek, sürekli ve görünmez varlığını doğaüstü olaylarla belli etmesiydi.

Yine de uyudum.

9 Ağustos – Hiçbir şey olmadı; ama korkuyorum.

10 Ağustos – Hiçbir şey yok. Yarın ne olacak?

11 Ağustos – Hâlâ hiçbir şey yok. Bu his ve ruhuma işleyen bu düşünceyle artık daha fazla bu evde kalamam. Ayrılacağım.

12 Ağustos, akşam saat 10 – Bütün gün ayrılmak istedim; yapamadım. Öylesine kolay ve basit olan bu özgürlük düşüncesiyle çıkıp arabama binerek Rouen'e gitmeyi arzuldım; ama yapamadım. Neden?

13 Ağustos – Bazı hastalıklarla çarpışırken bedenin bütün temelleri kırılmış, bütün güç yok olmuş, bütün kaslar gevşemiş, bütün kemikler ete dönüşmüşçesine yumuşamış ve et de, su misali akışkan olmuş gibi gelir. Garip ve üzücü bir şekilde, buna benzer bir durumu manevi varlığımda hissediyorum. Hiç gücüm, cesaretim, istediğim hareketleri bile yapmaya muktedir olmak için üzerimde bir hâkimiyetim yok artık. İsteyemiyorum; ama biri benim yerime istiyor ve itaat ediyorum.

14 Ağustos – Kayboldum! Biri ruhumu ele geçirdi ve onu yönetiyor! Biri, bütün eylemlerimi, hareketlerimi, düşüncelerimi yönetiyor. Artık kendim değilim, yapmakta olduğum her şeyi kölece, korkarak seyreden bir gözlemciden başka bir şey değilim. Çıkmak istiyorum. Yapamıyorum. İstemiyor. Kalıyorum; beni oturur hâlde bıraktığı koltukta titriyorum, ürperiyorum. Sadece ayağa kalkmak istiyorum, hâlâ kendimin hâkimi olduğumu bilebilmek için kalkmak istiyorum. Yapamıyorum! Ben koltuğuma perçinlenmiş, koltuğum yere yapışmış gibi ve hiçbir güç bizi yerimizden oynatamaz.

Sonra, birdenbire, gitmem gerekiyormuş, gitmek zorundaymışım, arka bahçeme gidip çilek toplamak ve yemek zorundaymışım gibi hissediyorum. Gidiyorum. Çilekleri toplayıp yiyorum! Ah! Tanrım! Tanrım! Tanrım! Tanrı var mı? Bir Tanrı varsa ne olur özgürlüğüme kavuştursun, kurtarsın beni! Yardım etsin bana! Yalvarırım! Acıyın bana! Merhamet edin! Kurtarın beni! Ah! Nasıl bir eziyet! Nasıl bir işkencedir bu! Nasıl bir dehşettir!

15 Ağustos – İşte, kesinlikle, zavallı kuzenimin benden

beş bin frank borç almak için geldiğinde ele geçirildiği ve üzerinde baskı kurulduğu gibi, ben de aynı durum içindeyim. Tıpkı bir başkasının ruhu, asalak ve hükümrân bir ruh içine işlemişçesine garip bir istek hissetmişti. Dünyanın sonu mu geliyor?

Peki, beni ele geçiren, görünmeyen şey nedir? Bu bilinmeyen, doğaüstü bağı olan bu sinsi şey nedir?

Demek ki “göze görünmeyen” gerçekten var! Peki öyleyse neden dünyanın doğuşundan beri, benim üzerimde yaptıkları gibi kendilerini belli etmiyorlar? Asla kendi evimde olana benzer bir olay okumadım. Ah! Terk etmeyi, gitmeyi başarabilseydim, kaçar ve bir daha geri dönmezdim. Kurtulmuş olurdum; ancak yapamıyorum.

16 Ağustos – Bugün, tıpkı zindanının kapısını tesadüfen açık bulan bir esir gibi iki saatliğine kaçabildim. Birdenbire özgür olduğumu, onun uzakta olduğunu hissettim. Hemen, hızlıca at arabamın hazırlanması talimatını verdim ve Rouen’e gittim. Ah! İtaat eden bir adama, “Rouen’e sürünüz!” demek ne kadar da güzel bir histir.

Arabayı kütüphanenin önünde durdurdum ve bana, Doktor Hermann Herestauss’un antik ve modern dünyadaki bilinmeyen varlıklar üzerine yazdığı büyük eseri vermeleri için yalvardım.

Ardından arabama binerken, “Gara sür!” demek istedim ve bağırdım – ama söylemedim, bağırdım – yoldan geçenlerin bile dönüp bana bakmasına sebep olacak kuvvetli bir sesle “Eve sür!” diye bağırdım ve kaygıyla aklım başımdan gitmiş bir şekilde, arabadaki yastıkların üzerine kapaklandım. Beni bulmuş ve yeniden ele geçirmişti.

17 Ağustos – Ne geceydi! Ne gece! Nasıl da halen mutluluk duymak zorundaymışım gibi geliyor. Sabahın birine kadar okudum! Felsefe ve teogoni uzmanı Hermann Herstauss, insanların çevresinde dolanan ya da rüyalarında beliren bütün göze görünmeyen varlıkların belirtilerini ve öykülerini kaleme almıştı. Onların kökenini, meskenlerini, güçlerini tanımlamıştı; ancak içlerinden hiçbiri bana dadanana benzemiyordu. İnsanın, düşünmeye başladığından beri, kendisinden daha kuvvetli, bu dünyadaki halefi olan yeni bir varlıktan şüphelenip korktuğunu ve yakınında hissettiği halde, bu efendisinin doğasını tahmin edemediğinden, içinde bulunduğu dehşetle gizli varlıkları, korkudan doğan muğlak hayaletleri yarattığını söyleyebiliriz.

Böylece sabahın birine kadar okuduktan sonra, açık pencerenin yanına oturup yüzümü ve fikirlerimi karanlıktan gelen sakın rüzgâra dönüp serinletmeye başladım.

Hava güzeldi, ılıktı! Başka zaman olsa bu geceyi pek severdim!

Gökte ay yoktu. Yıldızlar, karanlık gökyüzünün derinliklerinde titreşerek parlıyorlardı. O dünyalarda kimler oturuyordu? Hangi varlıklar, canlılar, hayvanlar, bitkiler vardı orada? Uzak diyarlarda düşünenler, bizden daha çok şey mi biliyorlardı? Bizden daha iyi yapabildikleri ne vardı? Bizim göremediğimiz neleri bilebiliyorlardı? Bugün yarın, içlerinden biri uzayı katedip, bir zamanlar Normanların en zayıf halkaları esir etmek için denizleri aştıkları gibi, dünyamızı ele geçirmek için gelmeyecek miydi?

Bir damla suya karışıp dönen bu çamur tanesinin üzerindeki biz diğerleri, öylesine dermansız, öylesine silahsız, öylesine bilgisiz, öylesine küçüğüz ki.

Akşamın serin esintisi altında düşünerek uyukluyordum.

Yaklaşık olarak kırk dakika uyuduktan sonra hiçbir hareket yapmaksızın gözlerimi açtım, hangi karmaşık ve garip his beni uyandırmıştı bilemiyorum.

En başta olağandışı bir şey göremedim, sonra birdenbire masamın üzerinde duran kitabın sayfaları kendi kendine çevriliyor gibi geldi bana. Pencereden içeri esinti girmiyordu. Şaşırmıştım, beklemeye başladım. Dört dakika sonunda gördüm, evet gözlerimle gördüm, bir başka sayfa daha, sanki biri parmaklarıyla çeviriyormuşçasına çevrilip diğerlerinin üzerine kondu. Koltuğum boştu, boş gözüküyordu; ancak orada olduğunu anladım, orada, benim yerimde oturmuş, okuyordu. Öfkeli bir sıçrama, terbiyecisini tersyüz edecek bir hayvanın başkaldıran sıçramasıyla yerimden kalkıp, onu ele geçirmek, sıkmak, öldürmek üzere üzerine yürüdüm!.. Ancak koltuğum, ben daha ona varmadan sanki biri kaçıyormuşçasına devrildi... Masam sallandı, lambam yere düşüp söndü ve pencerem, tıpkı şaşırp gecenin karanlığına kaçan bir suçlunun elleriyle çarpacağı gibi çarpılıp kapandı.

Kendini kurtarmıştı. Benden korkmuştu demek, benden korkmuştu!

O halde... O zaman... Yarın... Ya da yarından sonra... Ya da herhangi bir gün, onu ellerimle kavrayıp yere çarpacağım! Köpekler bile arada bir sahiplerini ısırp boğmaya yeltenmezler mi?

18 Ağustos – Bütün gün düşündüm. Ah! Ona itaat edeceğim, kapislerine uyacağım, isteklerini yerine getireceğim, mütevazı, itaatkâr ve korkak olacağım. Benden daha güçlüdür. Ancak bir gün zamanı gelecek...

19 Ağustos – Biliyorum... Biliyorum... Her şeyi biliyorum! *Bilim Dünyası Dergisi*'nde şunu okudum:

“Rio de Janeiro'dan oldukça ilgi çekici bir haber elimize geçti. Ortaçağ'da Avrupa'daki insanları etkisi altına almış bulaşıcı akıl hastalıklarıyla karşılaştırılabilecek bir delilik salgını şu anda São Paulo'yu etkilemekte. Perişan hâldeki halk, evlerini terk ediyor, köylerini boşaltıyor, kültürlerini bırakıyor. Uyudukları sırada gelip hayatlarıyla beslenen, vampirimsi, hiçbir gıdaya dokunmadan sadece süt ve su içerek yaşayan, göze görünmeseler de somut olan varlıkların kendilerini takip ettiğini, birer evcil hayvanmışçasına üzerlerinde sahiplik kurup yönettiğini söylüyorlar.

Profesör Don Pedro Henriquez, beraberindeki pek çok bilgili doktorla birlikte, bu şaşırtıcı deliliğin hüküm sürdüğü merkez São Paulo'ya doğru, incelemelerde ve İmparatora önerilerde bulunmak, bu çılgın halkı iyileştirmek için yapılabileceklerle bakmak üzere yola çıktı.”

Ah! Ah! Geçtiğimiz 8 Mayıs'ta, Seine Nehri'nden, penceremin önünden geçen o güzel üç yelkenli Brezilya gemisini hatırladım! O gemiyi ne kadar da güzel, beyaz ve şen bulmuştum! O Varlık, o gemideydi, kökeninin doğduğu yerden geliyordu! Beni gördü! Benim beyaz evimi de gördü tabii. Tekneden nehre atladı. Oh! Tanrım!

Artık biliyorum, önceden sezmiştim. İnsanın hâkimiyeti son buldu.

Geldi; O ki naif halkların ilk endişelerine sebebiyet veren, O ki endişeli rahiplere şeytan çıkartıran, O ki büyücülerin karanlık gecelerde çağırdığı, göze bile görünmeyen, O ki dünyayı gezen üstatların önsezileriyle canavarımsı veya merhametli cinlere, ruhlara, perilere, cüce cinlere yorduğu.

İlkel kaygılardan doğan kaba düşüncelerden sonra akıllı insanlar, onları daha açık bir şekilde hissetti. Mesmer varlığını fark etmişti ve on yıldan beri doktorlar, kendisi bile gücünü ortaya koymaya fırsat bulamadan, gücünün doğasını açık bir şekilde keşfetmişlerdi. Yeni Tanrı'nın bu silahıyla oynadılar, insan ruhu üzerindeki gizemli bir isteğin hâkimiyeti, esarete dönüştü. Bu durumu manyetizma, hipnoz, telkin olarak adlandırdılar... Ben ne biliyorum? Düşüncesiz çocuklar gibi bu korkunç güçle eğlendiklerini gördüm! Lanetlendik! İnsan lanetlendi! O geldi... O... adı neydi... O... Sanki bana ismini haykırtmaya çalışıyor, onu duyamıyorum... O... Evet... Adını bağılıyor... İşitiyorum... Yapamam... Tekrar et... O... Horla... Duydum... Horla... O... Horla... Geldi!

Ah! Akbaba kumruyu yedi. Kurt kuzuyu yedi. Aslan, keskin boynuzlu mandayı çabuk çabuk yedi. İnsan, aslanı okla, bıçakla, tüfekte öldürdü; ancak Horla, insana, bizim ata ve sığıra yaptığımızı yapacak: İsteklerinin gücü doğrultusunda kendi oyuncağı, hizmetçisi, yiyeceği yapacak. Lanetlendik!

Bazen hayvanlar isyan eder ve onları evcilleştireni öldürürler... Ben de böyle yapmak istiyorum... Yapacağım... Ancak onu tanımak, ona dokunmak, onu görmek gerek! Bilge insanlar hayvanların gözlerinin bizden farklı olduğunu, bizden farklı ayırt ettiklerini söylerler... Ancak ben bu gözlerle, beni ezen bu yeni geleni ayırt edemiyorum.

Neden? Ah! Mont Saint-Michel'deki keşişin sözleri hatırıma geldi: "Var olan her şeyin binbir parçasını görebiliyor muyuz? Bakınız, işte rüzgâr, doğanın yarattığı en kuvvetli güçlerden biri, insanları yere seriyor, görkemli binaları yıkıyor, ağaçları kökünden söküyor, denizleri kabartıp sudan dağlar yaratıyor, falezleri yok ediyor ve büyük gemileri sahile çarpı-

yor; rüzgâr öldürüyor, uğulduyor, inliyor, uluyor; onu görüyor musunuz, görebiliyor musunuz? Ama varlığı su götürmez!”

Tekrar düşünmeye başladım: Gözüm öylesine zayıf, öylesine karaktersiz ki, bir beden ne kadar sert olursa olsun, bir bardak kadar şeffafsa, onu ayırt edemiyor!.. Bir odaya girip aynalara kafasını çarpan bir kuş gibiyim, çift taraflı bir ayna yolumu kapatmış. Binlerce şey yolumuzu değiştirip bizi yanlış yönlendirmez mi? O halde içerisinden ılık geçebilen yeni bir beden varlığını tespit edememek neden bu kadar şaşırtıcı.

Yeni bir varlık! Neden olmasın? Elbette gelmesi gerekiyordu! Neden sonuncu biz olalım! Tıpkı bizden önce var olanlar gibi, biz de onları ayırt edemiyoruz değil mi? Bunun sebebi onun doğasının bizimkinden çok daha mükemmel, beden daha narin ve sınırsız olması, bizimkinin ise çok daha hantal, sürekli yorgun organlarla dolu, karmaşık makineler gibi sürekli zorlanıyor, bir bitki ya da hayvan gibi bıkmadan hava, ot ve etle besleniyor olması; hastalıkların, sakatlıkların, çürümelerin avı olan bir makine-hayvan olması; soluksuz, kötü ayarlanmış, naif ve tuhaf, ustalikle kötü yaratılmış, kaba ama narin bir iş, akıllı ve muhteşem olabilecek şekilde tasarlanmış bir varlık olmamız.

İstiridyeden tut insana kadar, bu dünyada ancak birkaç kişiyiz. Neden bir varlık daha fazla olmasın, böylece farklı türler başarılı bir şekilde belirerek dönemi kapatırlar.

Neden bir varlık daha fazla olmasın? Neden bir bölgeyi kokulara boğan koca çiçekli başka ağaçlar olmasın? Neden ateş, hava, toprak ve sudan başka elementler olmasın? Dört tane, sadece dört taneler, varlıkların besleyicileri! Ne yazık! Neden kırk, dört yüz ya da dört bin değil! Her şey nasıl da fakir, ahlâksız, sefil! Yok pahasına verilmiş, yalın bir şekilde

oluşturulmuş, kabaca yapılmış! Ah! Bir fil, bir suaygırı, nasıl bir lütuf! Deve, nasıl bir asalet!

Ama kelebeğe ne demeli, diyeceksiniz! Uçan bir çiçek! Bin evren büyüklüğünde, kocaman, güzel, renkli, hareketli kanatları olan bir kelebek düşünüyorum; ancak onu tarif edemem. Ama görebilirim... Yıldızdan yıldıza uçup onları o uyumlu ve hafif nefesiyle canlandırıp kokusunu bırakarak koşuyor!.. Ve oradaki, yukarıdaki insanlar, onun uçuşuna, kendilerinden geçmiş, mutluluk içinde bakıyorlar!

Neyim var? Bana dadanan o, Horla, bana bu delilikleri düşündüren o! İçimde, ruhuma sahip oluyor; onu öldüreceğim!

19 Ağustos – Onu öldüreceğim. Onu gördüm! Dün gece masamda oturuyor ve sanki büyük bir dikkatle yazı yazıyormuşum gibi yapıyordum. Çok yakınım gelip dolaşacağını biliyordum, hatta o kadar yakına gelecekti ki belki de onu hissedip dokunabilirdim, değil mi? Eh, o halde!.. O halde, ümitsizliğe kapılanların gücü içindeydim; ellerim, dizlerim, karnım, alnım, dişlerim, hepsi onu boğmak, ezmek, ısırarak, yırtmak için vardı.

Ve pürdikkat kesilmiş, bütün duyularıyla onu bekliyordum.

Sanki aydınlık olursa onu bulabilirmişim gibi iki lambamı ve şöminemin üzerindeki sekiz mumumu yakmıştım.

Karşımda eski, meşe direkli karyolam vardı. Sağımda şömine, solumda onu yemlemek üzere uzun süre açık bırakıp sonra dikkatlice kapattığım kapım, arkamda her sabah tı-

raş olup giyinirken kullandığım ve her önünden geçişimde başımdan ayaklarıma dek kendimi inceleme âdetine sahip olduğum oldukça yüksek, aynalı bir dolap vardı.

Böylece, beni gizlice gözetlemeye başlaması için onu yanıltmak amacıyla yazıyor gibi yapıyordum ve birdenbire onu hissettim, arkamda, omzumun üzerinden yazdıklarımı okurken, hafifçe kulağıma değiyordu.

Ayağa kalkıp ellerimi uzattım ve öylesine hızlı bir şekilde döndüm ki, neredeyse düşüyordum. Eh, peki?.. Gün gibi ortadaydı, kendimi aynada göremiyordum!.. Ayna boştu, temizdi, derindi, ışıkla doluydu! Aynada yansımam yoktu... Tam karşımdaydı! Koca, berrak aynayı yukarıdan aşağı dek görüyordum. Aklım başımdan gitmişçesine aynaya bakıyordum ve tek bir adım atmaya, onun orada olduğunu hissederken tek bir hareket yapmaya cesaret edemiyordum; ama böyle yine elimden kaçacaktı, fark edilemez bedeni, yansımamı silmişti.

Nasıl da korkuyordum! Ve derken işte, aniden kendimi aynanın derinliklerinde, sanki suyun yüzeyinde oluşan bir pusun içindeymiş gibi görüverdim. Su bana sanki soldan sağa doğru kayıyor, yavaş yavaş, anbean yansımamı aydınlatıyor gibi geldi. Bir tutulmanın sonu gibiydi. Beni saklayanın açık çizgileri yoktu; ancak bir nevi yoğun saydamlıktı ve gitgide aydınlanıyordu.

Sonunda, her gün olduğu gibi kendimi aynada tamamıyla ayırt edebildim.

Onu görmüştüm! Şaşkınlığım sürüyordu, tüylerim hâlâ diken dikendi.

20 Ağustos – Onu öldürmek, ama nasıl? Onu yakalayamazken nasıl olacaktı? Zehirle? Ama zehri suya karıştırırken

beni görürdü; hem bizim zehirlerin görülemeyen bir bedene etkisi olur muydu ki? Hayır... Hayır... Etkisi olmazdı... E o zaman?.. Ne yapmalı?

21 Ağustos – Rouen’den bir çilingir getirttim ve ona, tıpkı Paris’teki bazı özel otellerin, hırsızlardan korunmak için giriş katına yaptıkları gibi, odama demir bir kepenk yapmasını söyledim. Ayrıca bir de benzer kapı yapacak. Kendimi korkak gibi gösterdim; ama umurumda değil!..

10 Eylül – Rouen, Continental Otel. Oldu... Bitti... Ama öldü mü ki? Gördüklerim karşısında dehşete düştüm.

Dün, çilingir demir kapı ve kepengimi yerleştirdikten sonra, gece yarısına kadar, hava da soğumaya başlamıştı, kapıları açık bıraktım.

Birden orada olduğunu hissettim ve bir mutluluk, delice bir mutluluk içimi sardı. Yavaşça ayağa kalktım ve sezmesine fırsat vermemek için uzun süre odada bir sağa bir sola yürüdüm; sonra botlarımı çıkartıp kayıtsızlıkla terliklerimi giydim ve sakın adımlarla kapıya yaklaşıp, kilidi iki kez çevirerek kilitledim. Pencereye ilerleyip onu da bir kilitle kapattım ve anahtarını cebime koydum.

Aniden çevremde endişeli bir şekilde dolandığını hissettim, korkma sırası ona gelmişti, kapıları açmamı istiyordu. Teslim olmak üzereydim; olmadım, aksine kapıya dayandım ve kaçmak için, sadece benim geçebileceğim kadar araladım. Sanki çok uzunmuşum gibi kafam eşişe değişiyordu. Kaçamayacağından emindim ve onu oraya, tek başına kilitledim. Nasıl bir mutluluk! Onu esir ettim! Böylece koşarak merdivenleri indim. Hemen odamın altındaki salona girip

lambalarındaki yağları, halıların, eşyaların, her şeyin üzerine boca ettim; sonra da ateşe verdim ve girişteki büyük kapıyı iyice kapatarak kendimi dışarı attım. Bahçenin sonundaki koca bir defne ağacının yanına gidip saklandım. Ne kadar da uzun sürdü! Ne kadar da uzun! Her şey siyah, sessiz ve kırıktı; ne bir rüzgâr esiyor, ne bir yıldız var, sadece buluttan, görülemeyen dağlar var, ruhumu ağırlıklarıyla eziyorlar.

Evime bakıp bekledim. Ne kadar da uzun sürdü! Ateşin tek başına söneceğine ya da aşağıdaki pencerelerden biri yangının etkisiyle patlayıp koca, kırmızı, sarı, uzun, yumuşak ve sevecen bir alev, duvarları yalayıp çatıya kadar çıktığında O'nun ateşi söndüreceğine inanıyordum. Bir parıltı ağaçların, dalların, yaprakların arasından koştu ve bir ürperti, korkunun yarattığı bir ürperti de koştu. Kuşlar uyanmıştı. Bir köpek ulumaya başladı. Sanki gün ağarıyor gibiydi! Aşağıdaki iki pencere daha patladı ve evimin korkunç bir yangın yerinden başka bir şey olmadığını gördüm; ancak bir çığlık, korkunç, tiz, yırtıcı bir çığlık, bir kadın çığlığı geceyi böldü ve tavan arasındaki iki pencere açıldı! Hizmetçilerimi unutmuştum! Korkmuş suratlarını ve titreyen kollarını gördüm!..

Korkudan perişan bir halde, "İmdat! İmdat! Yangın var! Yangın var!" diye bağırarak köye doğru koşmaya başladım. Yolda, zaten yardıma gelmekte olan insanlarla karşılaştım ve ne olduğunu görmek üzere onlarla birlikte geri döndüm.

Malikâne artık korkunç ama muhteşem bir odun yığınının başka bir şey değildi; canavarımsı bir odun yığını, toprağı aydınlatmıştı ve içinde insanlar yanıyordu ve O da, O, tutsağım, yeni Varlık, yeni efendi, Horla da yanıyordu!

Aniden bütün çatı duvarların arasına çöktü ve bir volkanın alevlerini andıran alevler gökyüzüne dek uzandı. Yangın

ateşine açılan bütün pencerelerden alevleri görüyorum ve orada, bu fırının içinde, ölü olduğunu düşünüyorum...

Öldü mü? Belki... Bedeni ne oldu? Bizim bedenimize zarar veren hiçbir şey ona dokunamıyor, gün ışığı bedeninden geçip gitmiyor muydu?

Ya ölmediyse?.. Zamanın Görülmeyen ve Korkunç Varlık üzerindeki tek etkisi belki de. Neden bu saydam, tanınamayan, Ruhsal beden de hastalanabiliyor, kanayabiliyor, sakatlanabiliyor, vakitsiz yok olabiliyor olmasın?

Vakitsiz yok olmak? İnsanoğlunun kapıldığı bütün dehşet ondan kaynaklanıyor! İnsandan sonra, Horla. Her gün, her saat, her dakika, herhangi bir kazada ölebilirken, O, sadece günü, saati, dakikası gelince, varlığının sınırına dokununca ölebilir!

“Hayır... Hayır... Kesinlikle, kesinlikle... Ölmedi... O halde... O zaman... Kendi kendimi öldürmem için beni takip edecek!..”

Mayıs 1887

Marslı

Hizmetçim geldiğinde çalışmaktaydım:

“Efendim, bir beyefendi sizinle konuşmak istiyor.”

“İçeri girsin.”

Ufak tefek bir adam beni selamladı. Çelimsiz bedenine değmeyen koca giysileri ve gözlükleriyle, bodur bir öğretmen havası vardı. Kekeleyerek, “Affınıza sığınıyorum efendim, rahatsız ettiğim için başışlayın,” dedi. “Oturun” dedim. Oturup konuşmaya başladı: “Tanrım, beyefendi, söze başlamakta oldukça güçlük çekiyorum. Ancak kesinlikle birini görmem gerekiyordu ve sizden... Sizden başkası yoktu... Sonunda cesaretimi topladım... Ama gerçekten... Artık cüret edemeyecekmişim gibi.”

“Edersiniz beyefendi.”

“İşte efendim, konuşmaya başladığım andan itibaren beni bir deli yerine koyacaksınız.”

“Tanrım, beyefendi, bu bana ne diyeceğinize göre değişir.”

“Efendim, size söyleyeceklerim kesinlikle garip gelecektir. Ancak sizden rica ediyorum bana deli muamelesi yap-

mayınız, ben de söyleyeceklerimin alışılmışın dışında olacağının farkındayım.”

“Eh pekâlâ beyefendi, anlatınız.”

“Efendim, evet, deli değilim; ancak diğerlerinden daha fazla düşünen ve ortalama zihniyetin engellerini birazcık aşan insanların deliliğindeyim. Düşününüz ki efendim, artık kimsenin düşündüğü bir şey yok. Herkes kendi işinde, servetinde, zevklerinde, hayatında ya da tiyatro, resim, müzik gibi küçük saçma eğlencelerin, sanayiyle ilgili sorunların ya da en büyük budalalıklardan biri olan politikanın peşinde. O halde kim düşünüyor? Kim ha? Hiç kimse! Ah! Öfkeleniverdim! Özür dilerim. Konuya geri döneyim. İşte efendim, beş yıldır buraya geliyorum. Siz beni tanıımıyorsunuz; ancak ben sizi çok iyi tanıyorum... Sahildeki ya da kumarhanenizdeki topluluğunuza asla karışmıyorum. Falezlerin üzerinde yaşıyorum; Étretat’ın bu falezlerine bayılıyorum. Onlardan daha güzelini, daha sağlamını tanıımıyorum. Sağlam derken, ruhundan bahsediyorum. Gökyüzü ve deniz arasında, çimenler içinde, okyanusun üzerinde, toprağın kıyısında uzanıp giden kocaman bir duvarın oluşturduğu harika bir yoldur bu. Çimenlik bir yamaca uzanıp, güneşin altında, dalgaların yüz metre üstünde, hayal kurmaktır. Anlatabiliyor muyum?”

“Evet beyefendi, kesinlikle.”

“Şimdi, size bir soru sormama izin verir miydiniz?”

“Buyurun beyefendi.”

“Diğer gezegenlerde yaşam olduğuna inanıyor musunuz?”

Tereddüt etmeden ve şaşkınlığımı gizleyerek yanıtladım: “Evet, elbette inanıyorum.” Çok mutlu olduğu belli oluyor-

du, ayağa kalktı, tekrar yerine oturdu, kollarını boynuma dolama hissiyatı içinde olduğu belliydi, bağırdı: “Ah! Ah! Ne şans! Nasıl bir mutluluk! Artık rahat nefes alabilirim! Zaten nasıl sizden şüpheye düşebilirdim ki? Bir insan, diğer gezegenlerde yaşayanlar olduğuna inanmıyorsa akıllı değil demektir. Buna inanmayan, yukarıdaki milyarlarca dünyanın sadece insanı eğlendirmek ve şaşırtmak için parlayıp döndüğüne kanaat getiren embesil böcek, yeryüzünün dünyaların oluşturduğu tozlar arasında küçücük, gözle görülemeyen bir zerre olduğunu anlamayan, yakında sönüp gidecek kendi güneş sistemimizin tamamının yıldızsal yaşamdaki birkaç molekülünden fazlası etmediğini kavrayamayan kişi, zaten geri zekâlı, salak, aptal, sersemdir. Samanyolu’na, bu yıldız nehri- ne bakınız, bu sonsuz boşlukta her şeyin bir noktadan daha fazlası olmadığını hayal ediniz. Sadece on dakikalığına düşününüz ve neden hiçbir şey bilmediğimiz; hiçbir şey olmadığımızı, hiçbir şey anlamadığımızı idrak ediniz. Sadece tek bir noktayı biliyor, çevresindeki, dışarıdaki, diğer yerlerdeki hiçbir şeyi bilmiyoruz ve yine de inanıyor ve iddia ediyoruz.

“Ah! Ah! Ah!!! Bir anda bu hayatın bu kutsal sırrını görebilseydik, ne kadar da hayret verici olurdu! Ama hayır... Hayır... Kendi adıma sadece bir hayvanım, kavrayamayacağız; çünkü zihnimiz ancak bu gezegendekileri anlamaya yetiyor. Daha ilerisini göremeyecek kadar kısıtlı, tıpkı bizi taşıyan bu küreye bağlı hayatlarımız gibi ve her şeyi karşılaştırarak yargılıyor. Anlıyorsunuz ya efendim, herkes zihninin gücü doğrultusunda sersem, sık ve kendinden emin ki, kim hayvanların içgüdüsünü yakalayabilecek. Sakatlığımızı fark edecek yeteneğimiz bile yok, sadece tereyağı ve buğdayın fiyatını bilmek ya da en fazla iki atın, iki teknenin, iki bakanın

ya da iki sanatçının değerlerini tartışmak için yaratılmışız. Hepsi bu. Sadece toprağı işlemek ve üzerindikileri beceriksizce kendimize kullanmaya yarıyoruz. Zar zor çalışabilir makineler inşa etmeye başladık, üstün yaratıklar olsaydık daha yüzyıllar önce yapmamız gereken, ama yapamadığımız her bir keşiften sonra çocuklar gibi şaşırıyoruz. Hâlâ çevremiz bilinmeyenlerle çevrili, bu zeki varlığın, elektriğin farkına varması için bile binlerce yıl geçti. Aynı fikirde miyiz acaba?”

Gülerek yanıtladım: “Evet beyefendi.”

“O zaman pek iyi. Eh efendim, ara sıra Mars’la ilgilenir misiniz?”

“Mars’la mı?”

“Evet, gezegen olan Mars’la.”

“Hayır beyefendi.”

“Size bu konu hakkında birkaç söz etmeme izin verir miydiniz?”

“Elbette beyefendi, zevkle.”

“Hiç şüphesiz, bulutsudan birbiri ardına kopan ilkel gaz çemberlerinin küreselleşip yoğunlaşarak küçük ailemiz olan Güneş Sistemi’mizdeki gezegenleri oluşturduğunu biliyordunuz, değil mi?”

“Evet beyefendi.”

“Buna göre en uzaktaki gezegenler en eski ve bunun sonucunu olarak da en gelişmiş gezegenler olmalıdırlar. İşte oluşum sırasına göre gezegenler: Uranüs, Satürn, Jüpiter, Mars, Dünya, Venüs, Merkür. Kabul edersiniz ki bu gezegenlerde de yeryüzünde olduğu gibi hayat var demektir.”

“Elbette. Neden dünyanın bir istisna olduğunu düşünelim ki?”

“Kesinlikle. Mars’ta yaşayan insanlar, dünyadakinden

daha eskiydiler... Ancak çok hızlı gittim. Öncelikle size Mars'ta hayat olduğunu kanıtlamak istiyorum. Mars, neredeyse Dünya'nın, Marslı gözlemcilere gözüktüğü gibi gözüktüyor gözümüze. Okyanuslar daha az yer kaplıyor ve etrafa serpiştirilmişler. Okyanusları siyah yansımalarından tanıyoruz, çünkü su ışığı emerken, kıtalar ışığı yansıtıyor. Bu gezegende sık sık coğrafi değişiklikler meydana geliyor, bu da yaşıyor olduğunun göstergesi. Bizim gezegenimize benzer mevsimler yaşanıyor, yükseltisini gördüğümüz kutup noktalarında kar var ve asırlar geçtikçe azalıyor. Mars'ın bir yılı bizimkinden uzun, dünya günüyle altı yüz seksen yedi gün, Mars günüyle altı yüz altmış sekiz gün, mevsimlere bölünüşü ise şöyle: yüz doksan bir gün ilkbahar, yüz seksen bir gün yaz, yüz kırk dokuz gün sonbahar ve yüz kırk yedi gün kış. Bizim gezegenimizden daha az bulutlu. Bunun sonucu olarak bizim gezegenimizden daha soğuk ve daha sıcak olabiliyor.”

Sözünü kestim. “Affedersiniz beyefendi, Mars bize oranla güneşe çok daha uzak, bence sürekli olarak bizden daha soğuk olması gerekir.” Garip ziyaretçim, şiddetle bağırdı: “Yanlış efendim! Yanlış, kesinlikle yanlış! Biz, yani diğerleri, yazın güneşe, kışın olduğundan daha uzağız. Mont Blanc'ın tepesi, eteklerine göre daha soğuktur. Sizi Helmutz ve Schiaparelli'nin' ısının mekanik teorisinden bahsetmek isterim. Toprağın sıcaklığı, temel olarak atmosferin içerdiği su buharının miktarına bağlıdır. Sebebine gelince; bir su buharı molekülü, bir kuru hava molekülüne göre on altı bin

İtalyan Astronom Giovanni Schiaparelli (1835 – 1910 / Mars üzerine çalışmalar yapmıştır) ve Alman bilim adamı Hermann Ludwig Ferdinand von Helmholtz'dan (1821 – 1894 / Termodinamikte de ilgilenmiştir) bahsedilmektedir. —çn

kat daha emicidir, bu da demek oluyor ki su buharı bizim ısı kaynağımızdır ve çok daha az buluta sahip olan Mars gezegeni, aynı anda dünyadan hem çok daha sıcak, hem de çok daha soğuk olabilmektedir.”

“Başka sorum yok.”

“Güzel. Şimdi efendim, sizden rica ediyorum beni büyük bir dikkatle dinleyiniz.”

“Başka türlü olamaz zaten beyefendi.”

“1884’de Schiaparelli’nin keşfettiği meşhur su kanallarını işittiniz mi?”

“Pek değil.”

“Bu mümkün! O halde, çağımızın en önde gelen ve en güvenilir gözlemci ve gökbilimcilerinden Bay Schiaparelli’nin 1884’te, zıddımızda ve bize sadece yirmi dört milyon mil uzakta bulunan Mars’ın yüzeyinde kıvrımlı ya da düz, kıtaların çevresinde dolanıp, Mars’ın denizlerini oluşturan pek çok siyah çizgiyi gözlemlediğini bilmiyordunuz! Evet efendim, evet, düz bir çizgi halinde uzanan, geometrik, her noktada aynı olan, canlılarca inşa edilmiş olması gereken kanallar! Evet efendim, işte Mars’ta yaşamın kanıtı, görüyoruz, düşünüyoruz, çalışıyoruz, bakıyoruz: Anlıyorsunuz, değil mi? Yirmi altı ay önce, tam zıddımızda bulunduğu için bu kanalları gözlemleyebildik, evet sayısızca kanal var efendim ve kocamanlar, genişlikleri yüz kilometreden az değil.”

Gülerek araya girdim: “Yüz kilometre genişliğinde mi? Bu genişlikte kanallar açmak için oldukça çetin işçilere ihtiyaç var.”

“Ah efendim, ne diyorsunuz? Böyle söyleyerek Mars’taki çalışma koşullarının dünyadakinden daha kolay olduğunu inkâr ediyorsunuz; gezegeni oluşturan maddelerin yoğun-

luğu bizimkinin altmış dokuzda birini geçmiyor! Yer çekiminin yoğunluğu bizimkinin en fazla otuz yedide biri. Bir kilogram su, üç yüz yetmiş gramdan fazla tutmuyor!”

Tıpkı rakamların değerini bilen, kendinden emin bir tüccar gibi bana öylesine bir güvenle rakamlardan bahsetmeye başlamıştı ki kendimi gülmekten alıkoyamadım ve ona Mars’ta şekerin mi, tereyağının mı daha ağır çekeceğini sormak istedim.

Başını eğdi.

“Gülüyorsunuz efendim, bana deli gözüyle baktıktan sonra şimdi de akılsızmışım gibi değerlendiriyorsunuz; ancak size söylediğim bu rakamların hepsini, hangi özenle yazılmış gökbilim eserine bakarsanız bulabilirsiniz. Mars’ın çapı, bizimkinin neredeyse yarısından küçüktür. Yüzeyi, yer kürenin yirmi sekizde biri kadardır. Hacmi dünyanın altı buçuk katı kadar küçüktür ve iki uydusunun hızı bize çekiminin bizimkinden on kat kadar daha az olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca efendim, yerçekiminin yoğunluğu kütle ve hacme bağlıdır; başka bir deyişle ağırlık ve merkezin yüzeyine olan uzaklık, bu gezegende kuşkuya yer bırakmayacak şekilde hafif bir duruma sürüklemiştir; bu da farklı kurallarla başka bir hayatın gelişmesine, bizim için bilinmeyen mekanik hareketler ve kanatlı türlerin gelişmesine sebebiyet vermiştir. Evet efendim, Mars’ın kralı olan varlığın kanatları vardır.

“Uçuyor, bir kıtadan diğerine geçiyor, büyük ihtimalle atmosferi yüzünden dışarı çıkamadığı bir dünyaya bağlı olarak, bir ruh gibi geziniyor...

“Sonuç olarak efendim, bitkilerle, ağaçlarla ve hayvanlarla kaplı bu gezegende, bize melek olarak tarif edilmiş büyük

kanatlı yaratıkların yaşadıklarından şüphe edemez miyiz, bir düşünün? Ben onları ovaların ve şehirlerin üzerinde, altını havadan orada olduklarını anlayarak, oradan oraya uçuşurken görüyorum; çünkü Mars'ın atmosferinin bir zamanlar bizimki nasıl şimdi maviyse, onunkinin de kırmızı olduğuna inanılıyordu; ama efendim, bizimki sarı, çok güzel altını bir sarı.

“Şimdi siz, oradaki varlıkların yüz kilometre genişliğinde kanallar kazmalarına şaşırıyor musunuz? O halde sadece bir asırda, bilimde yapılan ilerlemelere bakın... Sadece bir asırda... Ve Mars'taki canlıların belki de bizden daha gelişmiş varlıklar olduklarını düşünün...”

Aniden sustu, bakışlarını indirdi sonra alçak bir sesle mırıldandı: “Şimdi beni bir deli olarak atfedeceksiniz... Size onları gördüğümü söylediğimde... Ben... Geçen akşam gördüm. Bilip bilmediğiniz hakkında fikrim yok, ancak göktaşı mevsimindeyiz. Her yıl, özellikle 18 ve 19'u geceleri, sayısız göktaşı görülebiliyor. Böylesi anlarda bir kuyruklu yıldızın enkazının içinden geçiyor olmamız olası.

“Denize doğru bir adım atmış gibi gözüken koca falez ayağı Mane-Porte'un üzerine oturmuş, başımın üzerinde kayan bu küçük dünyalara bakıyordum. Bir havai fişek gösterisinden çok daha eğlenceli ve güzel bir etkinliktir bu efendim. Birdenbire kafamın üzerinde, çok yakında, ışıklık, şeffaf, titreşimli ışıklar ve koca kanatlarla çevrelenmiş bir küre gördüm; en azından yarı karanlık gecede o kanatları gördüğümü sandım. Yaralı bir kuş gibi çırpınarak kendi çevresinde kuvvetli, sanki nefes nefese, ölüyormuş ve kaybolmuş gibi gizemli sesler çıkararak dönüyordu. Önümden geçti. Güçlkle fark edilebilen ancak artık kontrollerinden

çıkacağı ve yavaş yavaş düştükleri için çaresizliğe kapılmış bir grup heyecanlı gemi mürettebatına benzeyen akli başından gitmiş varlıkla dolu, devasa kristal bir küreyi andırıyordu. Bu garip küre muazzam bir dönüş yaparak uzakta denize çakıldı; sanki denize düşen bir top atışının sesini andıran tok bir sesle düştüğünü işittim.

“Bu ülkede, bu muazzam sesi kim duysa, gök gürültüsü olduğunu sanırdı. Ama sadece ben, gördüm... Evet gördüm... Benim yakınımıdaki bir sahile düştüyse, Mars sakinlerini tanıyacağız demektir. Tek bir kelime etmeyin efendim, düşünün, uzun uzun düşünün ve sonra derseniz bir gün bunu anlatın. Evet gördüm... Gördüm... Düşebilen varlıklarca uzayın derinliklerinden gelen ilk uzay gemisi, ilk yıldız gemisi... En azından, yanarak düşerken dünyaya giren basit bir yıldızın ölümüne tanıklık etmemiştim. Çünkü biz nasıl burada serserileri avlıyorsak, gezegenlerin de uzayda başboş dolanan dünyaları avladığını inkâr edemezsiniz efendim. Hafif ve aciz yeryüzü, uzayın küçük gezginlerinin yolları üzerinde duramaz.”

Gök cisimlerinin hareketini göstermek için kollarını açarak heyecanla yerinden fırlayıp ayağa kalktı.

“Yoğunlaştığımız büyük bulutsuların sınırlarında dönen kuyruklyıldızlar, sonsuzluğun derinliklerinden güneşe doğru gelen özgür ve ışıklı kuşlardır.

“O kocaman, parıltılı kuyruklarını sallayarak canlılık saçan yıldızlara doğru gelirler. Kendilerini çağırana katılabilmek için hızlanabildikleri kadar hızlanıp gelirler. Sınıra dayandıktan sonra, uzayı geçişleriyle aynı hızda düşerler.

“Ancak, olağanüstü yolculukları sırasında kuvvetli çekim gücüne sahip bir gezegene denk gelirler ve onları yolların-

dan saptıracak bu karşı konulmaz etkiyi hissedерlerse, onları bundan böyle esir tutacak olan yeni sahiplerine doğru ilerlerler. Sınırsız parabollerі kapalı bir eğriye dönüşür ve böylece düzenli aralıklarla gelen göktaşlarının dönüşünü hesaplayabiliriz. Jüпитer'in sekiz, Satürn'ün ve Neptün'ün bir ve uzağındaki gezegenin de bir adet tutsağı var, ayrıca bir ordu dolusu kayan göktaşı... O zaman... O zaman... Belki de sadece başıboş dolaşan, küçük bir dünyanın yeryüzünde duraklamasına şahit oldum...

“Elveda efendim, bana yanıt vermeyiniz, düşününüz, iyice düşününüz ve bir gün eğer isterseniz başkalarına da anlatınız...”

Gitti. Bu kaçık bana, basit bir rantiyeden çok daha kalın kafalı gözüktü.

10 Ekim 1889

Uyutucu

Seine Nehri, üzerinde tek bir kırısklık olmadan, sabah güneşle parlatılmışçasına evimin önünden akıp gidiyordu. Güzel, geniş, yavaş, gümüşü rengiyle akıp gidiyor, geçtiği yerleri mora boyuyordu. Nehrin diğer kıyısında sıra sıra dizilmiş koca ağaçlar, muazzam yeşil bir duvar oluşturuyorlardı.

Her gün yeniden başlayan hayatın hissi, o taze, şen, seviyesi hayat, yaprakları titreştiriyor, havayı kalp gibi çarptırıyor, suya yansıyor.

Postacının az önce getirdiği gazeteleri almış, yavaş adımlarla, gazeteleri okumak üzere nehir kıyısına doğru yürüyordum.

İlk açtığım gazetede şu cümleyle karşılaştım: “İntihar istatistikleri.” Böylece bu yıl sekiz bin insanın kendini öldürdüğünü öğrendim.

Birdenbire onları gördüm! Yaşamaktan bitkin düşmüş umutsuzluk içinde işlenen iğrenç ve gönüllü katliamları gördüm. Yaraları kanayan, çeneleri kırılmış, kafatasları ezilmiş,

karınlarına kurşun saplanmış, bir otel odasında tek başlarına yavaşça ıstırap çeken ve yaralarını düşünmeden, daima içlerindeki mutsuzluğu düşünen insanları gördüm.

Boğazları kesilmiş ya da karınları deşilmiş, ellerinde bir ekmek bıçağı ya da jiletle öylece duran başkalarını da gördüm.

Kâh içinde kibritler ıslatılmış bir bardağın, kâh kırmızı etiketli küçük bir şişenin karşısında durmuş diğerlerini de gördüm.

Kıpırdamadan, bakışları sabitlenmişçesine önlerindeki bakıyorlardı; sonra içiyor ve bekliyorlardı. Suratlarından pis bir gülümseme geçiyor, dudakları çarpılıyordu. Son gelmeden önce bu kadar acı çekeceklerini bilmediklerinden, gözlerinden bir kaygı geçiyordu.

Ayağa kalkıyor, ayakta duruyor, düşüyorlardı ve düşünceleri kararmadan önce elleri karınlarında organlarının yandığını, bağırsaklarının ateşten bir sıvıyla kavrulduğunu hissediyorlardı.

Duvardaki bir çiviye, pencerenin koluna, tavandaki kancaya, tavanarasındaki bir kirişe, bir ağacın dalına, akşam yağmuru altında kendini asan başkalarını da gördüm ve orada öylece hareketsiz, dilleri dışarıda kalmadan önce neler yaptıklarını düşündüm. Nasıl ıstırap çektiklerini, son bocalamalarını, ipi bağlarkenki hareketlerini, iyice bağlandığına emin olduktan sonra ipi boyunlarına geçirip kendilerini boşluğa bıraktıklarını düşündüm.

Acınası yataklarda uzanan anne ve küçük çocuklarını, açlıkla boğuşan yaşlıları, aşk acısı çeken genç kızları, bütün o sert, kısık, boğulma sesleriyle birlikte odanın ortasında hâlâ yanmakta olan sıcak sobayı gördüm.

Geceleyin ıssız köprülerde dolaşanları hissettim. En korkuncuydular. Su, yumuşak bir sesle köprünün ayaklarının altından akıp gidiyordu. Suyu göremiyorlardı... O soğuk kokusunu içlerine çekerken farkına varıyorlardı! Hem istiyorlardı, hem korkuyorlardı. Cesaret edemiyorlardı! Yine de yapıyorlardı. Derken uzaktan bir çan, saati vuruyor ve aniden gölgelerin derin sessizliğini hızlı bir ses, nehre düşen bir bedenın çarpışı, birkaç çığlık, ellerin suyu dövmesiyle çıkan bir şapırtı bölüyordu. Bazen düşüşlerinin yarattığı sesin dışında kollarını bağıyor ya da ayaklarına bir taş bağıyorlardı.

Ah! Zavallı insanlar, zavallılar, sanki onların ölümüyle ölmüşüm gibi onların kaygılarını hissediyorum! Bütün sefaletlerini hissediyorum. Bir saat boyunca çektikleri bütün işkencelerin acılarını hissediyorum. Onları bu duruma sürükleyen bütün hüznleri biliyorum; çünkü hayatın yanıltıcı rezilliğini, hissetmiş bir insan olarak biliyorum.

Talihsizliğin musallat olduğu, zayıflattığı, yolunu kaybetmiş, geç bir ödölün rüyasından, Tanrı'nın sonunda haklı olacağı farklı bir sanrıdan uyanmış sevilesi varlıklar, acımasızlıklarla karşılaştıktan, mutluluğun harikalarına inanmadıktan sonra, ateşkessiz bu dramı ya da bu yalancı komediyi bitirmeye karar verirler.

İntihar! Artık gücü kalmayanın gücü, artık inancı olmayanın umudu, yenilenin yüce cesareti! Evet, bu dünyada en azından istediğimiz zaman açıp, öteki tarafa geçebileceğimiz bir kapı var. Doğanın bir acıma hareketi var; bizi esir etmedi. Umutsuzluğa kapılanlar adına teşekkürler!

Basit aldanmışlara gelince, özgür ruhları ve sakin gönülleriyle yürüyorlar. Hiçbir şeyden korkuları yok; çünkü

devam edebilirler; çünkü arkalarında, hayali tanrıların bile kapataamayacağı bu kapı var.

Bu gönüllü ölümlerin oluşturduğu kalabalığı düşündüm: Bir yılda sekiz bin beş yüzden fazla kişi. Bana öyle geliyor ki dünyaya, daha sonra, daha iyi anladığımızda idrak edebileceğimiz bir dua yollamak, arzularını haykırmak, bir şey talep etmek için toplanmışlar. Bana öyle geliyor ki bütün bu işkenceye maruz kalanlar, katledilenler, zehirlenenler, asılanlar, nefessiz kalanlar, boğulanlar oy kullanan vatandaşlar gibi gaddar bir kalabalık olarak topluma gelip, “En azından bize bir tatlı ölüm verin! Yaşamamıza yardım etmeyen sizler, ölümümüze yardım edin! Görüyorsunuz ki, kalabalığınız, bu özgürlüğün, felsefi bağımsızlığın ve oy hakkının olduğu bugünlerde, konuşmaya hakkımız var. Ne berbat, ne de iğrenç olan bir ölünün sadakasıyla yaşamaktan vazgeçenlere yardım edin,” diyorlar.

Düşüncelerimi serbest bırakıp bu garip ve gizemli hayaller hakkında düş kurmaya başladım.

Bir anlığına güzel bir şehirde olduğumu düşledim. Burası Paris’ti. Peki hangi zamandı? Evlere, tiyatrolara, kamu binalarına bakarak sokaklarda yürüyordum ve işte, oldukça zarif, sevimli ve güzel, büyük bir bina karşıma çıkıyordu bir meydanda.

Şaşıyorum; çünkü binanın cephesinde altın harflerle şöyle yazıyor: “Gönüllü ölümün eseri.”

Ah! Uyanıkken görülen rüyaların olağandışılığında ruh, hayali ve olası dünyalara uçuyor! Hiçbir şey hayrete düşürmüyor, şaşırtamıyor ve dizginlenemeyen hayaller gülünç ve hüznü olanı birbirinden ayırt edemiyor.

Bir vestiyerin önünde, girişı çembere benzeyen bir holde kısa pantolonlu oğlanların oturduğu bu görkemli binaya doğru yaklaşıyorum.

Görmek için içeri gidiyorum. İçlerinden biri ayağa kalkıp bana,

“Ne istemiştiniz beyefendi?” diye soruyor.

“Bu binanın ne olduğunu öğrenmek istemiştim.”

“Hepsi bu kadar mı?”

“Evet.”

“O hâlde Beyefendi kendisini sekreterliğe yönlendirmemi ister miydi?”

Tereddüt ettim. Sormaya devam ettim:

“Ancak böylesi rahatsız edici olmaz mı?”

“Ah, tabii ki de hayır beyefendi, sekreterin görevi bilgi almak isteyen insanları kabul etmektir.”

“Pekala öyleyse, sizi takip ediyorum.”

Birkaç yaşlı beyefendinin sohbet ettiği koridorlardan geçtik; sonra tamamı siyah tahtadan mobilyalarla döşenmiş, biraz karanlık, oldukça güzel bir odaya girdik. Genç, topluca, göbekli bir adam kokusundan iyi kalite olduğunu fark ettiğim bir sigarayı tütürerek mektup yazmaktaydı.

Ayağa kalktı. Selamlaştık, beni getiren oğlan çıktıktan sonra sordu:

“Sizin için ne yapabilirim?”

“Beyefendi,” diye yanıtladım, “lütfen verdiğim rahatsızlığı mazur görün. Bu binayı daha önce hiç görmemiştim. Binanın cephesinde yazan cümle beni oldukça etkiledi ve burada ne yapıldığını öğrenmek arzusu hissettim.”

Yanıtlamadan önce gülümsedi; sonra alçak sesle, kendinden memnun bir havayla: “Tanrım, beyefendi, ölmek isteyen

insanları, güzel olduğunu söyleyemeyeceğim ama temiz ve sessizce öldürüyoruz,” dedi.

Bana oldukça doğal ve doğru gelen bu yaklaşım karşısında pek de etkilenmemiştim. Daha çok, bütün gerçek özgürlüklerle bu gezegendeki faydacı, insani, bencil ve zorlayıcı fikirler karşısında böylesi bir şirketin insanları özgürleştirmeye cesaret etmesine şaşırmıştım.

Sormaya devam ettim:

“Nasıl böyle bir noktaya geldiniz?”

“Beyefendi, 1889’daki Dünya Sergisi’ni” takip eden beş yılda intihar oranları oldukça arttı ve olaylar önemli bir hal aldı. Sokaklarda, eğlencelerde, lokantalarda, tiyatrodan, vagonlarda, cumhurbaşkanının düzenlediği resepsiyonlarda, her yerde insanlar intihar ediyordu. Bunlar, benim gibi yaşamayı sevenler için sadece tehlikeli gösteriler değil, aynı zamanda çocuklar için kötü örnekti. O hâlde intiharlara yoğunlaşmalıydı.”

“Bu tekrarlama nereden geliyordu?”

“Bilmiyorum. Derinlerine inince, sanıyorum dünyanın yaşlanması. Onu daha net görmeye ve hakkında kötü düşünmeye başlıyoruz. Günümüzde hükümet gibi kaderin oluşturduğu şeylerin ne olduğunu biliyoruz. Her yerde aldatıldığımızın farkındayız ve bu böyle devam edecek. Kaderin, seçmenine yalan söyleyen, aldatan, çalan, insanları yanıltan sabit bir vekil gibi olduğunu anladığımızda, sinirleniriz ve her üç ayda bir yenisini seçemeyeceğimizden, bizi temsil edenler de kötü kararlar verdiğinden orayı terk ederiz.”

“Gerçekten mi!”

Dünya Sergisi: 19. yüzyıldan beri çeşitli dünya ülkelerinde düzenlenen sergiler. 1889’daki sergi Paris’te düzenlenmiş ve bu sergi sayesinde Paris’e Eyfel Kulesi kazandırılmıştır. —çn

“Ah! Kendi adıma, şikâyetçi değilim.”

“Bana eserinizin nasıl işlediğinden bahsetmek ister miydiniz?”

“Elbette. Öncelikle ne zaman dilerseniz grubumuza katılabilirsiniz. Burası bir kulüptür.”

“Bir kulüp?!”

“Evet beyefendi, ülkenin en saygın, en zeki ve en yüce tavırlı adamlarınca kurulmuş bir yer.”

İçinden geldiği gibi gülerek ekledi:

“Ve sizi temin ederim, oldukça eğleniyoruz.”

“Burada mı?”

“Evet, burada.”

“Beni şaşırttınız.”

“Tanrım! Eğleniyoruz; çünkü kulübümüzün üyelerinde yeryüzündeki acemi zevklerin en büyüğü olan ölüm korkusu yok.”

“Peki, o hâlde, madem kendilerini öldürtmeyecekler, neden bu kulübe üye oluyorlar?”

“Kulübe, kendini öldürme zorunluğu olmaksızın üye olunabiliyor.”

“Peki, bunun amacı nedir?”

“Açıklayayım. Ölçülemez intihar artışının bize sunduğu iğrenç gösteriler karşısında, tamamıyla insancıl, umudu kıranları koruyan, onlara sakin ve hissedemeyecekleri şekilde ölme olanağı, yoksa tesadüfi olacaktır, sağlayan bu grup kuruldu.”

“Peki, kim böyle bir kuruma izin verebilir?”

“Gücü ele aldığı kısa sürede General Boulanger vermiştir. Hiçbir şeyi reddetmeyi bilmiyordu. Bundan daha iyi bir şey de yapamıyordu. Böylece öngörülü, gözü açık, kuşkucu, Paris’in ortasında bir çeşit, ölümü küçümseyen bir tapınak

yeşertmek isteyen adamlarca bir grup kuruldu. Önceleri bu ev, korkulan bir mekândı, kimse yaklaşmak istemiyordu. Bunun üzerine kurucular toplandı ve Bayan Sarah Bernhardt, Judic, Théo, Garnier ve yirmi diğer kişi, Bayan Reszké, Coquelin, Mounet-Sullz, Paulus vb.'nin katılacağı konserler, Dumas, Meilhac, Halévy ve Sardou'dan komediler oynanacak büyük bir açılış gecesi düzenlediler. Fiyaskoydu, Bay Becque'in oyunu hüznü gözüktüyordu; ancak sonradan Comédie-Française'de büyük bir başarı elde etti. Sonunda bütün Paris geldi. Anlaşma başlamıştı.”

“Eğlenceler arasında?! Ne kadar da tüyler ürperici bir cümbüş!”

“Hiç de değil. Ölüm hüznü olmamalı, kaygısız olmalı. Biz ölümü mutlu kılıyoruz, çiçeklendiriyoruz, kokular sürüyoruz, basitleştiriyoruz. Örneğe bakarak yardımına gelmeyi öğreniyoruz; bunun karmaşık bir şey olmadığını görebiliriz.

“Eğlence için buraya gelinmesini anlıyorum; ancak ölüm... Ölüm için buraya gelinir mi?”

“Hemen olmadı tabii, güven verici olmazdı.”

“Peki ya sonra?”

“Geldiler.”

“Kalabalıklar mıydı?”

“Kalabalıktılar. Günde kırktan fazla vardı. Neredeyse artık kendini Seine Nehri'nde boğan yoktu.”

“Başlangıcı yapan kimdi?”

“Kulüpten bir üyeydi.”

“Özverili biri miydi?”

“Sanmıyorum. Her şeyden huzursuz olan, perişan durumda, üç ayda baccarat kristallerinin çoğunu kaybeden biriydi.”

“Gerçekten mi?”

“İkinci kişi bir İngiliz’di, tuhaf bir kişiydi. Bunun üzerine gazetelere ilan verdik, yöntemlerimizi anlattık, ilgi çekici ölümler bulduk. Ancak en büyük hareket yoksul insanlardan geldi.”

“Yöntemleriniz nasıldı?”

“Görmek ister miydiniz? Gezerken size bir yandan da açıklamalarını yaparım.”

“Elbette.”

Şapkasını aldı, kapıyı açıp bana yol gösterdi; tüm ku-marhanelerde olduğu gibi erkeklerin oyun oynadığı bir oyun salonuna girdik. Ardından farklı salonlardan geçtik. İnsanlar canlılık ve neşeyle sohbet ediyorlardı. Böylesine canlı, hareketli, neşeli bir kulüp pek görmemişimdir.

Ben böyle şaşkın şaşkın bakınırken, sekreter konuşmaya başladı:

“Ah! Burası inanılmaz derecede moda oldu. Dünyanın her yerinden şık insanlar, ölümü küçümsemek havası için bunun bir parçası oluyor. Ardından, bir kez buraya adımlarını attılar mı korktuklarını saklamak için, neşeli olduklarını gösterme gayretinde oluyorlar. Hiç şüphesiz burası artık Paris’in en işlek ve en eğlenceli yeri. Kadınlar bile kendileri için bir bölüm oluşturmakla meşguller.”

“Ve buna rağmen, buradaki pek çok kişi intihar ediyor, öyle mi?”

“Size bahsettiğim üzere, günde kırk-elli kişi. Aralarında tanınan pek kişi yok; ama fakirler bol. Orta sınıftan da gelen oldukça var.”

“Peki... Nasıl yapıyor?”

“Gazla zehirliyoruz... Yavaşça.”

“Nasıl bir yöntem izliyorsunuz?”

“Kendi bulduğumuz bir gazı kullanıyoruz. Patenti bizde. Bu görkemli binanın öteki tarafında halka açık kapılar var. Üç küçük sokak, dar sokaklara açılıyor. Bir adam ya da kadın geldiğinde, işe, onu sorgulayarak başlıyoruz. Ardından kendisine güvence, yardım ve koruma sunuyoruz. Müşteri kabul ederse, bir araştırma yapıyor ve genellikle onu kurtarıyoruz.

“Parayı nereden buluyorsunuz?”

“Fazlaca paramız var. Üyelik aidatları oldukça yüksek. Sonra, kulübe yardım yapmak da oldukça kârlı. Bağış yapan herkesin ismini *Le Figaro*’ya bastırıyoruz. Ayrıca zengin insanlar intihar etmek isterse ücretli, bin frank ve oturarak ölüyorlar. Fakirlere ücretsiz.”

“Fakirleri nasıl ayırt ediyorsunuz?”

“Ah beyefendi! Ah! Onları seziyoruz! Ayrıca oturdukları mahallenin polisinden yoksulluk belgesi getirmeleri gerekiyor. Girişlerinin ne kadar ürpertici olduğunu bir bilseydiniz! Kurumumuzun bu kısmını sadece bir kez ziyaret ettim, bir daha da asla ziyaret etmeyi düşünmüyorum. Lokal olarak burası gibi, hatta belki daha zengin ve rahat; ancak onlar... Onlar yok mu! Paçavralar içinde ölmeye gelen yaşlıları, aylardır sokak köpekleri gibi karanlık köşelerde beslenmeye çalışıp sefaletle boğuşan insanları, yırtık elbiseler içindeki bir deri bir kemik, hastalıklı, felçli, hayatta yolunu bulmaktan aciz kadınları bir görseydiniz ve bize durumlarını anlattıktan sonra, ‘Görüyorsunuz ki böyle devam edemez, çünkü artık hiçbir şey yapacak ya da kazanacak halim yok,’ dediklerini duysaydınız, siz de anlardınız. Seksen yedi yaşında, büyük çocuklarını ve torunlarını kaybetmiş, altı haftadır sokaklarda yatan birine rastlamıştım. O duygu yoğunluğundan hasta olmuşum. Bunların yanı sıra farklı durumlarla da karşılaşyo-

ruz, hiçbir şey söylemeden sadece, 'Nereden?' diye soranlar oluyor. Bunlar içeri giriyor ve hemencecik işleri bitiyor.»

İçimde bir tedirginlikle sordum:

“Peki... Nerede?”

“Burada.”

Bir kapıyı açarak ekledi:

“Giriniz, burası özellikle kulüp üyelerine ayrılmış ve en az çalışan bölümdür. Sadece on bir imha yaptık.”

“Ah! Bu duruma... İmha diyorsunuz demek.”

“Evet beyefendi. Buyurun.”

Tereddüt ettim; ancak girdim. Çok hoş bir galeri, vitrayları soluk maviden yumuşak pembeye, oradan uçuk yeşile giden, şiirsel duvar halılarıyla kaplanmış bir çeşit seraydı. Bu güzel salonda sedirler, muhteşem palmiyeler, çiçekler, özellikle güller, kokular, masaların üzerinde kitaplar ve *Revue des Deux Mondes*,* kutular içinde purolar vardı; beni en çok şaşırtansa bir şekerleme kutusundaki Vichy pastilleriydi.

Şaşırdığımı gören rehberim:

“Ah! Sık sık buraya gelip konuşuruz,” dedi.

Devam etti:

“Halka açık salonlarda buna benziyor ama daha sade döşendiler.”

“Nasıl yapılıyor?” diye sordum.

Parmağıyla krem rengi Çin ipeği kaplı, beyaz kenarlıklı, bilmediğim bodur bir ağacın altına yerleştirilmiş, ayakucuna muhabbetçiçeklerinden yuvarlak bir tarh yerleştirilmiş uzun koltuğu işaret etti.

Revue des Deux Mondes (TR: İki Dünya'nın Eleştirilmesi) 1829 yılından beri Fransa'nın başkenti Paris'te basılan aylık bir edebiyat ve kültür dergisi. —çn

Alçak bir sesle ekledi:

“İstekler doğrultusunda çiçekleri ve kokuyu değiştiriyoruz; kullandığımız gazın kokusu hissedilmediğinden, ölüm, sevilen koku eşliğinde geliyor. Gazı çiçek kokularıyla salıyoruz. Size bir anlığına koklatmamı ister miydiniz?”

“Teşekkürler,” dedim çabucak, ‘henüz değil...’

Gülmeye başladı.

“Ah beyefendi, hiçbir tehlike söz konusu değil. Ben kendim pek çok kez buna maruz kaldım.

Adamın gözünde korkak görünmemek için:

“Pekala,” dedim.

“*Uyutucunun* üzerine uzanınız.”

Biraz huzursuzlanarak, Çin ipeği kaplı alçak koltuğa oturdum; sonra uzandım ve muhabbetçiçeğinin o harikulade kokusu etrafımı sardı. Gazın ilk salınımıyla birlikte zihnim çoktan hissizleşti, unuttuğu, keyif aldığı, afyonun büyüleyici ve çarpıcı sarhoşluğuna kendini kaptırdığından, daha da iyi içime çekebilmek için dudaklarımı araladım.

Biri kolumdan sarstı.

“Ah! Ah! bayım,” dedi sekreter gülererek, “bana öyle geliyor ki içiniz geçmiş.”

Bir ses, gerçek bir ses, köylü sesli, rüyalara ait olmayan biri beni selamladı:

“Merhaba efendim. İyi misiniz?”

Rüyam uçup gitti. Güneşin altında parlamakta olan Se-ine Nehri’ni ve sağ elinde tuttuğu gümüş işlemeli siyah kepiyle, bir patikadan gelmekte olan kır bekçisini gördüm.

“Merhaba Marinel. Nereye gidiyorsunuz?” diye yanıtladım.

“Morillons yakınlarında bulunan boğulmuş bir cesedi incelemeye gidiyorum. İşte, bir başkası daha kendini nehre attı. Hatta bacaklarını bağlamak için pantolonunu kullanmış.”

16 Eylül 1889

Kim Bilir?

I

Tanrım! Tanrım! Sonunda başıma gelenleri yazacağım! Peki yazabilecek miyim? Cesaret edebilecek miyim? Öylesine saçma, açıklanması güç, anlaşılmaz ve delice ki!

Gördüklerimden kesinlikle emin olmasaydım, mantığımda bir yanılma, tespitlerimde bir hata olduğunu, gözlemlerimde herhangi bir açık nokta olduğunu düşünseydim, sanrılar gören basit biri olduğuma, garip hayallerin oyuncağı olduğuma kanaat getirirdim. Bütün olanlardan sonra, kim bilir?

Bugün bir akıl hastanesindeyim; ancak kendi isteğimle, zorlama olmaksızın, korkumdan girdim buraya.

Başımdan geçenleri bilen tek biri var, o da buradaki doktor.

Ona yazacağım. Nedenini pek bilmiyorum. Olanları dayanılmaz bir kâbus gibi gördüğümünden, hepsini kafamdan atmak için.

İşte:

Her zaman için yalnız, hayalperest, kendini soyutlamış bir çeşit filozof, az şeyden memnun olan, insanlara karşı terslik çıkarmayan ve Tanrı'ya karşı gazez duymadan yaşayan biriydim. Her daim yalnız yaşamıştım, ta ki başkalarının varlığını hissettiren bir huzursuzluğa kapılana dek. Bunu nasıl açıklayabilirim? Açıklayamam. Başka insanları görmeyi, onlarla sohbet edip, dostlarla yemek yemeyi reddediyor değilim; ancak o varlıkları yakınımda hissetmeye başladığımdan beri, uzun süredir, çok yakınlarım bile beni yoruyor, sıkıyor, sinirlendiriyor ve içimi onların gitmesini isteyen ya da benim oradan uzaklaşıp yalnız kalmam gerekiyormuş gibi bir his kaplıyor. Bu his, bir ihtiyaçtan çok dayanılması güç bir gereklilik ve birlikte bulunduğum insanlarla görüşmeye devam etsem, dinlemek değil ama uzun süre konuşmalarını işitsem, hiç şüphesiz, başıma bir kaza gelecekti.

Nasıl bir kaza? Ah! Kim bilir? Belki de basit bir baygınlık geçirirdim? Evet! Büyük ihtimalle böyle olurdu!

Yalnız olmayı öylesine seviyorum ki benimle aynı çatı altında kalanların komşuluğuna bile dayanamıyorum. Paris'te oturamıyorum; çünkü sürekli acı çekiyorum. Moral olarak çöküyorum ve çevremde koşuşturup duran bu koca kalabalık, uykuda olsalar bile bedenimi ve sinirlerimi yıpratıyor. Ah! Başkalarının uykuları artık bana sözlerinden daha acı geliyor ve bir duvarın arkasında bu sıradan mantık tutulmalarını yaşayan gelişigüzel varlıklar olduğunu bilirken, hissederken asla dinlenemiyorum.

Neden böyleyim? Kim bilir? Belki de sebebi oldukça basittir: Beni ilgilendirmeyen her şeyden çabucak sıkılıyorumdur ve benim durumumda olan pek çok insan var.

Yeryüzünde iki tür insan var. Diğerlerine ihtiyaç duyup diğerlerinin eğlendirdiği, meşgul ettiği, dinlendirdiği, korkunç bir buzdağı ya da bir çölden geçerken beliriveren yalnızlığın yorduğu, tükettiği, harap ettiği kişiler ve tam tersine diğer insanların yorduğu, sıktığı, rahatsız ettiği, sancı verdiği, öte yandan yalnızlığın sakinleştirdiği, düşüncelerinin hayalleri ve özgürlüğü içinde dinlenerek arınan diğer kişiler.

Kısacası, burada normal ruhsal bir olay var. Birileri dışarıda yaşamak için yetenekliyken, diğerleri içeride yaşamak içindir. Benim dışarıya karşı oldukça kısa ve çabuk tükenen bir dikkatim var ve bu dikkat sınıra dayanınca bütün bednimde ve zihnimde dayanılmaz bir yorgunluk hissediyorum.

Bunun sonucu olarak kendimi, benim için varlıkların yerini alan, kıpırtısız nesnelere bağlamıştım; evim nesnelerin, mobilyaların, artık yüzleri bana sempatik ve alışlagelmiş bibloların ortasında yalnız ama etkin bir hayat geçirdiğim bir yer oldu; olmuştu. Evi yavaş yavaş doldurmuş, süslemiştim ve içerideyken kendimi mutlu, hoşnut ve tıpkı okşayışları sakin ve yumuşak ihtiyaçlar halini almış sevilesi bir kadının kollarındaymışım gibi mesut hissediyordum.

Bu evi caddelerin uzağındaki güzel bir bahçenin içinde yaptırmıştım; ancak istediğim anlarda ihtiyaç duyacağım topluluklara ulaşabilmek için şehre de yakındı. Bütün hizmetçilerim, sebze bahçesinin sonundaki, çevresi kalın duvarlarla örülü bir binada kalıyorlardı.

Yüksek ağaçların yaprakları altında gömülü, saklı, kayıp malikânemin sessizliği içinde karanlık gecenin gelişi beni öylesine dinlendiriyor, bana öylesine iyi geliyordu ki her akşam yatağa gitmeden önce bu ortamdan olabildiğince zevk alabilmek adına saatler geçiriyordum.

O gün, şehir tiyatrosunda Sigurd' sahnelenmekteydi. Bu güzel müzikal ve masalsi dramayı ilk kez duymuş ve inanılmaz memnun kalmıştım.

Zihnimde yankılanan pek çok cümle ve gözümde canlanan hoş görüntüler eşliğinde, neşeli adımlarla yürüyerek eve dönüyordum. Etraf gitgide daha da siyah, simsiyah oluyordu; öyle siyahtı ki geniş yolu ayırt edemiyordum ve pek çok kez yolu şaşırıp sulama kanalına düştüm.

Evimin girişine kadar yaklaşık bir kilometre, belki birazcık daha fazla yol vardı; yavaş adımlarla yirmi dakika sürerdi. Gecenin biri ya da bir buçuğuydu. Karşımdaki gökyüzü hafifçe aydınlandı ve ayın son çeyreğinde olan o hüznü hâl beliriverdi. İlk çeyrekte, akşamın dördü beşi gibi beliren hilal, parlak, neşeli, gümüşü idi; oysa bu, gece yarısından sonra ortaya çıkan hilal daha kırmızımsı, kasvetli ve endişe vericidir. Kutsal günün gerçek hilali budur. Gece kuşu olan herkes bunu bilir. Bir ip kadar ince olan ilki, gönülleri neşelendiren hafif bir ışıksalar ve yeryüzünü belirgin gölgelerle çizer. Sonuncusundan zoraki soluk bir parıltı yayılır, öylesine mattır ki neredeyse hiç gölge oluşmaz.

İleride, bahçemin yarattığı karanlık kütleyi gördüm ve nereden geldiğini bilmediğim bir çeşit hastalıklı fikirle, bahçeye girmeye karar verdim. Adımlarımı yavaşlattım. Hava ılıktı. Koca ağaç yığınları, evimin gömülü olduğu bir tabutu andırıyordu.

Çiti açtım ve eve doğru uzanan, kalın kütleler ve solgun gölgelerin altındaki belli belirsiz yuvarlak tekeleri andıran çiçek sepetleriyle kaplı çimenlerle çevrili, yalancı çınarların bir kemer oluşturup yüksek bir tünele benzettiği uzun yola girdim.

Sigurd (Opera): Fransız besteci Ernest Reyer'in 9 sahnelik eseri. 12 Haziran 1885 yılında Paris Operası'nda sahnelenmiştir. —çn

Eve yaklaşırken, garip bir endişe içimi sardı. Durdum. ıt çıkmıyordu. Yapraklar bile kımıldamıyordu.

“Neyim var peki?” diye düşündüm. On yıldır, hiçbir te-reddüt hissetmeden buradan giriyordum.

Korkmuyordum. Geceleri asla korkmadım. Bir adam, bir yağmacı, bir hırsız belirirse, öfkeyle üzerime atlayabilirdi ve ben de tereddüt etmeksizin onun üzerine atlardım. Üstelik silahlıydım. Revolverim vardı; ancak içimde yeşermekte olan bu etkiye direnmek adına silahıma dokunmadım.

Neydi bu? Bir önsezi mi? Açıklanamaz olanı görmeden önce, insanların iini kaplayan gizemli önsezilerden biri miydi? Belki de... Kim bilir?

İlerledikçe tüylerimi diken diken oluyordu ve koca malikânemin sundurmasının altındaki duvara yaklaşırken, kapıyı açıp içeri girmeden önce birkaç dakika beklemem gerektiğini hissettim. Salon pencerelerimin altındaki bir banka oturdum. Orada, biraz sarsılmış bir halde başımı duvara yaslayıp, gözlerimi yaprak yığınının gölgelerine sabitleyerek oturdum. En başta, çevremde olağandışı hiçbir şey hissetmedim. Arada sırada geçen trenlerin, çalan anların ya da yürüyen insanların sesini işitiyormuşum gibi geliyordu.

Çok geçmeden bu sesler daha belirgin, daha yakın, daha tanıdık geldi. Yanılmıştım. Kulaklarımı bu seslere dolduran, atardamarlarımın sıradan uğultusu değildi; daha özel, daha karmaşık ve hiç şüphesiz evimin içinden gelen bir gürültüydü bu.

Duvarların arkasında devam etmekte olan bu gürültüyü, daha doğrusu gürültüden çok patırtıyı andıran, pek çok şey yerinden oynatılıyormuş, sanki mobilyalarım yavaşça yerlerinden oynatılıyor, sallanıyor, çekiliyor gibi gelen bir ses işitiyordum.

Ah! Oldukça uzun bir süre daha kulaklarıma inanmaksızın tereddüt ettim; ancak evden gelen bu endişe verici garip sesi daha iyi ayırt edebilmek için sundurmalardan birine kulağımı dayayınca evimde normal olmayan, açıklanamaz bir şeylerin gerçekleştiğine ikna oldum. Korkmuyordum; ancak... Nasıl söylesem... Hayrete düşmüştüm. Hiçbir işe yaramayacağını düşünerek revolverime dokunmadım. Bekledim.

Bilincim yerinde; ancak delicesine kaygılanmış olsam da hiçbir şeye karar veremeyerek uzunca bir süre bekledim. Ayakta öylece, artmakta, bazen şiddet, kızgınlık, sabırsızlık içeren ve gizemli bir karmaşaya benzeyen gürültüyü dinleyerek bekledim.

Derken, birdenbire korkaklığımdan utanarak anahtarlarımı çıkarttım, işime yarayan anahtarı seçip kilide soktum, iki kez çevirdim, bütün gücümle kapıyı ittim ve kapı bölmenin duvarında şakladı.

Darbe, sanki bir tüfek sesi gibi çınlamıştı ve işte bu patlama sesine evim, baştan aşağı muazzam bir yaygarayla yanıt verdi. Öylesine ani, korkunç ve sağır ediciydi ki birkaç adım geriledim ve hiçbir işe yaramayacağını hissetsem de revolverimi kılıfından çıkardım.

Biraz daha bekledim, ah! Birazcık daha. Birden, merdivenin basamaklarında, parkelerin, halıların üzerinde korkutucu bir ezilme sesi işittim; hayır ayakkabıların çıkardığı çigneme seslerinden değildi bu; koltuk değnekleri, çembalo gibi titreşen tahtadan, demirden koltuk değnekleri gibiydi. Ve işte, birdenbire kapımın eşiğinde, bir koltuğun, benim büyük okuma koltuğumun yalpalayarak dışarı çıktığını gör-

düm. Bahçeye doğru gitti. Diğerleri de onu takip ediyorlardı, salonumdaki koltuklar, kanepeler, hepsi küçük ayakları üzerinde timsahlar gibi sıralanıp gidiyorlardı, sonra sandalyelerim keçiler gibi seke seke ve alçak taburelerim tavşanlar gibi sıçrayarak çıktılar.

Ah! Nasıl bir duygu! Bir çalının arkasına saklanıp çömelerek bekledim, bir yandan da mobilyaların yaptığı bu geçit törenini izliyordum; çünkü birbiri ardına, uzunlukları ve ağırlıklarına göre yavaş ya da hızlı bir şekilde yürüyüp gidiyorlardı. Piyanom, o koca, kuyruklu piyanom bir at gibi dörtnala, içinden müzik fısıltıları yayarak geçti; fırçalar, kristaller, kadehler gibi küçük nesneler, ay ışığı altında fosforluymuşçasına parlayarak karıncalar gibi kumun üzerinde kayıyorlardı. Kumaşlar, denizdeki ahtapotları andıran su birikintileri gibi yayılmış sürünerek ilerliyorlardı. Geçen yüzyıldan kalma çok nadir bir parça olan ve içinde oldukça acı çektiğim geçmişimi, kalbimin geçmişini anlatan mektupları barındıran yazı masamın geldiğini gördüm! İçinde ayrıca fotoğraflar da vardı.

Aniden, tüm korkum geçti, yerimden fırlayıp, tıpkı bir hırsız, kaçıp giden bir kadını yakalamışçasına yakaladım onu; ancak çok hızlı koşuyordu ve, bütün çaba ve öfkeme rağmen onu yavaşlatamadım bile.

Çaresizlik içinde bu karşı konulması güç kuvvete direnirken, düştüm. Beni çevirdi, yerde sürükledi ve onu takip eden diğer mobilyalar da, üzerime yürümeye, bacaklarımı çiğneyip morartmaya başladılar; sonra, ben masayı bırakınca diğerleri, tıpkı yere düşmüş bir askerin üzerinden geçen bir şövalye gibi bedenimi ezip geçtiler.

Sonunda, korkudan delirmişçesine büyük yoldan ayrıl-

mayı başarıp tekrardan, bana ait olan en sembolik, en küçük, en mütevazı, en umurumda olmayan nesnelerin yürüyüp gitmelerini izlemek üzere ağaçların arkasına saklandım.

Derken uzakta, malikânemden gelen, tıpkı boş evlerde yankılanan sesler gibi, kapıların çarpma seslerini işitdim. Yurarıdan aşağı doğru evin bütün kapıları gürültüyle çarpıyordu; sonunda, en son nesne de çıkıp gittikten sonra kendi açtığım giriş kapısı da kapandı.

Ben de şehre doğru koşarak kaçtım ve sokaklarda geç vakitlere kalmış insanlara rastlayana kadar soğukkanlı olmadım. Tanıdığım bir otele gidip kapısını çaldım. Kapıyı yumruklamıştım, giysilerim toz içindeydi; onlara, aralarında hizmetçilerimin kalıp sebze ve meyvelerimi yağmacılardan koruduğu duvarın arkasındaki evin de bulunduğu sebzeliğin anahtarının da bulunduğu anahtarlığını kaybettiğimi söyledim.

Bana verdikleri yatakta, gözlerime kadar yorganı üzerime çektim; ancak uyuyamıyordum; çarpan kalbimi dinleyerek sabahı bekledim.

Gün ıştır ışmaz hizmetçilerime haber verilmesini emretmişim ve oda hizmetçim sabahın yedisinde kapımı çaldı.

Oldukça tedirgin görünüyordu:

“Bu akşam korkunç bir olay oldu beyefendi,” dedi.

“Ne oldu?”

“En küçük nesnelere kadar beyefendinin bütün eşyaları çalınmış.”

Bu habere sevinmişim. Neden? Kim bilir?

Gördüğüm şeyleri kimsenin bilmemesi için olanları gizli korkunç bir anı gibi belleğimin derinliklerine gömüp saklayarak sinirlerime hâkim oldum. Yanıtladım:

“Ah, anahtarlarımı çalanlar da aynı kişiler olmalı. Acilen polise haber vermek gerek. Hemen yataktan kalkıp geliyorum.” Soruşturma beş ay sürdü. Ne küçük bir biblo, ne hırsızlara ait en ufak bir iz, hiçbir şey bulunamadı. Elbette! Bildiklerimi söylemiş olsaydım... Söylemiş olsaydım... Beni kapatırlardı, hırsızları değil ama beni, benzersiz bir şey görmüş olan adamı içeri tıklarlardı.

Ah! Susmasını biliyorum; ancak evime yeniden eşya döşeyemiyorum. Bu oldukça manasız olurdu. Aynı şey tekrar olabilir. Malikâneme geri dönmek istemiyorum. Geri dönmeyeceğim.

O evi bir daha görmeyeceğim.

Paris’e gidip bir otele yerleştim ve olayların yaşandığı elim geceden beri beni oldukça endişelendiren ruh halimi doktorlara danıştım.

Gezmemi tavsiye ettiler. Önerilerine uydum.

II

İtalya’yı gezmeye başladım. Güneş bana iyi gelmişti. Altı ay boyunca Cenova’dan Venedik’e, Venedik’ten Floransa’ya, Floransa’dan Roma’ya, Roma’dan Napoli’ye gittim. Ardından doğası ve, Yunanlar ve Normanların bıraktığı tarihi eserleriyle nefes kesen Sicilya’yı gezdim. Sonra Afrika’ya gittim, huzur içerisinde develerin, ceylanların, Arap göçebelerin, havanın hafif ve berrak, hiçbir şeyin rahatsız edici olmadığı, gecelerin günlerden daha uzun sürmediği bu büyük, sarı ve sakın çölü geçtim. Marsilya üzerinden Fransa’ya döndüm; Provance Bölgesi’nin neşeli haline rağmen gökyüzünde azalan ışık, beni üzmüştü. Kıtaya döndükten sonra kendimi iyileştğini sanan ama garip hisler içindeki bir has-

ta ve içindeki hastalığın sağır sancıları dinmemiş biri gibi hissettim.

Paris'e geri döndüm; ancak bir ay sonunda sıkıldım. Sonbahar gelmişti ve kış gelmeden daha önceden görmediğim Normandiya'yı ziyaret etmek istiyordum.

Gezime Rouen'le başladım; sekiz gün boyunca olağanüstü gotik eserlerle çarpıcı bir müze havasında olan bu ortaçağ şehrinin düşünceler, dalgınlık ve coşku içinde dolaşım.

Böylece bir akşam saat dörde doğru, "Eau de Robec" adlı, mürekkep kadar siyah nehrin aktığı, pek de albenili olmayan bir sokağa girmiştim; antik ve garip yapıları evlere bakarken birdenbire dikkatimi kapı kapı dizilmiş eskici dükkânları çekti.

Ah! Korkunç suyun aktığı yolun üzerinde, geçmişten kalan rüzgârgülleri halen gıcırdadığı kurşun mavisi sivri kiremitli çatıların altındaki bu acayip sokak oldukça iyi bir yerdi eskileri satan bu kirli kaçakçılar için!

Bu karanlık dükkânların derinliklerinde oyma sandıklar, Rouen, Nevers, Moustiers çinileri, boyalı heykeller, meşeden eşyalar, İsalılar, Meryemler, Azizler, kilise ziynetleri, papaz cüppeleri, kardinal giysileri, hatta kutsal kâseler ve altun tahtadan eski bir *tabernacle* duruyordu. Ah! Bu yüksek evlerdeki eşsiz mağaralarda, bu büyük evlerde pek çok tavan arası ve mahzen vardı, modası geçmiş gözükten, doğal sahiplerinden, asırlarından, zamanlarından, modalarından ayrılmış her türden nesne, yeni nesillerce meraktan alınmak üzere beklemekteydi.

Bu antikacılar arasında dolaşırken, eşyalara olan şefkatim yeniden uyandı. Eau de Robec'in iğrenç akıntısının üzerine

Tabernacle: Katolik kiliselerinde, kutsal kâsenin içinde saklandığı dolap -çn

atılmış, çürümüş dört tahtadan ibaret köprülerden geçerek dükkân dükkân dolaştım. Aman Tanrım! Birdenbire nasıl da sarsıldım! En güzel dolaplarımdan biri her türden eşyanın bulunduğu ve eski mobilya mezarlığının girişini andıran bir mahzenin kenarında gözüme ilişti. Tır tır titreyerek dolaba yaklaştım, o kadar titriyordum ki dokunmaya cesaret edemiyordum. Tereddütle elimi uzattım. Kesinlikle benim dolabımdı: Bir kez görenin unutamayacağı, XIII. Louis zamanından eşsiz bir dolap. Aniden, bu karanlık galerinin uzak köşelerine doğru göz gezdirirken, önce puantiyeli kumaşlarla kaplı üç koltuğumu, sonra da biraz daha uzakta II. Henri zamanından kalma iki masamı fark ettim, öylesine eşî bulunmaz parçalardı ki Paris'in her yerinden görmek için gelirlerdi.

Düşünün! Ruh halimin nasıl olduğunu bir düşünün!

Felç olmuşçasına, büyük bir ıstırap çekerek yaklaştım; ama cesur olduğumdan yaklaştım; karamsar bir dönemde, büyü bir konağa girmiş bir şövalye gibi yaklaştım. Adım adım bana ait olan her şeyi, avizelerimi, kitaplarımı, tablolarımı, kumaşlarımı, silahlarımı hepsini buldum, sadece mektuplarımdan olduğu yazı masam yoktu.

Üst katlara gitmek için karanlık galerilere girdim. Yalnızdım.

Seslendim, kimse yanıt vermedi. Tek başımaydım. Bu koca, labirent gibi dolambaçlı evde kimse yoktu.

Gece çökmüştü, ancak ayrılmak istemiyordum, gölgeler içindeki sandalyelerimden birine çöktüm. Arada bir, "Hey! Hey! Kimse yok mu?" diye bağıırıyordum. Nereden geldiğini anlayamadığım, hafif ve yavaş adımlar işittiğimde, hiç şüphesiz bekleyeli bir saati geçmişti.

Kaçıp kendimi kurtarmalıyım; ancak donup kaldım, yeniden seslendim ve yan odadan hafif bir ışık geldiğini gördüm.

“Kim var orada?” dedi bir ses.

“Bir alıcı,” diye yanıtladım.

“Dükkânları gezmek için oldukça geç bir saat” diye karışılık verdi.

“Bir saattir sizi bekliyorum,” dedim.

“Yarın tekrar gelebilirsiniz.”

“Yarın Rouen’den ayrılıyorum.”

Yaklaşmaya cesaret edemiyordum, o da gelmiyordu. Odasından yayılan ışığın altında, savaş alanında ölenlerin üzerinde uçan iki meleğin resmedildiği bir duvar halısı parlıyordu. Bu halı da benimdi.

“Eh! Gelmeyecek misiniz?” diye sordum.

“Sizi bekliyorum,” dedi.

Ayağa kalkıp ona doğru ilerledim.

Koca odanın ortasında küçücük, küçücük ve şişman, öylesine şişman ki bir hilkat garibesini andıran, iğrenç bir hilkat garibesini andıran bir adam duruyordu.

Tek tük, seyrek ve solgun bir sakalı vardı ve hiç saçı yoktu! Tek bir saç bile yoktu! Beni görebilmek için elindeki mumu havaya kaldırdığında kafatası, eski mobilyalar yığılı bu koca odada küçük bir ayı andırıyordu. Suratı kırış kırış ve şişti, gözleri fark edilemiyordu.

Bana ait olan üç sandalye için pazarlık ettim, oldukça yüklü bir miktar parayı o anda ödedim ve sadece kaldığım oteldeki kapı numaramı verdim.

Ertesi gün saat dokuzdan önce teslim edileceklerdi.

Sonra çıktım. Beni kapıya kadar, büyük bir nezaketle uğurlamıştı.

Hemen polis merkezine gidip Paris'te eşyalarımın çalındığı olayı ve yaptığım keşfi anlattım.

Görevli, hırsızlık olayıyla ilgilenen merkeze telgraf çekip bilgi alması gerektiğini, yanıt gelene kadar orada beklememi rica etti.

Bir saat sonra yanıt geldi; anlattıklarım onaylanmıştı.

“Bir şekilde şüpheyi kapılıp size ait olanları saklaması ihtimaline karşı hemen gidip bu adamı yakalayıp sorgulayacağım,” dedi bana görevli. “Şimdi gidip akşam yemeğinizi yiyin ve iki saat sonra buraya gelin; bir kez de sizin karşınızda sorgulayacağım.”

“Memnuniyetle. Bütün samimiyetimle teşekkür ederim,” dedim. Otele dönüp, beklediğimden çok daha iyi bir yemek yedim. Oldukça neşeliydim. Yakalanmıştı.

İki saat sonra, beni beklemekte olan görevlinin yanına döndüm.

Beni görür görmez “Ah! beyefendi, sizin adamı bulamadık. Memurlarımın yapabileceği bir şey yok,” dedi.

“Ah!” Bayılacak gibi oldum.

“Ancak... Evini buldunuz değil mi?” diye sordum.

“Evet. Dönene kadar evi gözetleyeceğiz. Ama ortadan kaybolmuş.”

“Kayıp mı olmuş?”

“Evet, kaybolmuş. Normalde geceleri, bir başka antikacı ve sahte bir cadı olan yaşlı kadın komşusu Bidoin'in evinde geçiriyormuş. Kadın bu akşam kendisini görmemiş ve hakkında hiçbir bilgi veremiyor. Yarını beklemek gerek.” Merkezden ayrıldım. Ah! Rouen'in sokakları korkunç, rahatsız edici ve perili gözüktüyordu gözüme.

Doğru düzgün uyuyamadım, her uykuya dalışımda kâbuslar görüyordum.

Ertesi gün, huzursuz ve telaş içinde olduğum anlaşılmasının diye polise gitmek için saatin on olmasını bekledim.

Satıcı ortaya çıkmamıştı. Dükkânı halen kapalıydı.

Polis şefi, “Gerekli bütün düzenlemeleri yapıyorum. Mahkeme bilgilendirildi. Birlikte dükkâna gidip açtıracaksınız ve size ait olan eşyaları bana göstereceksiniz,” dedi. Bir arabayla dükkâna gittik. Polis memurları çilingirle birlikte dükkânın kapısı önünde bekliyorlardı; kapı açtırıldı.

İçeri girer girmez ne dolabımın, ne koltuklarımın, ne masalarımın, hiçbir eşyamın yerinde olmadığını gördüm, oysa bir gün evvel tek bir eşyama rastlamadan adım atmam olanaksızdı.

Polis şefi şaşırmıştı, kuşkuyla bana baktı.

“Tanrım,” dedim “Bu eşyaların satıcısıyla aynı anda kaybolması ne kadar da tesadüfi.”

Gülümsedi: “Öyle! Dün gece size ait olan eşyaları alıp ödemekle hata ettiniz. Bütün bunlar ona ipucu oldu.”

“Bana ilginç gelen, dün eşyalarımın olduğu yerlerin bugün başkalarıyla dolmuş olması.”

“Ah! Önünde bütün bir gece ve hiç şüphesiz suç ortakları vardı. Bu evin diğer evlerle bağlantıları olmalı.

“Endişe etmeyiniz beyefendi. Bu olayla yakından ilgileneceğim. Evi ablukaya aldık, bu soyguncu bizden uzun süre kaçamayacak.”

Ah kalbim! Benim zavallı kalbim nasıl da çarpıyordu!

Rouen’de on beş gün daha kaldım. Adam geri gelmedi. Tanrım! Bu adamı böyle rahatsız edip şaşırtacak ne olabilir-

di? Ancak on altıncı günün sabahı, yağmalanıp boşaltılmış evimi korumakta olan bahçıvanımdan garip bir mektup aldım. Mektup şöyleydi:

"Beyefendi,

Geçen akşam kimse ve hatta polisin bile anlamlandıramadığı bir olay hakkında sizi bilgilendirmek istiyorum. En küçüğüne kadar, eksiksiz olarak bütün eşyalarınız geri geldi. Ev hırsızlıktan önceki haline döndü.

Oldukça şaşılası bir olay ve bu olay cumayı cumartesiye bağlayan gece yaşandı. Bütün yollar altüst olmuş, çitler kapıya kadar sürüklenmişti.

Eşyaların kaybolduğu gün de böyleydi.

Ben naçiz hizmetkârınız ve diğerleri, sizi buraya bekliyoruz efendim.

Philippe RAUDIN."

Ah olamaz! Olamaz! Hayır! Oraya geri dönmeyeceğim. Mektubu Rouen polisine götürdüm.

"Bu oldukça çabuk yapılan bir ödeme," dedi. "Hiçbir şey olmamış gibi davranalım. Bugünlerde adamı yakalayacağız."

Ancak yakalanamadı. Hayır. Onu yakalayamadılar ve artık, sanki arkamda gizlenmiş öfkeli bir hayvanmışçasına korkuyorum ondan.

İzi bulunamıyor! Ay kafalı bu canavarı bulmak imkânsız! Asla yakalayamayacağız. Evine geri dönmeyecek. Onun için önemli olan ne var. Benim dışımda kimse onunla karşılaşamaz ve ben de karşılaşmayı istemiyorum.

İstemiyorum! İstemiyorum! İstemiyorum!

Hem geri dönse, dükkânını yeniden açsa bile oradaki mobilyaların benim olduğunu kim kanıtlayabilir? Benim

şahitliğim dışında başka bir şey yok ve şüpheleneceğini hissediyorum.

Ah! Hayır! Böyle yaşamak mümkün değil.

Gördüklerimi gizleyemeyeceğim.

Aynı şeylerin tekrar yaşanacağını düşünürken herkes gibi yaşamaya devam edemem.

Bu akıl hastanesini işleten doktoru bulmaya geldim ve ona her şeyi anlattım.

Beni uzun uzun sorguladıktan sonra şöyle dedi:

“Beyefendi bir süre burada kalmak isterler miydi?”

“Elbette doktor bey,”

“İmkânınız var mı?”

“Evet doktor bey,”

“Ayrı dairelerden birini ister miydiniz?”

“Lütfen,”

“Ziyaretinize gelen dostları görmek ister miydiniz?”

“Hayır doktor bey, kimseyi istemiyorum. Rouen'deki adam intikam almak için beni buraya kadar takip etmiş olabilir.”

Ve üç aydır yalnızım, tek başımayım. Neredeyse sakinleştim. Tek bir korkum var... Ya antikacı adam delirirse... Ve onu da bu akıl hastanesine getirirlerse...

Hapishanelerin kendisi bile güvenli değil.

6 Nisan 1890

Bir Ölünün Yanında

Veremlilere olduğu gibi, yavaş yavaş ölüyordu. Her gün saat ikiye doğru otel penceresinden baktığımda, onu sakin denize karşı bir banka oturmuş görüyordum. Bir süre güneşin sıcağı altında hareketsiz kalıyor, kederle Akdeniz'e bakıyordu. Bazen tepesi dumanlı, Menton şehrini kuşatan yüksek dağa bakıyordu. Sonra çok yavaş hareketlerle, o iki kemiğe benzenen, pantolon kumaşının bol geldiği incecik bacaklarını üst üste atıyor ve her zamanki kitabını açıyordu.

Kıpırdamadan, gözleri ve düşünceleriyle kitabı okuyordu. Tükenmekte olan zavallı bedeniyle, bütün benliğiyle kendini, hava soğumaya başlayıp da onu öksürtünceye kadar okumaya veriyordu. Sonra kalkıp gidiyordu.

İri, sarı sakallı, yemeklerini odasında yiyip kimseyle konuşmayan bir Alman'dı bu.

Belli belirsiz bir merak beni ona çekiyordu. Bir gün ben de yanıma uygun bir görünüş vermesi amacıyla Musset'in hacimli şiir derlemelerinden birini alıp yanına oturdum.

Ve Rolla'yı okumaya başladım.

Düzgün bir Fransızcayla aniden bana dönüp:

“Almanca biliyor muydunuz beyefendi” dedi.

“Ne yazık ki efendim.”

“Üzüldüm. Hazır kader bizi yan yana oturtmuşken size elimde tuttuğum kitaptan paha biçilemez bir şey göstermek isterdim.”

“Nedir o?”

“Üstadım Schopenhauer’in kendi elleriyle düzelttiği bir kopya. Gördüğünüz üzere her satıra not almış.”

Kitabı saygıyla elime aldım ve bana oldukça anlamsız gözüken ama yeryüzünden geçmiş olan en büyük düş yağmacılarından birinin ortaya koyduğu düşüncelere baktım.

Ve Musset’in dizeleri zihnimde canlanıverdi:

Voltaire, mutlu musun uyurken

Hâlâ belli oluyor mu o iğrenç gülüşün, zayıf kemiklerinin üstünde?

Ve istemsizce Voltaire’in çocuksu ve dinsel hicvini, etkisi silinemeyen dayanılmaz Alman filozofun ironisiyle karşılaştırdım.

İster itiraz edelim ister kızalım, ister öfkelenelim ister yüceltelim, Schopenhauer küçümseme ve düş kırıklığı mührüyle insanlığı damgalanmıştır.

Gözü açılmış şehvet düşkünü inançları, umutları, şiirleri, kuruntuları yıktı, arzuları yok etti, ruhların inancını yerle bir etti, aşkı öldürdü, ideal kadın kültürünü ortadan kaldırdı, kalbin yanılgılarını etkisiz hale getirdi, şimdiye kadar yapılmış en büyük kuşkucu ihtiyacı gerçekleştirdi. Her şeyle alay etti, her şeyi boşalttı ve bugün bile, ondan nefret edenler, kendilerine rağmen onun düşüncelerinden parçaları zihinlerinde taşıyor gibidirler.

“Demek Schopenhauer’i yakından tanı mıştınız?” dedim Alman’a.

Hüzünle gülümsedi.

“Ölümüne kadar beyefendi.”

Ve bana Schopenhauer’den bahsetmeye ve bu garip kişiliğin ona yaklaşan herkese neredeyse doğaüstü bir tavır takındığını anlatmaya başladı.

Bana, bu yaşlı gelenek düşmanının cumhuriyet kuramcısı Fransız bir siyasetçiyle görüşmesini anlattı. Bu adamla buluşmak isteyen kendisiydi ve onu gürültülü bir pastanede, takipçilerinin ortasında, kuru, buruşmuş, unutulmaz kahkahalarla güler, tıpkı oynadığı kumaşı tek bir ısırıyla koparıp atan bir köpek gibi, tek bir kelimeyle inançları ve fikirleri ısırıp parçalar halde oturur bulmuş.

Bu kaygılı, korkmuş Fransız’ın sözlerini, bağırarak tekrar etti:

“Şeytanla bir saat geçirmiş gibi hissettim.”

Ve ekledi:

“Açıkçası beyefendi, onun öldükten sonra bile bizi korkutan kaygı verici bir gülümseyişi vardı. Neredeyse kimsenin bilmediği bu olayı isterseniz sizinle paylaşabilirim.”

Ve ara sıra öksürüklerle kesilen, yorgun bir sesle anlatmaya başladı:

“Schopenhauer yeni ölmüştü ve ikiye bölünmüş gruplar halinde sabaha kadar sırayla başında nöbet tutuyorduk.

“Oldukça geniş, basit ve karanlık bir odada yatıyordu. Yanı başındaki masanın üzerinde iki mum yanıyordu.

“Gece yarısı, bir dostumla birlikte nöbeti devraldık. Yer-

lerini aldığımız iki kişi çıktı ve biz de yatağın ayakucuna oturduk.

“Yüzü değişmemişti. Gülümsüyordu. Dudaklarının kenarına kazınmış o çizgiyi çok iyi biliyordum ve bize sanki her an gözlerini açacak, kıpırdayacak, konuşacak gibi geliyordu. Düşüncesi, daha doğrusu düşünceleri etrafımızı sarmıştı. Hiç olmadığı kadar kendimizi sahip olduğu zekâyla çevrilmiş hissediyorduk. Baskısı, artık öldükten sonra çok daha egemen geliyordu. Bir gizem, bu eşsiz ruhun kuvvetiyle karışıyordu.

“Bu insanların bedenleri kaybolur, ancak kendileri kalırlar ve sizi temin ederim beyefendi, kalpleri durduktan sonraki ilk gece korkunçturlar.

“Alçak sesle kendisi hakkında konuşuyor, söylediklerini, tılsımlı sözlerini, saçılmış ışıklara benzeyen dizelerinden birkaç sözcük tekrar ederek, bilinmez hayatın karanlığında yad ediyorduk.

“‘Bana konuşuverecekmiş gibi geliyor,’ dedi dostum. Neredeyse korkuya varan bir endişeyle bu hareketsiz ve gülümseyen yüze bakıyorduk.

“Yavaş yavaş rahatsız, bunalmış ve bayılacakmış gibi hissetmeye başladık. Kekeleyerek, ‘Neyim var bilmiyorum; ancak kendimi iyi hissetmiyorum, dedim.

“Cesedin kötü kokular saçmaya başladığına karar verdik.

“Dostum bana, aradaki kapıyı açık bırakıp yan odaya geçmeyi teklif etti. Kabul ettim.

“Masanın üzerinde yanmakta olan mumlardan birini aldım ve ölüyü ve yattığı yatağı görebileceğimiz şekilde, öteki odanın ucuna geçtik.

“Ancak kendimizi hâlâ bir garip hissediyorduk. Onun bedensiz, özgür, güçlü ve baskıcı varlığının çevremizde sin-si sin-si dolaştığını söyleyebilirdik. Arada sırada ayrılmakta olan bedenin kötü kokusu bize kadar geliyor, bu iğrenç ve baskın koku içimize işliyordu.

“Aniden iliklerimize kadar titredik: Bir ses, ölünün odasından hafif bir ses geldi. Hemen ölünün bedenine baktık ve evet beyefendi, sizi temin ederim, gayet açık bir şekilde beyaz bir şeyin yatağın üzerinde koşup yere, halının üzerine düştüğünü ve koltuğun altında kaybolduğunu gördük.

“Hiçbir şey düşünmeye fırsat bulamadan, aptalca bir korkuyla, kaçmaya hazır vaziyette ayağa fırladık. Sonra birbirimize baktık. İkimiz de korkunç bir şekilde beyaza kesmiştik. Kalbimiz öylesine çarpıyordu ki giysilerimiz inip kalkıyordu. İlk konuşan ben oldum:

“ ‘Gördün mü?’

“ ‘Evet gördüm.’

“ ‘Ölmemiş olabilir mi?’

“ ‘Ama bedeni çürümeye başladı bile, böylesi mümkün mü ki?’

“ ‘Ne yapacağız?’

‘Dostum, tereddüt ederek, ‘Gidip bakmamız gerek.’ dedi.

‘Mumu aldım ve önden odaya girip koca odadaki karanlık köşelere göz attım. Hiçbir şey hareket etmiyordu. Yatağa yaklaştım. Birdenbire kaygıyla sersemledim: Schopenhauer artık gülümsemiyordu! Yüzü korkunç bir şekle girmişti, ağzı sıkı sıkıya kapalıydı, yanakları hepten içe çökmüştü. Kekeleyerek:

“ ‘Ölmemiş!’ dedim.

Ancak o dayanılmaz koku burnuma ulaştı ve nefesimi

kesti. Bakışlarım, sanki bir hayalet görmüşçesine takılıp kalmıştı, artık kıpırdamıyordum.

“Dostum diğer mumu alıp yere eğildi. Sonra da tek bir kelime etmeden koluma dokundu. Bakışlarını takip ettim ve yerde, yatağın yanındaki koltuğun altında, halının karanlık kısmında bembeyaz, ısırma için açılmış gibi duran Schopenhauer’un takma dişlerini gördüm.

“Çürüme sırasında çene kemiğine bağlı vidalar gevşemiş ve ağzından düşüvermişti.

“O gün gerçekten çok korktum beyefendi.”

Güneş, parlak denizin üzerinde batmak üzereydi, verem hastası Alman ayağa kalktı, beni selamladı ve otele döndü.

Boğulan Adamın Mektubu

Hanımfendi, sizinle alay edip etmediğimi mi soruyorsunuz bana? Bir adamın âşık olabileceğini hiç düşünmediniz mi? Eh, pekâlâ hiç âşık olmamıştım, hiç!

Bu nereden geliyor? Ben de bilmiyorum. Kendimi asla aşk diye adlandırdığımız bu gönül sarhoşluğuna kaptırmamıştım! Asla bir kadının görüntüsü beni bir düş, coşku ve deliliğe sürüklememişti. Asla, bir anda benim için bütün evrenden daha önemli, bütün varlıkların en istenilesi, en mutluluk vericisi, en güzeli olanı bekleme ve ona sahip olma isteğiyle yakalanmış, büyülenmiş, ateşlenmiş, cennete yükselmemiştim! Asla ağlamadım, asla bir kadın yüzünden acı çekmedim. Geceleri, bir kadını düşünerek gözlerim açık geçirmedim. Onun düşüncesi ve anılarıyla aydınlanan uyanışlarım yoktu. O geleceği zaman oluşan ümidin getirdiği korkutucu asabiyeti ya da odada hafif bir menekşe ve ten kokusu bırakarak kaçtığında pişmanlığın getirdiği ilahi hüznü bilmiyordum.

Asla sevmedim.

Ben de sık sık kendime neden böyle olduğunu sordum. Gerçekten de fazla bir şey bilmiyorum. Bununla beraber birkaç neden buldum; ancak bu nedenlerin ucu metafiziğe dokunuyor ve belki bu durumdan hoşlanmazsınız.

Sanırım kadınların çekiciliklerine maruz kalmak için onları fazlasıyla eleştiriyorum. Bu söylem için özür dilerim. Açıklayayım. Her canlının içinde bir ahlaki ve fiziksel varlık vardır. Sevmek için bu iki varlık arasında bir uyum bulmam gerek ki bunu hiç başaramadım. Daima, ister ahlaki, ister fiziki yön olsun ikisinden biri diğerinden baskın çıktı.

Bir kadını sevmek için ona ihtiyacımız olması hakkını gören zekâ, erkekçe bir zekâ değildir. Bundan daha fazlası ve daha azıdır. Bir kadın açık, duyarlı, ince, narin, hassas bir ruha sahip olmalıdır. Ne gücüyle ne de düşünceleriyle hareket etmesine gerek vardır; ancak nazik, zarif, hassas, flörtçü olması beklenir ve bu sindirme yeteneği sayesinde kısa zamanda hayatını paylaşacağı kişiye benzer. En büyük niteliği anlayış olmalıdır, bu zarif his ruh içinken, dokunmak beden içindir. Bu his ona, entelektüel sırayla, hatlar, açılar ve şekiller gibi bin türlü şeyde ilham verir.

Genellikle güzel kadınların, cazibelerine karşın zekâları yoktur. Yani, ilk seferde uyumun az olması beni vurur ve yaralar. Dostluklarda bu önemli değildir. Dostluk, hatalardan ve niteliklerden oluşan bir sözleşmedir. Bir dostun iyi yönlerini düşünüp, kötü yönlerini es geçerek, oldukları gibi değerlendiren, onu samimi, derin ve etkileyici duyguları bir yana koyarak yargılayabiliriz.

Sevmek için kör olmak gerek, kendini tamamıyla teslim etmek, hiçbir şey görmemek, mantıklı düşünmemek, anlamamak gerekir. Zayıflıklara da güzellikler kadar âşık olmak,

bütün yargıları, düşünceleri, algıları bir kenara koymak gerekir.

Bu körlük konusunda yeteneksizim ve mantıksız cazibeye karşı isyankâрім.

Hepsi bu değil. Uyum konusunda öylesine yüksek ve ince bir düşüncem var ki hiçbir şey asla idealim olamayacak. Ancak beni delilikle itham edeceksiniz! Dinleyiniz. Bana göre, bir kadın, bedeni ve ruhu birbirine uymasa bile hoş bir ruha ve çekici bir bedene sahip olabilir. Demek istediğim, burnu birtakım şekillerde yaratılan insanlar, birtakım şekillerde düşünemezler. Şişmanların, zayıflarla aynı sözcüklere ve cümlelere maruz kalma hakkı yoktur. Siz, mavi gözlü bayan, siz, siyah gözlü birinin düşündüğü gibi varlık üzerine düşünüp onları ve olayları yargılayamazsınız. Bakışlarındaki ima, düşüncelerinizdeki imayla kesin olarak uyuşmalıdır. Bunu hissetmek için tazi gibi bir koklama yetim var. İsterseniz gülünüz. Ancak böyle.

Yine de bir gün, bir saatliğine sevmeye inandım. Aptalca bir şekilde çevrede gerçekleşen olayların etkisinden mustariptim. Bir şafak vakti serabının büyülemesine izin vermiştim. Size bu kısa öyküyü anlatmamı ister miydiniz?

Bir akşam şiirsel bir hayalle kendisiyle nehirdeki bir sandalda bir gece geçirmemi isteyen coşkulu, küçük, tatlı bir kadınla karşılaşmıştım. Bir odayı ve yatağı tercih ederdim; yine de nehir ve sandalı kabul ettim.

Aylardan hazırlandı. Hanım dostum, kafasında daha iyi canlandırabilmek için mehtaplı bir gece seçti.

Nehir kıyısındaki bir lokantada akşam yemeğimizi yedikten sonra saat ona doğru kayığa bindik. Bunun oldukça aptalca bir macera olduğunu düşünüyordum; ancak dostum

beni memnun ettiği sürece, kendime çok da kızmıyordum. Kadının karşısındaki sıraya oturdum, kürekleri aldım ve yola çıktık.

Bu olayın çekici olmadığını söyleyemem. Bülbüllerle dolu, ağaçlık bir adanın yanından geçiyorduk ve üzeri gümüşü titreşimlerle kaplı nehrin akıntısı bizi hızla sürüklüyordu. Karakurbağalar tekdüze ve keskin çığlıklar atıyorlardı. Kurbağalar nehir kıyısındaki otların arasında vıraklıyor ve çevremizde akıp giden su neredeyse algılanamaz, tedirgin edici, aceleci bir ses çıkartıyor ve bize gizemli bir korku hissi veriyordu.

İlık gecenin tatlı cazibesi ve ay ışığı altında parlayan nehir içimize işlemişti. Yaşamak ve suda süzölüp gitmek güzeldi; yakınında genç, çekici ve güzel bir kadının varlığını hayal etmek ve hissetmek de.

Gecenin solgun aydınlığı ve yanımdaki kadının düşüncesiyle biraz duygulanmış, biraz akli karışmış ve biraz çakırkeyif olmuşum.

“Yanıma oturunuz,” dedi. İtaat ettim. Sözlerine devam etti: “Bana birkaç dize okuyunuz.” Bunu fazla bulmuştum; reddettim. Üsteledi. Kesinlikle, aydan tutun, kafiyelele kadar bu oyunu bütün bir duygu yoğunluğu içinde oynamak istiyordu. Sonunda boyun eğdim ve alayla, Louis Boilhet’in kısa, tatlı bir şiirini okudum; işte kıtaları:

Özellikle bu gözü yaşlı ozanlardan nefret ederim

Bir yıldıza bakarak, bir ad mırıldanırlar;

Oysa uçsuz bucaksız doğa, Lisette ya da Ninon’u altın terkisinde taşımayanlara

Boş gelir.

*Bu çekici adamlar, zavallı evrenle ilgilenilsin diye
Kendilerine acı çektirir;
Jüponları ovadaki ağaçlara asar
Ve beyaz başlıkları yeşil çayırlarda sallandırır.*

*Elbette titrek sesli ebedi doğanın
Kutsal müziklerini anlamadılar
Kazılmış hendeklerde yalnız başına kalmayan
Ve bir kadını ya da bir korunun çıkardığı sesi hayal etme-
yenler.*

Kendimi azara hazırlamıştım. Ancak öyle bir şey olmadı. “Ne kadar da doğru,” diye mırıldandı. Afallamıştım. Anlamış mıydı ki?

Kayıgımız yavaş yavaş nehir kenarına, kendisini durduracak söğüt ağacının dibine doğru yaklaşıyordu. Dostumun beline sarıldım ve yavaşça dudaklarımı boynuna yaklaştırdım. Ancak beni kabaca ve öfkeyle itti, “Ne yapıyorsunuz! Ne kadar da kabasınız!” dedi.

Kendime çekmeye çalıştım. Karşı koydu, ağaca tutundu ve neredeyse bizi suya düşürüyordu. Kovalamacayı bitirmenin daha akıllıca olacağına kanaat getirdim. “Neredeyse sizi suya düşürüyordum. Çok iyi hissettim. Düşünüyorum da. Çok eğlenceli olurdu,” dedi. Ardından haince bir sesle, “Bana okudunuz dizeleri unuttunuz mu yoksa?” dedi. Haklıydı. Sustum.

Konuşmaya devam etti: “Haydi, kürek çekiniz.” Ve yenisinden kürekleri elime aldım.

Gece uzun ve içinde bulunduğum durum da gülünç gelmeye başlamıştı. Dostum bana, “Bana bir söz vermek ister miydiniz?” diye sordu.

“Tabii. Nedir?”

“Sakin, saygın ve dikkat çekmeden kalması, eğer siz de izin verirsiniz...”

“Nasıl? Ne demek istiyorsunuz, söyleyiniz.”

“Şunu demek istiyorum; Sizin yanınızda, kayıkta, sırtüstü yatıp yıldızları seyretmek isterdim.”

“Ben de!” diye haykırdım.

“Beni anlamıyorsunuz. Yan yana uzanacağız; ancak bana dokunmanızı, beni öpmenizi ve... Ve... Beni okşamanızı istemiyorum.”

Söz verdim. “Kıpırdarsanız, kayığı alabora ederim” diye uyardı.

Böylece yan yana, gözlerimizi gökyüzüne dikip, suyun akışıyla ilerleyen kayıkta yattık. Kayık hafif hafif hareket ettikçe sallanıyorduk. Kayığın içinde yatarken, gecenin alçak sesleri daha da belirgin olmuş, ara sıra içimizi ürpertiyordu. İçimde garip ve etkili bir hissin gitgide büyüdüğünü, birini kucaklamak için kollarımı ve sevmek için kalbimi açmak, kendimi vermek, bütün varlığımı, yaşamımı, bedenimi, fikirlerimi birine verme ihtiyacının yarattığı sonsuz bir duygusallığın çekiciliğini hissediyordum!

Dostum, sanki rüyadaymışçasına mırıldandı: “Nereyiz? Nereye gidiyoruz? Dünyayı terk ediyormuşum gibi geliyor, öyle mi? Ne kadar da tatlı! Ah! Eğer beni azıcık... Sevseydiniz?!!”

Kalbim çarpmaya başladı. Karşılık veremiyordum. Seviyormuşum gibi geliyordu. Artık şiddetli arzularım kalmamıştı. Yanında yatıyor olmak da güzeldi, bana yetiyordu.

Uzun, çok uzun bir süre hareketsiz yattık. El ele tutuşmuştuk. Tatlı bir güç bizi hareketsiz kılıyordu: Yan yana yatan

bedenlerimizi dokunmadan birleştiren bilinmeyen, yüce, bir ittifak gibi, iffetli, samimi, kusursuz bir güç! Neydi bu? Ne olduğunu biliyor muydum? Belki de aşktır?

Gün, yavaş yavaş ışıyordu. Sabahın üçüydü. Yavaşça büyük bir parlaklık gökyüzünü sardı. Kayık bir şeye çarptı. Ayağa kalktım. Küçük bir adacığa yanaşmıştık.

Ancak büyülenmiş, kendimden geçmişçesine kalakalmıştım. Karşımızda bütün gök kubbe kırmızı, pembe, mor renklerle parlıyor, altını dumanlara benzeyen alevli bulutlar, gökyüzünü beneklendiriyordu. Nehir de mora kesmişti ve kıyıdaki üç ev alev almış gibiydi.

Dostuma doğru eğildim. Ona, “Bakınız,” diyecektim; ancak perişan bir şekilde sustum; artık ondan başka bir şey göremiyordum. O da tenin pembeliği gibi pembeleşmiş, biraz gökyüzünün renkleriyle boyanmıştı. Saçları, gözleri, dişleri, elbisesi, dantelleri, gülüşü, hepsi ama hepsi pespembeydi. Öylesine perişan bir haldeydim ki güneşin tam önümde doğduğuna inanabilirdim.

Yavaşça doğruldu ve dudaklarını bana uzattı. Titreyerek, delicesine, gökyüzünü, mutluluğu, hayalimdeki kadını, ete kemiğe bürünmüş ideal insanı öpeceğimi hissederek yaklaştım ona.

Bana, “Saçınızda bir tırtıl var!” dedi. Bu yüzden gülüyordu!

Başımdan vurulmuş gibi hissettim ve birdenbire hayata dair bütün umutlarımı yitirmiş gibi üzüldüm.

İşte böyle hanımefendi... Çocukça, safça, aptalca... Ancak o günden sonra bir daha sevebileceğimi sanmıyorum. Belki bir gün... Kim bilir?

Üzerinde bu mektupla bulunan genç adam, dün Bougival ve Marly arasında, Seine Nehri'nden çıkarıldı. Adını öğrenmek için adamın ceplerini karıştıran yardımsever bir mavnacı gazeteye bu mektubu getirip Maufrigneuse'e teslim etti.

8 Ocak 1884

Denizde

Henry Céard'a

Geçtiğimiz günlerde gazetelerde şu satırları okuduk:

BOULOGNE-SUR-MER, 22 Ocak – Yazılan: “İki yıldır gerçekleşmekte olan elim kazalardan bir tanesi daha, denizcilerimiz arasında şaşkınlığa yol açmıştır. Kaptan Javel yönetimindeki balıkçı teknesi, limana girerek, batıya yöneldi ve dalgakıranın kayalarına çarptı.

Kurtarma botunun çabalarına ve palamar atıcısıyla ulaştırılan halatlara rağmen dört adam ve bir miço hayatını kaybetti.

Kötü havalar devam ediyor. Yeni kazaların gerçekleşmesinden korkuyoruz.”

Kim bu Kaptan Javel? Çolağın kardeşi mi?

Eğer tahmin ettiğim kişiye zavallı adam dalgalarla sürüklenerek ve belki de parçalanan teknesinin enkazı altında ölerек, bundan on sekiz yıl önce, her zaman olduğu gibi büyük dalgaların yarattığı bir başka müthiş, korkunç ve basit dramın tanığı olmuştu.

Henry Céard (1851-1924): Fransız yazar ve şair –çn

Yaşlı Javel, bir trol gemisinin kaptanıydı.

Sürtme ağı çeken gemi, balıkçı teknelerinin en iyisidir. Her türlü hava koşuluna dayanıklı, karnı yuvarlak, daima şişe tıpası gibi, büyük dalgalarla çevrili, daima dışarıda, her zaman Manş'ın sert ve tuzlu rüzgârlarıyla dövülen tekne, denizde güçlkle, yorulmadan, yelkenlerini şişire şişire, yan tarafındaki okyanusun dibini kazıyan büyük ağı sürükleyerek ilerler ve kayaların arasında dinlenen bütün hayvan-cıkları, kumlara saklanmış yassı balıkları, eğri bacaklı ağır yengeçleri, sivri bıyıklı ıstakozları yerlerinden söküp toplar.

Meltem serin ve dalgalar hafifken tekne balık tutmaya çıkar. Ağ, metalle süslenmiş, teknenin iki yanına yerleştirilmiş iki makaradan gelen en az iki ip sarkıtarak, tahta, büyük bir çubuk boyunca sabitlenmiştir ve tekne, rüzgâr ve akıntıyla sürüklenerek, denizin tabanını yıkıp tahrip eden bu aleti de peşi sıra çeker.

Javel'in teknesinde küçük kardeşi, dört erkek ve bir miço vardı. Sürtme ağı atmak üzere güzel bir havada Boulogne'dan demir aldılar.

Fakat çok geçmeden rüzgâr şiddetini artırdı ve birden çıkan bora, gemiyi uzağa gitmeye zorladı. Tekne İngiltere kıyılarına yaklaştı; ancak yükselen deniz falezleri dövüyor, karaya çarpıyor ve limana girmeyi imkânsız kılıyordu. Küçük tekne tekrar açıldı ve Fransa kıyılarına geri döndü. Fırtına, aşılması güç dalgalar yaratmaya, çevredeki bütün barınakları köpük, ses ve tehlikeyle sarsmaya devam ediyordu.

Gemi, büyük dalgaların sırtında koşarken, su kütleleri onu dövdü, salladı, ıslattı, sarstı ve gemi tekrardan açıldı; ancak adam, her şeye rağmen, bazen iki ülke arasında beş altı gün süren ve hiçbir limana yanaşmaya izin vermeyen bu kuvvetli fırtınalara alıştı.

Sonunda kasırğa hafiflediğinde açık denizdelerdi ve dalgalar halen sert olmasına rağmen kaptan, ağın atılmasını emretti.

Böylece büyük avlanma motoru kenara getirildi ve iki adam önde, iki adam arkada makaraları tutan halatları çözmeye başladılar. Ağ aniden deniz tabanına değdi; ancak büyük bir dalga gemiyi yan yatırdı, ön kısımda durmuş halatın inişini ayarlayan genç Javel sendeledi ve kolu, çarpmanın etkisiyle bağlı olduğu tahtadan bir anda kopan halatın arasına girdi. Diğer eliyle halatı yakalamak için umutsuzca çırpındı; ancak ağ aşağı düşmüştü bile ve gergin ip pes etmiyordu.

Geri çekilmeye çalışan adam acıyla haykırdı. Herkes koştu. Ağabeyi dümeni bıraktı. Hepsi birden halatın üzerine atlayıp sıkışan kolu kurtarmaya çabaladı. Ancak nafleydi. Bir denizci “kesmek gerek” dedi ve cebinden, Genç Javel’in kolunu iki hamlede kesip kurtarabilecek büyük bir bıçak çıkar.

Ancak ipi kesmek demek, ağı kaybetmek demektir ve yeni sürtme ağı için para gerekliydi, çok para, on beş bin frank kadar ve bu Yaşlı Javel’in ağıydı.

Kalbi cız ederek bağırdı: “Hayır, kesme, bekle, orsalayacağım.” Hemen dümenin başına koştu ve dümeni kırdı.

Hareket etmesini engelleyen halat yüzünden kalıvermiş gemi zorla itaat etti, sapma ve rüzgârın kuvvetiyle ilerledi.

Genç Javal dişlerini sıkmış, bakışları bitkin, dizleri üzerine çökmüştü. Hiçbir şey söylemiyordu. Kardeşi geri geldi ve elinde bıçakla bekleyen denizciye, “Bekle, bekle, kesme, cıpayı yağlamak gerek,” dedi.

Çıpa yağlandı, bütün zincir sarıldı; sonra da trolün

palamarını gevşetmek için bocurgat çevrilmeye başlandı. Sonunda halat gevşedi ve kanlı yün yenin altındaki hareket-siz kol serbest kaldı.

Genç Javel aptal gibiydi. Denizci gömleğini çıkardılar ve korkunç bir manzarayla karşılaştılar; sanki pompalanıyor-muşçasına, bir et topağından dalga dalga kan boşandığını gördüler. Adam koluna baktı ve “Mahvoldum,” diye mırıl-dandı.

Kanama, güvertede küçük bir gölet oluşturmaya başla-dığından bir denizci: “Bütün kanı boşaltacak, damarı bağla-mak gerek,” diye bağırdı.

Kahverengi, katranlı bir ip alıp kanamanın olduğu noktanın üzerinden kola sararak, tüm güçleriyle sıktılar. Kan akışı, yavaş yavaş kesildi ve sonunda tamamıyla durdu.

Genç Javel ayağa kalktı, kolu yanında sarkıyordu. Diğer eliyle kolunu kaldırdı, sarstı, döndürdü. Tamamen ezilmiş, kemikler kırılmıştı. Sadece kaslar sayesinde bedenine bağlı duruyordu. Üzgün, düşünceli gözlerle koluna baktı. Ardın-dan, katlanmış bir yelkenin üzerine oturdu ve dostları ona, çürüme siyahlığı için yarasını sürekli ıslatmasını söylediler.

Yanına bir kova koydular ve her dakika suya bir bardak daldırıp o korkunç yaranın üzerine saf su boca ederek yıkadı.

“Aşağıda kendini daha iyi hissederdin,” dedi ağabeyi. Aşağı kabine indi; ancak bir saat sonra yukarı geri çıktı, tek başına kendini pek de iyi hissetmiyordu. Ayrıca, açık havayı tercih ediyordu. Yeniden yelkeninin üzerine oturdu ve kolu-nu hafifçe ıslatmaya başladı.

Balık avı iyi gidiyordu. Yanına atılan beyaz karınlı büyük balıklar, spazmlarla kasılarak ölüyordu. Parçalanmış eti yıka-maya ara vermeksizin, balıklara bakıyordu.

Boulogne kıyılarına yaklaşıldığında, rüzgâr yine kuvvetini artırdı ve küçük tekne, içindeki üzgün yaralıyı sallayarak delicesine ilerlemeye, sarsılmaya ve yan yatmaya başladı.

Gece çöktü. Gün ışıyana kadar fırtına devam etti. Güneş doğarken, ufukta İngiltere tekrar gözüktü; ancak deniz biraz daha sakinleştiğinden gemi yeniden, volta vurarak Fransa'ya doğru yola çıktı.

Akşama doğru Genç Javel dostlarına seslendi ve onlara, artık kendisine bağlı olmayan kolunun üzerinde, çürümeye alamet olan siyah lekeleri gösterdi.

Denizciler, koluna bakarak fikirlerini söylemeye başladılar.

İçlerinden biri, "Siyahlaşması iyi olabilir" diye düşünüyordu.

Bir diğeri, "Tuzlu su dökmek gerek," diyordu.

Tuzlu su getirip yaranın üzerine boca ettiler. Yaralı adam mosmor oldu, dişlerini sıktı, biraz iki büklüm oldu; ama bağırmadı.

Yanma hissi biraz hafifledikten sonra: "Bıçağını bana ver," dedi ağabeyine. Ağabeyi, bıçağı uzattı.

"Kolumu havada, çekerek gergin bir şekilde tut."

Ağabeyi, denileni yaptı.

Böylece Genç Javel kolunu kesmeye başladı. Yavaşça, dikkatlice, son kalan tendonları, bir dikenli tel gibi, bıçağın sivri ucuyla doğrayarak kesiyordu. Sonunda, kök dışında başka bir şey kalmadı.

Derin derin içini çekip, "Bu yapılmalıydı. Bitmiştim," dedi.

Sakinleşmiş gibiydi ve kuvvetle soluyordu. Kolunun, kendine bağlı kalan kısmına su dökmeye başladı.

Gece daha da sert geçmişti ve karaya çıkılamamıştı.

Sabahleyin Genç Javel, kopmuş kolunu eline alıp uzun uzun inceledi. Çürümeye başlamıştı. Diğer denizciler de bakmaya geldiler ve kolu elden ele dolaştırıp yoklamaya, çevirmeye, koklamaya başladılar.

Ağabeyi, “Bu kolu artık denize atma vakti geldi,” dedi.

Ancak bu sözler genç Javel’i sinirlendirdi: “Ah! Elbette hayır! Hayır! Atmayacağım. O bana ait, değil mi, kolumdan bir parça.”

Kolu geri alıp bacakları arasına sıkıştırdı.

“Çürümeye devam edecek,” dedi yaşlı olan. Ancak yaralının aklına bir fikir geldi. Denizde uzun kaldıkları zamanlar balıkları saklamak için tuz dolu fiçılara koyuyorlardı.

“Tuzlu fiçılardan birinin içine konulamaz mı?” diye sordu.

“Evet, tuzlu fiçılardan birine konulabilir,” diye onayladı diğerleri.

Böylece birkaç gün önceden balıkla doldurulmuş fiçılardan birini boşalttılar ve dibine kolu koydular. Üzerini tuzla örtüp, onun da üzerine tek tek balıkları yerleştirdiler.

Denizcilerden biri alay ederek, “Umarım bu fiçiyı satırmeyiz,” dedi.

Ve Javel kardeşler dışında herkes kahkahalarla güldü.

Rüzgâr esmeye devam ediyordu. Ertesi gün saat ona kadar Boulogne yakınlarında volta vurmaya devam ettiler. Yaralı adam, durmadan yarasına su serpmeyi sürdürdü.

Ara sıra ayağa kalkıp geminin bir ucundan öteki ucuna yürüyordu.

Dümenin başındaki kardeşi, başını sallayıp, gözleriyle onu takip ediyordu.

Sonunda limana dönüldü.

Doktor yarayı inceleyip durumunun iyi olduğunu söyledi. Yarayı iyice sargılayıp dinlenmesini söyledi. Ancak Javel, kolunu geri almadan gidip yatmak istemiyordu; bu yüzden hemen, işaretlenmiş fıçıyı bulmak üzere limana geri döndü.

Fıçıyı, gözleri önünde boca ettiler ve tuzun içinde iyice saklanmış, buruşuk, soğuk uzvunu eline aldı. Bu iş için getirdiği bir havluya kolunu sardı ve eve geri döndü.

Eşi ve çocukları, uzun uzun, parmaklarına dokunup, tırnaklarının arasındaki tuz tutamlarını temizleyerek babanın bu dökülmüş parçasını incelediler; sonra da küçük bir tabut yaptırmak üzere marangozu çağırdılar.

Ertesi gün balıkçı teknesinin bütün mürettebatı kesik kolun cenaze törenine katıldı. İki kardeş yan yana, yaşlı topluluğun başında ilerliyordu. Bölge rahibi ölüyü kolunun altında taşıyordu.

Genç Javel denize açılmayı kesti. Limanda kendine küçük bir iş edindi ve sonraları başına gelen kazayı anlattığı kişilere alçak sesle şöyle diyordu: “Kardeşim ağı kesseydi, kolumu kaybetmeyeceğim kesindi; ancak o kendi çıkarına bakıyordu.”

Manyetizma

Sigaraların tükenmediği, küçük kadehlerin sürekli doldurulduğu bir vakit, duman altı ve sıcaktan uyuşuk bir ortamda, yenen pek çok et ve içilen likörlerin karışmasıyla oluşan hafif baş ağrılarıyla, erkek erkeğe bir yemeğin sonuydu.

Manyetizmadan, Donato'dan ve Doktor Charcot'un deneylerinden konuşuyorduk. Birdenbire bu şüpheci, cana yakın, herhangi bir dine uzak adamlar garip olaylar, inanılması güç ama yaşanmış öyküler anlatmaya başladılar; batıl inançlara kabaca karşı çıksalar da manyetizmanın gizemi konusunda, bilim adına savunduklarını söyleyerek sofı kesildiler.

İçlerinden sadece biri, peşinden kızları sürükleyen, kadınları avlayan sağlam bir oğlan gülüyor, tartışmaya girmeyi bile gereksiz görüyordu.

Kıkırdayarak tekrar etti: "Üçkâğıt! Üçkâğıt! Üçkâğıt! Oluğça hin bir hokkabaz olan Donato hakkında konuşmaya değmez. Bay Charcot'a gelince, dikkate değer bir bilim insanı olduğu söylenebilir. Bende delilik üzerine tuhaf öyküler yazarken cinnet geçiren Edgar Poe tarzı yazarların etkisi-

ni uyandırıyor. Açıklanmayan ve hâlâ da açıklanamayan sinirsel olayları gözledi, her geçen gün üzerine yeni şeyler bulduğumuz bu bilinmez hakkında çalışıyor ve her zaman için gördüklerini anlamlandıramayarak, belki de papazların gizemlere verdiği açıklamalara fazla takılıyor. Ayrıca bunları ondan dinlemek isterdim, siz tekrar edince çok daha farklı oluyor.”

Bu kuşkucu adamın çevresindekiler, sanki dini bir toplantıda küfür etmişçesine aşağılayarak bakıyorlardı ona.

Adamlardan biri bağırdı:

“Eski zamanlarda da mucizeler vardı.”

Ama diğeri karşılık verdi:

“Bu fikre karşıyım. O halde neden halen devam etmiyor?”

Bunun üzerine her biri, hayret verici önseziler, evrende birbiriyle iletişim kuran ruhlar, bir varlığın diğeri üzerindeki gizemli etkileri hakkında pek çok olay anlatmaya başladılar. İddialar ortaya atılıyor, su götürmez olaylar hakkında tartışılıyordu, ta ki öfkeli inkârcı araya girene kadar:

“Hepsi üçkâğıt! Üçkâğıt! Üçkâğıt!”

Sonunda ayağa kalktı, sigarasını attı ve elleri cebinde:

“Pekâlâ, ben de size iki olay anlatıp ardından onları açıklayacağım; dedi. İşte:

“Étretat’nin küçük köyündeki bütün erkek denizciler, her yıl morina avlamak üzere Newfoundland’e giderler. Böyle bir zamanda, bir gece, bu denizcilerden birinin oğlu çığlık çığlığa uyanır ve ‘Babam denizde öldü,’ der. Küçük çocuk sakinleştirilir; ancak tekrar haykırarak uyanır: ‘Babam boğuldu.’ Bir ay sonra babanın ölüm haberini alırlar, güverteden denize düşmüştür. Dul eşi, çocuğun gördüğü kâbusları

hatırlar. Bunun bir mucize olduğu söylenir, herkes duygulanmıştır; tarihlere bakılır ve kâbusla kazanın tesadüfî bir şekilde neredeyse aynı zamanda gerçekleştiği bulunur. Derken ikisinin de aynı gece, aynı saatte gerçekleştiği sonucuna varılır. İşte manyetizma ile ilgili bir gizem.”

Anlatıcı birden sustu. Anlatılardan oldukça etkilenen bir dinleyici:

“Peki, bu olayı açıklayabilir misiniz?” diye sordu.”

“Elbette beyefendi, sırrı çözdüm. Bu olay beni oldukça şaşırtmış ve aynı zamanda fazlasıyla rahatsız etmişti; ancak ben, gördüğünüz üzere, böyle şeylere inanmıyorum. Diğer insanlar inanmaya başladıkları anda, ben şüphe etmeye başlıyorum. Hiçbir şey anlamadığım zaman, ruhlar arasındaki bütün telepatik iletişimler hakkında şüphe etmeye devam ederim; sadece benim şüpheye düşmem bile yeterli olacaktır. Sonuç olarak aradım, taradım ve sonunda eşi balığa giden tüm kadınları sorguladım ve kendileri ya da çocuklarının ‘Babam denizde öldü,’ diye bağırarak uyanmadıkları bir hafta olmadığını öğrendim. Her gün böylesine korkunç ve olası bir kaza hakkında konuşup durmadan bu duruma inanıyorlardı. Dolayısıyla, bu kehanetlerin sıklığıyla bir ölümün aynı ana denk gelmesi oldukça basit bir tesadüf; birdenbire bunu bir mucizeye dönüştürüyoruz; çünkü aniden görülen diğer bütün rüyaları, bütün işaretleri, onaylanmayan bütün o kıyamet alametlerin unutuveriyoruz. Kendi adıma, sekiz gün sonunda gördüklerini unutan en az elli başka kişiyle konuştum. Ancak, gerçekten de adam ölürse, unuttuğumuz o anı yeniden canlanacak ve bazılarımız bunu Tanrı’nın müdahalesi olarak görürken, diğerleri telepati olarak niteleyecektir.”

Sigara içenlerden biri:

“Söylediğiniz oldukça makul, ancak diğer öykünüzü de dinleyelim isterseniz, ne dersiniz?” dedi.

“Ah, ikinci öyküm oldukça hassas bir olaydır. Bizzat benim başımdan geçti; ancak kendi değerlendirmeme bile karşı koyuyorum. Asla hem adil yargıç, hem de jüri olamayız. İşte başımdan geçen:

“Sosyetik ilişkilerim arasında bir kadın vardı, asla hayalini kurmadığım, hatta dikkatlice bakmadığım, fark etmediğim bir kadın.

“Çirkin bir kadın olmamasına rağmen onu önemsizler sınıfına koyardım. Gözleri, burnu, ağzı, herhangi birinde olabilecek saçlarıyla bana oldukça basit görünmüştü. Düşüncelerin sadece tesadüfen yoğunlaşabileceği, üzerinde durmak istemeyeceği, arzuyu ateşlemeyecek varlıklardan biriydi.

“Neyse, bir akşam, yatağa geçmeden önce şöminemin yanında mektup yazarken, baştan çıkarıcı düşüncelerin ortasında, bir süre kalem elimizde düşüncelere daldığımızdaki gibi zihne hafifçe dokunup geçen görüntü geçişleri hissettim. Sanki hafif bir esinti ruhuma dokunuyor, kalbimi hafifçe titretiyordu ve aniden, hiç sebep yokken, herhangi bir mantıklı düşünsel bağ yokken, açıkça, sanki dokunuyormuşçasına, baştan ayağa kadar, tek bir kumaş olmaksızın, adını söylediği üç saniye dışında üzerine düşünmediğim bu genç kadını gördüm. Birdenbire daha önce farkına varmadığım tatlı bir çekicilik, süzgün bir cazibeyle bir yığın güzellik fark ediverdim. Bende, bir kadının peşine düşmenin bizi sokacağı endişeli aşk duygusuna benzer bir duygu uyandırdı; ancak üzerine fazla düşünmedim. Yatıp uyudum ve bir rüya gördüm.

“Hepiniz şu benzersiz, sizi olanaksıza götüren, geçilmez kapıları aan, beklenmeyen zevkleri ve girilemeyen kucakları tattıran düşlerden görmüşsünüzdür değil mi?

“Aramızdan hanginiz bu karışık, sinir bozucu, soluk so- luğa uykularda, olağanüstü bir keskinlik duygusuyla, sanki ruhu meşgulm şesine direndi, kucakladı, yoğurdu, sahip oldu? Peki, bu güzel şanslı rüyaların, hangi insanüstü zevk- leri getirdiğini fark ettiniz mi? Sizi hangi çılgın sarhoşlu- ęa attığını, hangi ateşli kasılmalarla sizi sarstığını ve hangi sonsuz hassasiyet, sevecenlik, delicesine sarhoşluk baygın ve sıcak kalbinizi bu sevilesi, acımasız ve gerçeğe benzeyen ha- yalle zorladığını!

“Bunların hepsini, unutulması g  bir şiddetle hissettim. Bu kadın benimdi, öylesine benimdi ki, muhteşem ama kâfi gelmeyen r yamdan uyandıktan uzun süre sonra bile teninin muhteşem sıcaklığı parmaklarımda kaldı, teninin kokusu zihnime işledi,  p c klerinin adı dudaklarımda, sesi kulak- larımda kaldı, belime sarıldığında dokunuşu, ateşli ekicili- ęindeki şefkat iime işledi.

“O gece,   kez daha aynı rüyayı gördüm.

“Gün doğduğunda, bende bir saplantı olmuş, sahibim ol- muş, zihnimi ve hislerimi ele geçirmişti; öyle ki, bir an bile onu düşünmeden duramıyordum.

“Sonunda, ne yaptığımı bilmeksizin giyindim ve onu görmeye gittim. Merdivenlerine geldiğimde öyle bir duygu içindeydim ki titriyordum, kalbim çarpıyordu: şiddetli bir arzu, başımdan ayağa dek içimi kaplamıştı.

“İçeri girdim. Adımı duyunca doğruca ayağa kalk- tı ve birdenbire bakışlarımız şaşırtıcı bir şekilde birbirine kenetlendi. Oturdum.

“Pek oralı olmadığı birkaç saçmalık geveledim. Ne demem ya da yapmam gerektiğini bilmiyordum; o yüzden aniden üzerine atladım ve sıkıca sarıldım. Rüyada gördüklerim öylesine hızlı bir şekilde, öylesine kolayca, öylesine delice gerçekleşmeye başladı ki uyanık olduğumdan şüphe ettim... İki yıl boyunca sevgilim oldu...”

“Bu olaydan ne sonuç çıkartıyorsunuz?” diye sordu dinleyenlerden biri.

Anlatıcı, tereddütte kalmış gibiydi.

“Çıkardığım sonuç... Tanrı aşkına, sadece bir tesadüf olduğu sonucuna vardım! Kim bilir? Belki de dikkat etmediğim bir bakışı bana bunları yaşatmıştı; o gece belki de, bilincimizin alelacele bakıp geçtiği, o an için gözden kaçmış ve sonradan zihnimizin bize hatırlattığı şu gizemli ve bilinçaltına dair anıların birinden fırlayıp gelmişti?”

“Ne dersiniz deyin;” dedi misafirlerden biri; “ancak bu olaydan sonra hâlâ manyetizmaya inanmıyorsanız oldukça nankörsünüz demektir değerli beyefendi!”

5 Nisan 1882

Saint-Cloud'un gizemli olayı hakkında görüşlerini anlatan sorgu yargıcı Bay Bermutier'nin çevresinde halka olmuştuk. Bir aydır tüm Paris bu açıklanması güç suçla çalkanıyordu. Hiç kimse bir şey anlamamıştı.

Bay Bermutier ayakta, şömineye sırtını vermiş, konuşuyor, kanıtları birleştiriyor, farklı görüşler üzerine tartışıyor ancak bir sonuca varmıyordu.

Pek çok kadın ona yaklaşabilmek için ayağa kalkmıştı ve hâkimin acı sözcüklerin döküldüğü tıraşlı yüzüne sabit bakışlarla bakarak duruyorlardı. Meraklı bir korku, açgözlülük ve ruhlarını ele geçirmiş, bir susuzluk gibi onlara işkence eden doyumsuz bir dehşet ihtiyacı içinde ürperiyor, titriyor, ürküyorlardı.

Bir sessizlik anında, diğerlerine göre daha beyaz tenli kadınlardan biri, "Korkunç bir şey... 'Doğaüstü' bir olay bu... Asla ne olduğunu bilemeyeceğiz," dedi.

229

Hâkim, kadına doğru dönüp:

"Evet hanımefendi, asla hiçbir şey öğrenemeyecek olmanız olası. Ancak kullandığınız doğaüstü sözcüğünün burada

bir işi yok. Anlaşılması güç bir gizemle sarıp sarmalanmış olsa bile, ustaca düşünülmüş, hünerle işlenmiş bir suçla karşı karşıyayız. Ancak bir keresinde gerçekten esrareniz şeylerin rol oynuyor gözüktüğü bir davam olmuştu. Olayı aydınlatacak yeterli olanak olmadığından, dosya kapatıldı.”

Pek çok kadın, aynı anda, öylesine hızlı bir şekilde, “Ah, lütfen anlatınız!” dediler ki, hepsi tek bir ağızdan çıkmış gibi oldu.

Bay Bermutier ciddi ciddi, tıpkı bir sorgu yargıcının gülümsemesi gerektiğinde yaptığı gibi gülümsedi.

Tekrar konuşmaya başladı:

“Bir an için bile olsa, böyle bir maceranın insanüstü bir durum olduğunu düşündüğümü sanmayınız. Sadece normal sebeplere inanırım. Ancak, ille de açıklayamadığımız olaylara bir ad vermemiz gerekiyorsa buna, ‘doğaüstü’ demek yerine ‘açıklanması güç’ demek çok daha iyi olacaktır. Ne olursa olsun, size anlatacağım olayda, özellikle olayı çevreleyen ve hazırlayan koşullar beni etkiledi. Gelelim olaya:

O zamanlar şahane körfezin kıyısındaki, yüksek dağlarla çevrili, küçük beyaz şehir Ajaccio’da sorgu yargıcıydım.

Oradayken takip ettiğim davalar genellikle kan davalarıydı. Şahane, olabilecek en acıklı, acımasız, kahramanca davalar vardı. Orada, hayal edilebilecek en güzel kan davası konularını buluyorduk; bir an için yatışmış ancak asırlardır sönmemiş öfkeler, iğrenç nefretler, katliama varan suikastlar ve neredeyse görkemli sayılabilecek olaylar. İki yıl boyunca kan davalarından, torunları ve yakınları adına kendine hakaret edenden intikam alma hakkını veren şu

korkunç Korsika önyargılarından başka bir şey işitmedim. Boğazlanan yaşlılar, çocuklar, kuzenler görmüştüm, zihnim bütün bu öykülerle doluydu.

Bir gün, bir İngiliz'in, birkaç yıllığına körfezin dibindeki küçük bir villayı kiraladığını öğrendim. Beraberinde, Marsilya'dan geçerken aldığı Fransız bir hizmetçiyi de getirmişti.

Çok geçmeden herkesin ilgisi bu kendine has, avlanmak ve balık tutmak dışında evinden çıkmayan bu adama yönelmişti. Kimseyle konuşmuyor, asla merkeze inmiyordu ve her sabah bir ya da iki saat boyunca tabanca ve tüfekte atış talimi yapıyordu.

Adamla ilgili efsaneler oluşmaya başlamıştı. Politik sebeplerle ülkesinden kaçmak zorunda kalan yüksek mevkili biri olduğu söyleniyordu; sonra, korkunç bir suç işlediği için saklandığını söyleyenler de vardı. Bazı korkunç olaylardan bile bahsedildi.

Sorgu yargıcı olmam sebebiyle, bu adam hakkında biraz bilgi almak istiyordum; ancak herhangi bir şey öğrenebilmek imkânsızdı. Kendine Sir John Rowell dedirtiyordu.

Adamı daha yakından izleme olanağım olunca sevindim; ancak açıkçası, hareketlerinde herhangi dikkat çekici bir yan yoktu.

Sonunda, bu konu hakkındaki dedikodular devam edip, büyüyüp, genel bir hâl alınca, bu yabancıyı gidip kendim görmeye karar verdim ve sık sık mülkünün yakınlarında avlanmaya başladım.

Uzun bir süre bir fırsat yakalamak için bekledim. Sonunda fırsat bu fırsat, İngiliz'in burnunun ucunda tetiğe basıp öldürdüğüm bir çil keklikle geldi. Köpeğim kekliği bana getirdi; ancak avladığım hayvanı alır almaz Sir John

Rowell'den özür dilemeye başladım ve bu talihsizlik karşısında, ölü kuşu kabul etmesini rica ettim.

Oldukça iri, kızıl saçlı, kızıl sakallı, upuzun, oldukça enli, bir çeşit uysal ve kibar Herkül'dü. Hiç de Britanyalıları has bir sertliği yoktu ve inceliğim karşısında bana, Manş'ın diğer tarafına has bir Fransız aksanıyla canlılıkla teşekkür etti. Bir ay sonunda, beş altı kez birlikte sohbet ettik.

Sonunda bir akşam, kapısının önünden geçerken adamı bahçesinde, sandalyesine tersten oturmuş, piposunu tütürürken gördüm. Kendisini selamladım ve beni bir bardak bira içmek için içeriye davet etti. Teklifini kabul ettim.

Tüm o kılı kırk yaran İngiliz inceliğiyle bana Fransa ve Korsika üzerine methiyeler düzdü ve bu ülkeyi ve bu sahili ne kadar çok sevdiğini söyledi.

Bunun üzerine ben de oldukça güçlü bir merak etkisinde ama büyük bir dikkatle hayatına ve planlarına dair sorular yönelttim. Sıkılmadan yanıtladı; bana çok yolculuk ettiğini, Afrika'ya, Hindistan'a, Amerika'ya gittiğini söyledi. Sonra da gülerek, "Ah evet, başımdan pek çok macera geçti!" diye ekledi.

Ardından ben tekrar av konusuna geri döndüm ve bana suaygırı, kaplan, fil ve hatta goril avı hakkında ilginç bilgiler verdi.

Ona, "Bütün bu hayvanlar korkunç," dedim.

Gülerek, "Oh, hayır! En korkuncu insan," dedi.

Hepten gülmeye başladı, iri, mutlu bir İngiliz gibi gülüyordu:

"Pek çok insan da avladım," dedi.

Silahlardan konuştu ve bana içeri girip farklı sistemlerdeki tüfekleri göstermeyi önerdi.

Salonu, kenarı altın işlemeli siyah ipekle siyahlara bü-

r nm     . B     sarı        , karanlık kuma   üzerinde ateş gibi parlıyordu.

“Japon kuma  ,” dedi.

Ancak en geniş panelin ortasında, garip bir şey dikkatimi çekti. Kırmızı kadife bir karenin üzerine siyah bir nesne iliştirilmişti. Yaklaştım: Bu bir eldi, bir insan eliydi. Hayır, beyaz ve temiz bir iskelet değildi; ancak kurumaya başlamış siyah, sarı tırnaklı, kasları g    ken ve üzerinde çamuru andıran kan pıhtıları olan bir eldi; kemikler, alt kolun ortasına doğru, sanki bir balta vurulmu    asına, muntazam kesilmişti.

El bileğindeki kocaman demir zincir, bu kirli uzva perçinlenmiş, lehimlenmiş ve bir fili tutmaya yetecek kadar kuvvetli bir halkaya ba  lanmı  tı.

“Bu da nedir?” diye sordum.

  ngiliz, sakince yanıt verdi: “En iyi d    manımıd  . Amerika’dan geliyordu. Kılıçla parçalara ayrılıp, keskin bir taşla derisi yığıldı ve sekiz gün boyunca güneşte kurutuldu. Ah, benim için çok iyi oldu bu.”

Bir deve ait olması gereken bu insan kalıntısına dokundum. Görece uzun parmaklar, koca tendonlarla birbirine ba  lanmı  , üzerlerinde hâlâ deri kırıntıları vardı. Derisi de yığılmış olan bu ele bakmak korkutucuydu ve doğal olarak insan, vahşi bir intikamın sonucu olduğunu düşünüyordu.

“Bu adam oldukça güçlü olmalıydı,” dedim.

  ngiliz, yumuşak bir ses tonuyla, “Ah evet; ancak ben ondan daha g    l  yd  m. Onu tutmak için bu zinciri kullandım,” dedi.

  aka olsun diye söylediğini düşündüm.

“Artık bu zincirin pek de manası yok, el kaçıp gidecek değil,” dedim.

Sir John Rowell, ciddi ciddi, “Her zaman gitmek istiyor. Bu zincir zorunlu.” dedi.

Hızlıca suratına göz atıp ne düşündüğünü anlamaya çalıştım ve kendi kendime, “Deli mi, yoksa şakacı mı?” diye sordum.

Ancak suratı ifadesiz, sakin ve sevecen gözüküyordu. Başka şeylerden konuşup, tüfeklerine hayran hayran baktım.

Bu sırada odada doldurulup bir köşeye konmuş üç revolver olduğunu fark ettim; sanki biri kendisine saldırabilir duygusuyla yaşıyordu bu adam.

Birçok kez daha evini ziyaret ettim. Sonra gitmeyi bıraktım. Varlığına alışılmıştı; herkes gibi biri olmuştu.

Tam bir yıl geçmişti. Kasımın sonuna doğru bir sabah hizmetçim beni uyandırıp bana Sir John Rowell’in, geceleyin öldürüldüğünü söyledi.

Yarım saat sonra, merkez komiseri ve jandarma komutanıyla birlikte İngiliz’in evindeydim. Hizmetçisi, kapıda perişan ve umutsuzca ağlıyordu. En başta bu adamdan şüphelenmiştim; ancak suçsuzdu.

Suçluyu asla bulamadık.

Sir John’un salonuna adım attığımda gözüme ilk çarpan şey ölünün, salonun ortasında sırtüstü yattığıydı.

Yeleği yırtılmış, giysinin kollarından biri kopmuştu, her şey korkunç bir mücadele verildiğini gösteriyordu.

İngiliz, boğazlanarak öldürülmüştü! Yüzü morarmış ve şişmişti, öfke ve kaygıyla bakan yüzü korkutucuydu. Dişleri arasında sıkıca bir şey tutuyordu ve ensesinde, demir çivilerle açılmış benzeyen beş delik, kanla kaplıydı.

Bir doktor da bize katıldı. Uzun uzun ölünün etindeki

parmak izlerini inceledi; sonunda dudaklarından şu garip sözcükler döküldü:

“Bir iskeletçe boğazlanmış gibi.”

İliklerime dek ürperdim; gözlerimi duvara, o bağlı, korkunç eli gördüğüm noktaya çevirdim. El gitmişti. Perçinlenmiş zincir sarkıyordu.

Ölüye doğru eğildim ve büzülmüş ağzında, bu kayıp elin parmaklarından birini buldum; kesilmiş ya da daha çok dişlerin testere gibi kestiği bir parmak kemiği idi.

Sonra bulguları araştırmaya başladım. Ancak hiçbir şey bulamadık. Hiçbir kapı, pencere ya da eşya zorlanmamıştı. İki bekçi köpeği uyanmamıştı bile.

İşte, birkaç kelimeyle hizmetçinin ifadesi:

“Bir aydır, efendim huzursuz gözüktüyordu. Pek çok mektup almış, ancak mektupları hemen yakmıştı.

“Sık sık, çılgınlığa benzer bir kırgınlıkla eline bir kırbaç alıyor, öfkeyle duvara bağlanmış, kurutulmuş ve her nasılsa cinayet sabahı ortadan kaybolmuş, eli kırbaçlıyordu.

“Oldukça geç saatlerde yatmaya gidiyor ve odasının kapısını özenle kilitliyordu. Yanında daima bir silah taşıyordu. Geceleri sık sık sanki biriyle tartışıyormuş gibi yüksek sesle konuşuyordu.”

Tesadüfi bir şekilde, öldürüldüğü gece hiç sesi çıkmamıştı ve hizmetçisi, pencereleri açmaya geldiğinde Sir John’un öldürüldüğünü görmüştü. Kimseden şüphelenmiyordu.

Hâkimlere ve polislere ölü adam hakkında bildiklerimi söyledim ve bütün adada titiz bir soruşturma yürütüldü. Ancak hiçbir şey bulamadık.

Bu olaydan üç ay sonra, bir gece korkunç bir kâbus gördüm. Sanki o korkunç el, tıpkı bir akrep ya da bir örüm-

cek gibi perdelerim, duvarlarım boyunca koşuyordu. Üç kez uyandım, üç kez yeniden uyudum, üç kez bu iğrenç parçanın, parmaklarını ayak gibi kullanarak odamda koşturduğunu gördüm.

Ertesi gün bu el beni, ailesi bulunamadığı için buradaki bir mezarlığa gömülen Sir John Rowell'in mezarına götürdü. İşaretparmağı kayıptı.

İşte bayanlar, başımdan geçenler. Daha fazlasını bilmiyorum.

Kadınlar perişan bir halde beyaza kesmiş, titriyorlardı. İçlerinden biri,

"Ancak burada ne bir çözüm ne de bir açıklama var! Sizce, ne olup bittiğini söylemezseniz uyuyamayacağız," diye bağırdı.

Sorgu yargıcı ciddiyetle gülümsedi:

"Ah bayanlar! Elbette korkunç rüyalarınızı uzaklaştıracam. Olayın, elin yasal sahibinin ölmediği ve kendisine kalanlarla gelip elini aramasından ibaret olduğunu düşünüyorum; ancak bunu nasıl yaptığını bilemiyorum. Bu bir çeşit intikamdı."

Kadınlardan biri, "Hayır, böyle olmayabilir," diye mırıldandı.

Soru yargıcı, gülümsemeye devam ederek: "Açıklamamı beğenmeyeceğinizi söylemiştim," diyerek sözlerini tamamladı.

23 Aralık 1883

Kesik El

Yaklaşık sekiz ay önce dostlarımdan biri, Louis R., bir akşam birkaç iş arkadaşını toplamıştı. Punç içip sigaralarımızı tütürerek, edebiyat ve resim üzerine tartışıyor ve bir araya gelmiş genç insanların yaptığı gibi birbirimize eğlenceli şeyler anlatıyorduk. Birdenbire kapı hızla açıldı ve çocukluk arkadaşlarımdan biri fırtına gibi içeri girdi. Hemen, “Nereden geldiğini tahmin edin?” diye bağırdı. “Mabille’den geldiğine iddiaya varım,” dedi biri. “Hayır, oldukça neşelisin, birinden borç para almışsın, amcanı gömmüşsün ya da saatini rehineciye bırakmışsın duran,” dedi bir diğeri. “Sarhoş olmuşsun,” dedi bir üçüncüsü “ve Louis’nin evinde punç olduğunu duyunca daha da sarhoş olmak için geldin.” “Hiçbiriniz bilemediniz, Normandiya’daki P...’den geliyorum. Orada sekiz gün kaldım ve azılı suçlulardan olan bir dostumu yanımda getirdim, izin verirsiniz size kendisini tanıştırmak istiyorum.” Sözlerini tamamladıktan sonra cebinden kesik bir el çıkardı. Siyah, kuru, uzun el korkunç gözüktüyordu ve muazzam bir güç yüzünden buruşmuş gibi kaslarının iç tarafında ve dışında pul pul olmuş derisinden izler vardı; sarı, dar tır-

nakları hâlâ parmak uçlarındaydı. Bütün bunlardaki kötülük, bir fersahtan hissediliyordu. “Düşünün!” dedi dostum, “Geçen gün, bütün yörede tanınan bir büyücüye pılı pırtı satıyorduk. Her cumartesi günü, bir süpürge üzerinde cadı ayinine katılıyor, ak ve kara büyü yapıyor, ineklere mavi süt verip kuyruklarını Aziz Antuan’ın yoldaşının kuyruğu gibi yapıyordu. Bu yaşlı dalaverecinin bu ele karşı büyük bir düşkünlüğü vardı; bu elin 1736 yılında, öncelikle meşru eşinin kafasını bir kuyuya atan –ne yaptığını duyduktan sonra hak vermedim değil– ve ardından kilisenin çan kulesine onunla evlenen papazı asan, ölüm cezasına çarptırılmış meşhur bir suçluya ait olduğunu söylüyordu. Bu çifte gösteriden sonra, dünyayı dolaşmış ve kısa meslek hayatına on iki yolcuyu soyma, kadınlar manastırında yirmi kadar keşişi dumana boğma ve bir rahibe manastırını hareme çevirme suçlarıyla doldurmuş.” “Eh peki bu korkunç şeyle sen ne yapacaksın?” diye bağırдық. “Ah Tanrı aşkına, alacaklılarımı korkutmak için kapı tokmağım yapacağım.” “Dostum,” dedi oldukça duygusuz ve iri bir İngiliz olan Henry Smith, “sanıyorum ki bu el yeni bir işlemle oldukça iyi saklanmış bir Hint eti, sana tavsiyem yahnisini yapman.” “Alay etmeyiniz beyler,” dedi dörtte üç sarhoş olmuş bir tıp öğrencisi soğukkanlılıkla “ve sana gelince Pierre, eğer bir tavsiyede bulunmam gerekiyorsa, sahibinin gelip elini aramasını istemiyorsan bu insan parçasını Hristiyan âdetlerine göre göm; hem kim bilir belki de bu el, bir atasözünün de söylediği üzere kötü alışkanlıklar edinir: ‘Öldürülen, öldürür ve sarhoş olan, içer,’” dedi ev sahibi ve öğrenciye büyüün bir bardak punç doldurdu, öğrenci tek bir hamlede hepsini yuttu ve körkütük sarhoş, masaya kapaklandı. Bu duruma pek çok kişi güldü ve Pier-

re, bardağını kaldırıp eli selamlayarak: “Sahibinin ziyaretine içiyorum,” dedi. Ardından başka konulardan konuşuldu ve herkes evine d6nd6.

Ertesi g6n, evinin 6n6nden geçerken kapısını çaldım, neredeyse saat iki olmuştu. Onu, sigarasını t6tt6r6p bir şeyler okur buldum. “Eh, nasılsın bakalım?” diye sordum. “Gayet iyiyim,” dedi bana. “Peki ya elin nasıl?” “Elimi, tokmağın 6zerinde g6rmen gerekiyordu, d6n gece eve d6n6nce yerleştirdim; ancak y6z6ndeki bu ifadeye bakarak, d6n gece yarısına doğru gelip, hiç ř6phesiz eşek şakası yapmak için kapımı bir aptalın çaldığını s6yleyebilirim. Kimin geldiğini sorduysam da yanıt alamadığımdan geri d6nerek yatıp uyudum.”

Bu sırada kapı çaldı; gelen, oldukça k6stah, kaba ve g6l6 olan ev sahibiydi. Selam bile vermeden içeri daldı: “beye-fendi” dedi dostuma, “kapı ziline astığınız leşi hemen olduğu yerden indirmenizi rica ediyorum; yoksa sizi yerinizden etmek durumunda kalacağım.” “Beyefendi,” dedi Pierre ciddiyetle “bu s6ylediklerinizi hak etmeyen bir ele hakaret ediyorsunuz; bu elin, oldukça eğitimli bir insana ait olduğunun farkında mısınız?” Ev sahibi geri d6n6p, geldiği gibi çıkıp gitti. Pierre adamın peşinden gidip eli yerinden aldı ve oyuktaki zilin ipine bağladı. “B6yle daha iyi oldu,” dedi. “Bu el, tıpkı Trappistes’in ‘Kardeş, 6lmek gerek’indeki gibi her gece yatmadan 6nce bana ciddi fikirler verecek.”

Bir saat sonra oradan ayrılıp evime d6nd6m.

Ertesi gece zor uyudum; sıkıntılı ve sinirliydim. Pek çok kez yataktan fırladım, hatta bir keresinde bir adamın evime girdiğini g6rd6m ve kalkıp dolapların içine, yatağımın altına baktım. Sonunda sabah 6’da artık uyuyabilmeye

başladığımda, sertçe kapım çalındı. Bir kez daha yataktan fırladım. Gelen dostumun hizmetçiydi, güç bela giyinmiş, beti benzi atmış ve titriyordu. “Ah beyefendi!” diye yakardı hıçkıra hıçkıra, “Zavallı efendim saldırıya uğradı.” Hızla giyindim ve Pierre’in evine koştum. Herkes eve üşüşmüştü; tartışılıyor, kaygıyla konuşuluyordu, herkes uzun uzun konuşuyor, anlatıyor ve olay hakkında her türlü yorumu yapıyordu. Odaya kadar güçlkle ilerledim, kapı tutuluyordu, adımlı söyleyince içeri girmeme izin verildi. Dört polis memuru, ellerinde bir defter, odanın ortasında durmuş inceleme yapıyor, ara sıra alçak sesle konuşuyor ve not alıyorlardı. Pierre’in bilinçsizce yattığı yatağın ayakucunda iki doktor tartışıyordu. Ölmemişti; ancak korkunç bir görüntüsü vardı. Gözleri yarı aralıktı, şişmiş gözbebekleri, anlatılması güç bir kaygı içerisinde korkunç ve bilinmeyen bir şeye sabitlenmiş bakıyor gibiydi, parmakları bükülmüştü; bedeni, çenesine kadar örtülmüştü; örtüyü kaldırdım. Boynunda, etini zorladığı belli olan parmak izleri vardı ve birkaç damla kan gömleğine bulaşmıştı. Birdenbire aklıma bir şey takıldı; farkında olmadan içeri girerken zile bakmıştım, astığı el, yerinde durmuyordu. Hiç şüphesiz doktorlar, yaralının ziyaretine gelenleri etkilememek için bu, gerçekten de korkunç görünümlü eli kaldırmışlardı. Ele ne olduğunu öğrenemedim.

Şimdi, ertesi günün gazetesinde, polisin elde ettiği bilgilerle ilgili ayrıntıları anlatan bir yazıyı kesiyorum. İçte yazılanlar:

“Dün, Normandiya’nın iyi ailelerinden birine mensup, hukuk öğrencisi, genç adam Bay Pierre B...’ye korkunç bir saldırı düzenlendi. Genç adam akşam saat 10’a doğru evine

döndü, yorgun olduğunu söyleyerek hizmetçisi Bay Bouvin'i gönderdi ve yatmaya gitti. Gece yarısına doğru, hizmetçi adam, efendisinin zilinin hınçla çalınmasına uyandı. Korkmuştur, ışığı yakar ve bekler. Zil, yaklaşık bir dakika susar, ardından tekrardan daha kuvvetle çalınır, öyle ki hizmetçi, korkudan dehşete düşer, kendini odadan dışarı atar ve kapıcıyı uyandırmaya gider; kapıcı polise haber verir ve yaklaşık on beş dakika sonra iki polis memuru kapıya gelir.

Korkunç bir manzarayla karşılaşırlar; kurban ve saldırgan arasında kuvvetli bir boğuşmanın olduğunu gösterecek şekilde bütün mobilyalar tersyüz olmuştur. Odanın ortasında, sırtüstü, uzuvları kaskatı, yüzü solgun, korkunç bir şekilde pörtlemiş, genç Pierre B... hareketsiz yatmaktadır. Boynunda beş parmağın oluşturduğu derin izler bulurlar. Hemen olay yerine çağırılan Doktor Bourdeau'nun raporuna göre, saldırgan olağanüstü güçlü biridir ve bir eli oldukça ince fakat fazlasıyla kuvvetli olmalıdır; çünkü kurbanın boynunda bıraktığı izler, beş deliği andırmaktadır ve neredeyse etinin içine işlemiştir. Suç sebebi ya da faili hakkında herhangi kuşku uyandıran bir kişi yoktur.”

Ertesi gün aynı gazetede şunlar yazıldı:

“Dün yazdığımız elim olayın kurbanı Bay Pierre B..., Doktor Bourdeau'nun iki saatlik üstün çabaları sayesinde, bilincine kavuştu. Hayati tehlikesi yok; ancak mantığını kaybettiği düşünülüyor. Suçlu hakkında herhangi bir ipucu elde edilebilmiş değil.”

Sonuçta, benim zavallı dostum delirmişti. Yedi ay boyunca, her gün, akıl hastanesinde onu ziyarete gittim; ancak

hafif de olsa düzelmiyordu. Sayıklamalar sırasında ağzından garip sözcükler kaçıyor ve bütün delilerde olduğu gibi, tek bir fikre sabitlenmiş, bir hayaletin kendisini takip ettiğine inanıyordu. Bir gün, alelacele yanıma gelip, dostumun durumunun daha kötüye gittiğini söylediler. Kendisini büyük bir ıstırap içinde buldum. İki saat boyunca, oldukça sakin kaldı; sonra birdenbire, bütün çabalarımıza rağmen yatağının üzerinde dikilip, kollarını sallayıp, tıpkı biri onu avlıyor gibi dehşete kapılarak bağırmaya başladı: “Alın onu! Alın onu! Beni boğazlayacak, imdat, imdat!” Haykırarak odada iki tur attı, sonra yüzükoyun yere düşerek öldü.

Yetim olduğundan, cenazesinin Normandiya’daki küçük P... köyüne götürülüp ailesinin yanına gömülmesiyle ben ilgilendim. Bizi Louis R.’nin evinde punç içerken bulunduğu akşam da bu köyden dönüyordu ve burada bulunduğu kesik eli bize göstermişti. Cenazesi kurşun bir tabuta konmuştu; dört gün sonra, ona ilk derslerini veren yaşlı papazla birlikte, üzüntü içerisinde, tabutunu gömmek için yer açtığımız küçük mezarlıkta yürüyorduk. Hava harikaydı, masmavi gökyüzünde ışık huzmeleri süzülüyordu. Çocuk halimizle ikimizin birlikte pek çok kez böğürtlen yemek için geldiği böğürtlen çalılarındaki kuşlar cıvıldıyorlardı. Hâlâ onu çalılardan arasında sinsice ilerlerken görecektim, oradaki, sefilleri gömdükleri toprağın kıyısındaki çok iyi bildiğim küçük çukura kayacakmış, sonra yediğimiz meyveler yüzünden ağzımız yüzümüz siyah lekeler içinde eve dönecektimiz gibi geliyordu. Çalılara baktım, böğürtlen kaplıydı; kendiliğimden içlerinden birini kopartıp ağzıma götürdüm. Papaz, dua kitabını çıkardı ve alçak sesle dualarını mırıldanmaya başladı; yolun başında, tabut için yer kazan, mezar kazıcı-

larının küreklerinin sesini işitiyordum. Birdenbire bizi çağdırdılar, papaz kitabını kapattı ve bize ne demek istediklerini öğrenmek üzere yanlarına gittik. Bir tabut bulmuşlardı. Bir kazmanın ucuyla kapağı kaldırdılar ve sırtüstü yatmış, oldukça uzun bir iskeletle karşılaştık; oyuk gözleriyle hâlâ bize bakıyor, bize direniyor gibiydi. Bir rahatsızlık hissettim; neden bilmiyorum ama neredeyse korktum. “Tut!” diye bağırdı adamlardan biri “Bak, düzenbazın bir eli kesilmiş; işte o eli de burada.” Ve bedeninin yanına, bize gösterdiği büyük, kurumuş eli yerleştirdi. “Söylesene,” dedi bir diğeri gülerek “Sanki elini teslim ettiğin için boğazına sarılacakmış gibi bakıyor.” “Haydi arkadaşlar,” dedi papaz “Ölüyü huzuruyla baş başa bırakın, mezarını kapatın, zavallı Bay Pierre için başka bir yer kazacağız.”

Ertesi gün her şey tamamlandı. Yaşlı papaza, mezarını bozduğumuz ruhun rahat uyuması için de dua etmesini söyleyerek 50 frank bıraktım ve Paris’e dönmek üzere yola koyuldum.

1875

O mu?

*Pierre Decourcelle'e **

Sevgili dostum, hiçbir şey anlamıyor musun? Onu düşünüyorum. Deli olduğuma mı inanıyorsun? Belki de biraz öyleyimdir; ancak senin tahmin ettiğin sebeplerden ötürü değil.

Evet. Evleniyorum. İşte.

Yine de fikirlerim ve inançlarım değişmedi. Yasal birleşimi bir saçmalık olarak görüyorum. On evli erkekten sekizinin aldattığına eminim. Hayatlarını zincire bağlama, dünyadaki en güzel ve mutluluk verici olan tek şeyi, özgür aşkı geri çevirme, bizi durmaksızın bütün kadınlara yönlendiren hayal gücünün kanatlarını kesme aptallığından daha azını hak etmiyorlar. Kendimi, hiç olmadığı kadar, tek bir kadını sevmeyecek hissediyorum; çünkü diğerlerini de da-

Pierre Decourcelle (1856-1926): Fransız oyun yazarı, senarist, roman yazarı. Aynı zamanda Le Galois'da redaktör olarak çalışmış, Chouffeury takma adıyla aynı gazetede Maupassant'ın yanında yazılar yazmıştır. —çn

ima sevmeye devam edeceğim. İsterdim ki bin kolum olsun, bin dudağım, bin... Bu çekici ve önemsiz varlıklardan oluşan bir orduyu aynı anda kucaklayabilecek bir yaradılışım olsun isterdim.

Ancak, evleniyorum.

Yarın eşim olacak kadını pek tanımadığımı eklemeliyim. Kendisini sadece dört ya da beş kez gördüm. Benim için rahatsız edici bir tarafı olmadığını biliyorum. Yapmak istediğim şey için bu yeterli. Ufak tefek, sarışın ve şişman... Yarından sonra, coşkuyla uzun boylu, kumral ve ince bir kadının arzulanacağı.

Zengin değil. Orta sınıf bir aileye mensup... Evlenmek için iyi, belirli bir özelliği ya da kusuru olmayan, sıradan burjuva genç bir kız. Hakkında: "Matmazel Lajolle çok nazik," diyor, yarından itibaren: "Madam Raymon, oldukça nazik," diyecekler. Sonunda, aslında seçilen dışında diğer tüm kadınları tercih ettiğimizi anlayacağımız güne kadar "eş olarak almaktan mutluluk duyulan" onurlu genç kızlar kervanına katılacak.

Peki ya neden evleniyorsun, diye sorabilirsiniz.

Beni bu saçma eyleme iten garip ve açıklanması güç sebebi itiraf etmeye cesaret edebilirim.

Yalnız kalmamak için evleniyorum.

Kendimi anlatabilmek için nasıl söylemem gerektiğini bilmiyorum. Bana acıyacaksın ve ruhumun bu zavallılığı karşısında beni küçümseyeceksin.

Geceleri yalnız olmak istemiyorum. Yanımda biri olsun istiyorum, yanımda, benimle konuşup, ne olduğu önemli değil, bana sadece bir şeyler söyleyecek biri.

Uykularını bölmek istiyorum. Aniden öylesine bir soru sormak, sadece bir ses duymak için aptalca bir soru sormak,

evimde yaşanıldığını hissetmek, uyanık bir ruhu, çalışan bir mantığı hissetmek, aniden mumları yakarak, yanımda yatan bir insan olduğunu görmek için... Çünkü... Çünkü... (bu utancı itiraf etmeye cesaret edemeyeceğim)... Çünkü yalnız olmaktan korkuyorum.

Ah! Hâlâ beni anlamıyorsun.

Bir tehlikeden korkmuyorum. İçeri bir adam girerse, gözümü kırpmadan öldürürüm onu. Hortlaklardan korkmuyorum; doğaüstü şeylere inanmam. Ölülerden korkmuyorum; her varlığın mutlaka yok olup gideceğine inanıyorum!

O halde!.. Evet, o halde!.. Eh! Kendimden korkuyorum! Korkudan korkuyorum; aklı başından gitmiş ruhumun kasılmalarından korkuyorum, bu korkunç, anlaşılamayan dehşet hissinden korkuyorum.

İstersen gülebilirsin. Bu korkunç ve iflah olmaz bir durum. Bir çeşit yaşayan hayvan gibi benim için canlanan duvarlardan, mobilyalardan, tanıdık nesnelerden korkuyorum. Özellikle de, beni görülemeyen ve gizemli bir kaygıyla darmadağın edip bulanıklaştıran, düşüncelerimdeki, mantığımdaki korkunç karışıklıktan korkuyorum.

Öncelikle ruhumdan geçip, tenimde bir ürperti yaratan yoğun bir huzursuzluk hissediyorum. Çevreme bakıyorum. Hiçbir şey yok! Ben bir şey görmeyi bekliyorum! Ne peki? Anlaşılır bir şey. Korkuyor olmamın tek sebebi, korkumun neden olduğunu anlamamam.

Konuşuyorum! Sesimden korkuyorum. Yürüyorum! Kapının ya da perdenin arkasındaki, dolabın içindeki, yatağın altındaki bilinmezden korkuyorum. Bununla birlikte hiçbir yerde hiçbir şey olmadığını biliyorum.

Aniden arkamı dönüyorum; çünkü hiçbir şey olmadığını bilmeme rağmen, arkamdakinden korkuyorum.

Heyecanlanıyorum; korkumun büyüdüğünü hissediyorum ve kendimi odama kilitliyorum. Yatağıma girip kendimi örtülerin altına gizliyorum. Bir top gibi kıvrılıp, yuvarlanarak, umutsuzluk içinde gözlerimi yumuyorum ve hatta sonsuzluk gibi gelen bir süre boyunca komodininin üzerinde yanan mumun bir anda söneceği düşüncesiyle duruveriyorum. Cesaret edemiyorum.

Böyle olmak korkunç değil mi?

Eskiden hiç de böyle değildim. Eve sakın dönerdim. Herhangi bir şey ruhumun huzurunu kaçırmadan eve gelip giderdim. Bana, günün birinde inanılmaz, aptalca ve korkunç bir korku hastalığına düşeceksin deseler, oldukça gülerdim. Karanlıkta, kapıları güvenle açardım. Kapıları sürgülemekten yavaşça yatarım ve asla, gecenin bir vakti odamdaki bütün girişlerin iyice kapalı olup olmadığını anlamak için kalkmazdım.

Bu durum geçen yıl, acayip bir şekilde başladı.

Nemli bir sonbahar akşamıydı. Akşam yemeğinden sonra hizmetçi kız ayrıldığında, kendi kendime ne yapayım diye sordum. Bir süre odada bir ileri bir geri yürüdüm. Yok yere kendimi yorgun, bitkin düşmüş, çalışamaz hatta okumaya bile hali yok hissediyordum. Çiseleyen yağmur, pencereleri ıslatıyordu. Üzgündüm; hani bir anda sebepsiz yere içinize işleyip sizi ağlatan, kim olursa olsun, sizi sırf düşüncelerinizin ağırlığından kurtulmak için biriyle konuşma ihtiyacı içine iten bir üzüntü içindeydim.

Kendimi yalnız hissediyordum. Evim, bana hiç olmadığı kadar boş geliyordu. Ebedi bir yalnızlık ve bayağılık

etrafımı sarmıştı. Ne yapmalıydı? Oturdum. Sinirli bir sabırsızlık bacaklarımı sardı. Ayağa kalkıp yeniden yürümeye başladım. Belki biraz da ateşim vardı; çünkü sıklıkla yavaş yavaş yürürken yaptığımız gibi ellerimi arkamda birleştirmiştim, dokundukça birbirlerini yakıyorlardı; bunu fark etmiştim. Sonra, aniden sırtımdan bir ürperti geçti. Dışarıdaki nemli havanın içeri girdiğini düşünerek ateş yakmaya karar verdim. Şömineyi yaktım. O yıl ilk yakışımdı. Alevlere bakarak yeniden oturdum; ancak çok geçmeden oturmak imkânsızlaştığından yeniden ayağa kalktım ve kendimi, gitme, sarsma, bir dost bulma ihtiyacında hissettim.

Dışarı çıktım. Üç dostumun yanına gittim, ancak evde değillerdi; sonra, tanıdık biriyle karşılaşmayı bekleyerek ana caddeye çıkmaya karar verdim.

Yağmur her yere hüznü bir hava vermişti. Islanmış kaldırımlar parlıyordu. Ilık bir su, sizi sert titremelerle donduran ılıkliklardan biri, kavraması zor yağmurun ağır ılıklığı bütün ağırlığıyla yola çöküyordu, gaz lambalarını karartır ve söndürür gözüküyordu.

Tembel adımlarla, “Sohbet edecek kimseyi bulamayacağım,” diye söylenerek yürüyordum.

Madeleine’den, Poissonnière banliyösüne kadar bütün kafeleri dikkatle inceledim. Masalara oturmuş üzgün insanların, önlerindeki bile bitirecek hâli yok gibiydi.

Uzunca bir süre boş boş dolaştıktan sonra gece yarısına doğru eve dönmek üzere yola koyuldum. Oldukça sakin dim; ama oldukça bitkindim de. Saat on birden önce yatan kapıcım, hiç âdeti olmadığı halde çalar çalmaz bana kapıyı açtı ve “Neyse, benden önce bir başkası gelmiş olmalı,” diye düşündüm.

Evden çıkarken mutlaka kilidi iki kez çeviririm. Ancak kapıyı sadece çekilmiş buldum; bu beni etkiledi. Akşamleyin mektuplarımın getirilmiş olabileceğine karar verdim.

İçeri girdim. Ateş hâlâ yanıyordu ve az da olsa daireyi aydınlatıyordu. İçeriği aydınlatmak üzere bir mum almaya giderken çevreye göz attım ve koltuğumda, sırtı bana dönük olarak ayaklarını ısıtmakta olan birinin oturduğunu gördüm.

Korkmadım. Ah, hayır! Hiç de korkmadım. Oldukça muhtemel bir tahmin aklımdan geçti. Dostlarımdan biri beni görmek üzere gelmişti. Dışarı çıktığımı fark eden kapıcı, dönüşüm için anahtarı hazır etmişti. Döndüğümde karşılaştığım bütün olaylar, bir anda zihnimde çaktı: Bir anda açılan dış kapı, dairenin kapısının sadece kapatılmış ama kilitlenmemiş olması.

Yalnız saçlarını görebildiğim dostum, ateşin önünde beni beklerken uyuyakalmıştı; onu uyandırmak için yaklaştım. Onu gayet iyi görüyordum; kollarından biri sağda sarkmış, bacak bacak üstüne atmış, başı biraz koltuğun sol tarafına doğru yaslanmış, uyumakta olduğunu gösteriyordu. Kendi kendime, “Kim ki acaba?” diyordum. Odadaki ışık gitgide azalıyordu. Omzuna dokunmak üzere elimi uzattım..!

Ancak koltuğun tahtasına dokundum! Hiç kimse yoktu. Koltuk boştu!

Nasıl da zıpladım, merhamet diledim!

Önce, sanki önümde korkunç bir dehşet vuku bulmuş gibi geriledim.

Sonra, arkamda biri olduğunu hissederek geri döndüm; hemen ardından buyurgan bir ihtiyaçla sırtımı döndüğüm koltuğa yeniden bakmak istedim. Dehşet içinde nefes ne-

fese ayakta kalıverdim; öylesine perişan bir durumdaydım ki hiçbir şey düşünecek hâlim yoktu, yere yıkılmak üzereydim.

Ancak soğukkanlı bir adamımdır; mantığım hemen geri geldi. “Sadece bir sanrı gördüm, hepsi bu,” dedim. Ve hemen bu durum üzerine düşündüm. Böyle anlarda insanın aklı uçup gidiyor.

Bir sanrı görmüştüm; bu su götürmez bir şeydi. Bilincim yerindeydi, düzenli ve mantıklı çalışmaya devam ediyordu. Demek ki beyinde bir sorun yoktu. Sadece yanılan gözler, zihnimi de yanıltmıştı. Gözler bir şey görmüştü; sadece saf insanlar gördüklerinin mucize olduğuna inanır. Optik algıdaki sinirlerdeki bir sorun, belki biraz tıkanıklık yüzünden böyle bir şey olmuştu, daha fazlası değil.

Ve mumu yaktım. Ateşe doğru eğilirken titrediğimi fark ettim ve sanki sırtıma dokunulmuş gibi irkilip doğruldum.

Kesinlikle sakın değildim.

Birkaç adım attım; yüksek sesle konuştum. Alçak sesle birkaç nakarat mırıldandım.

Ardından kapımı iki kez kilitledim ve kendimi biraz güvende hissettim. En azından kimse içeri giremezdi.

Tekrar yerime oturup, uzun süre başımdan geçeni düşündüm. Sonra yatmaya gittim ve üfleterek mumu söndürdüm.

Birkaç dakika her şey normal gitti. Oldukça sakın bir şekilde sırtüstü yattım. Sonra, odaya bakma ihtiyacıyla yan döndüm.

Şöminede sadece iki üç kızıl köz kalmıştı, onlar da ancak koltuğun ayaklarını aydınlatıyordu; tekrar koltukta oturan adamı gördüğümü sandım.

Hızla bir kibrit çaktım. Yanılmışım. Hiçbir şey yoktu.

Bu arada ayağa kalkmıştım, gidip koltuğu yatağımın arkasına sakladım.

Ardından mumu söndürdüm ve tekrar uyumaya çalıştım. Uykuya dalalı beş dakika olmamıştı ki rüyamda, gerçekte olduğu kadar net bir şekilde akşamki aynı sahneyi gördüm. Adamakıllı uyanmıştım. Odamı aydınlatıp, tekrar uyumaya bile yeltenmeden yatakta oturup kaldım.

Tüm çabalarıma rağmen iki kez, birkaç saniyeliğine uyku beni esir aldı. İki kez aynı şeyi gördüm. Delirmeye başladığımı düşünüyordum.

Gün aydınlanınca iyileştiğimi hissettim ve öğlene dek huzur içinde uyudum.

Bitmişti. Ateşim vardı, kâbus görmüştüm, kim bilir? Sonuç olarak hastalanmıştım işte, ancak kendimi oldukça aptal hissetmiştim.

O gün çok neşeliydim. Bir kabarede akşam yemeğimi yedim. Gösteriyi izleyip eve döndüm. Ancak eve yaklaştıkça garip bir endişe içimi kapladı. Onu yine görmekten korkuyordum. Hayır, ondanya davarlığından korkmuyordum, bunlara inanmıyordum da; ancak gözlerimde yine bir sorun olmasından, sanrı görmekten, beni ele geçirecek kaygıdan korkuyordum.

Bir saatten fazla, kaldırımda bir o yana bir bu yana yürüdüm; sonunda kendimi aptal gibi hissettim ve içeri girdim. Öylesine soluk soluğa kalmıştım ki merdivenleri çıkmaya halim kalmamıştı. On dakikadan fazla merdiven sahanlığında bekledim; sonra aniden içimi bir cesaret patlaması sardı, bir istek geldi. Anahtarı deliğe soktum; elimde hazır bir mum vardı, odama açılan kapıyı tekmeledim ve şömineye doğru korku dolu bir bakış attım. Hiçbir şey yoktu.

“Ah!”

Nasıl bir hafiflik! Nasıl bir zevk! Nasıl bir kurtulmuşluk hali! Küstahça bir o yana bir bu yana yürüdüm, ancak kendimi güvende hissetmiyordum. Yerimden sıçrayarak arkamı döndüm; köşedeki karaltı beni endişelendirmişti.

İyi uyuyamadım, hiç şüphesiz hayali sesler yüzünden uyandım. Ancak hiçbir şey yoktu. Hayır. Bitmişti.

O günden beri, geceleri tek kalmaktan korkuyorum. Onu yanımda, yakınımda, çevremde hissediyorum. Bana tekrardan görünmedi. Hayır! Ve bunun pek önemi yok, çünkü zaten onun varlığına inanmıyorum, hiçbir şey olmadığını biliyorum!

Yine de beni huzursuz ediyor; çünkü sürekli olarak onu düşünüyorum. Sağdan sarkmış bir kol; sanki uyuyan bir adam gibi kafasını sola doğru yatırması... Hadi, yeter artık, Tanrım! Artık düşünmek istemiyorum!

Bu takıntı da nedir? Neden bu ısrar? Ayakları ateşe yakındı!

Bana dadandı, delice, ama olan bu. Kim, O mu? Var olmadığını biliyorum, hiçbir şey değil! Benim kaygımda, inan-cımda, endişemde var sadece! Haydi ama, yeter!..

Evet; ancak kaskatı kesilmek, mantık yürütmek benim için iyi, evimde artık tek başıma kalmam mümkün değil; çünkü o, orada. Onu bir daha görmeyeceğimi biliyorum, bir daha gözükmeyecek, bitti; ancak zihnimde tamamıyla kalacak. Görünmez kalması orada olmadığını göstermez. O, kapıların arkasında, kapalı dolapların içinde, yatağın altında, bütün karanlık köşelerde, bütün gölgelerde. Kapıyı ya da dolabı açsam, mum ışığını yatağın altına tutsam, köşeleri, gölgeleri aydınlatsam bile, o, orada değil artık; ancak onu ar-

kamda hissediyorum. Onu görmeyeceğimi, görmeyeceğimi bilerek arkamı dönüyorum. Arkamda olmuyor.

Aptalca, ama berbat bir durum bu. Ne istiyorsun? Yapabileceğim bir şey yok.

Ancak ikimiz evimde kalırsak, evet, hissediyorum, artık orada olmayacağını biliyorum! Çünkü orada olmasının tek sebebi, benim yalnız olmam; evet öyle; çünkü tek başımayım!

3 Temmuz 1883

Gece: Bir Kâbus

Geceleri tutku derecesinde seviyorum. İlgüdüsel, derin, yenilmez bir aşk içinde, ülkesini ya da sevgilisini seven biri gibi seviyorum. Onu bütün hislerimle, onu gören gözlerim, onu koklayan burnum, sessizliği dinleyen kulaklarım, karanlık yerlerin okşadığı tenimle hissediyorum. Tarla kuşları güneşte, mavi gökyüzünde, sıcak havada, berrak gündüzlerin hafif havasında şakıyorlar. Baykuş geceye kaçır, siyah boşluğu geçen kara bir lekedir ve uçsuz bucaksız siyahlıkla coşar, sarhoş olur; heyecan verici ve korkunç çığlığıyla haykırır.

Gündüzler beni yorar ve sıkır. Vahşi ve gürültülüdürler. Zorla kalkarım, yorgunlukla giyinirim, üzüntüyle dışarı çıkarım ve her adım, her hareket, her mimik, her söz, her düşünce beni, sanki koca bir yük taşıyormuşum gibi daha da yorar.

Ancak güneş battığında, mahcup bir sevinç, bütün bedenimi harekete geçiren bir sevinç gelir. Uyanırım, hareketlenirim. Gölgeler uzadıkça kendimi daha farklı, daha genç, daha güçlü, daha tetikte, daha mutlu hissederim. Gökten

düşen narin, büyük gölgenin kalınlaşmasını seyrederim: Ele geçirilemez ve anlaşılamaz bir dalga gibi şehri boğar; o belli belirsiz dokunuşuyla evlere, canlılara, heykellere sarılarak renkleri ve şekilleri saklar, siler, parçalar.

İçimi, baykuşlar gibi bağırma isteği, kediler gibi çatılarda dolaşma arzusu kaplar. Aceleci, karşı konulamaz bir sevmeye arzusu damarlarımı ateşler.

Kâh loş banliyölerde, kâh Paris'in yakınlarındaki, hayvan ve kaçak avcı kardeşlerimin sinsi sinsi dolaştıkları korulara giderim, yürürüm.

Bir şeyi şiddetle seversek, sonunda daima bizi öldürür. Ancak bana olanı nasıl açıklayabilirim? Anlatarak kendimi ne kadar açıklayabilirim? Bilmiyorum; artık bilmiyorum; sadece ne olduğunu biliyorum.

İşte.

Dün–Dün müydü acaba? –, evet, hiç şüphe yok, daha eskiden, bir başka gün, bir başka ay, bir başka yıl olamaz; bilmiyorum. Ancak dün olmalı, çünkü henüz gün ışımadı, güneş gözükmedi. Ama ne kadar zamandır gece sürüyor? Ne zamandan beri? Kim söyleyecek? Kim bilebilir ki?

Dün, her akşam yemeğinden sonra yaptığım gibi dışarı çıktım. Hava çok güzel, sakın ve sıcaktı. Ana caddeye doğru inerken başımın üzerindeki siyah nehre ve gökyüzüne dokunan, gerçek bir akarsu gibi dönüp kıvrılan çatıların kestiği bir dolu yıldıza baktım.

Sokak lambalarından gezegenlere dek, bu hafif havada her şey berraktı. Yukarıda pek çok alev parlıyor ve şehrin karanlık köşeleri bile aydınlık gözüküyordu. Parlak geceler, güneşin parladığı gündüz vakitlerinden daha güzeldir.

Ana caddedeki kafeler ışıl ışıldı: Kahkahalar atılıyor, gelip gidiliyor, içiliyordu. Bir süreliğine tiyatroya girdim; hangi tiyatroydu? Hatırlamıyorum. İçerisi öylesine aydınlıktı ki kendimi mutsuz hissettim ve balkonun altın yaldızlarındaki korkunç yansımaların, koca kristal avizenin saçtığı sahte yansımaların, sahne ışıklarının yaydığı şokla kendimi bir nebze karanlığın kalbine, dışarı attım. *Champs-Élysées*'ye çıktım, konser verilen kafeler, yapraklar altında, alev almış evlere benziyorlardı. Üzerlerine sarı ışıklar yansımış kestane ağaçları, boyanmış gibi, fosforlu gibi parlıyorlardı. Pırıl pırıl ve soluk aylara, gökyüzünden düşmüş yumurta şeklindeki aylara, koca, canlı incilere benzeyen elektrikli küreler, sedefli, gizemli ve muhteşem aydınlıkları altında gaz dumanlarını, tehlikeli kirli gazları ve bir ip üzerine dizili renkli ampulleri matlaştırıyorlardı.

İşıkli iki şerit halinde Paris'e uzanan yıldızlı, uzun ve enfes caddeye ve yıldızlara bakmak için Zafer Takı'nın altında durdum! Orada, yukarıdaki yıldızlar, bilinmeyen, sonsuzluğun içine, gelişigüzel atılmış yıldızlar garip şekiller oluşturuyor, hayal etmeye, düş kurmaya sürüklüyordu.

Boulogne Korusu'na girdim ve uzun, çok uzun bir süre orada kaldım. Garip bir ürperti içimi kapladı, öngörülmemiş ve güçlü bir his, deliliğe varacak derecede düşüncelerimi coşturdu.

Uzun uzun yürüdüm. Sonra geri döndüm.

Tekrardan Zafer Takı'nın altından geçtiğimde saat kaçtı? Hatırlamıyorum. Şehir uykuya yatmıştı ve bulutlar, koca kara bulutlar yavaşça gökyüzünde yayılıyordu.

İlk kez garip, yeni bir şeyin olacağını hissettim. Hava soğuyor, ağırlaşıyor, o çok sevdiğim gecem, kalbime bir baskı yapıyor gibi geliyordu. Artık caddede tek bir insan yoktu.

Sadece iki polis memuru, at arabalarının durağının yakınında geziniyor ve sönüyor gibi gözüken gaz lambalarının ışığında güç bela aydınlanan yolun ortasında, sıralanmış sebze arabaları, hale gidiyorlardı. Havuç, turp ve lahana dolu arabalar, yavaş yavaş ilerliyordu. Sürücüler, belli belirsiz uyukuyorlardı; bütün atlar uygun adım, öndeki arabayı takip ederek, ses çıkartmadan tahta döşeli yolda yürüyorlardı. Her sokak lambasının önünden geçerken havuçlar kırmızı, turplar beyaz, lahanalar yeşil yeşil parlıyordu ve birbiri ardına ateş kırmızısı, gümüşü beyaz, zümrüt yeşili arabalar geçiyordu. Onları takip ettim, sonra Royale Sokağı'na saptım ve yeniden ana caddeye çıktım. Kimse kalmamış, kafeler ışıklarını söndürmüştü; sadece geçce kalan birkaç kişi hızlı adımlarla yürüyordu. Paris'i hiç böylesine ölü, böylesine boş görmemiştim. Saatimi çıkarıp baktım; ikiydi.

Bir güç, bir yürüme ihtiyacı beni ittirdi. Böylece Bastille'e kadar yürüdüm. Orada, şimdiye kadar böylesine karanlık bir geceyle karşılaşmadığımı fark ettim; öyle ki Juillet Sütunu bile fark edilemiyordu, üzerindeki altın melek heykeli bu yoğun karanlıkta kaybolup gitmişti. Sonsuzluk gibi kalın bulutların oluşturduğu bir kemer, yıldızları boğuyor ve sanki dünyayı da yerle bir etmek istermişçesine alçalıyor gibiydi.

Geri döndüm. Etrafta kimse yoktu. Bunla birlikte Château-d'Eau Meydanı'nda bir sarhoş bana çarptıktan sonra ortadan kayboldu. Bir süre onun orantısız ve çınlayan ayak seslerini işittim. Yürüyordum. Montmartre banliyösünün yüksek kısmında, bir at arabası geçip gitti, Seine'e doğru iniyordu. Ardından seslendim. Arabacı yanıt vermedi. Drouot Sokağı'nın yakınlarında bir kadın, sinsi sinsi dolaşıyordu: "Beyefendi, dinleyin." Uzattığı elinden kaçmak

için adımlarımı hızlandırdım. Sonra, başka bir şey yoktu. Vaudeville'in* önünde bir eskici didik didik su kanalını tarıyordu. Küçük feneri, yol hizasında su yüzeyinde duruyordu. Ona, "Saat kaç, cesur adam?" diye sordum.

Homurdanarak, "Ne bileyim ben! Saatim yok." dedi.

Birdenbire sokak lambalarının sönmüş olduğunu fark ettim. Bu mevsimde, tasarruf etmek açısından, gün doğmadan önce uygun bir vakitte lambaların söndürüldüğünü biliyordum; ancak günün ışımasına daha çok vardı!

"Hale gitmeli" diye düşündüm, "En azından orada hayat vardır."

Yola koyuldum, ancak önümü bile göremiyordum. Yolları sayarak tanımaya çalışıyor, tıpkı koruda yaptığım gibi yavaşça ilerliyordum.

Crédit Lyonnais** önünderken bir köpek hırladı. Grammont Sokağı'na saptım; kayboldum. Bir süre dolaşıp durdum, sonra çevresini saran demir parmaklıklardan Borsa binasını tanıdım. Bütün Paris, derin, ürkütücü bir uykudaydı. Bu sırada uzaktan bir at arabası geçmekteydi, tek bir at arabası, belki de az önce önümden geçen aynı arabaydı. Onu bulmaya karar verdim ve tekerleklerinin çıkardığı sesi takip ederek, boş ve karanlık, kapkaranlık, ölüm kadar karanlık sokaklardan geçtim.

Tekrar kaybolmuştum. Neredeydim? Böylesine erken bir vakitte lambaları söndürmek nasıl bir delilikti! Ne yoldan geçen bir kişi, ne geçe kalmış birileri, ne aylak aylak dolaşan bir kimse ne de âşık kedilerin miyavlamaları vardı. Hiçbir şey yoktu.

Polis memurları neredeydi? Kendi kendime, "Bağırırsam gelirler," dedim. Bağırardım; kimse karşılık vermedi.

Vaudeville: Günümüzde de işleyen, eski bir birahane. —çn

** Crédit Lyonnais : Tarihi bir Fransız bankası. —çn

Daha güçlü bağırdım. Bu sonsuzluk gibi gecede sesim yankı bile yapmadan, zayıfça, boğularak, parçalanarak uçup gitti.

Haykırdım: “İmdat! İmdat! İmdat!”

Umutsuz çığlıklarım yanıtsız kaldı. Saat kaçtı? Saatimi çıkardım; ancak kibritim yoktu. Bilinmeyen ve garip bir mutlulukla küçük mekanizmanın hafif tiktaklarını dinledim. Canlıymış gibiydi. Yalnızlığım azaldı. Ne kadar gizemli! Âtmâyışçasına, duvarları bastonumla yoklayarak yürümeye koyuldum ve günün bir an evvel ışmasını umut ederek gözlerimi gökyüzüne diktim; ancak uzay karanlık, kapkaranlıktı, şehirden bile daha derin bir karanlığı vardı.

Saat kaçtı acaba? Bitmek tükenmek bilmez bir süredir yürüyormuşum gibi geliyordu bana; çünkü bacaklarım ağırlığım altında bükülmüş, göğsüm inip kalkıyor ve korkunç bir aklık hissediyordum.

Bulduğum ilk kapıyı çalmaya karar verdim. Bakır düğmeye bastım ve çanı evin içinde çınladı. Öylesine bir çınlamaydı ki, sanki bu evdeki tek ses bu gibiydi.

Bekledim; ancak ne yanıt veren ne de kapıyı açan oldu. Tekrar çaldım; yine bekledim hiçbir şey olmadı.

Korkmuştum! Bir sonraki eve koştum ve kapıcının uyuduğu karanlık koridora açılması gereken kapının zilini üst üste yirmi kez çaldım; ancak kapıcı uyanmıyordu. Biraz daha ileri gittim, bütün gücümle kapıların tokmaklarını ya da zilleri çalıyor, ayaklarım, bastonum ve ellerime inat etmişçesine kapalı duran kapılara vuruyordum.

Ve birdenbire, hale vardığımı fark ettim. Hal ıssızdı; ne bir ses, ne bir hareket, ne bir araba, ne bir insan, ne bir sebze ya da çiçek demeti vardı. Boş, kıpırtısız, terk edilmiş ve ölüydü!

İliklerime dek bir kaygı hissettim. Korkunç. Ne oluyordu? Ah Tanrım! Neler oluyordu?

Tekrar yola koyuldum. Saat kaç olmuştu? Kaçtı? Bana kim saati söyleyecekti? Çan kulelerindeki ya da anıtlardaki saatlerin hiçbiri çalmıyordu. Düşündüm: “Cep saatimin camını açıp, ibreleri parmaklarımla yoklamam gerek.” Saatimi çıkardım... Çalışmıyordu... Durmuştu. Şehirde tek bir kıpırtı, parıltı, havasında hafif bir dokunuş yoktu, hiçbir şey yoktu. Hiç! Hiçbir şey! At arabasının uzaktan gelen takırtıları bile yoktu... Hiçbir şey yoktu!

Rıhtımdaydım ve nehirden dondurucu bir soğukluk geliyordu.

Seine Nehri hâlâ akıyor muydu?

Öğrenmek istedim; nehre inen merdiveni buldum; aşağı indim... Köprünün ayakları altında köpürmesi gereken akıntının sesini işitmiyordum... Birkaç basamak daha... Sonra kum... Balçık... Sonra su... Kolumu suya soktum... Akıyordu... Akıyordu... Soğuk... Sopsoğuk... Soğuk... Neredeyse donmuş gibi... Neredeyse kurumuş... Ölü gibi.

Ve bir daha yukarı çıkmak için gücüm kalmadığını hissediyordum... Benim de orada öleceğimi... Açlıktan, yorgunluktan ve soğuktan... Hissediyordum...

14 Haziran 1887

Suda

Geçen yaz, Paris'ten birkaç kilometre uzakta, Seine Nehri kıyısında küçük bir kır evi kiralamıştım; her akşam yatmak üzere oraya gidiyordum. Birkaç günde komşularımdan biriyle, otuz – kırk yaşlarında, şimdiye kadar karşılaşmadığım kadar acayip bir adamla tanıştım. Eski bir kayıkçıydı; ancak öfkeli bir kayıkçıydı, sürekli suyun yanında, suyun üzerinde, suyun içindeydi. Bir kayıkta doğmuş olmalıydı ve kesinlikle kürek çekerken ölecekti.

Bir akşam, Seine kıyısında yürürken bana, denizcilik yaşamıyla ilgili kısa, eğlenceli bir öyküsünü anlatmasını istedim. Birdenbire bu iyi adam hareketlendi, tamamıyla değişti, güzel güzel, neredeyse bir şair gibi konuşmaya başladı. Kalbinin derinliklerinde büyük, içini yiyip bitiren, bastırılmaz bir tutku yatıyordu: Nehir.

“Ah!” dedi bana “Yanımızda akıp giden bu nehirle ilgili o kadar çok anım var ki! Siz, diğerleri, sokak sakinleri, nehrin ne olduğunu bilmezsiniz; ancak bu sözcüğü telaffuz eden bir balıkçıyı dinleyiniz. Onun için, gizemli, derin, bilinmez, geceleri, olmayan şeyleri gördüğümüz, tanımadığımız sesleri

işittiğimiz, tıpkı bir mezarlıktan geçerkenki gibi nedenini bilmeksizin titrediğimiz serapların ve tuhafıkların ülkesi gibi bir şeydir bu: Ve mezarlıklardan çok daha korkunç bir etkisi vardır bu mezarsız yerin.

Kara, sınırlıdır balıkçı için ve karanlıkta, ay yokken, nehir sınırsızdır. Bir denizci, deniz için aynı şeyi hissetmez. Denizin çoğu zaman zorlu ve hain olduğu doğrudur; ancak bağırır, feryat eder, dürüsttür büyük deniz. Oysa nehir sessiz ve vefasızdır. Gürlemez, daima sessizce akar ve bu sonsuz akış, benim üzerimde okyanusun büyük dalgalarından çok daha tüyler ürpertici bir etki yaratır.

Hayalperestler, denizin koynunda, büyük balıkların arasında, garip ormanların ortasında ve kristal mağaraların içinde boğulan insanların dolaştığı, mavimtırak koca ülkeler sakladığını iddia ederler. Nehrin, dibindeki balıkların içinde çürüyüp yok olunacak, siyah derinliklerinden başka bir şeyi yoktur. Yine de, doğan güneşin altında parlarken güzeldir, kıyısındaki sazlıkların fısıltıları arasından hafifçe şırıldayarak akar.

Okyanustan bahseden şair, şöyle der:

*Ey büyük dalgalar, ne kadar da çok kasvetli öykü bilirsiniz!
Korkudan anaları diz çöktüren, derin büyük dalgalar,
Gelgitleri tırmandırarak aranızda bu öyküleri anlatır
Ve akşamleyin üzerimize gelirken,
Ümitsiz çığlıklar atarsınız.*

Eh, öylesine tatlı, alçak sesleriyle ince sazların fısıldadığı öykülerin, dalgaların feryatlarının anlattığı kasvetli felaketlere göre daha korkunç olduğuna inanırım.

Ancak, mademki benden anılarımdan birini anlatmamı istediniz, burada, on yıl kadar önce başımdan geçen eşsiz bir macerayı size anlatacağım.

Şimdi olduğu gibi anne Lafon'un evinde oturuyordum ve Danıştay'a girmek için kayıkçılığı, ayakkabılarını ve hırpani görünüşünü bırakmış, en iyi dostlarımdan biri olan Louis Bernet, üç kilometre daha aşağıdaki C... köyüne taşınmıştı. Arada bir benim, arada bir onun evinde, ama her gün birlikte yemek yiyorduk.

Bir akşam, daima geceleri kullandığım on iki arşınlık koca, *okyanus* tekne mi dizginlemekten bitkin düşmüş bir haslede tek başıma eve dönerken, bir anlığına soluklanmak için, sazlıkların yakınında, orada, tren yolu köprüsünden yaklaşık iki yüz metre geride durdum. Harika bir hava vardı. Ay pırıl pırıl parlıyor, nehir ışıldıyordu, hava sakin ve yumuşaktı. Bu huzur aklımı çeldi; burada demirleyip biraz pipo tütürmenin iyi olacağını düşündüm. Düşüncelerim eyleme döküldü; çıpamı kapıp nehre attım.

Akıntıyla birlikte nehrin aşağısına doğru gitmekte olan kayık, zincirini sonuna kadar saldı, sonra durdu. Olabilecek en rahat şekilde sırtımı koyun postuma dayayıp oturdum. Hiçbir şey duyulmuyordu, hiçbir şey: Bazen sadece, neredeyse duyulması imkânsız, nehir kıyısına çarpan suyun çıkarttığı hafif bir şapırtı duyuyormuşum ve uzun saz grupları şaşırtıcı şekillere bürümüş, aynı zamanda hareket ediyorlarmış gibi geliyordu.

Nehir tamamıyla sakindi; ancak çevremi saran bu sıradışı sessizlik karşısında kendimi etkilenmiş hissediyordum. Bütün hayvanlar, kurbağalar ve karakurbağaları, bataklık gecelerinin şarkıcıları, susmuşlardı. Aniden, sağ yanımdan

bana doğru bir kurbağa vırakladı. Korkuyla ürperdim: Kurbağa sustu. Başka bir şey işitmedim ve dikkatimi dağıtmak için pipomu biraz tüttürmeye karar verdim. Namlı bir pipo içicisi olmama rağmen yapamadım; ikinci çekişten itibaren kalbim sıkıştı ve bıraktım. Bir şarkı mırıldanmaya başladım. Sesimin tonu beni hüzünlendirmişti. Kayığın tabanına uzandım ve gökyüzüne baktım. Bir süre sakın kaldım; ancak çok geçmeden kayığın hafif salınımları beni endişelendirdi. Nehrin bir o kıyısına bir bu kıyısına çarparak büyük salınımlarla yalpalanıyor gibi geliyordu; sonra, bir varlık ya da görülemeyen bir gücün, suyun dibinden kayığı hafifçe yakaladığını ve ardından kayığı fırlatıp atmak için onu kaldırdığını düşündüm. Bir fırtınanın ortasındaymış gibi yalpalanıyordum. Çevremde sesler işitiyordum. Yerimden sıçradım: Su parlıyordu, her şey sakindi.

Sinirlerimin biraz allak bullak olduğunu anladım ve oradan ayrılmaya karar verdim. Zinciri çektim; kayık hareket etmeye başladı, sonra bir direnç hissettim, daha güçlü asıldım, ancak çıpa gelmiyordu; suyun derinliklerinde bir şeye takılı kalmıştı. Tekrar sardırmaya başladım; ancak faydası yoktu. Kürekleri kullanarak kayığımı döndürdüm ve çıpanın yerini değiştirmek için kayığı nehrin yukarısına doğru yönlendirdim. Yararsızdı, takılı kalmıştı. Sinirlenmişim, öfkeyle zinciri sarstım. Hiçbir şey kıpırdamadı. Umudum kırılarak yerime oturdum ve içinde bulunduğum durumu düşünmeye başladım. Bu zinciri ne kırabilir ne de tekneden ayırbilirdim; çünkü kocamandı ve ön kısımda, kolumdan daha büyük bir tahtaya perçinlenmişti. Hava oldukça güzel olduğundan, birkaç balıkçının yardımına gelmesinin çok sürmeyeceğini düşündüm. Talihsizliğim beni sakinleştirmişti.

Yerime oturdum ve sonunda pipomu t  t  rmeye başladım. Yanımda taşıdığım bir rom şişem vardı, iki    bardak içtim ve içinde bulunduğum durum beni güldürdü. Hava çok sıcaktı, herhangi bir sorun olmadan, güzel yıldızların altında geceyi ge irebilirdim.

Aniden kayığımın yanına hafifçe bir şey çarptı. Yerimden sıçradım ve baştan ayağ a dek soğuk terler dökerek kalıverdim. Bu sesin sebebi, hiç şüphesiz akıntıda akıp giden bir k t kt ; ancak yetmişti ve kendimi tekrardan garip, asabi bir huzursuzluğın içinde buldum. Zincire sardım ve umutsuz bir g  le asıldım.  ıpa bir yere takılmıştı. Tükenmiş bir halde tekrar yerime   kt m.

Bu sırada nehir, yavaş yavaş oldukça yoğun, suyun yüzeyinde sürünerek ilerleyen beyaz bir sisle kaplanıyordu; öyle ki ayağ a kalkınca nehri, ayaklarımı ve kayığımı göremiyor, sadece sazların uçlarını, sonra çok daha uzakta, ayın solgun ışığı altındaki ovayı, kavak gruplarının oluşturduğu gökyüzüne uzanan büyük siyah noktaları seçebiliyordum. Belime kadar eşsiz bir beyazlığ a sahip pamuk örtüsünün içine gömülmüş gibiydim. Hayret uyandırıcı sanrılar görüyordum. Artık göremediğim kayığıma tırmanılıyormuş ve bu yoğun sisle örtülmüş nehirde, çevremde yüzen bir dolu acayip varlık olmalıymış gibi geliyordu. Korkunç bir rahatsızlık hissediyordum, şakaklarım gergindi, kalbim beni boğarcasına atıyordu ve aklımyı kaybederek, yüzerek kendimi kurtarmayı düşündüm; sonra, çok geçmeden bu düşünce beni dehşete düşürerek titretti. Kendimi kaybolmuş, bu yoğun pusta maceraya atılmış, sakınamayacağım otların ve sazların ortasında dönüp dururken, korkuyla söylenerek, kıyıyı göremeden, kayığ a da geri d nemedem yüzerken hayal ettim ve bu zifiri

suyun derinliklerinden ayaklarıma sarılıp çekeceklermiş gibi hissedeceğimi düşündüm.

Sonuç olarak, karaya adım atmak için otlardan ve saz-lardan arınmış bir nokta bulmam için bu akıntıda en az beş yüz metre sürüklenmem gerekecekti; bu siste yolumu kaybetme ve iyi bir yüzücü olsam bile boğulma ihtimalim onda dokuzdu.

Kendimi ikna etmeye çalıştım. İradem korkacak bir şey olmadığını söylüyordu; ancak içimde irade dışında başka bir şey daha vardı ve bu diğer şey, korkmuştu. Kendi kendime, korkulacak ne olduğunu sordum. Cesur *ben*, ödleğ *benle* alay ediyordu ve o güne kadar içimizde birbirine karşı, biri isterken diğeri karşı koyan ve bunu sırayla tekrarlayan iki varlık olduğunu böylesine iyi hissetmemiştim.

Bu saçma ve açıklanması güç dehşet daima büyümeye devam ediyordu ve sonunda panik oldu. Gözlerim açık, kulak kesilmiş, bekleyerek kaskatı kesildim. Neyi bekleyerek? Hiçbir fikrim yoktu; ancak korkunç olmalıydı. Sanırım, sık sık olduğu gibi balığın biri sudan dışarı zıplamaya karar ver-se, oracıkta bilinci kapalı bir şekilde düşüp kalırdım.

Bu arada, korkunç bir çaba sarf ederek, kaybetmekte olduğum mantığıma kavuşup, toparlanmaya başladım. Yeniden rom şişesini aldım ve iri yudumlarla içtim.

Böylece aklıma bir fikir geldi; sırayla dört bir yana dönerek olanca gücümle bağırmaya başladım. Boğazım artık acımaya başlayınca, dinledim. Çok uzakta, bir köpek uluyordu.

Biraz daha içtim ve kayık boyunca uzandım. Orada öylece belki bir, belki iki saat uyumaksızın, gözlerim açık, çevremde kâbuslarla kalıverdim. Kalmaya cesaret edemiyor, ama aynı zamanda kalkmak için müthiş bir istek duyuyor-

dum. İstediğimi her dakika erteliyordum. Kendi kendime: “Hadi, ayağa!” diyordum; ama kıpırdamaktan korkuyordum. Sonunda, sanki hayatım çıkaracağım sese bağlıymışçasına büyük bir özenle ayağa kalktım ve kayığın ucundan baktım.

Görülebilecek en muhteşem, en şaşırtıcı manzara karşısında öylece hayran kalıvermiştim. Peri masallarından fırlamış sanrılardan biriydi bu, çok uzaklardan gelen yolcuların anlattığı ve bizim inanmadan onları dinlediğimiz sanrılardan biri.

İki saat su üzerinde yüzen sis yavaş yavaş çekiliyor ve nehrin kıyılarını dolduruyordu. Nehir yüzeyini tamamıyla terk ederek, her iki kıyıda da kesintisiz, altı yedi metre yüksekliğinde, karın muhteşem yansımaları gibi ay ışığı altında parlayan birer tepe oluşturmuştu. İki beyaz dağ arasında kalan ateş gibi parlak nehir dışında başka bir şey gözükmüyordu ve yukarıda, başımın üzerinde, mavimsi ve beyazımsı gökyüzünün ortasında ışıklı, büyük, geniş ve tam bir ay yayılıyordu.

Bütün su hayvanları uyanmışlardı. Kurbağalar çılginca vıraklarken, kâh sağda, kâh solda yıldızlara metalik seslerini yollayan kara kurbağalarının kısa, tekdüze ve hüzünlü notasını işitiyordum. İlginç olansa, artık korkmuyordum. Öylesine eşsiz bir manzaranın ortasındaydım ki, en garip şey bile beni şaşırtamazdı.

Bu durum ne kadar sürdü bilemiyorum; çünkü sonunda uyuyakalmıştım. Gözlerimi açtığımda ay batmıştı, gökyüzü bulutlarla kaplıydı. Su, kasvetle şapırdıyor, rüzgâr esiyordu; hava soğuk, etraf zifiri karanlıktı.

Geri kalan romu da içtim; sonra da titreyerek sazların hışırtısını ve nehrin korkutucu sesini dinledim. Görmeye

alışıyordum; ancak ne teknemi ayırt edebiliyor, ne de gözlerime yaklaştırdığım ellerimi görebiliyordum.

Yavaş yavaş, bu sefer karanlığın yoğunluğu azaldı. Aniden bir gölgenin çok yakınımdan kayıp gittiğini hissettim gibi geldi. Çılgılığı basıverdim; bir ses bana yanıt verdi; bir balıkçıydı. Seslendim, yakınıma geldi ve ona başıma gelen talihsizlikten bahsettim. Böylece kaygısını benim kayığıma yanaştırdı ve ikimiz birlikte zinciri çekmeye başladık. Çıpa kıpırdamıyordu. Gün karanlıkla, grilikle, yağmurla, soğukla geldi; insanın içine hüzün ve mutsuzluk getiren günlerden biriydi. Bir başka kayık daha gördüm; seslendik. O kayığı yüzdüren adam da gücünü gücümüze kattı; böylece yavaş yavaş çıpa boyun eğmeye başladı. Yukarı doğru çıkıyordu; ancak yavaş, çok yavaş ve belirgin bir ağırlık vardı üzerinde. Sonunda kara bir kütle gördük, kütleyi benim kayığa çıkardık.

Boynuna kocaman bir taş bağlanmış, yaşlı bir kadının cesediydi bu.

Ölü*

Delilercesine sevmiştim! Neden severiz? Dünyada sadece tek bir varlığı görmek, aklımızda sadece tek bir düşünce olması, kalbimizde sadece tek bir arzu olması ve dudaklarımızda tek bir adın olması garip değil midir: Öyle bir ad ki sürekli dilimizin ucuna gelir, sürekli, tıpkı bir su kaynağı gibi, ruhun derinliklerinden dudaklara yükselir ve her yerde, tıpkı bir dua gibi söyleriz, tekrar ederiz, durmadan mırıldanırız.

Öykümüzü anlatmayacağım. Aşk öyküleri birdir, daima aynıdır. Onunla tanıştım ve sevdim. İşte hepsi bu. Bir yıl boyunca onun şefkati, kolları, okşamaları, bakışları, elbiseleri, sözcükleri içinde, ondan gelen her şeyle sarmalanıp, bağlanıp, esir düşerek, gündüz mü gece mi olduğunun, ölü mü diri mi, eski dünyada mı, başka bir yerde mi olduğumun ayırdına varmadan öylesine tamamlanmış bir şekilde yaşayarak bir yıl geçirdim.

Ve işte, o öldü. Nasıl peki? Bilmiyorum, artık bilmiyorum.

Bir akşam, yağmurdan ıslanmış bir şekilde döndü, ertesi gün öksürüyordu.

Yaklaşık olarak bir hafta öksürmeye devam etti ve yatağa düştü.

Ne oldu? Artık bilmiyorum.

Doktorlar geliyor, yazıp çiziyor, gidiyorlardı. İlaçlar getiriliyordu; bir kadın, ilaçları ona içiriyordu. Elleri sıcaktı, alını yanıyordu, nemliydi, bakışları parlak ve üzgündü. Onunla konuşuyordum, bana yanıt veriyordu. Birbirimize ne dedik? Artık hatırlamıyorum. Her şeyi unuttum, her şeyi ama her şeyi! Öldü; o kısacık son nefesini çok iyi hatırlıyorum, o kısacık son nefesi öylesine güçsüzdü ki.

Bakıcı: “Ah!” dedi. Anladım, anladım! Daha fazlasını bilmiyorum. Bilmiyorum. “Metresiniz,” diyen bir rahip gördüm. Bana, sanki ona hakaret ediyor gibi geldi. O öldüğünden, işin nereye varacağını artık bilemeyiz. Rahibi kovdum. Bir başkası geldi, çok iyiydi, çok kibardı. Bana ondan bahsederken ağladım.

Cenaze töreni için bana pek çok akıl verildi. Bilemiyorum.

Yine de tabutunu, onu tabuta koyup mıhlarken çekicin çıkarttığı gürültüyü gayet net hatırlıyorum. Oh! Tanrım!

Gömdüler! Gömüldü! O! O deliğin içine! Birkaç kişi geldi, dostlar. Kendimi kurtardım. Kaçtım.

Uzun süre sokaklarda yürüdüm. Sonra eve döndüm.

Ertesi gün bir yolculuğa çıktım.

Dün, Paris’e geri döndüm.

Odamı, odamızı, yatağımızı, eşyalarımızı, bir varlığın ölümünden sonra bütün evde onun yaşamından ne kalmışsa onları yeniden gördüğümde, üzüntümün çok daha kuvvetli bir şekilde, pencereyi açtırıp kendimi sokağa attıracak şe-

kilde geri döndüğünü hissettim. Artık bu şeylerin arasında, onu saran ve fark edilemez çatlaklarının içinde ondan binlerce atomu, tenini ve nefesini saklayan bu duvarların içinde artık daha fazla kalamazdım, kendimi kurtarmalıyım, şapkamı aldım. Birdenbire, kapıya ulaşmak üzere girişteki büyük aynanın önünden geçtim; aynayı oraya, her gün baştan ayağa kadar kendine bakmak, dışarı çıkarken elbiselerinin düzgün olup olmadığını, her şeyin doğru ve güzel olduğunu, botlarından saçına kadar her şeyi kontrol etmek için koydurmuştu.

Ve genellikle onun yansımasını yansıtan bu aynanın karşısında ansızın duruverdim. Öylesine sık, öylesine sık bakardı ki, yansımasını saklaması gerekti bu aynanın.

Orada ayakta, titreyerek, gözlerim bu düz, derin, boş aynaya sabitlenmiş bir şekilde ayakta duruyordum; ancak içinde benim dışımda, benim tutkulu bakışlarım dışında başka bir şey yoktu. Bu aynayı seviyormuşum gibi geldi, ona dokundum, soğuktu! Ah! Anılar! Anılar! Acı verici, yakıcı, canlı, korkunç, bütün işkenceleri yaşatan ayna! Kalbi, düşkünlüğündeki, aşkındaki içindeki her şeyi unutan, önünden geçip içine bakan her şeyi, yansımaları yok edip silen bir ayna gibi olan insanlara ne mutlu! Nasıl da acı çekiyorum! Dışarı çıktım ve kendime rağmen, bilmeden, istemeden, mezarlığa gittim.

Mermer bir haçtaki birkaç sözcükten ibaret basit mezarını buldum: “Sevdi, sevildi ve öldü.”

Oradaydı, orada, aşağıda, çürüyordu! Nasıl bir dehşet! Alnımı yere dayayıp hıçkırığa hıçkırığa ağladım.

Orada uzun, çok uzun bir süre kaldım. Sonra, akşamın çökmekte olduğunu fark ettim. Garip, delice bir arzu,

umutsuz bir âşîğın arzusu beni ele geçirdi. Mezarı üzerinde ağlayarak geceyi, son geceyi ona yakın geçirmek istiyordum. Ancak beni görecekler, kovacaklardı. Nasıl yapmalıydı?

Aklıma bir kurnazlık geldi. Ayağa kalktım ve bu kaybolmuşlar şehrinde dolaşmaya başladım. Yürüyor, yürüyordum. Yaşadığımız şehrin yanında bu şehir ne kadar da küçüktü! Ve hiç şüphesiz ölümler, yaşayanlar çok daha kalabalıktı. Bizim için, aynı anda güne bakan, kaynaktan su, bağdan şarap içen, ovoidan ekmek yiyen dört nesil için yüksek evler, sokaklar, pek çok yer gerekti.

Ve bütün ölü nesiller, bize kadar gelen insanlık için bir tarla yetiyordu! Toprak onları yeniden alıyor, unutmak onları siliyordu. Elveda!

Kullanılan mezarlığın sonunda, aniden bir başka terk edilmiş mezarlık fark ettim; toprağa karışmış eski merhumların bulunduğu, mezar taşlarının bile çürüdüğü, yarın son gelenleri koyacağımız bir başka mezarlık. Pek çok kendiliğinden bitivermiş gül, siyah ve güçlü selviyle dolu, insan etinden beslenen hüznölü ama şahane bir bahçeydi.

Tek başımaydım, tamamıyla tek başıma. Yeşil bir ağaca sokuldum. Koca ve gölgeli dalları arasına kendimi tamamen sakladım.

Alabora olmuş bir geminin enkazına tutunan kazazede gibi ağacın gövdesine sarılıp bekledim.

Gece kararınca, kapkaranlık olunca, sığınağımı terk ettim ve yavaşça, ağır, sessiz adımlarla, bir yığın ölünün yattığı bu topraklar üzerinde yürümeye başladım.

Uzun, çok uzun bir süre dönüp durdum. Onu bulamıyordum. Kollarımı uzatmış, gözlerim açık, ellerimle ayaklarımla

dizlerimle göğsümle, hatta başımla mezarlara çarparak ilerliyor, ama onu bulamıyordum. Yolunu arayan bir âmâ gibi dokunuyor, yokluyordum; taşları, haçları, demir parmaklıkları, camdan taçları, çiçekler sarkan taçları yokluyordum! Parmaklarımı harflerin üzerinde gezdirerek adları okuyordum. Ne gece! Ne gece! Mezarını bulamıyordum!

Ay da yoktu! Ne gece ama! Korkmuştum, iki mezar arasındaki dar yollarda fena bir korku! Mezarlar! Mezarlar! Mezarlar! Hep mezar! Sağda, solda, önümde, çevremde, her yer de mezarlar! İçlerinden birinin üzerine oturdum; çünkü dizlerim bükülmüş, yürüyecek halim kalmamıştı.

Kalbimin çarptığını duyuyordum! Ve başka bir şey daha işiyordum! Neydi? Sayısız, karışık bir gürültü! Artık kaybettiğim zihnimde, karanlık gecede ya da bu gizemli toprağın, bu insan cesetleri ekili toprağın altında mıydı bu ses? Çevreme bakıyordum!

Orada ne kadar kaldım? Bilemiyorum. Korkudan donakalmıştım; kaygıdan sarhoş olmuş, bağırmaya, ölmeye hazırdım.

Aniden, üzerinde oturmakta olduğum büyük, yassı, mermer taş sallanıyormuş gibi geldi. Gerçekten de havaya kaldırılıyormuş gibi sarsılıyordu. Bir sıçrayışta kendimi yan mezarın üzerine attım ve gördüm, evet, az önce üzerinde oturduğum taşın sağa kaydırıldığını gördüm. Çıplak bir iskelet olan ölü gözüktü, kambur sırtıyla taşı itiyordu. Görüyordum, gece kapkaranlık olmasına rağmen gayet iyi görüyordum. Mezar taşında: "Burada Jacques Olivand yatıyor, gömüldüğünde elli bir yaşındaydı. Ailesini sevdi, iyi ve şerefliydi, Tanrı'nın rahmetine kavuştu" yazıyordu.

Şimdi, ölü de durmuş mezar taşında yazanları okuyordu. Sonra yerden bir taş kaptı, sivri küçük bir taş ve büyük bir

dikkatle yazılanların üzerini çizmeye başladı. Yazılanları tamamen, yavaşça, az önce kazılı oldukları yere boş gözleriyle bakarak sildi ve işaret parmağı olan kemiğin ucuyla, sanki bir kibritin ucuyla duvardaki izleri takip ederken gibi ışıklı harflerle şöyle yazdı:

“Burada Jacques Olivant yatıyor, gömüldüğünde elli bir yaşındaydı. Babasının mirasına sahip olmak için kötücül bir şekilde ölümünü hızlandırdı, eşine eziyet etti, çocuklarına acı çekti, yakınlarını kandırdı, yapabildiğinde çaldı ve perişan bir şekilde öldü.”

Yazmayı bitirince, hareketsiz duran ölü, eserine düşünceli düşünceli baktı. Arkamı döndüğümde, bütün mezarların açıldığının, bütün cesetlerin yerlerinden kalktığının, yakınlarının, mezar taşlarına yazdıkları yalanları silmekte ve yerlerine doğruları yazmakta olduklarının farkına vardım.

Ve gördüm ki, hepsi de yakınlarına işkence etmiş, kötü niyetli, şerefsiz, ikiyüzlü, yalancı, hilekâr, iftiracı, açgözlü, çalmış, tuzağa düşürmüş, bütün yüz kızartıcı, adi eylemleri işlemiş, iyi aile babaları, sadık eşler, özverili erkek çocukları, namuslu genç kızlar, dürüst tüccarlar, kusursuz oldukları söylenen erkek ve kadınlardı.

Hepsi aynı anda, ebedi evlerinin eşliğinde durmuş, acımasız, korkunç fakat yeryüzünde herkesin görmezden geldiği ya da görmezden gelir gibi yaptığı gerçekleri yazıyorlardı.

Onun da, mezarına çiziktirmekte olduğunu düşündüm.

Ve artık hiçbir korku duymadan, açık tabutların, cesetlerin, iskeletlerin arasından geçip ona doğru, onu hemencecik bulacağımdan emin olarak koştum.

Kefene sarılmış yüzünü görmeksizin, onu ta uzaktan tanıdım.

Ve daha bu sabah mermer taşın üzerinde: “Sevdi, sevildi ve öldü” satırlarını okumama rağmen, artık şunlar yazılıydı:

“Sevgilisine ihanet etmek üzere dışarı çıktığı bir gün, yağın yağmurda üşüttü ve öldü.”

Gün doğarken beni, bir mezarın yakınında ölü gibi bulmuş olmalıydılar.

SONSÖZ

Maupassant Okumak İçin Güzel Bir Gün

DOĞU YÜCEL

Maupassant'ı tanımayan yoktur. Kendi zamanında da bu böyleydi, bugün de böyle. Fakat gerçekten tanıyanı azdır. Çok azdır...

Onun hakkında akla gelenler hep klişeler. Bilirsiniz, “olay örgüsü”nün ön planda olduğu öykücülüğe “Maupassant tarzı” denir. Sanki Maupassant'ın tek mahareti olay örgüsünü doğru kurmakmış gibi. Bu genellemeden dolayı Maupassant, “Edebiyata Giriş 101” dersinin klişe konu başlığı gibi akıllarda yer eder. Bir yaştan sonra da Guy de Maupassant okumak “havalı” görülmez. Yazarlara favori yazarları sorulduğunda ismi zikredilmez, kitapları başucu kitabı olarak gösterilmez. Olay öykücülüğünün karşıtındaki “durum öykücülüğü”nün simgesi Çehov saygındır, Maupassant pek değil. Kısa ömrüne (43 yaşında vefat etmiştir, ilk öyküsü 30 yaşında basıldığına göre tüm eserleri sadece 13 senelik bir zamanın ürünüdür) sıkıştırdığı muazzam üretkenliğe ve Fransız edebiyatının en çok okunan yazarlarından biri olmasına karşın farzı misal bir Victor Hugo gibi bir saygınlık bahşedilmez ona. Günümüzde Fransa'da ilköğretimde onun öyküleri okutulur, Fransız çocuklar onunla okuma alışkanlığı kazanır. Türkiye'de de ortaokul seviyesinde kendisiyle tanışırız. Fakat bu durum onu bir nevi global Ömer Seyfettin

yapar. Dersi geçersiniz ve onu okul yıllarında bırakırsınız.

Oysa en talihsiz yanlış Maupassant'ı bir yaş grubunun ev ödevi olarak görmektir. Fransız yazarın sanatındaki şaşırtıcı unsurları fark edebilmek için daha ileri bir yaşta olmanız şarttır. Bunu dört yıl önce bir öyküm üzerinde çalışırken fark etmiştim. Yazar tikanıklığı denilen hastalıktan mustarip olduğumda çareyi gençken okuduğum kitaplar da ararım. Çünkü ancak o kitaplar edebiyata olan sevgimi canlandırır. O gün de elim çok sevdiğim ve yine İthaki'den yayımlanan *Karanlıkta 33 Yazar* isimli kitaba gitmişti. Bu seçkide "Horla"yı yıllar sonra tekrar okuyunca adeta unuttuğum bir gençlik aşkımla tekrar karşılaşmışçasına etkilendim. "Horla"yı korku edebiyatının zirve noktalarından biri olarak hatırlıyordum tabii ki ama yazarın bu öyküde gösterdiği maharetleri anlayabilmem için hem otuz yaşını geçmem hem de daha deneyimli bir okur / yazar olmam gerektiğini fark ettim. Öykü anlatımındaki ve dramatik yapı kurmadaki kusursuzluğunun yanı sıra Maupassant emsaline az rastlanır bir içtenlikle yazıyor, öyküyü okura tepeden bakarak değil, onunla bir tür arkadaşlık kurarak anlatıyordu. Bu son derece ürkünç korku öyküsüne yedirdiği ince esprileri, durduk yere bir devlet törenini eleştirmesi ve insanlığa dair felsefi tespitleri ile Maupassant okurla edebi bir frekanstan sohbet ediyor gibiydi.

Hemen sonra, Maupassant'ın öykü derlemelerini ve romanlarını, bazılarını tekrar okuduğumu sonradan fark ederek okudum. Her birinde Fransız yazar beni kendine daha bir hayran bırakıyordu. Şunu fark ettim, genelde favori yazarlarım sorulduğunda Lovecraft, Stephen King ve Ray Bradbury isimlerini öne çıkarırdım. Fakat o güne kadar favori üçlümün Maupassant'dan bu kadar doğrudan doğru-

ya bir etkiyle esinlenmiş olduklarını bilmiyordum. “Horla” ve birçok korku öyküsü gerek anlatım gerek üslup olarak Lovecraft’ten farksızdı. Biraz araştırınca H.P. Lovecraft’in en ünlü öyküsü ve mitosunun başlangıcı olan “Cthulhu’nun Çağrısı”nı Horla’dan esinlenerek yazdığını öğrendim. Elinizde tuttuğunuz seçkide de yer alan “Han” öyküsünü okuduğumda ise Stephen King’in en sevdiğim romanı olan Shining / Medyum’un esin kaynağını görmüş oldum bir anda (Öyküyü bu gözle okuduğunuzda benzerliklere çok şaşıracaksınız!). Hadi Stephen King ve Lovecraft aynı kulvarda kalem oynatan iki isim, bilimkurgunun şair kalemi Ray Bradbury’ye ne demeli? Maupassant’ın bu seçkide yer alan “Marslı” öyküsünün Bradbury’nin Mars öykülerine ilham verdiğini düşünmemiz için de çok fazla sebebimiz var. Öyle olmasa Bradbury genç yazarlara kısa öykü konusunda Roald Dahl ile birlikte mutlaka okunması gereken isim olarak Maupassant’ı önerir miydi dersiniz?

Onu çağdaşı usta yazarlardan ayıran özelliklerinden biri tam da bu noktada ortaya çıkıyor. Maupassant farklı türlerde yazmış ve hep de bu türlerin önemli eserlerine imza atmış bir isim. Korku, spekülâtif kurgu, tuhaf kurgu, büyülügereçkçilik, şehir fantazyası, modern masal... Daha bu türlerin birçoğunun adının konmadığı dönemde Maupassant bu türlerin ilk örneklerine imza atmayı başarmış. Tüm bu fantastik türler dışında “Marslı”, “Manyetizma” ve “Uyutma Makinesi” gibi öykülerinde Fransız çağdaşı Jules Verne gibi hafif bilimkurguya da katkıda bulunduğunu görüyoruz. Maupassant’ın eserleri hem tür hem tarz olarak emsaline az rastlanır türden bir renk paleti sunuyor okura.

Tabii söylemek gerekir ki, Maupassant yaşarken sahip

olduğu şöhreti fantastik edebiyattan ziyade dramatik öykülerine ve karakter romanlarına borçluydu. İlk öyküsü 1880’de Boule de Suif ismiyle yayımlanmıştı (Türkçeye Yağ Tulumu, Toparлак ve Kartopu isimleriyle çevrildi). Yazar bugün klasik olarak kabul edilen bu öyküsünde soylu sınıfın yoksullar üzerindeki tahakkümünü çarpıcı bir dille anlatmıştır. İlginç bir şekilde Ömer Seyfettin’in meşhur Beyaz Lale öyküsünü anımsatan (Seyfettin’in öyküde Maupassant kitaplarına yer vermesi, yazarın gerçekten de Yağ Tulumu’ndan esinlendiğine dair bir işaret olarak görülebilir) öykü, toplumsal gerçekçi bir söyleme sahiptir. Aslında bu Fransız yazarın sadece ilk öyküsüne dair bir özellik değildir. Maupassant elde ettiği şöhretle sosyetenin zevk ü sefa ortamlarına kendini kaptırdığı dönemde de, frenginin akıl sağlığını mahvettiği dönemde de, yazdığı çoğu öyküde toplumsal bir meseleye dokunur. “Modern öykücülük sadece olay anlatmamalı ya da eğlendirmemeli ya da kalbimize dokunmamalı, bunlar dışında en çok bizi olayların ardındaki daha derin ve gizli anlamları keşfetmek için zorlamalı,” der. Bu açıdan ilginç bir karakterdir Maupassant. Mesaj kaygısı güder ama diğer yandan kiniktir de. Hem dertli hem aldırılmazdır. Bir yandan duyarlı, diğer yandan kayıtsız. Bir öyküsünde aşkı yüceltir, diğerinde aşkın anlamsızlığından dem vurur. Çok etkilendiği Schopenhauer gibi karamsardır ama diğer yandan umuda kapı aralayan bir iyimserdir de... Bir yandan dinlerin ve batıl inançların karşısına geçmiş katı bir rasyonel, diğer yandan metafiziğe merak sarmış romantik bir hayalperest. Peki gerçekte hangisidir Maupassant? Kuşkusuz hepsi ve hiçbirisi. İdeal bir öykücüdür o, öykünün iyiliği için her türlü kılığa giren bir aktördür...

Öykücülüğüyle daha çok tanınsa da romancılığı da es

geçilemez Fransız yazarın. Tolstoy'un *Sefiller*'den bu yana yazılmış en iyi Fransız romanı" diyerek övdüğü *Bir Yaşam* ve 2012'deki sinema uyarlamasıyla yeniden dikkat çeken *Güzel Dost* yazdığı altı roman arasında öne çıkanlardır. Maupassant romanlarında da türler ve akımlar üstü bir yazar olduğunu göstermişti. Emile Zola gibi Natüralist yazarlarla dostluk geliştirse de onlar gibi değildir. Diğer yandan ustası ve akıl hocası Flaubert'in realizminden etkilense de onun gibi ağır bir üslup tercih etmez. Doğal, yalın ve dolaysız bir dili vardır. Bu yüzden eleştirmenlerin onu küçük görmesine de hep öfkelenmiştir. *Pierre ile Jean* isimli romanının önsözünde eleştirmenlere uzun bir serzenişte bulunur. Bu bölümün tamamı bir edebiyat dersi olarak da okunabilir. Şöyle yazar Maupassant: "Düşüncenin tüm nüanslarını verebilmek için bugün bize sanatçı anlatısı adı altında empoze edilen eksantrik, karmaşık, kalabalık ve anlaşılmaz bir söz dağarcığına gerek yok; tam tersine, bir sözcüğün tüm değer değişimlerini, kapladığı yere göre açık bir saydamlıkla ayırt etmek gerek. Bize anlamın muğlak gölgelerini ifade eden daha az sayıda kelime, fiil ve sıfat verin. Cümlelerimiz doğru yerlerde bölünsün ve ezgiyle, ritimle dolu kurulsun. Nadir terimler koleksiyoncusu olmaya çalışacağımıza, birer yetkin üslupçu olmaya çalışalım."

Eleştirmenlere kulak asmayan bu bakış açısıyla 19. yüzyılda roman karşısındaki yenilgisini kabul eden kısa öykü sanatını şaha kaldırmayı başardı Maupassant. Okurun yeniden öykü okumaya başlamasına neden oldu. Gazetelerde kısa öykü köşelerinin açılmasında onun ses getiren öykülerinin rolü çok büyüktü. Kendisi de zaten yaşamı boyunca yazdığı öykülerin çoğunu önce gazetelerde yayımlamıştı. İlk

öyküsü “Yağ Tulumu” gibi son öyküsü “Horla” da önce gazette yayımlandı. Frengi hastalığı nedeniyle akli gidip gelen Maupassant “Horla”yı yazdıktan bir süre sonra akıl hastanesine yatırıldı ve ölümüne kadar burada kaldı.

Ben Maupassant’ın delilikle dans ettiğı dönemleri sadece frengiye bağlayamıyorum. Bence o birçok gerçek sanatçı gibi kendini öykücülüğe feda etti. Flaubert, Maupassant’a yazdığı bir mektupta ona şöyle der: “Bir sanatçı için yalnızca tek bir ilke vardır: Her şeyi sanata feda etmek. Yaşam sanat için bir araç olarak görülmeli.” Kuşkusuz Maupassant, ustadının bu önerisine kulak vermiş ve hayatını öykülerine araç olarak görmüştü. Bu özveri, disiplin ve tutkuyla 13 yıla (hatta yazamadığı son 2 yılı saymazsak sadece 11 yıla) 300’den fazla öykü, 6 roman, 3 gezi kitabı ve çeşitli tiyatro oyunları sığdırmayı başardı zaten. Sonra da kararını verdi: Bir mektubunda, “Yaşama bir göktaşu gibi girdim, ondan bir yıldırım gibi çıkacağım,” diye yazdı, 1892’de manidar bir şekilde bir kitap açacağıyla boğazını keserek intihar girişiminde bulundu, başarılı olamadı. Bir yıl sonra ise bir akıl hastanesinde sadece 43 yaşındayken hayatını kaybetti. Maupassant’ın öyküleri halen konuşuluyor, tartışılıyor, yaşıyor. Her sene illa bir öyküsünden veya romanından bir film uyarlamasıyla Maupassant’ın karakterleri sinemalarımıza uğruyor. İşin ilginç yanı, Maupassant’ın sözleri bugünün dertleriyle ve çıkmazlarıyla müthiş bir şekilde örtüşüyor. Bu yüzden de öyküleri hiç eskimedi, fikirleri hiç bayatlamadı. Fakat onun bayrağını taşıdığı kısa öykü sanatı eski gücünden çok uzak. Maupassant 19. yüzyılda öykücülüğün imdadına yetişmiş ve bu sanatı yeniden halkla barıştırmıştı. Bunu nasıl yaptığı yeni kuşağın öykücükleri tarafından iyice irdelenmeli. Çünkü

“Maupassant tarzı” öykü aslında hızlanan, fikirlerin 140 karakterle anlatıldığı, yazıların küçük ekranlardan okunduğu bugünün gerçek edebiyat formu olabilir. Belki de 19. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılın edebiyatının da bir Maupassant’a ihtiyacı vardır. İşte tam da bu yüzden bugün Maupassant okumak için güzel bir gün. Hatta en güzel gün bugün!

“Maupassant, okurlardan kusurlarını görmezden gelmelerini hiçbir zaman istemez; çünkü onun yazarlığı daima kusursuzdur.”

—JOSEPH CONRAD

Birbirinden karanlık, dokunaklı ve akıllardan çıkmayan melankolik öykülerin bir araya geldiği bu derlemede, 19. yüzyılın en büyük isimlerinden Guy de Maupassant'ın yazarlığının karakteristik özelliklerini yansıtan kısa şaheserler okurun karşısına çıkıyor. Kısa öykücülüğün babası sayılan yazarın başta korku edebiyatı yazarları olmak üzere kendisinden sonra gelenleri derinden etkilediği, “Horla”, “İntiharlar”, “Kesik El” gibi öykülerin de yer aldığı bu cilt, okurları deliliğin kol gezdiği tekinsiz bir deneyime davet ediyor.

ITHAKI DÜNYA KLASİKLERİ

ithaki

instagram.com/ithakiyayinlari

facebook.com/ithakiyayin

twitter.com/ithakiyayinlari

20 TL

İnternet Satış:
www.ilknokta.com
www.ithaki.com.tr

9 786053 756262